NODUS
PRÆDESTINATIONIS

Ex Sacris litteris, doctrinaque SS. Augustini, & Thomæ, quantùm Homini licet, dissolutus.

AUCTORE
CŒLESTINO
S. R. E. PRESBYTERO
CARDINALI SFONDRATO.

Sententia illa antiquitate, suavitate, ac scripturarum nativa auctoritate nobilissima de Prædestinatione ad gloriam post prævisa opera, sanè mihi gratissima fuit, qui nimirum eam semper ùt Dei Misericordiæ, ac gratiæ magis consentaneam, veriorem, ac amabiliorem existimavi, quod etiam tantisper in Libello de Amore Dei indicavi.

S. Franciscus Salesius in Epist. ad P. Leonardum Lessium data sub die 27. Augusti 1618., quæ habetur impressa Lovanii in Thesibus Theolog. *Philippi de Vos* eamque citant *Maynam* Tom.2. Philosoph.Sac.cap.24. & *Gonzalez* Tom.2. Disput. select. disput. 8. sect. 3.

ROMÆ, Typis Jo: Jacobi Komarek Boëmi propè SS.Vincentium, & Anastasium in Trivio. 1696.

SUPERIORUM PERMISSU.

SACROSANCTÆ
ET
INDIVIDUÆ TRINITATI.

Votum morientis Auctoris.

VT cognoſcant Te Deum, & quem miſiſti JESUM CHRISTUM in quo omnia, ex quo omnia, & per quem omnia.

Cœleſtinus Sfondrati S.R.E. tit. S. Cæciliæ Preſbyter Cardinalis.

Feria 4. *Die* 25. *Julii* 1696.

IN Congregatione Generali S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Conventu Sanctæ Mariæ super Minervam coram Eminentiss. & Reverendiss. DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Santa Sede Apostolica specialiter deputatis.

Lecto memoriali tenoris sequentis, videlicet: *Eminentiss. & Reverendiss. Signori. Essendo dalla Sacra Congregatione prohibito, che niuno possa stampare in materia* de Prædestinatione, & Divinis auxilis, *senza licenza della medema:*

Il

Il Card. Sfondrati havendo composto un Tratato de Prædestinatione, *ch' involve anche la materia* de Divinis auxiliis, *prega la medema Sacra Congregatione del S. Officio per la licenza di poterlo stampare* servatis servandis, *e l'haurà à gratia*. Quo memoriali audito, Eminentiss. & Reverendiss. DD. Cardinales Inquisitores prædicti annuerunt.

Joseph Bartolus S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

PIO

Pio, & Erudito Lectori.

F. Jo: Damascenus Ordinis Min. Convent.

P*Ostremum piissimi Auctoris, & dignitate Eminentissimi, en tandem Opus in lucem prodiisse conspicis Lector; ejus probè vndequaque Auctoris clarissimi, qui Romanos inter Purpuratos, cùm lucis bujus frueretur usura, tanta meum respexit obsequium clementia, ut tenuitatem qualemcunq; meam operi imprimendo præfecerit, pro cæteris pluribus indies imprimendis, & curam commissurus, & inspectionem. At (prob dolor) immaturo eripiens mors ictu, in uno* SFONDRATO *erepto, quanta eripuit bona! Erant inter cætera dissertissimus* De Opinione probabili *Tractatus; Dissertationes eruditissimæ duæ contra Hæreticos* De Baptismo Infantum: *Apertissima* De Atheismo *parabatur* Historia. *Remediis fœcundissima contra pestilentem Librum* Heideggeri Tigurini, *cui titulum fecerat*, Meretrix Apocalyptica, *Dissertatio afferebatur: Itemq;* Commentaria in Jus Canonicum *eodem quinquennio, quo Saltzburgi illud explicuerat, in tres digesta Tomos elaborata, exponebantur; Quæ omnia unà cum cæteris prælaudati Auctoris MM. SS. Sanctissimi D. Nostri* INNOCETII XII. *jussu, Eminentissimo, ac omnigenæ eruditionis peritissimo* Cardinali ALBANO *Apostolicorum Brevium Secretario credita sunt. Quoniam verò extremo, & inexpectato ereptus fato Auctor nunquam satis laudatus extremam eis non imposuit manum, meas ideo duxi partes, ut de quibusdam, quæ pro boc opere necessaria videntur, manu plena unumquemque edocerem.*

Primò igitur Auctoris finem, & mentem perscrutatu-

runt

rum admoneo; ut priùs de morum pietate, cœlestis amoris ardore, divinæ gloriæ Zelo, omniumq; salutis desiderio, quæ Ecclesiasticum quemq; decent, & tanto in viro apprimè fulserunt, se certiorem reddat; Qua re quidem cognita, facilè quæ mecum acta de ipso referam, credet, & Regulam sibi in judicando constituet. Illum namq; sæpe sæpiùs (ac tùm præcipuè, cùm in Arce Castri Gandulphi, quò aëris mutationis gratia diverterat, ad ejus admissus sum obsequia, propiorq; moralium virtutum in litteratissimo Homine admiratus sum ornamenta) piè ita mecum differentem audivi: Se cum Scholis contrarium de Prædestinatione, & gratia *sentientibus, ut contentionis funem duceret haud scripsisse, sed præcipuè in Votis habuisse, ut ii, quibus, juxta expressa in hoc Opere principia, Verbum Dei* de Prædestinatione *factum esset, magis divinæ Misericordiæ in nos miseros magnitudinem admirarentur, ac sese strictiori semper charitatis vinculo in Deum devinciendos, cœlestis Beatitudinis spe erigendos, nec non Summo & Infinito Bono per opera conjungendos agnoscerent; prout etiam Genevensis ille Antistes Sanctissimus* Franciscus Salesius, *& credidit*, & lib. 5. de Amore Dei cap. 3. *testatur, & ad Patrem Leonardum Lessium ex Societate Jesu scribens, in nostri Auctoris sententia circa* Prædestinationem, *hominum memoriæ consignavit. Quod si, quis quis es, tantum Opus lecturus, unà cum Opere nuncupativam, quam ipse penè moriens dictavit Epistolam, leges, finem, & obiectum idem cognoveris necesse est; Hocq; tibi ut magis pateat, ea in parte Librum attentiùs percurras, qua Asceticis Aphorismis intellectum illuminat, & voluntatem ad Dei amorem accendit.*

Verùm ut Lectoris admirationi occurram in iis, quæ quodammodo Operi deficere videntur, eum monitum volo, me servatis servandis, *cùm ægrotare Auctor Emi-*

nen-

nentissimus ceperit, *jam hujus Operis impressioni manum admovisse*; *Illum verò in Paragrapho tertio primæ partis describendo*, *in quo ab origine Mundi ad hanc nostram usque ætatem longa*, *nec non erudita historiarum serie*, Dei gratiam etiam obstinatissimis Peccatoribus non deesse *conabatur ostendere*, *occupatum*, & *Annum sexagesimum sextum supra trecentesimum Æræ Christianæ assecutum*, *urgente morbo decubuisse*, & *crescente occubuisse*. *Sed quod Græci adagium usurpant*: Ἀγλαὸν ἥρωα πόλεμος οὐδενὸς στερεῖ, *videlicet*, Illustrem Heroem bellum nulla re privat, *in piissimo & litteratissimo Heroe probatum est*; *Humanæ namq; Vitæ finem ipso in mortis agone expectans*, *totus erat*, *ut finem suum assequeretur*, *hoc est*, *Operis hujus impressionem*; *Unde cùm jam pridem* CARDINALI LEANDRO COLLOREDO *non minùs dignitate*, *quàm pietate*, *Eminentissimo super hoc enixè vota sua contulisset*, *humillimas tunc etiam suas preces Sanctiss. D. Nostro* INNOCENTIO XII., *Benefactori suo munificentissimo*, *nec non Serenissimo*, *ac Piissimo* COSMO TERTIO *Magno Etruriæ Duci transmisit*, *mihiq;*, *ut pro viribus ceptam editionem curarem*, *indixit*, *prout eorundem Principum auspicio sum assecutus*.

Huic insuper Operi illustrando fuit quidem ea intentione Auctor, *ut Polemico-Historicos adderet pro dissolvendo Prædestinationis*, *gratiæq;* Nodo *secundæ partis Paragraphos*; *Verùm cùm in iis parandis noctes San-Galli absumeret*, *diuturnos optimi Principis*, & *Pastoris pro Populo*, *proq; suo Grege impendens labores per* INNOCENTIUM *hujus nominis* XII. *purgatissimo in cognoscendis*, *ac librandis Perspicuorum Virorum virtutibus judicio*, *proq; præmio afficiendis Mæcenatem nulli secundum*, *Vaticana exornatus Purpura*, *iter Romanum est aggressus*.

Cæterùm inaudita ne judices parte, mi Lector, advertas, quæso, Clementis Alexandrini lib. 6. Strom. ἀρχόμενον: Non enim improbari, ac damnari aliquid poteſt, niſi priùs cognitum ſit: *Hinc de exhibito Opere judicium ſuſpendas, donec totum percurreris, interdum enim textum ſolvit contextus; Quin delectationem cum doctrina exhauries, ubi exquiſito omnia leges ſtylo conſcripta, ſacra Patrum eruditione referta, ac Theologico, ſolidoq; innixa fundamento. Quod ſi inter legendum Typica, prout ſolent in unoquoque Opere, occurrent errata, gemens ſub Torculari Opus ad ſui vitam, debuit & gemuiſſe proprii Parentis ad mortem; Non levis quidem jactura, nec minor pro detergendis lacrymis Correctori ab impreſſione diſtractio. Quæ ſatis prudenti ad excuſationem notitia. Craſſiora quæ ſunt, appoſita ad Operis calcem notula indicabit, & corriget. Auctoris mentem, & finem intereà grata habeas, quia ſancta, quia ad Animarum profectum, & tranquillitatem præcipuè directa; Quibus facto reſpondere ſi ſtudeas, felicitatem, quam toto auſpicor animo, aſſequeris.*

APPRO-

APPROBATIO.

GEminos Electorum, & Reproborum greges æquiſſimâ occulti judicii Dei menſurâ alterum ſalvandum, alterum perdendum in ſacra Regum hiſtoria (*l.* 2. *c.* 8.) comperimus typicè deſignatos, ubi myſticus David Æternus Judex *menſus eſt duos funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum*, quo implexiſſimus adumbratur *Prædeſtinationis, & Reprobationis Nodus*: quippe alius funiculus Rahab, alius Moab, alius Juda, alius Samariæ, unus electorum, alter reproborum, unus templi aut tabernaculi, alius carceris. Huic nexui exolvendo dum ſolerter inſudamus ex Doctoris gratiæ monito (2. *ad Cor.* 10.) *ipſi in nobis noſmetipſos metientes ſecundùm menſuram regulæ, qua menſus eſt nobis Deus*, alius occurrit (*Ezechiel.* 47.) *duplex funiculus Joſeph* portendens Gratiam ſufficientem (qua Deus *ideo omnibus*, ut disertè ſcribit S. Ambroſius *l.* 2. *de Abel, & Cain cap.* 3., *opem ſanitatis detulit, ut quicunq; perierit, mortis ſuæ cauſas ſibi adſcribat, qui curari noluit, cùm remedium haberet, quo poſſet evadere*) & Gratiam efficacem à S. Auguſtino victricem, & triumphatricem nuncupatam, qua certiſſimè liberantur, quicunque liberantur (*Oſee atteſtante cap.* 11.) *Traham eos in funiculis Adam, in vinculis charitatis*. His interiicitur tam arctum vinculum, quo inter ſe coaleſcunt infallibilis gratiæ blandientis efficacia, & inviolata humanæ voluntatis libertas, ut (*l.* 1. *Reg. c.* 18.) Davidis, ac Jonathæ neceſſitudinem permutatis veſtibus, ac veluti dignitate, & poteſtate confuſa devinctiſſimam ſuperare videatur. Ex his conflatur ille *funiculus triplex* ratione principii, medii, & finis, ſeu ut cum S. Fulgentio *l.* 1. *ad Monim. c.* 11. loquar, relatè *ad vocationis initia, juſtificationis augmenta, & glorificationis præmia* ab Apoſtolo Romanis *c.* 8. deſcripta. Verè *funiculus triplex* ſeu potiùs tergeminus, qui propter abſtruſiſſimas ſuperexcelſi Providentiæ ſupernaturalis myſterii, & Divini intellectus, ac voluntatis difficultates in uno *Prædeſtinationis Nodo* agglomeratas *difficilè rumpitur*. Triplicem hunc implicatiſſimum nexum pluſquàm Herculeum Gordiumve non magni Macedonis enſe diſcindendum ſtricto authoritatum ex divinarum Scripturarum oraculis, Pontificum decreto, Patrum Senatus-conſulto, & Scholæ Theologicæ Procerum placito depromptarum, atque etiam acutiſſimarum rationum

 mucro-

mucrone expeditè resolvit, & tùm eximio Eminentissimi nominis decore, tùm ingenti Theologicæ facultatis incremento, nulli adstrictus parti, nullius in verba juratus, summotis præjudiciorum præstigiis, sagaciter præcavens cnm S.P.Bernardo *Serm. 6. in Cant.*, *ne recordatio solius judicii Divini in barathrum desperationis præcipitet, & misericordiæ fallax assentatio pessimam generet securitatem*, dilucidè extricat; tùm etiam ex recondito profanæ eruditionis penu, utile dulci sapienter permiscens, nullo verborum involucro (quandoquidem juxtà Græcā parœmiam, *ἁπλοῦς γὰρ ὁ τῆς ἀληθείας μῦθος, simplex, & apertus est veritatis sermo*) sed aureâ eloquentiâ explicat Eminentiss. & Reverendiss. D.Cardinalis Cœlestinus Sfondratus in longè præclarissimo opere inscripto: *Nodus Prædestinationis &c. quantùm homini licet dissolutus*, in quo sapientissimus æquè, ac religiosissimus Author hocce saluberrimum S.Bernardi (*Serm.de Nativit.S.Jo:Baptistæ, & serm.8. in Cant.*) documentum sectatus, *tantùm lucere, vanum, tantùm ardere, parùm; ardere & lucere perfectum*; egregiè patefacit *spiritum sapientiæ, & intellectus, qui instar apis ceram portantis & mel, habet omninò & undè accendat lumen scientiæ, & undè infundat saporem gratiæ*. Istud itaque insigne volumen honoris ergò jussus à Reverendiss. Patre Paulino Bernardinio Sacri Palatii Apostolici Magistro tanta animi jucunditate perfusus evolvi, tantaque sedulitate penitiùs introspexi, ut nodum sanè in scyrpo quæreret, quisquis hac in materia nunc enodi vel nodulum censorio stigmate inurendum suspicaretur, quin potiùs deberet cum Doctore Mellifluo (*Serm. in Nativit. SS. Innocentium, & serm.1. in Purif. B.Mariæ*) *magis solicitus, & timoratus agere gratias benignissimo, & largissimo Salvatori, qui humanæ salutis occasiones tam copiosa charitate perquirit, ut in his voluntatem & opus, in his sine opere voluntatem, in his etiam sine voluntate opus salutis invenire lætetur, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem sui venire; cujus gratia in communi posita est, offertur omnibus, & nemo illius expers, nisi qui renuit*. Ex Cœnobio S. Pudentianæ de Vrbe, die festo S. P. Bernardi Abbatis 1696.

D.Joannes Maria Gabriellius Monachorum Reform. S. Bernardi Ord. Cisterciens. Procurator Generalis, S. Theol. Magister, Sac. Congregat. Indicis Consultor, Supremæ Inquisitionis Qualificator, ac Collegii Vrbani de Propaganda Fide studiorum Præfectus.

APPROBATIO.

N*Odos tenaces recta rumpit regula*, ait Prudentius Poeta Christianus *in præfat. ad ἀποθέωσιν*. Id quàm præstitum sit in hoc libro, cui titulus: *Nodus Prædestinationis ex sacris litteris, doctrinâq; Sanctorum* AUGUSTINI ET THOMÆ, *quantùm homini licet dissolutus*, nemo sapiens non videt. Sanè cum Auctor doctrinâ non secus ac dignitate Eminentissimus, quem nuper nobis ereptum (proh quanta Christianæ Reipublicæ jacturâ) sacra hæc Aula conqueritur, cùm, inquam, ille postremum hoc, & maximum suæ humilitatis specimen nondum decumbens edidisset, ut lustrandum mihi tantum opus committeret, mirari satis non potui, quam benè ille implicitum tot difficultatibus argumentum, cui enodando lectissimi Theologorum manus admoverant, explicuisset. Quid ergo de ipso opere sentirem, cùm aliquoties eidem testari, vetante Purpurati Principis modestia frustra tentassem, id nunc tandem, præcipiente Reverendissimo Patre Magistro Paulino Bernardinio Sac. Pal. Apost. Mag. proferre cùm debeam, illud inprimis ejusdem Prudentii *lib. 2. cont. Symmachum* Lectori ingero.

Nam cum divinis agimus de rebus . . . .
Conjectare animo contendimus, exigua est vis
Humani ingenii, tantoq; angusta labori.

Quòd si usquam alibi humana ratio deficere in perscrutandis divinarum rerum quæstionibus deprehenditur, contingit id potissimùm, ubi arduum *Prædestinationis*, & divinorum auxiliorum *Nodum* dissolvere aggreditur; Quæstiones enim quæ pro hocce *Nodo* dissolvendo à Theologis quandoque agitari permittuntur, profundas magis, ac difficiles esse, non obscurè innuit Cœlestinus Papa *in Epistola* quam, proscriptâ iam hæresi Pelagiana, *ad Galliæ Episcopos* scripsit, *Profundiores verò*, ait, *difficilioresq; partes quæstionum, quas latiùs pertractarunt, qui hæreticis restiterunt; sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere.*

Neque verò ausim dicere Auctorem hunc omnium retrò scriptorum (sunt enim magni nominis, ùt satis perspicuum est Scholastica in Palæstra versatis) qui de mente S. AUGUSTINI implicatissimam hanc quæstionem, & in eadem Auctoris sententia, extricandam susceperunt, vicisse conatus, & rectiori regula tantum *Nodum*

abru-

abrupiſſe (ſuffundi enim rubore cineres ipſos timerem) Illud potiùs confidenter dicam, Opus hoc tali argumentorum vi, nec non ſuavitate ſermonis elaboratum eſſe, ut ſi rectè intentioni Auctoris adhæreas, ſcopum ipſius ſatis invenire poſſis, non alium certè, quàm incrementum Amoris erga Deum, quo ipſe æſtuabat, exaltationem divinæ miſericordiæ, augmentum ſpei, quod ſibi unicè propoſuiſſe mihi ſæpiùs piiſſimus Auctor profeſſus eſt.

Quod attinet ad Doctrinam Patrum, præcipuè verò memorati Augustini, conſtat vel hinc Auctorem tam ſæpè, & tam ſedulò illorum opera evolviſſe, ut penè eorundem ſpiritum induiſſe videatur; Pietatem verò, Zelum, Dei amorem nulla non pagina refert, præcipuè ubi Aſceticus eſt; nam igne quodam ſuccendit animum, & ſupernis compellit æſtuare deſideriis. Non alio itaque Lemmate inſcriberem Librum, quàm quo ſuum *de Oratione* Gregorius Nyſſenus Τὸ ἱερὸν καὶ Θεῖον ἔργον *Sacrum, & divinum Opus*, vel quo R. Azarias Librum Ariſteæ *de Septuaginta Interpretibus* הדרת זקנים *Decus Seniorum*. Quod ſi mores ſimul, ac ſcientiam Auctoris noſtri poſteritati deſignare vellem, elogium illud ab Alexandro de Ales mutuarem, quo Divi Bonaventuræ ejus diſcipuli viventis meritum compendio referebat: *Non videtur Adam in homine iſto peccâſſe*, aut ſi idipſum aliquantò fuſiùs exequendum eſſet, aptiſſimum ſanè præconium exhiberet in Chronicis Minorum Religio; nam planè congruunt meritiſſimo noſtro Purpurato, quæ de eodem Bonaventura ibi exarantur: *Hujus Sanctiſſimi Cardinalis doctrina devota, ſapida, & ſeraphica eſt, cùm legentes non ſolùm illuminet, ſed inflammet; omnem enim veritatem, quam ipſe intellectu percipiebat, ad formam devotionis, & laudationis Divinæ reducens, ruminabat affectu.* Nec extra argumentum eſſet, quæ de Joanne Cænobiarcha S. Pater meus Damascenus *in Oratione de Triſagio contra Anaſtaſium, & Cnapheum* ſcripſit: *Nec verò nos fugit, qua divinorum ſermonum cupiditate tenebatur, quodque voluptatem eam, quam ex his percipiebat, ipſo quoque melle dulciorem eſſe ducebat.*

Nemo qui noverit Coelestinum Cardinalem Sfondratum, nemo qui ejus opera perlegerit, indulgere me hic nimiùm genio arbitrabitur, aut longiùs trahi, quaſi poſthumam gratiam redditurus eximiæ humanitati, qua me uſque ad extremum vitæ excepit. Extabunt apud litterariam, & apud Chriſtianam Rempublicam monumenta tantæ virtutis, Infulæ verò à præſtantiſſimo Patrum Cætu, & Pur-

APPROBATIO.

Purpura à Summo, ac Vigilantissimo meritorum Libratore INNOCENTIO XII. delatæ, testari poterunt, quàm sim parcus, & quantùm Justitiæ detraham, dum ad alia propero.

Ut igitur judicium meum qualecunque absolvam, monitum velim Lectorem, opus hoc deductum esse, quod ajunt, ad calcem eo tempore, quo Auctor ultima corporis ægritudine torquebatur; ubi enim aliquantùm intermittebant cruciatus ad instar Gregorii Papæ, qui ad extrema deductus Epistolas pro Ecclesiæ necessitatibus (teste Baronio *ad an.* 595.) dictabat, vel D. Thomæ qui Cantica Canticorum decumbens explanabat, ipse quoque ad hoc *Prædestinationis* Opus intervalla valetudinis penè moriens impendebat. Proh quàm dulcis, ac proficua Justo morienti meditatio!

Atque hic non admodùm laboro in extollendo Auctoris ingenio; Opus enim per se loquitur; quin etiam, attentâ argumenti difficultate, loquitur Nazianzenus *Oratione* 33. οὐ πάντων μὲν, ὅτι τῶν ἐξητασμένων, καὶ διαβεβηκότων ἐν θεωρίᾳ. *Non omnium esse de Deo disputare, sed eorum dumtaxat, qui explorati sint, ac contemplando longè præcesserunt.* Satius est igitur gratulari Auctori vel mortuo, & exclamare cum Augustino *Epist.* 9. ad Hieronymum *Ingenium tuum divino dono aureum.* Nequeo tamen præterire modestiam, qua taliter ille in scribendo utitur, ut dum suam nititur probare sententiam, alienam nullatenus sugillet, aut carpat, ac proindè dicere de se potuit cum Cypriano *lib.* 4. *Epist.* 4. ad Magnum: *Qua in parte nemini verecundia, & modestia nostra præjudicat, quo minùs unusquisque quod voluerit sentiat.*

Sed quoniam primas in scribendo obtinet exquisitissima illa pars Ingenii, quæ cùm nullis tradi præceptis, nulla possit arte præscribi, usque adeo tamen necessaria est, ut ea deficiente sapidum nihil esse possit, Prudentia videlicet, quæ vulgò Judicium appellatur. Hæc porrò tam religiosè, ùt ita dicam, in hoc opere, imò in quavis operis linea, & in quovis penè apice, ut, sicut in omni ejus actione, nullibi desideretur. Nec miretur quisquam me hanc laudem à Theologo requirere; meminerit enim oportet, quid de Theologia sentiat Epiphanius Salaminæ Cypri Episcopus *hæresi* 31. ἐν τῷ ὅσα παραβολαῖς εἴρηται ἐκπεριεργάζεσθαι, καὶ οἰκειοῦν τῇ τῆς πίστεως ὑποθέσει. *Quæ ænigmatum quibusdam involucris obtecta sunt, expoliet, atque explicet, & ad commune fidei institutum accommodet*; quamque regulam Theologo scribenti præscripserint Cyrillus Alexand. *in Prosphone-*

tico

tico ad Imperatorem Theodosium *ὁ τοῖς ὑπὲρ μέτρον ἀκριβείαις κατατρίβειν ἄξιον, ὅτε μὴν τοῖς εἰς ἄκρον ἐρεύναις ἀποφέρειν τὰ ὑπὲρ νοῦν. Indignum putat ea quæ intelligentiam superant, immoderata diligentia labefactare, ac nimiis inquisitionibus subiicere*, & AUGUSTINUS *lib.* 9. de Trinitate *cap.* I. *De credendis nulla infidelitate dubitemus: de intelligendis nulla temeritate affirmemus. In illis auctoritas tenenda est: in his veritas exquirenda.*

Et sanè nil cautius Auctore nostro; nam ubicunque aliquid probandum suscipit, vel sacrorum Codicum auctoritati innititur, vel exquisitis Theologiæ principiis adhæret, vel SS. Patrum, & AUGUSTINI in primis sententia fulcitur. Quàm verò arduum sit introspicere Patrum sensus, præcipuè ubi eorum sententiæ ab ipsis etiam Orthodoxis ad Scholam evocantur, & in quæstiones traducuntur, noverit quicunque vel à solo limine Ecclesiasticam Historiam salutavit; Constat enim tres Sessiones habuisse Patres Concilii Florentini, nempè XX. XXII. XXIII. ad investigandum Basilii sensum; Patres verò Chalcedonensis Synodi Actionem primã ad expendendum quoddam Cyrilli dictum, Sextæ Synodi Actionem septimam ad unum Dionysii, Actionem nonam ad unum Cyrilli, & duodecimam ad unum Mennæ testimonium explorandum. Sed, ut verum fatear, speciali Dei ope, & juxta præsagium nominis, COELESTI præsidio factum arbitror, ut in tanto Scriptorum conflictu, arduum, & implicitum Prædestinationis *Nodum*, gratiæque Arcanum explicaret COELESTINUS, qui non unam, vel alteram ex AUGUSTINO libaverat auctoritatem, qua suam fulciret sententiam, sed totum AUGUSTINUM longis, iteratisque vigiliis, ùt patet, ita hauserat, ut ipsius ore loqui videretur AUGUSTINUS. Quod ut tibi Lector perspicuum sit, fas sit mihi dicere de hac Auctoris Dissertatione cum R. Baybad *de studio legis* prout refertur *in lib. Pirke Abot. cap.* 5. הפוך בה חפוך בה רבולא בה *Versa illam, versa illam; omnia enim complectitur.*

Ex patria itaque, ubi pium est credere, te tot laborum præmiis frui, præbe mihi faciles aures, Tu, cui tam jucundè auscultabam cùm mihi loquebaris in via; Audi quam exquirebas tui Operis, Censuram, nunc tandem quando nec me laudantem adulatio movet, nec te laudatum tentat elatio; Audi cum Vincentio Lyrinensi *Commonitor* I. *adversus Hæreses cap.* 27. *Intelligitur te exponente illustriùs, quod anteà obscuriùs credebatur, per te posteritas intellectum gratuletur, quod anteà vetustas non intellectum venerabatur.*

Tan-

APPROBATIO.

Tantas igitur altiſſimi Ingenii Opes, tantoſque uberrimos Piiſſimi Auctoris Fructus, nedum Prælo, ut iis Aſcetici, Scholaſtici, Polemici, Parænetici, Philologi, aliique fruantur Eruditi, ſed Immortalitate dignos cenſeo. E Cœnobio SS. XII. Apoſtolorum de Urbe Quarto Nonas Octobris in Die Feſto Seraphici Patris FRANCISCI, Anno à Virginis Partu MDCXCVI.

Fr. Joannes Damaſcenus Ord. Min. Convent. Sac. Theol. Magiſter Sanctæ Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Qualificator, Sacrarum Congregationum Rituum, & Indicis Conſultor, & in Archigymnaſio Romanæ Sapientiæ Theologiæ Dogmaticæ Lector.

Imprimatur.

Si videbitur Reverendiss. P. Magistro Sac. Pal. Apostolici.

Sperellus Episcopus Interamnen. Vicesg.

Imprimatur.

Fr. Paulinus Bernardinius Ord. Præd. Sac. Apost. Palatii Magister.

INDEX
Partium, Paragraph., & Numeror.
PARS PRIMA.

Esse in Deo seriam, impensamque, & quantùm ex se est, efficacissimam voluntatem salvandi omnes.

§. I.

§. II.

Dari omnibus hominibus ad æternam vitam consequendam non tantùm necessarias, & qualescunque, sed copiosissimas, & abundantes gratias, quibus si velint, facilè, commodeq; obtinere illam possint.

4 Sa-

§. III.

§. III.

Dei gratiam etiam obstinatissimis peccatoribus non deesse longa serie historica, multisque exemplis ostenditur.

§. IV.

Orationem etiam Peccatoris, cùm illa petit, quæ ad vitam æternam consequendam necessaria sunt, semper exaudiri, sicque in peccatoris potestate esse gratiam illam efficacissimam, & triumphatricem orando impetrare.

1 *Quid sit efficacia gratiæ Triumphatricis, fusè, multisq; ex Augustino testimoniis exponitur.*
2 *Qua ratione voluntas humana præter objecti propositionem à Deo physicè juvetur, ac etiam præmoveatur.*
3 *Orationem efficacissimum, certissimumq; medium esse, quo etiam peccatores gratiam illam specialem, ac triumphatricem assequi possint, ubi distinctio peccatoris ad bonum conantis, & non conantis.*
4 *Probatus ex Sacris litteris, juxta Patrum expositionem.*
5 *Ac etiam ex ratione.*
6 *Qua ratione sint intelligendæ scripturæ, cùm dicunt, non exaudiri peccatores.*

§. V.

Aphorismi, seu Regulæ Asceticæ de mysterio Prædestinationis.

PARS ALTERA.

In qua ostenditur, nihil opponi posse divinæ providentiæ ex eo, quòd in negotio Prædestinationis, quædam sint inscrutabilia.

§. I.

Probatnr ex Sacris litteris, sanctisque Patribus, noluisse Deum Mysterium Prædestinationis ab hominibus explorari.

§. II.

Multa esse in rerum natura, quæ licet vera, occultas tamen, & inpenetrabiles habent causas, nec ideo falsi accusari possunt. Ergo multò magis idem dicendum de alea Prædestinationis.

§. III.

Causam Divinorum Judiciorum quærentibus optima datur, omniq́ue demonstratione potentior.

NO-

NODUS PRÆDESTINATIONIS

Ex SS. litteris, doctrinaque SS. Augustini, & Thomæ

QUANTUM HOMINI LICET, DISSOLUTUS.

PARS I.

In qua expenduntur, quæ cognosci in hoc arcano ab hominibus possunt.

DUO sunt, quæ in omnibus Christianæ Fidei Mysteriis considerari oportet, videlicet, & quòd cognosci debeant, & quòd penetrari non possint; sicque & quòd fidem mereantur, quia certa; & quòd reverentiam, ac timorem, quia sublimia, & inaccessa. Utque maris, ita rerum divinarum proprietas est, & magnâ ex parte cerni posse, & majori latere: Sicut enim non mare, sed flumen esset, cujus totam latitudinem, & profundum metiri oculo posses; ita non res divina, sed humana esset, quam totam intellectu perspiceres. Inde est, ut in aliis ferè omnibus, ita quoque in rebus ad Religionem spectantibus duo vitanda, excessum videlicet, ac defectum, hoc est, *ignorantiam*, & *præsumptionem*; paris enim damni est, parisque delicti, & nescire, quod debeas, & velle scire, quod

non possis. Quid enim interest, sive ideo cadas, quia cæcus es; sive cadas, quia per præcipitia incedis? Imò sæpe major, pejorque audacium, quàm ignorantium ruina; isti enim soli, illi cum pluribus cadunt, quos exemplo, ac veneratione doctrinæ, quam profitentur, in abrupta compellunt, ùt Origenis, Tertulliani, aliorumque experientia ostendit. Optimum ergo est Apostoli monitum ad Rom. 12. 3. *Sapere ad sobrietatem*. Si non sapias, quomodo amabis, quod ignoras? Si non ad sobrietatem, quomodo tibi proderit, & non potiùs onerabit, quod non capis? Optimus ergo cognoscendi, qui vescendi modus erit, si nec gulæ indulgeas, nec fami desis.

Hæc, ùt dixi, in omnibus Christianæ Religionis Mysteriis, sed præsertim in arcano Prædestinationis vera sunt. Nihil isto apertius, si modestè accedas; nihil occultius, si protervè invadas. Nihil ad inflammandum amorem opportunius, si modicè, ac guttatim aspergas: nihil ad extinguendum validius, si impetu, & undatim affundas. Omnia tempestatibus, & naufragiis plena, si scapham alto committas: omnia tuta, & tranquilla, si terram legas. Verbo, hîc maximè consilium Apostoli valet ad Rom. 11. 20. *Noli altùm sapere*.

Ego cùm observâssem in hac præcipuâ, & decretoriâ salutis, & animarum causâ à quàmplurimis nimis parùm divinæ bonitati tribui, & culpam pereuntium non tam reis imponi, quàm in ipsum Judicem derivari, quasi partibus addictum, & aliquibus tantùm, non omnibus propitium, nimisque ardua præscribentem, quæ paucis, & Heroibus tantùm superare animus sit; ego, inquam, cùm id animadvertissem, statui justissimi simul, & clementissimi Judicis causam suscipere; nodumque hunc, licèt aliàs implicatissimum, non ferro, sed calamo solvere, ac omnibus compertum, palamque facere, nullam posse contra Judicem querelam moveri, nihilque in prædestinationis negotio peractum, cui non amor præsederit; sicque damnatorum casus non Prædestinationi divinæ, sed humanæ voluntati tribuendos esse, Deo quavis ratione vitam peccatori procurante, sed peccatore ipso omni ratione mortem volente, sicque verissimas esse illas Prophetæ voces Oseæ 13. 9. *Perditio tua ex te Israël, ex me tantùm auxilium tuum*.

Quatuor ergo in hoc argumento demonstranda suscipiam. *Primò*. Deum seriò, impensissimè, ac quantùm in se est, efficaciter omnium hominum salutem velle. *Secundò*, & ideo non quascum-

cumque hominibus, sed abundantissimas, copiosissimas, & ex natura sua efficaces gratias tribuere, quibus ad æternam felicitatem pervenire possint. *Tertiò*, imò facillima quoque media præscripsisse, quibus etiam perditissimi, ac deploratissimi peccatores gratias illas speciales, quas Augustinus *invictissimas*, & *triumphatrices* appellat, sicque perseverantiam finalem certissimò impetrare possint, si velint. *Quartò*, & hæc ad divinam, & infinitam Bonitatem omni suspicione liberandam sufficere; reliqua in causa Prædestinationis explorari nec posse, nec debere.

§. I.

Esse in Deo seriam, impensamque, & quantùm ex se est, efficacissimam voluntatem salvandi omnes.

SUMMARIA.

I. *Explicatur fusè quid nomine voluntatis, gratiæq; per se efficacis, & ab Auctore, & ab aliis quoq; Theologis intelligatur.*

II. *Probatur primò testimonio ex Sacris litteris, quarum testimonia expenduntur.*

III. *Ex Mysterio Incarnationis.*

IV. *Et ex sensu Sanctorum Patrum, præsentim Prosperi Aquitani, Discipulorum S. Augustini fidelissimi.*

V. *Et ex ratione. Ubi distinctio voluntatis antecedentis, ejusq; efficacia, & consequentis expenditur.*

VI. *Ex divina Bonitate, ejusq; in homines amore.*

VII. *Et ex absurdo, si dicas, non omnes, quantùm ex parte Dei est, efficaciter eligi.*

VIII. *Et ex efficacissimis mediis, quæ Deus ad æternam vitam suppeditat.*

IX. *Et ex efficaci omnium Creaturarum in suos fines directione.*

X. *Et ex necessitate, præceptoq; Spei Christianæ.*

XI. *Et ex disertissimis Augustini, Angeliciq; Doctoris testimoniis, quæ simul expenduntur.*

NE termini, quibus Theologi in hac profundissima, remotissimaque ab hominum captu materia uti solent, ambiguitatem aliquam, speciemque erroris præseferant, prius, in ipsoque limine explicandæ nobis sunt voces, quæ toto hoc opere quàm frequentissimè occurrent, & in quibus tota rei summa, cardoque versatur.

I. Observandum igitur primò est, duas in Deo esse voluntates, *antecedentem* unam, alteram *consequentem*. Non quòd in divina natura numerum, & multitudinem perfectionum admittamus; sed quia quæ in Deo unum sunt, ea ob eminentiam, & infinitatem suam pluribus, innumerisque perfectionibus creatis æquivalent; & ideo perinde quoad effectum se habeant, ac si plura essent; sicque à nobis per numerum, & in plurali explicantur, quamvis reipsa sint res simplicissima. Ea ferè ratione, quâ dicimus, nummum aureum tres florenos argenteos complecti, non numero, cùm unicus sit, sed valore, & pretio. Ita, inquam, duæ sunt in Deo voluntates: Prima

ma abſoluta, efficax, independenſque ab omni hominum merito, quâ Deus naturaliter, meroque bonitatis ſuæ inſtinctu, atque, ut ita dicam, ***motu proprio*** vult omnium hominum ſalutem, æternamque felicitatem; & ideo eos creat, eos redimit, & accomodatiſſimis ad hunc finem mediis accingit, aliter tamen, aliterque juxta infinitæ, ac ordinatiſſimæ ſapientiæ ſuæ modum. Et hanc vocamus ***voluntatem antecedentem***, ſeu ***voluntatem amoris***, quia nullam aliam cauſam habet, quàm, ut dixi, naturalem bonitatis ſuæ inſtinctum, motumque proprium. Hæc, inquam, voluntas, quantùm ex parte Dei efficax, & abſoluta eſt. Efficax; quia *vi* hujus voluntatis movetur Deus ad media non tantùm huic fini neceſſaria, & commoda; verùm etiam abundantiſſima, & præſtantiſſima hominibus applicanda, adeo ut ne unigenito quidem, nec ſanguini, vitæque parcat, quod nemo facit, niſi qui finem flagrantiſſimè, ac efficaciſſimè ex parte ſua cupit. Abſoluta verò hæc ipſa voluntas dicitur; quia licèt Deus exequi hanc ſuam voluntatem nolit, niſi homine conſenſum ſuum præbente, cùm ſalvare invitum nolit: quòd tamen creaverit, & quòd ideo creaverit, ut æternam vitam adipiſceretur, quodque in hunc finem nobiliſſimis, & validiſſimis mediis inſtruxerit, id totum gratis, totumque opus ſummi amoris, & bonitatis fuit, nihil homine ipſo ad propoſitum tam regiæ, ſpontaneæque adoptionis conferente, nullaque ex ejus parte conditione exſpectata: ſicut ſi Princeps Juvenem mendicum ſola miſeratione, & pietate commotus hæredem ultimis tabulis ſcribat, quam tamen hæreditatem ipſo facto conſequi non poſſit, niſi ex natura ipſius teſtamenti adeat, acceptetque: in hac, inquam, hypotheſi voluntas mendicum inſtituendi, pura, abſoluta, mereque gratuita eſt, nihil ad ipſam conferente mendico, quippe omnium, quæ à Principe fiunt ignaro: Voluntas tamen ejuſdem Principis, ut actu ipſo hæreditate potiatur; conditionata eſt; quia non vult aliter obtineri, quàm hærede adeunte, & acceptante. Ita in Deo. Quod te voluerit condere, voluerit in filium, quantùm eſt de ſe, adoptare, voluerit Regni cæleſtis heredem eſſe, in eumque finem mille, ac pretioſiſſimis te dotibus, & beneficiis exornauerit; meræ charitatis, & miſericordiæ fuit, nihil te, tuiſque meritis adjuvantibus. Voluntas verò, quâ decreuit, ne hoc ipſum Regnum obtineres, niſi velles, & mereris; quodque ſpoliare te illo voluerit, quia præuidit, te operari, & mereri nolle; hæc, inquam, voluntas *conditionata*, & *conſequens*

dici

dici debet, quippe ex præuisa voluntate, arbitrioque tuo pendens; quod Theologi nostri aliis terminis voluntatem intentivam, & executivam appellant.

Si tu verò solam illam vnicamque voluntatem de se efficacem in Deo dici velis, quæ effectum consequitur; litem quidem de nomine mouebis, sed pessimè confusione terminorum rebus ipsis consules, confusis enim terminis, confundi quoque rem ipsam oportet; ùt si equo nomen Aquilæ; aut Romæ nomen Memphis imponas, nemo non inferet; ergo equum alas habere, & Romam Nilo rigari. Voluntas ergo de se efficax illa dicitur, quâ quis rem aliquam tam seriò, impenseque intendit; ut illi consequendæ validissima media, omnesque officii sui partes impendat, seu deinde effectus sequatur, seu non sequatur; postquàm enim omnes suas partes aliquis explevit, nec tamen effectum obtinuit, id non voluntati, non ignauiæ cupientis, sed casui, alteriue impedimento imputari, adscribique debet. Ita in Deo res se habet: Si enim eius saluandi omnes voluntatem consideres, tam illa impensa, & eximia est; ut jure jurando protestetur, *Se nolle mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat*: Si efficaciam, & abundantiam mediorum spectes, tanta est; ut etiam *proprio filio non pepercerit, sed pro omnibus tradiderit illum, & cum illo omnia nobis donaverit*: Si denique examines, an omnes numeros, omnesque partes Salvatoris, & Redemptoris expleverit, id tam plenè, copioseque peractum; ut nihil exigere ampliùs possis, *quid enim*, inquit, *debui facere vineæ meæ, & non feci?* Quæ cùm ita se habeant, amabò te, quid voluntati divinæ deest, ut quantùm ex se est, efficacissima appellari non debeat? *At effectus cessauit*. Esto; sed efficacia causæ quantùm est de se, non ex effectu, sed ex conatu, votoque censetur, ut videlicet adeo velis, ut nihil eorum omittas, quæ fieri debent: quod si non esset, omnia ferè vitæ Christianæ fundamenta corruerent.

Altera voluntas est hypothetica, & conditionata, quâ Deus peccatores punire constituit, si gratiis à se copiosissimè oblatis uti nolint, iisque in finem, usque pertinacissimè obluctentur. Hæc voluntas, ùt monui, conditionata est, quia supponit insuperabilem peccatorum contumaciam, ac finalem impœnitentiam. Et hanc vocamus voluntatem consequentem, seu voluntatem Justitiæ, quia non immediatè, motuve proprio à Deo proficiscitur, sed ex Peccatorum protervia, oblatam veniam obstinatissimè recusantium.

Potest utraque hæc in Deo voluntas exemplo clementissimi

Prin-

Principis ostendi. Is cùm plures filios habeat, omnes magno amore complectitur, omnes paternæ hæreditati destinat, & ideo cùm civilibus, tum bellicis artibus per versatissimos magistros imbui curat; omnes denique regio cibo, regio cultu, ac famulatu exornat, & siquem morbo affligi contingat, vitaque periclitari; dolet, timet, præmia medentibus spondet, non curis, non expensis parcit, nihilque non agit, ut laborantem restituat. Quòd si eorum aliquem audiat, defectionem paràsse, sibique bellum, ac mortem moliri, ac patriam igne, ferro vastare; non ideo primum in filium rebellem amorem ponit, nec continuò propositum mutat, eum honoribus augendi; sed per Legatos, per epistolas, minis, præmiisque, ac reluctantem armis aggreditur, victumque veniâ, & amplexu donat. Si verò intelligat, nec oblatam veniam ab eo recipi, nec armis absistere, sed toti Regno perniciem meditari, nullisque rationibus à se, patriaque perdenda compesci posse; tunc enim verò mutato consilio, publicæque quietis causâ pertinacem vinciri, ac perpetuâ custodiâ claudi iubet; quod nisi faciat, nemo non dicat, Principis partibus defuisse, nec clementem in filium, sed ignavum in Patriam appellet. Ita prorsus in Deo; nisi quòd quæ in hominibus pluribus consiliis, & propositis, ac per intervalla fiunt; in Deo unum consilium, unum propositum, unumque momentum est; sed quod infinitate, ac eminentiâ perfectionis omnia illa complectitur, quæ modò in Principe diximus. Nam quia anima hominis una, eademque est, non ideo minùs vegetat, & sentit, quàm aliæ, innumeræque plantarum, brutorumque animæ. Et quia æternitas unicum instans est; non ideo minus spatii, minusque temporis occupat, quàm innumeræ annorum, ac sæculorum myriades. Et ùt Plinius notat, Panchios gemma, licèt vna sit, non ideo tamen non *ex omnium aliarum gemmarum coloribus constat*: Sic in Deo, non ideo, quia ejus voluntas una, eademque est, non omnes illas Amoris, clementiæ, justitiæque partes complectitur, quas suprà recensuimus. Et quamvis nulla sit in Deo, quippe immutabili, successio cogitationum, ut modò istud, modò re mutata, aliud velit; est tamen ordo, & connexio Decretorum, cùm & ista sit maxima perfectio confusioni opposita: sicut enim, quia Deus est substantia immaterialis, ideo cognoscit: & quia cognoscit, ideo amat; & quia amat, ideo providet: ita quia est infinitè bonus; ideo vult omnibus à se conditis bene; & quia bene vult, vult neminem perire; & quia neminem vult perire, nulli copiosissima ad hunc

finem

finem media negat; & quia tandem videt, nolle aliquos oblatis mediis proficere, nullumque delinquendi finem facere; ideo vult punire, ne Justitiæ suæ desit. In quibus omnibus non alternatio, & vicissitudo cogitationum est, sed ut dixi, ordo & connexio, qualis esse in natura simplicissima potest. Vult ergo Deus, quippe omnium Pater, omnes homines salvos esse, vult Regno potiri, vult hæredes scribi, idque amore non qualicunque, sed paterno, hoc est, omnium maximo, ac sincerissimo. Et si qui rebelles evadant, non ideo propositum, & amorem mutat: monet, rogat, invitat, terret, minatur, prosperis, adversis urget, veniam, pacemque offert. Et ecce tibi voluntatem Dei *antecedentem*, seu *propositum amoris*, omnes salvare festinantis: Si verò nihil ista proficiant, peccatore omnem veniam, omnemque gratiam respuente; tunc enim verò succedit *voluntas consequens*, ac propositum *Justitiæ*, quo, ne officio Judicis desit, neque impunitate delicti licentiam delinquendi foveat; rebellem ad pœnam, & supplicium vocat, semper tamen affectu, & charitate Patris nunquam in Filii pœna, etiam criminosi lætantis. Ea ferè ratione, quâ videmus, pretiosissimas, & charissimas merces naufragii metu à Domino, & mercatore jactari, invito tamen, & ad singulos jactus plorante. Sic Deus amat, etiam cùm perdit, perdit tamen, ne justitiæ naufragium faciat. Hinc illæ voces: *Heu consolabor super inimicis meis* Isaia 1. v. 74. *Jerusalem, Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos, & noluisti? Nunc ergo relinquetur Domus vestra deserta*. Matth. 23. Vides hîc deserentem, & tamen plorantem; jactat, & gemit; sed hoc amori, illud Justitiæ debet; periret justitia, nisi plecteretur culpa.

Observandum deinde est, posse causam aliquam esse, dicique efficacem, quamvis effectus non sequatur; si videlicet cessatio, & suspensio effectus non ex defectu virtutis in causa, sed aliunde proveniat. Illa enim dicitur causa efficax, quæ omnem, & necessariam virtutem ad ponendum effectum habet: Nemo enim negaverit, solem causam efficacem illuminationis esse, quia nihil ei ad illuminandum, & aërem, & terram deest, ipsoque facto omnia illuminat, nisi nubem, aut velum, aliudve impedimentum opponas, quale opponunt, qui lucenti, & mille radiis ad illuminandum conanti oculos studiosè claudunt; tunc enim cessabit quidem illuminatio, non tamen solis, sed solem impedientis culpâ. Aliud ergo est causa efficax, aliud effectrix; ista, quam effectus consequitur; illa quæ

omnem

omnem necessariam virtutem ad consequendum effectum habet, nisi aliunde impediatur. Idem de gratia dicas. Alia effectrix est, quæ voluntatem expugnat; alia efficax, quæ virtutem expugnandi habet, quæque ipso facto voluntates omnium expugnat, quot quot impedimentum nullum ponunt; unde quod una, eademque gratia alium flectat, alium non flectat, non gratiæ, sed voluntatis culpa est: sciendum enim, hanc esse libertatis creatæ naturam, ut quamcunque etiam efficacissimam gratiam possit eludere, cassamque reddere; quod si potest, quid mirum est, si aliquando agat? Sicut enim nulla gratia est, quæ tollat libertatem; ita nulla est, quæ tollat potentiam resistendi; quid ergo novi, absurdique, imò quid non rationi, & experientiæ consentaneum, resistere aliquando illam, quæ semper potest resistere, juxta illud Act. 7. *Vos semper Spiritui Sancto resistitis?* Non quòd major sit in voluntate virtus resistendi, quàm in Deo potentia superandi; sed quòd Deus nolit potentiâ, sed gratiâ uti, hoc est, non cogere liberam, sed invitare, ac more nobilis, castique amatoris petere consensum, non rapere. Re igitur sic explicata, à sacris litteris initium ducamus.

II. Primò igitur Beatus Apostolus 1. ad Timoth. 2, ita loquitur: *Obsecro primùm omnium fieri obsecrationes pro omnibus, ut in omni pietate, & honestate vitam geramus; hoc enim bonum, & acceptum est coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire; unus enim Deus, unus & Mediator Dei, & hominum Christus JESVS, dans semetipsum redemptionem pro omnibus.* Vides in hac sententia, non semel tantùm, sed sæpiùs, ac repetitis vicibus, Deum omnium salutem velle. Dicit enim Apostolus: *Pro omnibus* orandum esse: Christum *pro omnibus redimendis* sanguinem fudisse: *pro omnibus* curare, ut salvi fiant: *Pro omnibus,* ut ad veram,& Christianam Fidem perveniant. Ubi simul adverte, non de justis tantùm, & qui re ipsa salvantur; verùm etiam de iis loqui, qui peccatores,& infideles sunt; nam & pro istis orandum est, & de istis præsertim scribit Deum velle, ut omnes ab infidelitate ad veram fidem convertantur. Cùm ergo Apostolus de omnibus loquatur, nullumque excludat; cur tu excipias, quos ille non excipit; excludas, quos ille non excludit, sinumque Divinæ Misericordiæ ad paucos constringas, quem ille ad omnes dilatat? Paulus dicit *omnes*: tu dicis, paucos: cui magis credam? Apostolo, an tibi? Nec tantùm id asserit Apostolus, sed etiam duplici ratione probat: quia

unus est Deus, unus est Mediator: quasi dicat: Si plures essent Dii, pluresque Mediatores; credere aliquis posset, non omnes omnino homines Deo, & Mediatori nostro cordi esse: sicut quia non unus, sed plures in Mundo Principes sunt, quilibet suis, non alienis subditis providet; Rex videlicet Hispaniæ Hispanis, non Gallis: Rex Galliæ, Gallis, non Germanis, aut Indis. Quòd si unus omnium mortalium, idemque Imperator esset, ùt olim Romæ; ad illum non unius modò, aut alterius Nationis cura pertineret. Ita cùm Deus sit omnium Dominus, omnium Mediator; non potest non omnibus, quantùm ex se est, vitam, & felicitatem velle, alioquin partibus suis deesset, sicut deesset Medicus, qui cùm decem ægrotorum curam suscepisset, non omnibus, sed tribus tantùm sanitatem efficaciter cuperet: & Advocatus, cui cùm ex officio octo clientum causæ, & quidem capitales commissæ essent; duos tantùm tueretur, reliquis aut neglectis, aut non seriò, obiterque defensis. Ergo qui omnium Deus & Mediator est, aut oportet officio suo desit, aut omnium salutem, & vitam efficaciter velit. Altera Apostoli ratio est, quia Christus est *omnium Redemptor*, quam paulò post accuratiùs examinabimus.

Ezechielis 33. v. 2. ita loquitur Deus: *Et tu fili hominis dic ad eos: Vivo ego dicit Dominus Deus, nolo mortem impii, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat*. Si Deus ne peccatoris quidem mortem, & supplicium vult, cuius ergò hominis volet? nam si aliquis dignus sit, quem Deus perire velit, is planè peccator erit: Si ergo nec peccatorem perire vult, nec justum; sequitur, ut neminem velit. Peccatum est infinita Dei offensa, quippe infinitæ Majestati facta; & ideo non unam tantùm mortem, unumque infernum, sed mille, & innumeros meretur: Si ergo ne infinitâ quidem injuriâ provocari divina voluntas potest, ut mortem, & excidium peccatori velit; sequitur, ejus in peccatores, adeoque in omnes mortales amorem inextinguibilem, insuperabilem esse; sicut insuperabile incendium esset, quod nullis aquis, ne totius quidem maris extingui posset. Ubi etiam observa, patheticam illam, plenamque tenerrimi amoris in Deo loquendi formulam: *Dic ad eos: vivo ego, dicit Dominus &c.* Ubi vides, Deum non velle tantùm impii salutem; verùm etiam id palàm profiteri, suumque propositum solenni juramento firmare, ac per Prophetam peccatoribus insinuatum velle. Quid amabò! est efficaciter velle, si id non est, quod Princeps aliquis & juramento, & publicis tabulis, & misso insuper Legato pa-

lam testatur? Planè qui aliter sentiunt, nescio, an ex Deo vero, Deum Mimicum, & scenicum faciant, quales sunt, qui ludi, & animi causâ gestu, habitu, comitatu Reges in theatro se fingunt, cùm tamen nihil minùs, quàm Reges sint. Sed absint hæc ludibria à veracissima illa Majestate, quæ nullam causam fingendi habet. Egregiè huc servit & illa Ecclesiastici sententia c. 15, v. 2. *Non dixeris per Deum abest: quæ enim odit, ne feceris ... nec enim necessarii sunt ei homines impii*. Atqui si Deus voluntate antecedente, & quantùm est ex se, non vult aliquos salvari; planè per eum abest, ne tot millia reproborum salutem consequantur, tam enim consequi eam non possunt, Deo nolente, quàm non potest imago in nuda tabula pingi, nolente Pictore. Nec mihi gratias sufficientes, occultas inspirationes, & alia salutis instrumenta opponas, quæ reprobis dantur; tam enim nihil possunt ad salutem consequendam omnia illa nolente Deo, quàm nihil possunt ad opus faciendum omnia instrumenta cessante artifice. Abest ergo per Deum, si velit quidem te ex fidelibus nasci, Baptismo tingi, veram Fidem doceri, sed nolit saluum esse, sicut per Fabrum abesset, ne domus strueretur, si vellet quidem ligna cædi, saxa conduci, machinas parari, sed nollet domum surgere. Neque dicas, Deum voluntate antecedente, motuque proprio tam multos Regno excludere, ut Justitiam suam ostendat, nam ad hoc quoque respondet Ecclesiasticus: *Non sunt Deo necessarii homines impii*, non sunt necessarii Justitiæ, non sunt necessarii potentiæ, perinde ac si Deo non millia alia Justitiæ suæ declarandæ argumenta supersint, citra tot animarum strages, ac æterna supplicia; perire enim necesse est, si nolit saluare. Deinde officium Justitiæ ad voluntatem non antecedentem, sed consequentem pertinet, cùm delictum supponat. Postquàm enim peccator divinæ voluntati obluctari pergit, nec cedit vocanti misericordiæ, Deus hoc ipsum peccanti malum in magnum bonum convertit, more præstantis Medici, remedium ex veneno parantis; ùt in Pharaone monstratum est; sed cùm id totum culpam, & impœnitentiam supponat; nihil ad eam voluntatem primariam, ingenitam, & antecedentem facit, de qua nobis Disputatio.

Sed omnium clarissimè Christus ipse apud Mathæum *cap.* 18. ubi cùm proposuisset parabolam Pastoris, qui nonaginta novem ovibus relictis, unicam, quæ erraverat, quæsivit, invenit, succollavit, magisque de illa una, quam perditam repererat, quàm de nonaginta novem aliis nunquam perditis, gavisus fuerat; subjunxit: *Sic non*

est voluntas ante Patrem vestrum, qui in Cœlis est, ut pereat unus. Sicut ergo Pastoris, non Mercenarii est, ne unam quidem de ovibus suis, etiam minimis perditam velle; ita Redemptoris nostri nullam de animabus à se conditis damnatam velle; nisi forsan major pastori cura de ovibus, quàm Redemptori de Animabus sit; magisque pastor errantem ovem, quàm Deus errantem animam diligat. Si ergo ne unum quidem vult Deus perire, ergo vult omnes non perire, hoc est, salvos esse. Sicut Judex, qui ex mille reis nollet vel unicum supplicio affici; vellet hoc ipso omnes vivere, veniâque donari. Ubi simul observa efficacissimam, & enixissimam esse hanc de nulla ove perdenda boni Pastoris voluntatem. Si enim non efficaciter vellet, cur peregrè proficiscitur? cur ubique terrarum quærit? cur laborat? cur sudat? cur inventam amplexu stringit? cur humeris imponit? cur viciniam plausu, & tripudiis implet? planè aut nulla voluntas, aut ista efficax dici debet.

Huc quoque efficaciter illa verba Sapientis faciunt cap. 6. v. 8. *Pusillum & magnum ipse fecit, & æqualis est illi cura de omnibus.* Hic Sapiens ex ea ratione, quòd Deus omnium hominum Creator sit, optimè colligit; ergo *omnium æqualiter* curam habere. Non ita quidem, quòd non unũ Creator plùs alio diligat, id enim & in naturalibus, & supernaturalibus rebus clarissimè apparet; cùm enim amare sit bonum velle, quantò plùs boni uni, quàm alteri confert, tantò Deus magis unum, quàm alium diligit; sed quòd nullum deserat, nullumque, quantùm ex se est, abiiciat, velitq; perire. In quo eadem omnium creaturarum, & æqualis conditio est. Quò etiam spectant illa Apostoli verba ad Roman. 10. & ad Coloss. 3. *Non enim est distinctio Judæi & Græci; nam idem Dominus omnium . . . . Induite novum hominem secundum imaginem ejus, qui creavit illum, ubi non est Gentilis, & Judæus, Barbarus, & Scytha, Servus, & liber.* Si ergo neminem deserit, cujus Dominus, & Creator est; Sequitur, ne in illa quidem Prædestinationis causa, quæ omnium maxima est, & ex qua reliqua omnia pendent, nullum omnino deseruisse, nullumque ab efficaci salvandi proposito exclusisse. Si enim tam multos, imò longè plurimos exclusisset; non ergo omnes *curavit*. Quis enim dicat, curâsse, quos in illa causa omnium præcipua, & infiniti momenti neglexit, exclusit, abiecit? Planè tam non est hoc curare, quàm pater non posset dici, curâsse filium, quem nihil mali adhuc meritum domo, & hæreditate paterna spoliâsset, aut

in flumen casurum tenere noluisset. Et tamen id omnino est, quod facit Deus, si arbitrio suo, nullâque prævisâ culpâ tam multos adultorum salvare noluit; unde necessariò secutum, ut perirent: jam enim suprà monui, idem in adultis esse non salvari, quod perire, cùm medium non detur in præsenti serie præcedentiæ supernaturalis, & ideo si unum non est, sequitur necessariò, aliud esse; sicut quia inter vivere, & mori medium non datur, si Deus nolit aliquem vivere, sequitur necessariò, esse moriturum. Rursus, si verum est, quod dicit Apostolus, nullam apud Deum (quantùm videlicet ad salvandi propositum) distinctionem esse Judei & Græci, Barbari & Scythæ, *quia est Dominus omnium*, & quia omnes *ad imaginem suam condidit*; sequitur ex eadem ratione, & priusquàm culpa aliqua inter reprobos, electosque distinguat; nullam quoque apud Deum inter reprobos, & electos, inter Paulum, & Judam distinctionem fuisse: sicque omnibus æqualiter salutem optâsse. Si enim ideo non distinguit Deus, inter Judæum, & Græcum, inter Barbarum, & Scytham; quia non minùs Græci, quàm Judæi; nec minùs Barbari, quàm Scythæ Dominus est; ergo nec in illo Prædestinationis negotio, quantùm in se est, inter Cain, & Abel, inter Paulum, & Judam distinxit Deus, sed omnibus æqualiter salutem voluit, quia non minùs Caini, quàm Abelis, nec minùs Judæ, quàm Pauli Dominus, & Creator est; nec minùs unus, quàm alter ad ejus imaginem conditus, imò & redemptus. Quantùm ergo ex parte Dei est, non est Barbarus, non est Scytha, non est reprobus, non est damnatus; sed omnes filij, omnes dilecti, omnes chari, solâ culpâ inter malos, bonosque, inter Electos, reiectosque distinguente: Sicut enim apud homines non potest filius citra culpam, & in ultimis Tabulis à Patre omitti; aut si omittat, querelam Testamenti inofficiosi filius opponet; ita multoque fortiùs apud Deum, ubi longè magis, quàm in humanis Tribunalibus leges amoris, humanitatis, & clementiæ valent. Hæc ipsa Augustini sententia fuit, cujus perpetua ferè & constans doctrina est; non dari electionem unius præ alio, ubi non sit distantia meritorum, sic enim in Psalm. 45. scribit *Quid est Deus in medio ejus? hoc significat, quòd æquus est omnibus Deus, & personas non accipit. Quomodo enim illud, quod in medio est, paria habet spatia ad omnes fines; ita Deus medius esse dicitur, æqualiter omnibus consulens*. Quod intellige de voluntate Dei, quantùm ex se est, omnes salvandi; non verò de æqualitate merito-

rum

rum, aut gloriæ: Constat enim, hæc alia, & alia esse, nec minori, quàm in ordine naturali varietate. Qua in re idem dicere liceat, quod olim Hannibali Carthaginensi: Is enim, cùm militem omnium Nationum in Romanos duceret, ut omnes quoque spe præmii ad pugnam, & victoriam accenderet, his verbis teste Plutarcho utebatur: *Carthaginensis mihi erit, quicumq; hostem prostraverit*. Ita Deus mortalibus: *Prædestinatus mihi erit quicumq; peccatum vicerit*. Idemq; Augustinus in expositione quarundam Propositionum ex Epistola ad Roman. cap. 60. scribit: *Quid ergo elegit Deus? Si enim nullo merito; non est electio, æquales enim omnes sunt ante meritum, nec potest in rebus omnibus æqualibus electio nominari*. Et lib. 1. ad Simplicianum q. 2. *Unde igitur ista electio, vel qualis electio, si nondum natis, nondumq; aliquid operatis, nulla sunt momenta meritorum?* Et infra: *Nemo eligitur, nisi iam distans ab illo, qui reiicitur. Unde, quod dictum est: elegit nos Deus ante Mundi constitutionem, non video, quomodo sit dictum, nisi ex præscientia*. Ergo ex hoc Augustini principio, si voluntatem Dei antecedentem consideres, sicut in illa omnes pares sunt, omnes creaturæ, omnes imagines, omnes filii, ita quoque nulla illic Pauli, nulla Judæ distinctio, nulla unius præ alio electio; (*non est, inquit, electio, ubi non est distinctio meritorum*) sed quantùm ex parte Dei est, omnes dilecti, omnes ad vitam æternam, aut aliquid, quod ipsâ vitâ æternâ meliùs sit (ùt de infantibus Baptismo non tinctis posteà dicemus) destinati. Si verò voluntatem Dei consequentem, & executricem attendas, hoc est, illam, quæ præscientiam meriti, aut demeriti consequitur, jam incipit in communi illa, parique massa distinctio Pauli, & Judæ esse. Ideo enim Paulus præ Juda electus, quia Paulus vocationi consensurus, Judas dissensurus prævidetur, sicque unus præmio, alter supplicio dignus. Quam rationem elegantissimè quoque S. Ambrosius advertit lib. 1. offic. cap. 13. *Quis operator, inquit, negligat operis sui curam? quis deserat, & destituat, quod ipse condendum putavit? nam aliquid non fecisse, nulla iniuria fuit, sed non curare, quod feceris, summa inclementia*. Neque dicas, omnes à Deo curari, quia omnibus media ad salutem procurat; quomodo enim dici possint procurari media ad salutem, nolenti salutem? Planè tam impossibile est homini salutem adipisci, Deo nolente; quàm impossibile est trunco, statuam fieri, nolente Sculptore. Lusus ergo erit, quidquid tu dicis, Deum pro salute omnium agere, si non vult omnes salvari, sicut lusus &

pom-

pompa fallentis Tyberii erat, cùm currus, commeatus, hospitia, supplicationes, omnia ad iter Romam pararet, sed nollet proficisci. Cætera, quæ de causa infantum, de Esau & Jacobo in contrarium opponi possent, posteà refutabimus. Verum quidem est, S. Augustinum alibi sæpè aliam electionem admittere, quæ *non invenit eligendum, sed facit*: ut videre est *c. 7. de Corrept. & Grat. c. 13. de Prædest. Sanctor. l. 5. contra Julian. c. 3.* Sed ibi loquitur de assumptione, & vocatione ad gratiam supponente iam electionem ad Gloriam, & consequenter aliquam distinctionem. Certum enim est, S. Augustinum cùm aliqua in suis libris retractasset, numquam retractasse, quæ in libris ad Simplicianum de gratia docuerat; imò vehementer ea commendâsse, eoque Semipelagianos remisisse *l. 1. de Præd. SS. c. 4.*

III. Nec minùs hanc in rem faciunt illæ sententiæ, quibus Sacræ Litteræ clarissimis verbis docent, Christum pro omnibus mortuum esse; quales sunt ad Rom. 8. *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro omnibus tradidit illum.* Et 2. ad Corinth. 5. *Si unus pro omnibus mortuus est Christus, vt qui vivunt, non sibi vivant; sed illi, qui pro omnibus mortuus est.* Et 1. ad Timoth. 4. *Qui est Salvator omnium hominum, maximè Fidelium.* Et Epist. 1. ad Corinth. c. 8. *Peribit infirmus in tua scientia, pro quo mortuus est Christus?* Ubi Apostolus apertissimè supponit, Christum etiam pro *perituris*, hoc est, pro Reprobis mortuum esse. Et 1. Joan. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Cùm ergo Sacræ Scripturæ toties, ac tam enixis verbis, Christum pro omnibus mortuum esse testentur; nullibi verò, & nunquam pro aliquibus tantùm; planè temerarius sit, qui id dicat, quod Scriptura non dicit; id verò non dicat, quod Scriptura tam clarè, ac toties dicit. Si quis Princeps moriturus ultimis Tabulis disponat, ut ex regio, immensoque thesauro, quem hæredi relinquit, omnes totius Regni captivi redimantur, qui triremibus, & servituti addicti sunt; hæres verò non de singulis generum, sed de generibus singulorum; hoc est, non de omnibus, sed de paucis tantùm id intelligi vellet; quis non infidelem, prævaricatorem, hostemque paternæ voluntatis diceret? At quantò id justiùs dicendum de illis erit, qui contra clarissimam Scripturæ sententiam Christi Redemptionem angustissimam faciunt, ejusque infinitum in homines amorem brevissimis terminis coërcent, sicque rivum ex pelago faciunt?

IV.

IV. Nec alia totius Ecclesiæ, sanctorumque Patrum sententia fuit, quos magno numero proferre in medium liceret, nisi superfluos testes, & importunos crederem in causa tam manifesta: præsertim cùm nemo apertiùs, quàm Scripturæ loquantur, unde quibus istæ non sufficiunt, nihil aliud superfit, quo persuaderi possint. Unum ergo tantùm, alterumque producam, explicandi potiùs, quàm convincendi causâ. Primus sit S. Prosper Episcopus Regiensis, quo nemo pulchriùs, ac eloquentiùs de gratia scripsit, nemo Augustini mentem meliùs & intellexit, & exposuit. Sic ergo variis locis loquitur: *Sincerissimè credendum, atq; profitendum est, Deum velle, ut omnes salvi fiant: siquidem Apostolus, cujus ista sententia est; absolutissimè præcipit, quod in omnibus Ecclesiis piissimè custoditur, ut Deo pro omnibus supplicetur. . . . Qui ergo dicit, quòd Deus non vult omnes homines salvos fieri, sed certum numerum Prædestinatorum, is duriùs loquitur, quàm loquendum est de altitudine inscrutabilis gratiæ Dei, qui omnes vult salvos fieri, atq; ad agnitionem veritatis venire . . . . Sive igitur novissima contemplemur sæcula, seu proxima, seu media, rationabiliter, & piè creditur, omnes homines salvos fieri Deum velle, semperque voluisse . . . . & ideo manifestum est, quòd diversis atq; innumeris modis omnes ad se invitet; sed qui veniunt, Dei auxilio diriguntur; qui non veniunt, suâ pertinaciâ reluctantur . . . . Nulla ergo dubitandi ratio est, JESUM Christum Dominum nostrum pro impiis, & peccatoribus mortuum esse, æquorum numero, si aliquis liber inventus est, non est pro omnibus mortuus Christus; sed prorsus pro omnibus mortuus est.* (a)

S. Leo: *Pro omnibus impiis mortuo Domino, etiam Judas in eo potuisset consequi remedium, si non festinasset ad laqueum . . . . Dominus enim noster peccati, mortisq; destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit.* (b)

S. Ambrosius: *Mysticus ille Sol Justitiæ omnibus ortus est, omnibus passus est, omnibus venit, & omnibus resurrexit.* (c)

S. Augustinus: *Judicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua. Quæ est æquitas, & veritas? Congregabit secum electos ad judicium; cæteros autem separabit ab invicem; positurus enim est alios*

(a) *Floruit A.* 460. *In Resp. ad* 2. *Vincent. Object. & in Resp. ad Object. Gall. sentent.* 8. *Et lib.* 2. *cap.* 16. *& cap.* 25. *de Vocat. Gent.*
(b) *A.* 461. *serm.* 11. *de Pass. & Serm.* 1. *de Nativit.*
(c) *A.* 397. *in Psalm.* 118. *v.* 64.

alios ad dexteram, alios ad sinistram; non ergo partem judicabit, quia non partem emit; totum judicare habet, quia pro toto sanguinem dedit. Et alibi Christum Dominum ita Reprobos alloquentem inducit: *Videte vulnera, quæ inflixistis; agnoscite latus, quod pupugistis, quod & per vos, & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis*. (a) Et lib. de Spir. & litera cap. 33. interrogat: *Cur voluntas credendi, si donum Dei est, non omnibus detur?* Et respondet: *vult quidem Deus omnes homines salvos fieri, non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene, vel malè utentes justissimè judicentur; quod cùm sit, infideles contra voluntatem Dei faciunt, cùm ejus Evangelio non credunt*. Sed de Augustini mente circa hujus sententiæ expositionem pluribus posteà.

Concilium Tridentinum: *Etsi Christus pro omnibus mortuus est, non omnes tamen beneficium ejus mortis accipiunt*. (b)

Ipsa denique Ecclesia mentem suam quotannis de hac re publicè profitetur, cùm Deum ita rogat: *Omnipotens sempiterne Deus, qui salvas omnes, & neminem vis perire, respice ad animas diabolica fraude deceptas, ut omni hæretica pravitate deposita, errantium corda resipiscant, & ad veræ fidei redeant unitatem*.

Ex his omnibus palàm est, nullum omnino hominem esse, pro quo Christus passus non sit, & consequenter quem nolit efficaciter quantùm est de se, salvum esse; quæ enim de se efficacior voluntas, quàm cùm aliquid ita optas, ut pro eo consequendo etiam sanguinem, ac vitam impendas? Planè ipso Salvatore teste, *majorem charitatem nemo habet, quàm, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Aut quid existimari potest, Deum non esse daturum, postquàm Unigenitum dedit, cujus vita longè pluris, quàm millies mille Paradisi valet. Nolit ergo Paradisum dare, qui voluit Filium? hoc est, negabit obolum, cui donavit thesaurum? Quæ argumentatio non nostra, sed Apostoli est dicentis: *Qui etiam pro nobis Filium suum Unigenitum dedit, quomodo ergo non cum illo omnia nobis donavit?* Quasi dicat Apostolus: noli timere, ne qui majus voluit, non velit & minus: negare nihil potest, postquàm Filium dedit. Quid est Cœlum ad Filium, nisi thronus ad Imperatorem? qui ergo ut regnares, non pepercit Imperatori; quomodo ne pereas, non parcet throno? Si Medicus sanguinem suum omnibus venis profudisset sanando

C ægro-

(a) *A. 520. in Psalm. 95. & lib. 2. de Symbolo ad Cathecum.*
(b) *Concilium Trident. Sess. 6. cap. 3.*

ægroto; quis dubitet, non eum seriò, efficaciterque ægroti sanitatem cupere, nihilque de aliis pharmacis omissurum, opportunis quidem, sed multò minoris pretii, nulliusque Medico damni? Hoc argumentum eleganter inculcat S. Augustinus in Psalm. 148. *Tales arrhas accepimus, tenemus mortem Christi, tenemus Sanguinem Christi. Erigat ergo se humana fragilitas, non desperet, non se collidat, non se auertat, non dicat, non ero beatus. Quid enim tibi promisit Deus ô homo mortalis? Quòd victurus es in æternum. Non credis? crede, crede: plus est jam, quod fecit, quàm quod promisit. Quid fecit? mortuus est pro te. Quid promisit? quòd vives cum illo. Incredibilius est, quòd mortuus fit æternus, quàm quòd in æternum vivat mortalis. Jam quod incredibilius est, tenemus. Si propter homines mortuus est Deus, non est victurus homo cum Deo?* Planè hæc tam clara sunt, tamque omnibus manifesta, ut & Lectoris, & causæ ipsius injuria sit, diutiùs immorari, perinde ac si clarè videntibus persuadere multis rationibus velis, nivem candidam esse, solemque interdui lucere.

V. Quòd si nihil Scriptura, nihil Patres de hoc Dei omnes homines salvandi proposito loquerentur; id ipsum apertissima ratio convinceret, & cui nemo nisi expers rationis repugnare possit.

Ubi tamen priùs obserua, ùt notavimus sub initio, duas in Deo esse voluntates, *antecedentem* unam, alteram *Consequentem*. Non quòd in diuina natura numerum, & multitudinem perfectionum admittamus; sed quia quæ in Deo unum sunt, ea ob eminentiam, & infinitatem suam pluribus, innumerisque perfectionibus creatis æquivaleant; & ideo perinde quoad effectum se habeant, ac si plura essent; sicque à nobis per numerum, & in plurali explicantur, quamvis re ipsa sint res simplicissima. Ea ferè ratione, quâ dicimus, nummum aureum tres florenos argenteos complecti, non numero, cùm unicus sit, sed valore, & pretio. Ita, inquam, duæ sunt in Deo voluntates. Prima absoluta, efficax, independensque ab omni hominum merito, quâ Deus naturaliter, meroque Bonitatis suæ instinctu, atque, ùt ita dicam, *motu proprio* vult omnium hominum salutem, æternamque felicitatem; & ideo eos creat, eos redimit, & accomodatissimis ad hunc finem mediis accingit, aliter tamen, aliterque iuxta infinitæ, ac ordinatissimæ sapientiæ suæ modum. Et hanc vocamus *voluntatem antecedentem*, *seu voluntatem amoris*, quia nullam aliam causam habet, quàm, ùt dixi, naturalem Bonitatis suæ instinctum, motumque proprium.

Hæc

Hæc,inquam,voluntas,quantùm ex parte Dei efficax,& absoluta est. *Efficax*, quia vi huius voluntatis movetur Deus ad media non tantùm huic fini necessaria,& commoda; verùm etiam abundantissima, & præstantissima hominibus applicanda, adeò ut ne Unigenito quidem, nec sanguini, vitæque parcat, quod nemo facit, nisi qui finem flagrantissimè, ac efficacissimè ex parte sua cupit. Absoluta verò hæc ipsa voluntas dicitur; quia licèt Deus *exequi* hanc suam voluntatem nolit, nisi homine consensum suum præbente, cùm saluare invitum nolit: quòd tamen creaverit, & quòd ideo creaverit; ut æternam vitam adipisceretur; quodque in hunc finem nobilissimis, & validissimis mediis instruxerit; id totum gratis, totumque opus summi amoris, & bonitatis fuit, nihil homine ipso ad propositum, tam regiæ, spontaneæque adoptionis conferente, nullaque ex ejus parte conditione exspectata. Sicut si Princeps iuvenem mendicum sola miseratione, & pietate commotus hæredem ultimis tabulis scribat, quam tamen hæreditatem ipso facto consequi non possit, nisi ex natura ipsius Testamenti adeat, acceptetque, in hac inquam, hypothesi voluntas mendicum instituendi, pura, absoluta, mereque gratuita est, nihil ad ipsam conferente Mendico, quippe omnium, quæ à Principe fiunt, ignaro. Voluntas tamen eiusdem Principis, ut actu ipso hæreditate potiatur, conditionata est; quia non vult aliter obtineri, quàm hærede adeunte, & acceptante. Ita in Deo, quod te voluerit condere, voluerit in filium, quantùm est de se, adoptare, voluerit Regni cœlestis hæredem esse, in eumque finem mille, ac pretiosissimis te dotibus, & beneficiis exornaverit; meræ charitatis, & misericordiæ fuit, nihil te, tuisque meritis adiuuantibus. Voluntas verò, quâ decreuit, ne hoc ipsum Regnum obtineres, nisi velles, & mereraris; quodque spoliare te illo voluerit, quia prævidit, te operari, & mereri nolle; hæc inquam, voluntas *conditionata*, & *consequens* dici debet, quippe ex prævisa voluntate, arbitrioque tuo pendens; quod Theologi nostri aliis terminis voluntatem intentivam, & executivam appellant.

Si tu verò solam illam, unicamque voluntatem de se efficacem in Deo dici velis, quæ effectum consequitur; litem quidem de nomine movebis, sed pessimè confusione terminorum rebus ipsis confules; confusis enim terminis, confundi quoque rem ipsam oportet; ùt si equo nomen Aquilæ; aut Romæ nomen Menphis imponas, nemo non inferet; ergo equum alas habere, & Romam Nilo rigari. Volun-

luntas ergo de se efficax illa dicitur, quâ quis rem aliquam tam seriò, impenseque intendit; ut illi consequendæ validissima media, omnesque officii sui partes impendat, seu deinde effectus sequatur, seu non sequatur; postquàm enim omnes suas partes aliquis expleuit, nec tamen effectum obtinuit; id non voluntati, non ignaviæ cupientis; Sed casui, alterivè impedimento imputari, ad scribique debet. Ita in Deo res se habet: Si enim eius salvandi omnes voluntatem consideres; tam illa impensa, & eximia est, ut jurejurando protestetur, se *nolle mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat*. Si efficaciam & abundantiam mediorum spectes, tanta est, ut etiam *propio Filio non pepercerit, sed pro omnibus tradiderit illum, & cum illo omnia nobis donaverit*. Si denique examines, an omnes numeros, omnesque partes Saluatoris, & Redemptoris expleverit; id tam plenè, copioseque per actum; ut nihil exigere ampliùs possis: *quid enim, inquit, debui facere vineæ meæ, & non feci?* quæ cùm ita se habeant, amabò te, quid voluntati divinæ deest, ut quantùm ex se est, efficacissima appellari non debeat? *at effectus cessavit*. Esto; sed efficacia causæ, quantùm est de se, non ex effectu, sed ex conatu, votoq; censetur, ut videlicet adeò velis; ut nihil eorum omittas, quæ fieri debent. Quod si non esset, omnia ferè vitæ Christianæ fundamenta corruerent.

Altera voluntas est hypothetica, & conditionata, quâ Deus peccatores punire constituit, si gratiis à se copiosissimè oblatis uti nolint, iisque in finem usque pertinacissimè obluctentur. Hæc voluntas, ût monui, conditionata est, quia supponit insuperabilem Peccatorum contumaciam, ac finalem impœnitentiam. Et hanc vocamus voluntatem *consequentem*, seu voluntatem *Iustitiæ*, quia non immediatè, motuve proprio à Deo proficiscitur, sed ex Peccatorum protervia, oblatam veniam obstinatissimè recusantium.

Potest vtraq; hæc in Deo voluntas exemplo clementissimi Principis ostendi. Is cùm plures filios habeat, omnes magno amore complectitur, omnes paternæ hereditati destinat, & ideo cùm ciuilibus, tùm bellicis artibus per versatissimos Magistros imbui curat; omnes denique regio cibo, regio cultu, ac famulatu exornat; & si quem morbo affligi contingat, vitaque periclitari; dolet, timet, præmia medentibus spondet; non curis, non expensis parcit, nihilque non agit, ut laborantem restituat. Quod si eorum aliquem audiat, defectionem parâsse, sibique bellum, ac mortem moliri, ac patriam

igne,

igne, ferro vastare; non ideo primum in filium rebellem amorem ponit, nec continuò propositum mutat, eum honoribus augendi; sed per Legatos, per epistolas, minis, præmiisque, ac reluctantem armis aggreditur, victumque veniâ, & amplexu donat. *Si* verò intelligat nec oblatam veniam ab eo recipi, nec armis absistere, sed toti Regno pernitiem meditari, nullisque rationibus à se, patriaque perdenda compesci posse; tunc enim verò mutato consilio, publicæque quietis causâ pertinacem vinciri, ac perpetuâ custodiâ claudi iubet; quod nisi faciat, nemo non dicat Principis partibus defuisse, nec clementem in filium, sed ignavum in patriam appellet. Ita prorsus in Deo; nisi quòd quæ in hominibus pluribus consiliis, & propositis, ac per intervalla fiunt; in Deo unum consilium, unum propositum, unumque momentum est; sed quòd infinitate, ac eminentiâ perfectionis omnia illa complectitur, quæ modò in Principe diximus. Nam quia anima hominis vna, eademque est, non ideo minùs vegetat, & sentit, quàm aliæ, innumeræque plantarum, brutorumque animæ. Et quia æternitas unicum instans est; non ideò minùs spatii, minusque temporis occupat, quàm innumeræ annorum, ac sæculorum myriades. Et ùt Plinius notat lib. 26. cap. 10. Panchios gemma, licèt una sit, non ideo tamen ***non ex omnium aliarum gemmarum, coloribus constat***. Sic in Deo, non ideo, quia eius voluntas una, eademque est, non omnes illas amoris, clementiæ, iustitiæq; partes complectitur, quas suprà recensuimus. Et quamvis nulla sit in Deo, quippe immutabili, successio cogitationum, ut modò istud, modò re mutata aliud velit, est tamen ordo, & connexio Decretorum, cùm & ista sit maxima perfectio confusioni opposita. Sicut enim, quia Deus est substantia immaterialis, ideo cognoscit: & quia cognoscit, ideo amat, & quia amat, ideo prouidet: Ita quia est infinitè bonus, ideo vult omnibus à se conditis bene, & quia bene vult, vult neminem perire, & quia neminem vult perire, nulli copiosissima ad hunc finem media negat, & quia tandem videt, nolle aliquos oblatis mediis proficere, nullumque delinquendi finem facere; ideo vult punire, ne Iustitiæ suæ desit. In quibus omnibus non alternatio, & vicissitudo cogitationum est, sed ùt dixi, ordo, & conexio, qualis esse in natura simplicissima potest. Uult ergo Deus, quippe omnium Pater, omnes homines saluos esse, vult Regno potiri, vult hæredes scribi, idque amore non qualicumque, sed paterno, hoc est, omnium maximo, ac sincerissimo. Et si qui rebelles evadant;

dant; non ideo propositum, & amorem mutat; monet, rogat, invitat, terret, minatur, mittit; prosperis, adversis urget, veniam, pacemque offert. Et ecce tibi voluntatem Dei *antecedentem, seu propositum amoris*, omnes saluare festinantis, Si verò nihil ista proficiant, peccatore omnem veniam, omnemque gratiam respuente; tunc enim verò succedit *voluntas consequens*, ac propositum Justitiæ, quo ne officio Judicis desit, neque impunitate delicti licentiam delinquendi foveat; rebellem ad pœnam, & supplicium vocat, semper tamen affectu, & charitate Patris, nunquam in filii pœna, etiam criminosi lætantis. Ea ferè ratione, quâ videmus pretiosissimas, & charissimas merces naufragii metu à Domino, & Mercatore jactari, invito tamen, & ad singulos jactus plorante: Sic Deus amat, etiam cùm perdit: perdit tamen, ne Justitiæ naufragium faciat. Hinc illæ voces Isa. 1. vers. 24. Matth. 23. *Heu consolabor super inimicis meis! Ierusalem, Ierusalem, quoties, volui congregare filios tuos, & noluisti? Nunc ergo relinquetur domus vestra deserta.* Vides hîc deserentem, & tamen plorantem, jactat, & gemit; sed hoc amori, illud Justitiæ debet; periret Justitia, nisi plecteretur culpa. Re igitur sic explicata, rationes modò audiamus, quibus hæc ipsa, & efficacissima omnes homines salvandi voluntas magis, magisque demonstrabitur. Nam

VI. *Primò*. Deus ex sua natura est infinita Bonitas, infinitus Amor; ergo quantùm ex se est, omnibus bene vult, omnesque amat; & consequenter nullum perire vult; sicque si cui male sit, si quis pereat, id principio omnis mali adscribendum est, quod est peccatum, non principio omnis boni, quod est Deus. Quemadmodùm quia sol ex natura sua lucidissimus est, ideo omnia luce, ac radiis implet, nihil verò tenebris, umbrisque aspergit, & ideo quidquid umbrarum existit, illud non in lucem, non in Solem, sed in corpus opacum luci oppositum referri debet; ita, inquam, Deus, quia infinitus amor est, omnes amat, & quia infinitum bonum est, omnibus bene vult; mala verò aliunde, quàm à bono derivantur. Imò, quod bene observandum est; non solùm natura boni, & amoris est, ut se aliis quovis modo communicet; verùm etiam ut formam adversam expugnet, deleatque repugnantem, sicque non utcumque, sed cum triumpho regnet, hosteque profligato. Quod præsertim locum habet in agente nobilissimo, hoc est, copiosissimè bono. Sic videmus, solem non tantùm, ubicumque micuerit, lucem omnibus af-

fun-

fundere; verùm etiam tenebras pellere, & quantùm licet, in sui naturam convertere, ùt in nube, in iride, in stellis, in auro, gemmisque cernere est, quæ omnia sunt aliqua ipsius Solis imitatio. Ignis quoque non solùm calefacit, verùm etiam frigore, geluque soluto omnia sibi similia efficit, & in alium ignem convertit. Quòd si aliqua obsistant, nec agenti cedant, ùt noctua Soli, adamas igni; non ideò tamen negari potest, ignem, & Solem, quantùm in ipsis est, conari, ut dotes, & perfectiones suas etiam resistentibus imprimant. Idem de Deo sentias. Cur enim hunc solùm ab omnium agentium conditione excludas, ùt cùm omnis causa similitudinem sui affectet, ipse solus aut non velit, aut non possit, qui omnibus dedit, ut vellent, & possent? Vult ergo, quantùm in se est, omnes bonos esse, quia ipse bonus est; vult omnes justos esse, quia ipse iustus est: vult omnes felices, & beatos esse, quia ipse felix, & beatus est: & denique vult omnes sibi similes esse, quia id omnibus causis, ac præsertim præstantissimæ, & nobilissimæ ingenitum, & naturale est; nec ipsa Beatitudo (quæ est omnium operum Dei ultimus finis) aliud erit, quàm perfectissima creaturæ cum Creatore similitudo, juxta illud Joannis: *Similes ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est*. Majus ergo prodigium esset, Deum optimum, & felicissimum nolle, quantùm in se est, aliquos felices esse, quàm Solem sui exortu alicubi noctem efficere, ignem paleæ adiectum alicubi gelu, non flammas excitare.

Hinc Stoicorum hallucinatio ostenditur, dicentium: Deum, cùm nullius creaturæ indigeat, sibique sufficiat; nulli quoque diligendæ obstringi, sed pro arbitrio, ut supremum in eas dominium ostentet, negligere, persequi, ac perdere eas posse, ùt aucupes, & venatores cum feris, cum præda solent. Verùm qui sic philosophantur, Tiberium aliquem, aut Neronem Dei nomine intelligunt, quibus nullum majus potentiæ, & majestatis argumentum videbatur, quàm per strages, & supplicia in ciues grassari. Perinde ac si nulla alia Deo ratio supersit, potentiam, & dominatum suum in homines comprobandi, quàm illos perdendo, Domitiani Cæsaris exemplo, muscas animi causâ aureo stylo figentis. At verò quàm non est Imperatoris muscas persequi, tam non est Dei, homines perimere; quid enim aliud est homo ad Deum, quàm musca ad Imperatorem? Nihil ergo ad potentiam Dei muscarum strages. Quòd si talis esset Deus noster, qualem isti concipiunt, meritò opponi ei posset,

ſet, quod olim Arminius Germanico Cæſari, cùm ingentibus copiis cinctus, vxorem abduxiſſet: *Egregium patrem! Magnum Imperatorem! Fortem exercitum! Quorum tot manus unam mulierculam abduxêre.* (a) Non ergo potentiæ argumentum eſt, perdere animas, ſed ſervare; ſicut nec præſtantiſſimi artificis frangere cryſtallum, ſed ſculpere: nec eximii pictoris delere imaginem, ſed pingere. Et ideo optimè dixit Sapiens: *Miſereris omnium Domine, quia omnia potes.* Vides, ubi poſuit potentiam? Non in vindicta, non in ſuppliciis, ſed in venia, & in clementia. Imò, ùt notat Ariſtoteles: lib. 2. Rhet. *Maximè ob imbecillitatem naſcitur ira.* Et ideo manſueſcere Leones, ac Elephantes videmus, nunquam tamen mures, & veſpas. *Sunt leges*, inquit Ambroſius, lib. 5. Hexam. cap. 21. *Non ſcriptæ litteris, ſed moribus impreſſæ, ut leniores ad puniendum ſint, qui maxima poteſtate funguntur.* Et S. Hieronymus in Iſaiam cap. 28. *Non eſt opus Domini perdere, quos creavit: & punire peccantes peregrinum, & alienum ab eo, qui Salvator eſt.* Nec minùs eleganter S. Auguſtinus Serm. 109. de Temp. *Qui nos tanto pretio redemit, non vult perire, quos emit, nec enim emit, quos perdat, ſed emit, quos vivificet.* Falſiſſimum ergo eſt, ideo Deum ſalvari aliquos nolle, ut appareat, Dominum eſſe; cùm potiùs dominii, & potentiæ argumentum ſit, parcere, & ſervare, cùm poſſis delere. *At*, inquiunt, *Deus nullius creaturæ indiget, & ideo non tenetur amare.* Imò quia non indiget, ideo amat; ſi enim amaret, quia indigeret, non is amor, ſed quæſtus, & paupertas eſſet. Tria ergo ſunt, quæ Deum ad amandos homines provocant. *Primò*, infinita illius perfectio: Bonitatis enim proprietas eſt, ſe aliis quoque, utcumque capaces ſint, communicare, more videlicet amnis, qui ſi modicus ſit, intra ripas, & alveum fluit; ſi plenus, redundat, & omnia, quæ circumalluit, gramine, ac floribus veſtit. Quàm ergo Deus non poteſt non bonus, ac optimus eſſe; tam non poteſt non homines amare. Neceſſitas ergo homines amandi, non in homine, ſed in ipſa Dei natura principium, ac fontem habet, & ideo perpetua, & univerſalis eſt. Quam rationem S. Thomas 1. contra Gentes cap. 73. his verbis expreſſit: *Deus ſolus eſt maximè liberalis, quia non communicat, & tribuit, ut aliquid ſibi accreſcat; ſed quia ipſum communicari eſt ſibi conveniens, tanquam fonti Bonitatis.* *Deinde* cùm homo ſit opus & factura Dei, non poteſt Deus non amare, quod ipſe fecit, alioquin in artificis contem-

(a) *Tacitus lib. 1. Annal.*

temptum cederet odium operis; quantoque præstantius opus, ac majoris pretii; tantò major amandi illud, & conservandi cupiditas, tantoque si proiicias, aut inter vilia reponas, major Auctoris injuria: quidquid enim contra tabulam, contra domum, contra statuam dixeris, id totum in pictorem, architectum, sculptoremque redundat. Hinc etiam tanta parentum in partus suos dilectio, & cura; nec hominibus tantùm, sed brutis etiam, ac rebus inanimatis impressa: quanta in parandis nidis, ciboque pullis quærendo volucrum solertia? Pelicanus sanguine pascit: Aquila opposito corpore à telis venantium tuetur: Ursi, Leones, Tigrides in ferrum, & mortem ruunt, ut catulos servent. Amant etiam Dracones, & Basilisci, quæ genuerunt. Denique nihil tam barbarum, tam sæuum, tam rationis, vitæque expers, quod non suorum amore tangatur. Deus ergo, qui hunc ipsum amandi impetum rebus omnibus impressit; ipse solus non amabit, quæ fecit? Ipse omnium artificum, omniumque parentum solus erit, qui operibus, qui filiis suis excidium malit, quàm vitam? Eum solum & Dracones, & Basilisci amore superabunt? Planè indigna sunt ista, quæ de Deo omnium Opifice, omniumque parentum optimo vel cogitentur. Amat ergo, & flagrantissimè amat, quia Pater, quia Conditor, quia odium, & contemptus operis in ipsum Auctorem rediret; sicque quàm non potest se ipsum, tam non potest opera sua non amâsse. Hanc rationem optimè Sapiens expressit: 11. vers. 25. & 27. *Diligis enim omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti; nec enim odiens aliquid fecisti, aut constituisti; parcis enim omnibus, quia tua sunt Domine, qui amas animas*. Vides hîc iterum, nihil excipi, nihil excludi, sed omnia diligi; diligi verò, quia Dei sunt opera. Et simul observa, hæc non de electis, sed de reprobis, Pharaone videlicet, ejusque infidelibus populis dicta esse. Si ergo diligit Deus omnes homines, ergo salvari vult omnes, nullumque perire; amoris enim est, amato bene velle, malumque nolle. Sciendum quoque est, hominem non qualecumque Dei opus, sed imaginem esse; imaginem verò non penicillo, non auro, non minio, aut Apellis arte, sed Dei ipsius manu confectam, & in cujus anima longè vivaciùs Dei facies, ac pulchritudo efflorescit, quàm Solis in Iride, & Narcissi in fonte, limpidaque crystallo. Nullus autem odisse, aut aversari potest imaginem ejus, quem amat; imò quò major dilectio, tantò impensiùs amplexu, osculoque imaginis delectatur, nec satiari aspectu potest. Quòd si ex adverso ima-

ginem conſpuat, aut contumeliis afficiat, ſignum id odii eſt, & contemptus in perſonam revolvitur; unde Senator Romanus capitis damnatus eſt, quòd manum annulo, ſignoque Tiberii Cæſaris inſignem ad ſervilia protuliſſet. Cùm ergo Deus ſe ipſum infinito amore proſequatur, imaginem ſui, hoc eſt, hominem odiſſe non poteſt; aut ſi illum odio, & contemptui haberet, id ipſum in eum redundaret, cujus homo effigies, & adumbratio eſt. Hoc ipſum inſinuant illa Sapientis verba 12. verſ. 18. *Tu enim dominator virtutis cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia diſponis nos.* Reverentia inferioris eſt ad Superiorem, aut paris ad parem: unde ergo Deo in creaturas, tantæ Majeſtati in ancillam reverentia, niſi quia Dei imaginem geſtat, imago verò, nomenque Principis non auro tantùm, aut gemmis (ùt olim Alexander ſculpi ſe juſſerat) verùm etiam ceræ, & plumbo inciſa fidem, ac honorem merentur; nec Auguſti Legatum privata conditio venerabilem facit, ſed quòd Cæſarem referat.

Deniq; præcipuum amandi homines incentivum ſanguis, ac merita Redemptoris ſunt. Poſtquàm enim Chriſtus humanam naturam induit, ac pro omnibus hominibus, nemine excepto, ſanguinem fudit, Deus non utcumque, ac ùt puram naturam hominis animam intuetur, ſed ùt Filii ſui ſanguine redemptam, ejuſque meritis dotatam, ac regni cœleſti hæredem conſtitutam; ſicque licèt propria conditione ſordidam, ac peccatricem, diviniique amoris indignam; tanti tamen Advocati, & Mediatoris patrocinio inſignem. Amat ergo illam non proprio, ſed Mediatoris merito; nec quia dignam infinito Amatore, ſed quia à Filio, quem infinitè diligit, commendatam; ita videlicet, ut tota ratio hominem diligendi non ſit meritum, aut conditio Dei, ſed interpellatio, & Majeſtas Advocati. Quis enim tam grandis latro, & tam ſupplicio dignus, quem Judex non abſolvat, ſi pro Advocato Cæſarem habeat? Ita inquit S. Joannes 1. cap. 2. *Filioli mei, hæc ſcribo vobis, ut non peccetis; ſed ſi quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem JESUM Chriſtum juſtum, & ipſe propitiatio eſt pro peccatis noſtris: & non tantùm pro noſtris, ſed etiam pro totius Mundi.* Vides, non aliquorum, non paucorum, non Electorum tantùm, ſed omnium Advocatum. Sicut ergo nemo tam peccator, nemo tam reprobus eſt, cujus cauſam non Unigenitus Dei ſuſceperit; ita quoque nemo eſt, qui ſperare veniam non debeat, quique à Deo non ardentiſſimè diligatur.

gatur.

gatur, nullo quidem merito suo, sed magno Mediatoris patrocinio. Neroni in speculo, quod ex Smaragdo confecerat, Gladiatores spectanti, etiam vulnera, & sanguis in theatro pugnantium florida, ac speciosa videbantur, non quòd talia essent, sed quòd talia in Smaragdo viderentur: Ita nemo peccator tam sordidus, nemo tam saucius, qui non aliquid habeat, quod vehementer ametur, si Deus illum non in se ipso, sed in gemma; hoc est, in Redemptore consideret.

Ergo, inquies, *Deus necessariò hominem amat, hoc est umbram, folium, guttam, meramq; vanitatem? Atqui hoc indignum tanta Majestate, perinde ac si Rex aliquis ad caulam, hortumq; colendum se demittat, aut amore ardeat vilissimæ, ac rusticæ Virginis, quæ nihil habeat, quod cum forma, ac dignitate amantis comparari possit. Resp.* Homines à Deo & liberè, & necessariò amari. Liberè, quia potest creare, aut non creare; necessariò, quia postquàm creavit, fieri nequit, ut non amet, cùm amare sit velle bonum: primum autem, maximumque bonum, & reliquorum omnium fundamentum est, *esse*; diligit ergo Deus, quoties dat *esse*, quæ tamen necessitas, cùm sit hypothetica, & consequens voluntatem, nihil obstat liberati. *Deinde* diligit Deus homines, quatenus aliquid sunt Dei, ût suprà docuimus, sicque non eorum pretio, sed intuitu, ac merito sui: Neque id infinitam ejus magnitudinem dedecet: dedeceret enim, si amando creaturas aliquid commodi ab istis reciperet, aut earum pulchritudine raperetur, ût homines solent, id enim ad indigentiam, & cupiditatem pertinet. At Deus non supponit bonum, aut pulchrum, sed facit; nec in creaturis amat, quod est creaturæ, sed quod est suum: sicut cùm Pontificis imaginem in tela venereris, nihil indignum homine, aut præstantiâ tuâ facis, licet enim multò tu imagine nobilior, quia tamen non telem, non colores, sed Pontificem in signo, ac imagine colis; ideo nemo id obsequium vitio vertet, imò verteret, si omitteres. Sic Deus nihil in homine amat, nisi opus, ac imaginem suam, hoc est, se ipsum in speculo, & radio expressum. Si ergo, ut ostensum est, Deus omnes homines amat, sequitur, ut omnes quoque, quantùm ex se est, salvos, ac felices esse velit: hoc enim est amare, amato bene velle, malumque nolle.

VII. *Secundò*. Cùm dicis, Deum aliquos tantùm, non omnes salvos esse velle, sicque voluntate propria, nulloque ad culpam respectu alios ad æternam vitam destinare, alios excludere, quæro, cui

Dei attributo hanc excluſionem adſcribas? nihil enim in creatis eſt, quod non in aliquam Dei perfectionem derivetur. Quòd creavit; *Potentiæ, & amoris eſt*: quòd veſtit, & nutrit; *Providentiæ*: quòd parcit; *Miſericordiæ*: quòd donat; *Liberalitatis*: quòd punit; *Juſtitiæ*: quòd in amorem ſui rapit; *infinitæ pulchritudinis*: denique nihil iſthuc derivatur, quod non fontem, & venam habeat in aliqua perfectione, Deique attributo. Quæro ergo, cui cauſæ, cui attributo referas voluntatem illam inſuperabilem tot millia æterna felicitate excludendi? *Amori*? At amantis eſt, velle alteri bonum, non nolle. *Miſericordiæ*? At miſerentis non eſt, veniam negare, ſed dare. *Potentiæ*? At, ùt ſuprà monſtravimus, potentis eſt opus ſtruere, non demoliri. *Juſtitiæ*? At Juſtitia ſupponit culpam, & cauſam priùs in delicto, quàm in voluntate Dei, ac vindicta Judicis habet; ſi ergo Deus eos tantùm excluſit, quos reos prævidit, quique perire, quàm renunciare delicto maluerunt, jam ad voluntatem *conſequentem*, non *antecedentem* pertinet, ſicque non in bonam Dei, ſed in malam hominis voluntatem referri debet, Deo vitam, ſed peccatore mortem, ac ſupplicium eligente. Nihil ergo eſt in Deo, cui poſſis hanc primam voluntatem non omnes ſalvandi attribuere. Fruſtra nodum in ſcirpo, & fulmen in hac iride quæris: non eſt indoles ſummi Boni, velle homini ſummum malum.

VIII. *Tertiò*. Nemo quàmplurima, & opportuniſſima ad conſequendum finem media adhibet, ſi finem ipſum non velit; id enim amentis eſſet, aut alios ludere volentis. Quis enim balnea, ſectiones, inediam, aliaſque medicinas admittat, qui ſanitatem nolit? Quis vineam plantat, colit, putat, depampinatque, ea voluntate, ut vindemiam non colligat, aut etiam incendat? Quis venatur, piſcatur, ſi prædam nolit? Cùm ergo Deus non Electis tantùm, ſed Reprobis etiam pretioſiſſima, ac ferè innumera media paraverit, mandata videlicet, internas, externaſque inſpirationes, Angelicam cuſtodiam, ac quod præcipuum eſt, ſanguinem, mortemque ſuam, qui, inquam, hæc media omnibus voluit, ac etiam dedit, quî potuit finem ipſum noluiſſe? quorſum tot pharmaca, & tanto pretio confecta, ſi noluit ſanari? quorſum tot vela, tot remi, & tam longa navigatio, ſi noluit ad portum appelli? planè nihil aliud hoc eſſet, quàm oleum, & operam perdere. Cumque nihil ſimile in operibus naturæ, imò ne in hominum quidem quibuſcumque negotiis videre ſit, ſacrilegum foret, in operibus gratiæ, tantò illis ſuperioribus,

tan-

tantique momenti de Deo hunc ludum, & larvam suspicari.

IX. *Quartò*. Id ipsum efficacissimè ostenditur, si illa considéres, quæ immediate à divina voluntate proveniunt, citraque hominis arbitrium: hæc enim omnia, quia solius Dei sunt, ordinatissimè, nulloque errore ad fines suos diriguntur. Nunquam Sol suum cursum abrumpit, aut Ecclypticam exit. Nunquam Luna suum orbem non implet. Nunquam flumina aliò, quàm in mare volvuntur, nec alibi finem currendi faciunt. Nihil deest avibus ad volandum; nihil piscibus ad natandum; nihil Aquilæ ad prædam faciendam. Et bruta omnia, quamvis esuriant, & ament, nihil tamen est, quod in eorum epulis, & conjugiis vitium imitetur. Et quamvis monstra subinde, aut prodigia contra communes leges eveniant; ea & rarissima sunt, & serviunt homini, qui finis est omnium ratione carentium. Verbo quidquid immediatè à Deo est, finem suum consequitur. Ergo, multoque magis, quantùm ex parte divinæ voluntatis est, omnes homines, modò ratione polleant (nec enim de infantibus modò loquimur) ad finem suum, hoc est, Dei possessionem diriguntur, quem nisi assequantur, non hæc Dei semper metam ferientis, sed hominis culpa est. Cur enim Deus, quantùm in se est, in solo homine operum suorum nobilissimo finem hominis nolit, & tot monstra, quot damatos, & peccatores pariat?

X. Si Deus, quantùm est ex se, nulloque ad culpas hominum respectu, non vult omnes salvos, sed quàmplurimos Cœli, ac Redemptionis suæ expertes esse; ergo non constat, Deum mihi Cœlum parâsse, mihi quoque redimendo passum, ac mortuum esse; imò suspicari meritò possim, me de illorum esse numero, quos voto, ac sponte sua Cœlo inter tam multos excludit. Quod si ita est, cadunt totius vitæ Christianæ præcipua fundamenta, spes videlicet, & amor: præcipua enim amandi, sperandique ratio est, quia *prior dilexit*, quia *Filium suum unigenitum tradidit*; at non constat, quòd me quoque dilexerit, & quòd pro me Filium quoque tradiderit. Quomodò ergo ùt Redemptorem amabo, quem ignoro, an Redemptor meus sit? Quomodò in merita, mortemque illius sperabo, quem nescio, an mihi quoque meritus, mihi mortuus sit? Planè ùt nemo tenetur Navarchum eligere, ejusque fidei vitam suam committere, quem nescit, an navigandi peritus sit, & de quo meritò dubitat, velit in portum ducere, an potiùs in scopulum, desertamque insulam exponere; ita nemo tenetur in Redemptorem sperare, si nesciat,

ſuum quoque Redemptorem eſſe, ac ſeriam, & efficacem voluntatem ſe quoque ſalvandi habere; at ſcire non poteſt, ſi non omnes voluit, ſi non omnes redemit. Adde, neminem ſperare aliquid poſſe, qui plures non ſperandi, quàm ſperandi rationes habet; tunc enim validior, maiorque metus minorem fiduciam vincit. Atqui niſi Deus, quantùm ex ſe eſt, velit efficaciter omnes ſalvos, omnes ſanguinis ſui participes eſſe, ſed quàmplurimos ſponte ſua Cœlo excluſit; ſequitur, plura mihi fundamenta non ſperandi, quàm ſperandi in Redemptorem ſuppetere; cùm enim plures ſint relicti, quàm electi; plures quoque ſunt, qui exemplo ſuo ad non ſperandum, quàm ſperandum invitant, quot enim relicti, tot ſunt non ſperandi argumenta. Quomodo ergo ſperare in Redemptorem iubes, cùm plura non ſperandi incentiva occurrant, omnemque fiduciam exinguant? Fracta eſt anchora, paratumque naufragium, ſi vera ſunt, quæ dicis. At vera eſſe non poſſunt, quia cum Scripturis, cum Religione, cum Chriſtianæ vitæ principiis, cum morum honeſtate pugnantia: quem enim non pigebit, Chriſtianum, & innocentem eſſe, ſpe omni ſublata?

XI. Reſtat, ut Sanctorum quoque Auguſtini, & Thomæ de hac re ſententiam rogemus. Cùm enim, quoties de Prædeſtinatione agitur, præcipuam iſti paginam faciant, fidemque mereantur, ſemper deinceps eorum teſtimoniis,& authoritate cauſam noſtram armabimus, ſic enim iſtorum acceſſu nulla ratio dubitandi ſupererit.

S. Auguſtinus de Spiritu & littera cap. 3. *Vult Deus omnes homines ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire; non ſic tamen, ut eis liberum adimat arbitrium, quo bene, vel malè vtentes juſtiſſimè judicentur; quod cùm ſit, infideles quidem contra Dei voluntatem faciunt, cùm ejus Euangelio non credunt, nec ideo tamen eam vincunt, verùm ſe ipſos fraudant magno, & ſummo bono, maliſq; pœnalibus implicant, experturi in ſuppliciis poteſtatem ejus, cujus in donis miſericordiam contempſerunt. Ita Dei voluntas ſemper invicta eſt, vinceretur autem, ſi ullo modo poſſent evadere, quod talibus ille conſtituit. Qui enim dicit v. g. volo, vt omnes ſervi mei operentur in vinea, & poſt laborem quieſcentes epulentur, ita ut quiſquis eorum hoc noluerit, in piſtrino ſemper molat: videtur quidem quicumq; contempſerit, contra voluntatem Domini ſui facere; ſed tunc eam vincet, ſi & piſtrinum contemnens evaſerit, quod nullo modo fieri poteſt ſub Domini poteſtate. Ille igitur reus erit ad damnationem ſub poteſtate ejus, qui*

con-

contempserit ad credendum misericordiam eius. Tria hic docet Augustinus. *Primò*, velle Deum, omnes homines salvos fieri, neque Prædestinatos tantùm, sed etiam Reprobos, nam de Reprobis tantùm dici potest, *quòd contra voluntatem Dei faciant, cùm eius Evangelio non credunt, & se ipsos magno, & summo bono defraudent. Secundò*, Quod si aliqui non salventur, id non Deo, sed *libero arbitrio* tribuendum, quo *male utentes justissimè judicentur*. *Tertiò*, nec ideo tamen vinci, frustrarique Dei voluntatem posse, cùm illa semper aut obedientes coronando impleatur, aut rebelles puniendo; sicque semper in Deo voluntatem salvandi præcedere, sequi verò voluntatem perdendi.

Idem Augustinus quàmplurimis locis præsertim verò in responso ad articulos sibi falsò impositos, art. 7. & art. 14. eam sententiam pro certissima inculcat, repetitque, *Deum neminem deserere, antequam deseratur*. Atqui hæc regula Augustini falsissima est, si Deus ab æterno, ac propria voluntate, nullaque ne prævisa quidem culpa voluisset tam multos non salvari: quæ enim major, & antiquior desertio fingi potest, quàm ab æterno nolle certò perituros, ne pereant, tenere?

Aliud quoque insigne Augustini testimonium est lib. 2. de peccatorum meritis cap. 17. ubi sic loquitur: *Cùm voluntate humana, gratiâ adjuvante divinâ, sine peccato in hac vita possit homo esse, cur non sit, possem facillimè, & verissimè respondere, quia homines nolunt. Sed si ex me quæritur, quare nolint? imus in longum. Verumtamen etiam hoc sine præjudicio diligentioris inquisitionis breviter dicam. Nolunt homines facere, quod justum, sive quia latet, an justum sit, sive quia non delectat: Tantò enim quidquam vehementiùs volumus, quantò certiùs, quàm bonum sit, novimus, eoq; delectamur ardentiùs. Ignorantia igitur, & infirmitas vitia sunt, quæ impediunt voluntatem, ne moveamur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Ut autem innotescat, quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat, gratia Dei est, quâ, ut homines non adjuventur, in ipsis causa est, non in Deo.* Quæ verba allegat. S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum: *In istis*, inquit, *Augustini dictis attende quæso mi charissime, primùm, quia ut homines non adjuventur à Deo, in ipsis causa esse dicitur, non in Deo.* Quid clarius dici potest? Vult salvare, vult juvare etiam eos, qui salvari, & juvari nolunt, ergo Deus, quantùm est ex se, neminem à salute excludit, ergo includit omnes; nec Præ-

desti-

destinatos tantùm, verùm etiam Reprobos, isti enim sunt, & non illi, per quos stat, ne juventur.

Et iterum Tract. 12. in Joan. circa finem in ea verba: *Non enim misit Deus filium suum, ut iudicet Mundum, sed ut salvetur Mundus per eum*: Ergo, inquit, *quantùm in medico est sanare venit ægrotum. Ipse se interimit, qui præcepta Medici observare non vult. Venit Salvator ad Mundum; quare Salvator dictus est Mundi; nisi ut salvet Mundum, non ut iudicet Mundum? Salvari non vis ab ipso? ex te ipso judicaberis.* Plura notatu dignissima hîc docet Augustinus. *Primò*, Velle Deum omnes, etiam reprobos salvos fieri; reprobi enim soli sunt, *qui se ipsos interimunt, qui præcepta Medici observare nolunt, qui salvari recusant. Secundò*, Nec utcumque, sed efficaciter, & impensissimè hanc ipsam omnium salutem velle Deum: Ille enim efficaciter vult, qui facit, quantùm in se est, & cui imputari non potest, si ex voto res non succedat; atqui juxta Augustinum, *Deus, quantùm in se est sanare venit ægrotum*, qui si non sanatur, ideo est, *quia sanari non vult. Tertiò*, Quod ex antecedentibus sequitur, nihil ex parte Dei ad omnium salutem deesse, & consequenter in Decreto Prædestinationis neminem ab æterna gloria, quantùm in Deo est, fuisse exclusum (alioquin si Deus ante omne præuisum demeritum exclusisset aliquos, istis ex parte Dei, nimiùm quantum ad salutem defuisset, videlicet voluntas Dei eos salvandi) scisque qui exclusi sunt, non Deo, sed prævisis demeritis, culpisque suis hanc exclusionem debere.

Idem Augustinus rem totam eleganti similitudine illustrat in Psalm. 63. ad finem; Ubi: *quod pluit in agrum uberem, dulce est, & quod pluit in agrum spinosum, dulce est, nunquid pluviam accusas, quòd spinas genuerit? nonne erit pluvia illa testis in judicio Dei, & dicet: ego dulcis super omnia veni. Tu ergo quid proferas vide, ut quid tibi paretur, attendas. Profers frumentum? horreum spera. Profers spinas, ignem time. Sed nondum venit aut tempus horrei, aut tempus ignis. Nunquid consilii corrigendi, & mutandæ vitæ malæ in bonam non est tempus? non est locus? nonne si vis, hodie fit? nonne si vis, modò fit? quid empturus es, ut facias, quæ emplastra quæsiturus? ad quos Indos nauigaturus? quam navim paraturus? ecce dum loquor, muta cor, & factum est.* Et iterum in Psalm. 101. *Sanabit te Christus, sed opus est, ut sanari velis. Sanat omnino ille quidem, sed non sanat invitum. Quid enim in te beatiùs, quàm ut tanquam, in manu tua vi-*

tam, sic in voluntate tua habeas sanitatem. Hîc iterum multa dicit Augustinus, quæ ad causam nostram muniendam mirificè faciunt. *Primò*, enim docet, divinam gratiam instar *pluviæ dulcis super omnia venire*, hoc est, omnibus dari, bonis videlicet agris, & malis, fœcundis, & sterilibus, electis, & reprobis; sicque Deum, quantùm ex se est, omnibus salutem velle, ideo enim omnibus dat gratiam, quâ salventur, sicut cœlum ideo omnibus pluit, ut omnibus prosit. *Secundò*, quòd verò alius ager proferat frumentum ad horreum, alius spinas ad ignem, id non pluviæ, quæ omnibus dulcis est, adscribendum, sed bonæ, aut malæ agrorum glebæ. Ita quòd alii bene, alii malè operentur, sicque quòd alij sint electi ad cœlum, velut frumentum ad horreum, alii verò sint reprobi, velut spinæ ad ignem, id non cœli, non pluviæ, hoc est, non Dei, non gratiæ defectum, sed peccatorum esse. Quæ omnia falsa sunt, si Deus non vult omnes salvos esse; id enim perinde esset, ac si cœlum in frumenta tantùm, non etiam in spinas plueret. Et quòd plures cœlo, ac salute careant, non penès peccatores tantùm, sed maximè penès Deum defectus esset. Quis enim major defectus, majusque impedimentum ad opus esse potest, quàm nolle artificem? Nec posset Deus in extremo judicio dicere peccatoribus: *Ego dulcis super omnia veni*: possent enim respondere, non fuisse omnibus dulcem, qui noluit omnium misereri, sed misereri tantùm eorum, quos sponte ad Regnum elegit; non verò illorum, quos sponte proscripsit. *Tertiò*, docet Augustinus, in omnium potestate, ac arbitrio esse, ut vitam suam quovis momento corrigant, mutentque in aliam: *ecce*, inquit, *dum loquor, muta cor, & factum est*: atqui hoc verum non est, nisi ex parte Dei nihil desit, quod ad opus faciendum desiderari possit: Nam si illam vacuam tantùm gratiam sufficientem admittas, cum qua nemo operatur, aut saltem in finem usque perseverat, quomodo sperare possim, me cor mutaturum cum ea gratia, cum qua jam à quinquies mille annis, nemo unquam cor mutavit, nemo mutaturus est? Ego sperabo, futurum mihi, quod nemini hactenus factum est, nemini fiet? Vota ista, & spes sunt dormientium, non vigilantium. *Quartò* alia Medici similitudine utitur Augustinus, eâque probat, nullum penitus esse, quem Deus sanare non velit, quòd si aliqui non sanentur, non ideo esse, quod Deus nolit; sed quòd ipsi non velint: *sanat omnino quemlibet, sed non sanat invitum*. Ubi vides, loqui Augustinum de voluntate salvandi etiam reprobos, isti enim sunt, qui sanari nolunt. *Quintò addit* denique Augustinus,

 salu-

ſalutem, vitamque æternam *in manu ac poteſtate noſtra eſſe*. At falſiſſimum id eſt, ſi ſalvari Deus aliquos nolit: tam enim in manu mea non eſt, ſalutem, Regnumque æternum adipiſci, Deo non eligente, quàm non eſt in manu, & arbitrio meo Epiſcopum fieri, non eligente Capitulo. Imò hoc magis, quàm illud ſperari poſſit; poteſt enim voluntas Capituli aut mutari, aut vinci, non poteſt voluntas Dei. *Neque dicas*, velle quidem Deum ſalvari omnes, ſed voluntate ſimpliciter inefficaci; Jam enim id ſuprà refutavimus, quando probatum eſt, voluntatem ſic inefficacem repugnare officio Patris, ac Redemptoris, repugnare tot illis remediis, ac modis, quibus Deus ſalutem hominis procurat, repugnare communi hominum ſenſui, qui cùm inefficaciter aliquid volunt, nihil eorum agunt, quæ pro ſalute hominum agit Deus, repugnare etiam menti, ac doctrinæ Auguſtini: Si enim Deus, quantùm ex ſe eſt, & ante præuiſam omnem culpam vult efficaciter me non eſſe ex numero Electorum, ſequitur, ex parte Dei inſuperabile conſequendæ ſaluti impedimentum poni, omnemque poteſtatem ad eam adſpirandi ademptam eſſe, quæ tamen omnia è diametro adverſantur Auguſtino, ut modò probatum eſt. Repugnat denique rectæ rationi: cùm enim dicis, velle Deum ſalutem omnium, ſed inefficaciter tantùm, quæro ex te, unde hæc inefficacia, languorque voluntatis proveniat? ex culpa peccatoris? at dicis, præcedere omnem culpam etiam prævi ſam: ex imperfectione hominis, qui nihil habeat, quod poſſit divinam voluntatem ad efficaciter amandum provocare? At Dei amor non pendet ex objecto, & bonitate creata, nec ſupponit bonum, ſed facit. *Deinde*, homo quà filius, & imago divinæ pulchritudinis, ſatis habet, quo amari efficaciter & poſſit, & debeat, ut ſuprà oſtenſum. An verò hanc inefficaciam divinæ voluntati adſcribes? atqui hoc abſurdiſſimum eſt, cùm enim divina voluntas infinitæ activitatis, & potentiæ ſit, tam ex illa non poteſt eſſe inefficacia, quàm non poteſt ex calore gelu, ex pulchritudine odium, aut ex magnis viribus, magnoque impetu, torpor, & imbecillitas naſci. An verò dicendum eſt, hanc inefficaciam ex arbitrio, & libertate Dei proficiſci? At Deus licèt amare poſſit hominem, vel non amare, poſtquàm tamen illum ùt imaginem condidit, tam non poteſt ampliùs non amare, quàm non poteſt non ſtare pollicitis, poſtquàm ſemel promiſit. Quæ neceſſitas cùm ſit hypothetica, & ab ipſa voluntate originem ducat, non minuit, ſed auget libertatem. Ut taceam, nihil poſſe à divino, infinitoque amore alienius dici, quàm voluiſſe non unius, aut alterius hominis, ſed

tot

tot myriadum ruinâ libertatem ſuam experiri. Quaſi verò defuiſſent alia, & innoxia probandæ libertati ſuæ argumenta, qualia eſſent, cœlum, ſtellas, elementa, mundumque univerſum momento delere, & alium ſtruere.

Rurſus idem Auguſtinus lib. 6. Hypognoſticon hæc habet: *In quantum poſſumus, omnes homines ad bonum exhortemur; nulli deſperationem demus, pro invicem oremus: ipſius erit poteſtatis, judicium in nobis debitum mutare damnationis, & gratiam indebitam Prædeſtinationis prorogare.* Obſerva, tantùm ex ſententia Auguſtini à Deo abeſſe, ut aliquem voluntate antecedente, ac ſponte ſua ſalvum nolit, ut potiùs paratus ſit, etiam eos, in quos ſententiam damnationis tulit, in gratiam, ac numerum prædeſtinatorum recipere, ſi vitam mutent, & peccatis abſiſtant. Scio equidem, ab eruditis dubitari, an hic liber Auguſtini ſit, ſed tamen Doctores, qui notas editioni Lugdunenſi addiderunt, ad finem hujus libri hæc habent: *Hujus operis non meminit Auguſtinus in Catalogo ſuarum lucubrationum, ſed omnia ſic referunt ingenium illius, ut de auctore nihil ſit dubitandum.* Et initio ejuſdem operis: *Hic liber videtur eſſe hominis eruditi, facundiq́, quiq́, quæ ſparſim ab Auguſtino diſerta ſunt contra Pelagianos, ſtuduit in unum contrahere.* Ipſe Bellarminus: *Libri*, inquit, *Hypognoſticon eruditi ſunt, & utiles, & vetuſti Auctoris.* Sed quid quid de hoc libro dicatur, certum eſt, nec dubitari ab ullo poteſt, hanc eſſe Auguſtini ſententiam: eam enim in ſermonibus de tempore clariſſimè docet. Cùm enim ſerm. 109. multa præmiſiſſet de ſententia Damnatorum in Reprobos ferendâ, mox adjungit: *Quid times, quia dixi, ſi mutaris, mutatur? prædixit, non fixit. Nam dictum eſt, ſi pœnituerit vos de omnibus peccatis veſtris, pœnitebit & me de omnibus malis, quæ facturus eram vobis. Nunquid quaſi errantem pœnitet Deum? Sed pœnitentia in Deo dicitur mutatio ſententiæ: non eſt iniqua, ſed juſta. Quare juſta? mutatus eſt reus, mutavit Judex ſententiam: noli terreri, ſententia mutata eſt, non juſtitia. Juſtitia integra manet, quia mutato debet parcere, quia juſtus eſt.* Si Deus voluntate antecedente, nulloque ad culpam, & pertinaciam peccatoris reſpectu ſalvari aliquos nollet, falſum eſſet, culpâ mutaturum ſententiam, cùm, ùt dicis, ſententia non à culpa delinquentis pendeat, ſed à voluntate ſalvare nolentis; voluit enim non ſalvare, priuſquàm delictum prævideret. Aqua incaleſcere quidem ab extrinſeca cauſa poteſt, ſed cùm naturâ ſuâ frigida ſit, faci-

lè amoto igne calorem perdit, recipitque ingenitum frigus. Sic Deus naturâ suâ benignus, & in omnes clementissimus est; nec illi ardor homines puniendi, Regnoque proscribendi ab intrinseco, sed aliunde accedit, ex delicto videlicet, & impœnitentia peccatoris. Hic est ignis, qui divinam iram inflammat, istum si removeas, nihil in Deo præter innatam bonitatem, omnesque salvandi propositum. Hoc solùm discrimen est, quòd aqua, cùm ex calida in frigidam evadit, mutatur, quia aliud est frigus, aliud calor; mutatio verò de uno in aliud transitus est. At cùm Deus jam damnare vult peccatorem, jam emendatum non vult damnare, nulla in Deo mutatio est, cùm in illo non sit aliud, & aliud, sed una, eademque voluntas, quæ tamen ob infinitam sui eminentiam, utrumque effectum, pœnam videlicet, & veniam complectatur. Tota verò mutatio in homine solo est, jam peccatum amante, jam detestante. Sic unum, idemque speculum, nunc deformem, nunc pulchrum, nunc juvenem, nunc senem repræsentat, nullâ speculi, sed objecti tantùm mutatione. Sicut ergo non speculum, sed facies mutatur; ita cùm Deus jam vult, jam non vult peccatorem damnare, non Dei, sed peccatoris mutatio est. Sicut ergo in arbitrio tuo est, ut non turpis, sed formosus in speculo appareas, si videlicet maculam tergas; ita in arbitrio tuo est, ut non reprobus, sed electus apud Deum sis, si oblatam gratiam accipias, ac peccatum deponas. Non ergo speculum, sed faciem, hoc est, non Deum, sed conscientiam accusa. Id ipsum alia similitudine illustrari potest, Solis videlicet, qui jam hominem illuminat, si oculum aperiat, jam non illuminat, si oculos claudat, nulla tamen in Sole, sed in homine tantùm mutatione facta. Hæc ipsa S.Pauli sententia fuit 2.Timoth. Cùm enim de Prædestinatione loquens, dixisset: *Fundamentum Dei stat. Cognovit Dominus, qui sunt ejus. In magna autem domo non solùm sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quadam quidem in honorem, quadam in contumeliam*, mox adjungit: *Si quis ergo se emundaverit ab istis, erit vas in honorem sanctificatum.* Sicut ergo in arbitrio tuo est, oblatam à Deo gratiam recipere (quæ, ùt posteà probabitur, nemini deest) sicque à *peccatis mundari*; ita quoque in arbitrio tuo est, vas gloriæ, aut contumeliæ, hoc est electum, aut reprobum esse, Deo, quantùm in se est, omnes ad gloriam, nullum ad contumeliam parante. Hoc est, quod scribit Ambrosius in caput primum Lucæ: *Novit Dominus mutare sententiam, si tu noveris mutare delictum.*

Cùm

Cùm Pelagiani obiicerent Auguſtino, docere illum, non eſſe Dei voluntatem, ut omnes ſalventur, Sanctus Doctor ex inſtituto, & profeſſo hanc calumniam refutans, hæc ſcribit art. 2. ad articulos ſibi oppoſitos: *Cùm veritas dicat: ſi vos, cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris; quomodo fieri poteſt, ut Deus nolit aliquos ſalvari, qui etiam ſalvari volunt, niſi aliquæ cauſæ exiſtant, de quibus, quamvis ſint nobis incognoſcibiles, ita tamen judicat, de quo dici non poteſt, aliter eum quidquam facere debuiſſe, quàm fecerit. Remota ergò hac diſcretione, quam divina ſcientia intra ſecretum Juſtitiæ ſuæ continet, ſinceriſſimè credendum eſt, atque profitendum, Deum velle omnes ſalvos fieri. Siquidem Apoſtolus, cujus iſta ſententia eſt, ſollicitè præcipit, ut Deo pro omnibus hominibus ſupplicetur. Ex quibus, quòd multi pereant, pereuntium eſt meritum: quòd multi ſalventur, ſalvantis eſt donum. Quòd enim reus damnetur, inculpabilis eſt Dei Juſtitia, ut autem reus juſtificetur, ineffabilis Dei gratia eſt.* Hîc tria docet Auguſtinus. *Primò*: Sicut pater terrenus *bona data dat filiis*, multò magis id Patrem cœleſtem & feciſſe, & facturum eſſe. At nullus eſt pater terrenus, qui propria voluntate, nullaque præcedente culpa velit aliquos ex filiis hæreditate, domoque paterna excludere, quantò minùs id volet Pater cœleſtis? An fortè minùs eſt pater, aut minùs amat? aut quis unquam de terreno patre audivit, eum, ut potentiam, & libertatem ſuam oſtenderet, majorem filiorum partem, aut exilio mulctâſſe, aut gladio percuſſiſſe? quantò minùs id de cœleſti Patre dicendum? Eſto enim poſſet perdere ùt Dominus, nollet tamen ùt Pater; nec ita ejus poteſtas extollenda eſt, ut amori præjudicet. Alioquin ubi erunt magnifica illa: *Et miſerationes ejus ſuper omnia opera ejus. Superexaltans miſericordiam judicio?* Quomodo enim major miſericordia, ſi plures deſerit, quàm ſanat, plures negligit, quàm eligit? Mutanda erit ſententia, corrigendum vaticinium, magiſque dicendum: *Et indignatio ejus ſuper omnia opera ejus. Superexaltans judicium miſericordiæ.* Quòd ſi potentiæ ſuæ dare experimenta velit, quantò illuſtrius, & manifeſtiùs in alias creaturas, quàm in homines, hoc eſt, in mancipia potiùs, quàm in filios aget? Quamquam jam ſuprà oſtendimus, potentiam artificis non deſtruendis, ſed condendis operibus monſtrari. *Secundò* docet Auguſtinus: *Sinceriſſimè credendum, ac profitendum eſſe, velle Deum omnes ſalvos fieri, ex quibus, quòd multi pereant, pereuntium eſt meritum.* Hîc apertiſſimè oſten-

ostendit Augustinus, ex iis, quos Deus vult salvos esse, multos perire, sicque illam Pauli sententiam de voluntate omnes salvandi, non solos Prædestinatos, verùm etiam reprobos complecti, nullumque à Deo excipi, si enim aliqui exciperentur, ii reprobi essent. Cur ergo alibi Augustinus docet, de solis Prædestinatis dictam esse? quia id ex instituto non agebat Augustinus, ùt hîc agit, quando calumnias sibi ab adversariis impositas unicè, & ex professo refellit. *Deinde*, quia, ùt infrà dicemus, & ipse Augustinus professus est, non unam semper, eandemque sententiam tenuit, sed magis, magisque disputando profecit, crescente semper, ùt in Sole contingit, cùm motu luce. Ac tandem quia Augustinus plerumque loquitur de illa gratia, quæ non tantùm est efficax, verùm etiam effectrix, hoc est, cui opus respondet, & de hac verum est, ad solos Prædestinatos spectare.

Tertiò excipit ab hac omnes salvandi voluntate Augustinus aliquos, qui licèt velint, occultissimis tamen, & in arcanum repositis causis non salvantur; ita prorsus, ut illis sit tota ratio pereundi non Dei, sed eorum imperfecta voluntas, *quòd multi pereant*, inquit, *pereuntium est meritum*, *quòd multi salventur*, *salvantis est donum*. Ubi vides, duas à S. Doctore voluntates poni: unam, quâ homo perit, & hanc dicit, peccatoris esse: alteram, quâ homo salvatur, & hanc Dei esse. Voluntas ergo Dei solùm pertinet ad salvandum, non verò ad reprobandum, & deserendum, alioquin dicendum esset, *Quòd multi pereant, nec salventur, Dei est nutus, eos salvare recusantis*. Nam posita hac voluntate non salvandi, quamvis reliqua omnia impedimenta cessent, fieri non potest, ut homo salvetur, cùm omnium impedimentorum maximum sit, Deum nolle; sicut impossibile est, nolente pictore, imaginem pingi, quamvis alioquin nullum aliud in tabula, in coloribus, in penicillis impedimentum sit. Cur ergo non omnes salvantur, etiam qui volunt? respondet Augustinus, duas esse causas: unam patentissimam, & universalem, alteram occultissimam, & specialem. Patentissima est, quia peccatores non verè, & efficaciter volunt; hoc est, non per ea media, quæ illis ad salutem præscripta sunt; sicut nec ægrotus dicendus est, velle sanari, si sanitatem quidem optet, sed remedia recuset: non est hæc voluntas, sed umbra voluntatis, non salvantur ergo, quia nolunt, & ita *quòd multi pereant, pereuntium est meritum*. Altera verò, & occultissima causa est, solique Deo nota: Quis enim compertum habet, cur Petrum, & Magdalenam ita vocaverit, ut vellent, non

verò

verò ita Saulum, & Judam? Petrus peccator, Judas peccator. Petrus vocatus, Judas vocatus. Petrum aspexit: Judam osculatus est; plùs fuit osculari, quàm intueri. Et tamen Petrus convertitur, Judas desperat. Unde amabò in tanta paritate cadendi, tanta disparitas resurgendi? Quia Petrus voluit, & quia Judas noluit? ita quidem; sed cur non factum, ut uterque vellet surgere, sicut permissum est, ut uterque vellet cadere? Hoc arcanum, & ænigma est, quàm occultum, tam justum. Constat, potuisse Deum, constat, vuluisse; constat potenti, & volenti Deo Judam repugnâsse, cætera latent, nec explorare licet. *Noli scrutari, si non vis errare*, inquit, idem Augustinus, qui hanc doctrinam suam videtur à Magistro Ambrosio hausisse in Psalm. 118. ita loquente: *Mysticus ille Sol Justitiæ omnibus ortus est, omnibus passus, omnibus venit, & omnibus resurrexit. Si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat, ut si quis clausis fenestris radios Solis excludat.*

Denique perpetua est Augustini sententia, divinæ Bonitati, & Justitiæ nimiùm quantùm repugnare, si homines immortali animâ præditos, & ad imaginem suam conditos citra omne peccatum, non tantùm æternis suppliciis addicat, verùm etiam si cœlesti Regno excludat, ac velut durissimo exilio procul patriâ pellat. Quo argumento præsertim Pelagianos urget: Hi enim docebant, parvulos originali peccato non teneri, sed tamen, si absque Baptismo decedant, cœlestis Regni expertes esse. Quibus Augustinus responder, id salvâ Dei Justitiâ fieri non posse: nec enim posse innocentes à justissimo Deo puniri, maximam verò creaturæ rationalis pœnam esse, si exilio mulctetur, nec verò exilium aut majus esse, quàm quod perpetuum, aut pejus, quàm quo cœlum amittitur; tantò enim infelicius exilium, quantò felicior patria, sicut tantò gravius malum, quantò majus est bonum, quo privat. At qui hæc omnia absurda longè magis locum habent, si dicas, Deum ante omne prævisum hominis peccatum alios ad æternam vitam elegisse, plures verò non elegisse. Non elegit ergo, cùm adhuc innocentes essent, hoc est, cùm nondum peccassent, nec peccaturi præviderentur; privavit ergo illos patriâ, ad quam creati erant; at hæc privatio patriæ est illud acerbissimum exilium, quo negat Augustinus, posse innocentem puniri. Quod absurdnm longè in adultis immanius est: adultos enim aut æterna in cœlo felicitas, aut in inferno æterna infelicitas manet, nec medium datur: unde quoad rem, effectumque ipsum unum idem-

idemque fuerit, non elegisse, quod damnâsse, cùm istud ex illo necessariò sequatur. Sicut enim quia inter manum dexteram, & sinistram alia, & tertia manus non datur; si quis dexteram vinciat, ne uti illâ possis, sequitur necessariò, sinistrâ te usurum. Ita si Deus ante omnem prævisam culpam noluit aliquos, imò longè plures ad dexteram, hoc est, ad cœlum pertinere; sequitur, necessariò pertinere ad sinistram, hoc est, ad infernum, æternumque supplicium: id verò nimium à divina Bonitate alienum esse, mille locis protestatur Augustinus. Audi illius verba Serm. 14. de Verbis Apostoli: *Ecce existit, nescio quis, & dicit: parvulus non habens ullum omnino peccatum, nec quod suâ vitâ contraxit, nec quod de vita primi Parentis traxit, habebit & Regnum cœlorum, & vitam æternam. Respondete Pelagiani, vincite hominem resistentem vobis. Vos enim dicitis: vitam quidem habebit iste non baptizatus æternam, sed non habebit Regnum cœlorum. Ille contrà: imò & vitam, & Regnum cœlorum. Quare enim patrimonium Regni cœlorum abripis innocenti? à quo Regnum cœlorum non acquiritur, profectò magno bono fraudatur. Quæ est ista iustitia? Dic quare? quid offendit parvulus non baptizatus, nullam habens culpam, nec suam, nec de parente tractam? quid offendit, dic mihi, ut non intret in Regnum cœlorum, ut sit exul à societate Angelorum? Videris enim tibi misericors, quia non aufers ei vitam, damnas tamen, quem separas à Regno cœlorum. Damnas, non eum percutis, sed in exilium mittis. Nam & qui exulantur, vivunt, in doloribus corporis non sunt, non torquentur, non carceris tenebris affliguntur, hæc illis sola pœna est, non esse in patria. Si amatur patria, magna pœna; si autem non amatur patria, pejor est cordis pœna. An enim parvum malum est, in hominis corde, si societatem non quærit Sanctorum, si non desiderat Regnum cœlorum? Sed si, quod vis, parva sit pœna, & ipsa parva magna est, si nulla est culpa. Hic defende justitiam Dei. Quare vel parva pœna infligitur innocenti, in quo nullum invenitur omnino peccatum? Responde, si potes.* Hæc Augustinus Pelagianis. Hæc ego aliter sentientibus: Vos dicitis, Deum tam multos eorum, quos ad imaginem suam finxit, & ad felicitatem æternam creavit, non quidem æternis flammis addixisse, sed tamen sponte suâ, nullâque prævisâ culpâ cœlo eliminâsse, vobisque misericordes, clementesque videmini, quia non infertis quidem eis pœnam, damnatis tamen, cùm cœlo excluditis. *Dicite mihi, quæ est ista Justitia? quid offenderunt, si nullam habent culpam? Defendite*

dite Justitiam Dei. Nec enim parva pœna est, non esse in patria. Et si parva esset, quare vel parva pœna infligitur innocenti, in quo nullum omnino invenitur, nec prævidetur peccatum?

Eadem S. Augustini mens ex fidelissimo ejusdem Discipulo S. Prospero Aquitano magis adhuc, magisque patebit. Is enim lib. 2. de Vocat. Gent. cap. 35. *Frustra*, inquit, *dicitur, quòd ratio operandi non habet in electis, cùm ad hoc operentur, ut electi sint.* Vides in arbitrio operantium esse, ut eligantur, Deo quidem gratiam ad opus offerente, sed homine oblatam acceptante; eo ferè modo, quo in arbitrio ægrotantis est, ut sanetur, & vivat: non quòd pharmacum ipse præparet, sed quòd maxima arte, ac labore à Medico paratum accipiat; unde totum pretium, & gloria reparatæ sanitatis ad Medicum; fructus verò, & utilitas ad ægrotum pertinet; tam enim multum est, quod Medicus facit potionem temperando, ac porrigendo; tam verò parùm est, quod ægrotus facit accipiendo, ut meritò omnia Medico, nihil ægroto debeatur: sed nisi ægrotus acciperet, nihil quoque medicina juvaret. Idem de peccatore dicas, gratiam recipiente, aut recusante, sicque aut ad vitam, aut ad mortem, aut ad electos, aut reprobos pertinente, utcumque voluerit, modò id semper observes, etiam ipsum velle, ipsumque accipere, & hominis esse, & Dei; sed Dei magis, quàm hominis; sicut sanari, & laborantis est, & medentis; sed medentis magis, quàm laborantis. Imò (secùs ac in ægroto) illud ipsum, quod diximus, hominis esse, illud, inquam, velle, & accipere, totum quoque à Deo, & gratia est, quæ si non esset, homo nec vellet, nec acciperet, sed repugnaret. Unde optimè Apostolus dixit: *Non est currentis, neq; volentis, sed miserentis Dei.* Vult homo, & currit; sed hoc ipsum velle, & currere, & hominis est, & Dei; hominis quidem, quia homo est, qui currit, non Deus; homo est, qui consentit, non Deus: sed hoc ipsum & currere, & consentire, magis est Dei, quia non curreret, nec consentiret homo, nisi Deo per gratiam miserente. Sic cùm Musicus manu cytharam pulsat, totus ille sonus, ac pulsus, & à manu, & à cythara est; magis tamen totus ab anima, quia nisi anima esset, nec manus, nec cythara moverentur; hoc verò est Deus, & gratia homini operanti, quod est anima manui pulsanti, hoc discrimine, quòd voluntas potest pulsante Deo non velle, manus verò non potest imperante anima non moveri. Idem S. Prosper responso tertio ad Gallos ita scribit: *Ideo non sunt prædestinati, quia tales*

futuri ex voluntaria prævaricatione præsciti sunt. Et respons. 12. ad obiectiones Vincentianas explicans hæc verba: *Exierunt ex nobis, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum*, inquit, *voluntate exierunt, voluntate ceciderunt, & quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati; essent autem prædestinati, si essent reversuri, & in sanctitate, ac veritate mansuri*. Tota ergo causa, quòd prædestinati non sint ex Prosperi sententia, non Dei, sed hominis voluntas fuit; Deo, quantùm est ex se, omnibus ad salutem prompto, sed peccatore salutem recusante, & mortem ante vitam eligente. Planè si quis cogitaverit, fuisse Prosperum Augustini Discipulum fidelissimum, eique coævum, atque acerrimum defensorem (ùt ex ejus Epistola de Prædestinatione ad Augustinum constat) is negare non poterit, Prosperi sententiam Augustini sententiam esse. Plura S. Prosperi testimonia omittimus, quæ jam suprà recitata sunt; sed & ipsi concinit S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum circa medium, ubi ait; *Ostensurus itaq; Deus, quod reddendum præsciverit, & quid donandum, prædestinavit illos ad supplicium, quos à se præscivit voluntatis malævitio discessuros, & prædestinavit ad Regnum, quos ad se præscivit misericordiæ prævenientis auxilio redituros, & in se misericordiæ subsequentis auxilio esse mansuros*. His verbis præscientiam operum electioni, & reprobationi apertè supponit; undè subdit: *Quia misericors est Dominus, & justus, prædestinavit Justos ad gloriam, & impios ad pœnam*. S. Anselmus Augustini fidelissimus Sectator Orat. 28. juxta correctissimam Editionem Gabrielis Gerberonis Congregationis S. Mauri, ita Christum alloquitur: *Æquali dilectione pro omnibus passionem suscepisti, æqualiter omnibus vitam æternam præparâsti*. Ergo ex sententia S. Anselmi tota inæqualitas, quæ inter reprobos, electosque versatur, non ex Dei voluntate, sed ex culpa hominis procedit. Idem tenet Commentator Matth. apud S. Anselmum in caput 6. ad illa verba: *Fiat voluntas tua*, hæc habet: *Duæ sunt voluntates in Deo: una Misericordia, quæ non est cogens, neq; aliquid libero arbitrio aufert, quâ omnes homines vult salvos fieri, quod tamen in libera eorum potestate positum est. Est & alia, quæ est de effectibus rerum, de qua dicitur: omnia quæcumq; voluit, fecit. Huic nemo potest resistere, de qua dicitur: voluntati ejus quis resistet? Hæc Providentiæ concordat semper; alia verò non semper. Si enim velit per Misericordiam de aliquo pravo, quòd sit justus, & conferat ei gratiam suam, &*

tamen

tamen ille per liberum arbitrium contradicat, nec gratiæ Dei consentiat, hæc voluntas Dei non concordat Providentiæ. Itaq; homines resistunt voluntati Misericordiæ, & non resistunt voluntati Justitiæ. In terra multi contradicunt voluntati Dei, illi scilicet, quæ est ex Misericordia: Cùm enim vellet pravos etiam salvare, si vellent; tamen ipsi contradicunt operibus huic voluntati.

Non minùs eleganter nostram hanc sententiam Angelicus Doctor duobus præcipuè locis expressit. Sic enim lib. 3. contra Gentes cap. 259. loquitur: *Considerandum est, quòd licèt aliquis per motum liberi arbitrii divinam gratiam nec promereri, nec advocare possit; potest tamen se ipsum impedire, ne illam recipiat. Dicitur enim de quibusdam Job. 21. Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Et Job. 24. Ipsi rebelles fuerunt lumini. Et cùm hoc sit in potestate liberi arbitrii, impedire receptionem gratiæ, non immeritò ei imputatur, qui impedimentum ponit. Deus enim, quantùm ex se est, paratus est omnibus gratiam dare; vult enim omnes salvos fieri, sed illi soli gratiâ privantur, qui in se ipsis impedimentum gratiæ posuerunt; sicut Sole mundum illuminante in culpam imputaretur ei, qui oculos clauderet, licèt videre non posset, nisi lumine Solis præventus.* Et in illa verba Joannis: *Nemo venit ad me: Sicut grave per naturam non potest sursum ferri, nisi trahatur ab alio; ita cor humanum ex se ad inferiora tendens non potest sursum elevari, nisi tractum per gratiam. Si verò non elevatur, non est defectus ex parte trahentis, qui quantùm ex se est, non deficit, sed est propter impedimentum ejus, qui non trahitur.* Vides hîc iterum ex sententia Angelici Doctoris velle Deum, quantùm ex se est, omnes salvos fieri, velle omnes illuminare, velle omnes trahere, sed *eos solos* non salvari, non illuminari, non trahi, qui impedimentum ponunt, & *qui nolunt*; sicque nullum ex parte Dei volentis, sed tantùm ex parte hominis resistentis impedimentum esse; & ideo voluntatem Dei salvandi omnes, non ad solos prædestinatos (isti enim impedimentum non ponunt) sed etiam ad reprobos extendi. Hanc verò Dei voluntatem omnes salvandi, quantùm ex parte Dei est, efficacem esse, dubitari non potest; si enim inefficax sit, impedimentum non solùm ex parte hominis, sed præsertim ex parte Dei esset; illa enim inefficax voluntas salvandi v. g. Judam, impediretur à contraria, & efficaci voluntate non salvandi; quod enim majus impedimentum operis, quàm efficax voluntas non operandi? aut quid magis morari aliquem potest, ut non

F 2 ambu-

ambulet Romam, quàm efficax voluntas non ambulandi? Si ergo, ùt docet S. Doctor, nullum ex parte Dei impedimentum eſt, quo ſalventur omnes, ſequitur, ejus voluntatem omnes ſalvandi, quantùm ex ſe eſt, efficaciſſimam eſſe. Quòd ſi aliquando inefficax vocatur, ideo eſt, quia effectum non conſequitur, humano nolente arbitrio. Ex quibus omnibus perſpectum eſt, noſtram ſententiam Auguſtini ſententiam eſſe, ſive Auguſtinum ipſum, ſive illius Magiſtrum, ac præcipuos Diſcipulos conſideres. Idem S. Doctor 1. ad Timoth. 2. lect. 1. *Chriſtus JESUS eſt Mediator Dei, & hominum, non quorumdam, ſed inter Deum, & omnes homines, & hoc non eſſet, niſi vellet omnes ſalvare.* Et in Epiſt. ad Hebr. cap. 12. lect. 3. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri, & ideo gratia nulli deeſt, ſed omnibus, quantùm in ſe eſt, ſe communicat.*

XII. Ex hactenus dictis facilè illud Calvini Sophiſma diſſolves: *Si ſum prædeſtinatus; quidquid egero, certiſſimè ſalvabor: ſi non ſum prædeſtinatus, quidquid boni egero, certiſſimè damnabor. Quid ergo ſupereſt, niſi ut agam, quod lubet, & quamdiu licet, voluptatibus fruar, cum datâ ſemel, fixâq; Prædeſtinationis ſententiâ nihil mihi ad vitam æternam aut nocere peccata, aut prodeſſe virtutes poſſint.*

Reſpondeo enim *primò*, hanc argumentationem totius generis humani conſenſu, ipſorumque Calviniſtarum exemplo, & uſu falſitatis convinci: Nihil enim in hoc mundo geritur, quod non immutabili Dei Præſcientiæ, ac voluntati ſubjaceat, juxta illud Apoſtoli ad Epheſ. 1. 11. *Qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.* Nemo igitur diutiùs vivit, quàm Deus velit, nemo metit, nemo dives evadit, nemo hoſtem in bello vincit, nemo ad portum appellit, niſi quantùm, & quando Deus ab æterno diſpoſuit. Quis verò ita unquam deſipuit, ut diceret: vel Deus ab æterno diſpoſuit, ut hunc morbum evaderem, vel ut morbo extinguerer? Si primum: ergo certiſſimò ſanabor, quamvis medicinis non utar: Si ſecundum, ergo certiſſimò extinguar, quibuſcumque tandem remediis utar; nullis ergo utar, ac genio dum licet, indulgebo, cùm Dei voluntas mutari, aut falli non poſſit. Aut quis unquam non navim ad transfretandum conduxit, non ſemen ad meſſem faciendam ſparſit, non omnem operam ad comparandas divitias, vel obtinendam victoriam adhibuit, quòd crederet, omnia fato agitari, ac divina voluntate, nutuque immutabili evenire. Planè deliria ſunt

iſta,

ista, non argumenta. Si ergo pro terrena vita nemo non laborat, quamvis sciat, omnia divino nutu contingere; cur non æquè laboret pro vita cœlesti; quamvis non ignoret, nullum ad eam pervenire, nisi divina voluntate prædestinatum? Non te movet Prædestinatio, ut pro terrestri Regno bene pugnes; cur te morabitur, ut pro cælesti Regno non bene vivas? Imò hoc multo magis; fieri enim potest, ut qui bene pugnat, non ideo vincat, at fieri non potest, nec unquam factum, aut futurum est, ut qui bene vivit, cœlesti Regno non potiatur. Quot Jacobus Patriarcha laboribus, quot David præmiis, & artificiis egit, ut ad Regnum perveniret, quod tamen sibi à Deo destinatum esse jam olim, certoque didicerant? Nihil ergo Prædestinatio operibus, nihil opera Prædestinationi obstant; sic ergo agendum, & conandum est, ac si nulla Dei Prædestinatio; sic verò omnia Deo tribuenda, & spes omnis in eum collocanda est, ac si nulla hominis industria, & prudentia esset. *Deinde* non ideo neganda hominis in agendo libertas est, aut operandi necessitas tollenda, quia libertatis, operumque cum divina Prædestinatione consensum, ac fœdus ignoras. Num ideo moveri Solem, terram in aëre, punctoque suspendi, magnetem in Polum figi, & mille alia negabis, quia eorum rationes, & causas, quibus fiunt non intelligis? Constat, Deum justum esse, constat, Evangelicam legem observandam, constat, orandum esse, constat, esse liberum arbitrium; sed non satis constat, quomodo ista cum Prædestinatione, Deique voluntate conveniant; num ideo negabis, quod constat, quia non assequeris, nec intelligis, quod non constat? Nemo Christianorum negat, esse in Christo naturam divinam, humanamque, quamvis ignoret modum, quo sibi tam distincta connectantur. Nemo Deiparam dubitat, Matrem simul, ac Virginem esse; quamvis pugnantia videantur in una, eademque planta fructum nasci, nec florem corrumpi. Idem de Prædestinatione dicas. Pugnare tibi cum libertate humana illius certitudo videtur, nec modum capis; at sufficit Christiano, ita Deum revelâsse; nec ideo falsa, quia tibi occulta. Denique si ex te quæram, cur tanto labore, impendiis, ac periculo pugnes, & non potiùs victoriam otiosus expectes, cùm certum sit, neminem victurum, nisi quem Deus voluerit; voluntatem verò Dei immutabilem esse? respondebis utique; quia constat nemini Deum victoriam velle, nisi conanti; & ideo unum, idemque esse, nolle certamen, quod nolle victoriam; nolle seminare, quod nolle metere;

nolle

nolle cursum, quod nolle metam. Idem ergo de Prædestinatione dicendum; cur oras, cur operaris, cur bellum cum vitijs geris, & non potiùs soluto cingulo, desertâque militiâ quieti, ac delitiis vacas, cùm Prædestinatio certa sit, nec mutari possit? quia constat, Deum neminem nisi bene operantem, ac Christianè viventem ad Cœlum eligere, unde unum, idemque sit, nolle operari, quod nolle ex electis esse, nolle virtutem, quod nolle Cœlum. Sanè, si hujus Dilemmatis aliqua vis esset, nemo eam meliùs ipso Dæmone intelligeret, & tamen iste, ac si nulla Prædestinatio esset, sed omnia ex creaturarum industria penderent, tentando, insidiando, persuadendo, obiecta, & occasiones offerendo, noctu diuque mille nocendi artes moliendo, nihil non agit, ut hominem seducat, trahatque in suas partes. Agnoscit ergo liberas hominum actiones non ex fato, sed ex hominum arbitrio pendere, talesque fieri, quales homo esse voluerit, nihilque Prædestinationem impedimenti afferre, quò minùs homines, aut boni, aut mali, aut felices sint, aut infelices, reprobi, aut electi, utcumque maluerint. Quis ergo tantùm insaniat, ut credat, se aliquid argumentando invenisse, quod nec Dæmon invenit? aut meliùs Logicam callere, quàm calleat Dæmon? Quacumque ergo ex parte Dilemma illud Calvini expendas, vanissimum est, & omnium hominum, Dæmonumque judicio planè falsissimum; cessarent enim insidiæ, tentationesque omnes, sic Dæmone philosophante; Aut Judas est prædestinatus, aut non est prædestinatus? si prædestinatus, frustra illum tento: si non prædestinatus, etiam me non tentante, ac nihil agente, tandem damnabitur.

Tres ergo sunt in hoc, aliisque similibus de Prædestinatione paralogismis hallucinandi causæ. *Prima*: quòd ex iis, quæ occulta sunt, ad ea neganda movearis, quæ manifesta sunt: quod planè absurdissimum est philosophandi genus; oportet enim ex certis ad incerta, ex claris ad obscura, & non ex incertis ad certa, ex obscuris ad clara pervenire. Quid enim aliud esset, certa ex incertis, & clara ex obscuris, velle discere, quàm velle cæcum de coloribus interrogare, aut noctuam de Sole? Aut quis non agricolam rideret, qui arcum cœlestem, quem oculis toties usurpat, esse negaret, quia non intelligit, à quo, quâ manu, quâ arte, quâ ratione, & quibus coloribus in aëre, & momento pingatur? Et ideo monuit optimè Augustinus Lib. de Bono Persever. cap. 14. *Non ideo negandum, quod apertum est, quia comprehendi non potest, quod occultum est.* *Secunda*, erroris

causa

causa est, quòd homines sibi persuadeant, non esse ampliùs in eorum potestate, ut inter electos numerentur. Quæ persuasio planè falsissima est: Sicut enim cum gratia Dei (quæ nemini volenti deest) in eorum potestate est, ut bene vivant, & in bono perseverent; ita in eorum potestate est, ut ad Electos pertineant, cùm impossibile sit, bene viventē, & in bono perseverantē ex electis non esse, & ideo monebat Apostolus: *Satagite, ut per bona opera certam vocationem vestram faciatis.* (a) *Tertia* causa est, quòd sibi perperam imaginentur, Deum velle aliquos salvari, qui ad prædestinatos pertineant; alios verò, multosque plures non salvari, quos reprobos appellamus; & ideo cum Prædestinatio, & Reprobatio ex sola Dei voluntate pendeat, credunt, nihil ampliùs homini superesse, quo fatalem, & insuperabilem hanc voluntatem mutare in aliam, magisque propitiam possint. Sed hoc iterum à veritate alienissimum est: Deus enim, ùt suprà prolixè ostensum, quantùm ex se est, neminem perire, sed omnes enixè, ac efficaciter salvari vult, & ideo, qui pereunt, arbitrio suo pereunt, qui non salvantur, arbitrio suo non salvantur; at quod arbitrio suo faciunt, utique non facere possunt. Cùm ergo dicunt; *Si prædestinatus sum, quidquid egero, pænitebo tandem, & salutem adipiscar*; falsum dicunt. Si bene non egeris, non Deum perseveranter oraveris, non Christianè vixeris, tandem nec pœnitebis, nec prædestinatus eris. Sicut exadverso, si bene vixeris, si constanter oraveris, tandem perseverabis, erisque de prædestinatis. Verbo: *Perditio tua ex te Israël, ex me tantùm auxilium tuum* (b) Et eleganter quoque S. Augustinus de natura & gratia cap. 67. *Quiescant ingrati, & adversus Deum murmurare desistant. Rectè enim fortasse quererentur, si erroris, & libidinis hominum nemo victor existeret. Cùm verò ubiq; sit præsens, qui multis modis aversum vocat, docet credentem, consolatur sperantem, diligentem adhortatur, conantem adjuvat, exaudit deprecantem; non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras. Neque illud, quod vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanare contemnis.* Ubi iterum vides, totam causam perditionis, non ipsi Deo, quasi mederi, ac sanare nolit, sed soli homini adscribi, quòd sanare, & mederi volentem nolit admittere.

XIII. Ex hactenus disputatis colliges, hanc esse Prædestinationis seriem. *Primò.* Deus videlicet, qui omnes homines amat, voluit

(a) 2. *Petri* 1. v.10. (b) *Oseæ* 13.

luit etiam omnes ſalvare, nullumque perire. *Secundò*. Atque ut hanc omnes ſalvandi voluntatem ſuaviùs exequeretur, ſtatuit omnium hominum ſortem ex merito, demeritoque primi hominis pendere, ut videlicet iſto non peccante, tota poſteritas & in terris, & poſteà in Cœlis feliciſſimam vitam agitaret. Ne verò peccaret Adam, & innocentiâ decideret, tot illum præſidiis, tot dotibus corporis, animique vallavit, ut videretur vinci non poſſe. *Tertiò*. Sed Adamo infeliciter peccante, tota quoque poſteritas, quippe ex Patre rebelli nata omni jure ad cœleſte Regnum ſpoliata eſt, quod peccatum Originale vocamus. *Quartò*. Verùm ne hominis delicto Dei conſilium, omneſque ſalvandi voluntas effectu careret, decrevit Deus, Unigenitum ſuum mittere humana carne indutum, cujus merito, & originale, & alia omnia peccata iis remitterentur, qui mediis uti vellent ab eo præſcriptis. *Quintò*. Ut autem vellent, ſingulis ob meritum Salvatoris validiſſimæ gratiæ ab æterno paratæ, quibus humana voluntas ad malum prona in bonum flecteretur. *Sextò*. Parvulos quod attinet, qui ſine Baptiſmo decedunt, cœleſti quidem Regno, quippe paternæ culpæ reos, nec expiatos excluſit; non excluſit tamen naturalibus bonis, & à peccato præſervavit, æternoque ſupplicio, quo ſi adoleſcerent, puniendi erant: quæ planè magna portio amoris, & gratiæ eſt; cùm ſola præſervatio à peccato pluris valeat, majoriſque pretii ſit, quàm Regnum ipſum cœleſte, quo, ſi ipſis optio daretur, carere vellent, quàm peccato involvi. Non ergo neglecti dici poſſunt, qui tanto bono donati ſunt, tantoque malo liberati. Fatendum tamen, quia nunquam parvulis ante baptiſmum ſublatis Deus æternam vitam voluit, iſtos ad alium finem, claſſemque Providentiæ pertinere. *Septimò*. Quia ergo Deus omnes amavit, ſalvarique voluit, omnibus quoque copioſiſſima media ſuggeſſit, quibus ſalvari poſſint. Quòd ſi oblatis ad ſalutem mediis uti aliqui nolint, ac peccatis uſque ad mortem inſiſtant, recuſentque oblatam ſæpiùs veniam, eos damnare juſtiſſimè ſtatuit, ſicut enim quia bonus eſt, gratis ſalvare ſtatuit, citraque omne meritum etiam prævíſum, ſolo videlicet miſericordiæ, & amoris inſtinctu; ita quia juſtus eſt, non gratis, ſed ob culpam ſaltem prævíſam punire decrevit; quàm enim miſericordis eſt, velle citra meritum amare, tam eſt juſti, nolle citra meritum punire. Nihil ergo aliud *Prædeſtinatio eſt*, quàm *antecedens*, & *efficax Dei voluntas hominem ad vitam æternam promovendi*, *dandique efficaciſſima*

sima ad hunc finem media, quibus cùm videat, aliquos bene usuros, istos *consequente* etiam, ac *executrice voluntate* salvare proponit, & hi solùm ac propriè *prædestinati* appellantur. Tota tamen antecedentis illius voluntatis ratio est sola, & unica Dei Bonitas, & Misericordia; non verò hominis merita etiam prævisa, cùm ista non sint causa, sed effectus efficacis illius, & beneficæ voluntatis. Imò in illa ipsa voluntate consequente, quâ Deus statuit, Petro vitam æternam conferre, quia prævidet, præscriptis à se mediis bene usurum; nihil ipsius hominis meritum in Prædestinationem influit, Deumque movet, qua parte ab homine est, sed tantùm qua parte à gratia est, quæ gratis, citraque debitum datur. Et ideo absolutissimè dicendum est, Prædestinationē gratuitam omnino esse,& opus solius amoris, sicque Prædestinationem non esse ex prævisis hominum meritis; sed potiùs ex prævisis Dei donis, & gratijs, juxta illud Psalmistæ: *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus*. Et illud Joan. 1. *Ex plenitudine ejus nos omnes accepimus gratiam pro gratia*. *Reprobatio* verò nihil aliud *est*, quàm *voluntas Dei consequens*, *hominem æternâ pœnâ plectendi*, quia prævidet, usque ad mortem peccatis inhæsurum, & gratias à Deo copiosissimè datas, & cum quibus salvari facillimè poterat, recusaturum; ita videlicet, ut tota ratio damnationis sit hominis culpa divinam Justitiam provocantis, oblatamque misericordiam respuentis.

Rebus ergo ita discussis restat, ut ad ea, respondeamus, quæ opponi possunt. Nihil enim tam est verum, quod impugnari non soleat, sicut ex adverso nihil tam falsum, quod non aliquo veritatis colore tingatur; imò quia nemo falsum credit, nisi deceptus; ideo tam falso, quàm deceptori solenne est, veritatem, ac fidem profiteri, quam non habent.

XIV. *Opponitur igitur Primò*: Christum Dominum non pro omnibus, sed pro Electis tantùm orâsse; sic enim Joan. 17. Patrem precatur: *Ego pro eis rogo, non pro Mundo rogo; sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt*. Hìc apparet Christum pro solis prædestinatis, quos Pater ei dederat, & qui ad Patrem pertinebant, non verò pro Mundo, hoc est, pro Reprobis orâsse; non ergo Christus pro omnibus, etiam Reprobis passus est: Cùm enim multò minùs sit orare, quàm mori; quis sibi persuadeat, voluisse pro iis mori, pro quibus nec voluit orare?

Respondetur primò: Christum pro omnibus orâsse, ac orando

 do

do gratiam omnibus, etiam reprobis meruisse, quâ converti, salvarique facillimè possent, si vellent, quod ex suprà dictis certum est, & apertissimè docuit Augustinus. Nam præter illa, quæ paulò antè recitavimus, Serm. 4. de S. Stephano ita loquitur: *Jubet Deus, & dicit: diligite inimicos vestros, orate pro persequentibus, & calumniantibus vos. Attendite ipsum Dominum, qui hoc jussit, quod fecit: nonne pendens in Cruce ait: Pater ignosce illis? quando ergo in Cruce pendens orabat, videbat, & prævidebat omnes inimicos; sed multos ex illis futuros amicos; ideo omnibus veniam postulabat. Illi sæviebant, ille orabat, illi dicebant Pilato, crucifige; ille clamabat Patri, ignosce: pendebat, & tamen petebat.* Et serm. 109. de Temp. *Cùm venerit Dominus, redditurus est singulis pro merito. An hoc vultis, ut reddatur aversis, quod redderetur conversis? Fratres justum videtur vobis, ut illic ponatur Judas, ubi positus est Petrus, & ipse ibi poneretur, si se correxisset: sed de venia desperans potiùs sibi collum laqueo ligavit, quàm Regis clementiam imploraret: itaque Fratres, sicut dicere ceperam, non est, unde reprehendamus Deum.* Et in responso ad articulos sibi falsò impositos, *art.* 1. loquens de Redemptione, & Sanguine Christi. *Poculum quippe immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostra, & virtute divina; habet quidem in se, quòd omnibus prosit, sed si non bibitur, non proficit.* Ex quibus intelligis, ex sententia Augustini, Orationem, ac Redemptionem Christi ad omnes quidem etiam Reprobos (qualis erat Judas) pertinuisse; sed ideo non omnibus profuisse, quia non omnes acceptare voluerunt: omnibus, & paratum, & porrectum est poculum; sed non omnibus profecit, quia non omnes biberunt; profecisset, si bibissent. Advertis etiam, Christum non tantùm paucis illis, quos futuros aliquando amicos prævidebat; sed omnibus, qui sæviebant, dicebantque Pilato: *crucifige*, veniam à Patre postulâsse. *Deinde* sciendum est, Christum Dominum *Joan.* 17. Mundo valedicentem pro tribus personarum generibus preces suas ad Patrem fudisse. *Primò* à versu nono, usque ad vigesimum pro solis Apostolis rogat, quibus tantùm, & non toti Mundo conveniunt, quæ illic à Christo dicuntur, videlicet: *quòd sermonem suum eis dederit: quòd Mundus eos odio habuerit: quòd non sint de Mundo: quòd eos in Mundum mittat &c.* Posteà à versu vigesimo non pro solis Apostolis, sed pro omnibus Fidelibus (quos inter multi utique reprobi erant) orat iis verbis: *Non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro iis, qui in me credituri sunt per Verbum*

eorum

eorum; ubi apertè ostendit, se priùs pro solis Apostolis ad Patrem precatum esse. Denique versu 21. rogat, & pro toto Mundo. *Ut credat Mundus, quia tu me misisti*. Ubi vides, licèt Christus à speciali illa oratione, quæ solos Apostolos complectebatur, Mundum excluserit; non exclusisse tamen à reliqua oratione sua, in qua petebantur, quæ toti Mundo convenirent, videlicet, ut in Christum crederent. Licèt ergo Christus præcipuè pro Apostolis, pro Fidelibus, pro Prædestinatis oraverit; non ideo tamen reliquum Mundum orationis suæ expertem voluit, ùt etiam S. Paulus clarè 1. ad Timoth. 4. iis verbis insinuat: *Qui est Salvator omnium hominum, præsertim Fidelium*. Vides, in hoc reprobos, & electos pares esse, quòd omnes ad Redemptionem pertineant, sed in hoc distingui, quòd Electi præcipuas partes Redemptionis obtineant, quia soli ejus effectum consequuntur. Planè cùm S. Joannes testetur, Christum esse *Advocatum pro peccatis totius Mundi*, sequitur, oràsse quoque pro peccatis totius Mundi, alioquin tam frustra esset Advocatus, qui non orat, quàm frustra est Musicus, qui non cantat. Omnes ergo redempti, omnes commendati, omnes Christo ad salutem commissi; sed electi præcipuè, non tamen soli. Oravit ergo pro Mundo, & non oravit: Oravit prece illa communi, omnesque complectente; non oravit oratione illa speciali ad solos Apostolos, aliosque electos spectante, quomodo intelligendus etiam est Angelicus Doctor 3. *p. q.* 21. *a.* 4. *ad* 2. Cùm enim nihil aliud sit oratio, quàm expressio desiderii; sicut Christus omnibus etiam reprobis salutem ardentissimè optavit, ita pro omnibus quoque ardentissimè precatus est. Qua in re observandum venit, Deum rebus quidem omnibus à se creatis, multoque magis à se redemptis, nullo excepto, providere; ita tamen, ut hæc ipsa providentia partim sit omnibus communis, partim verò sit aliquibus specialis, suosque gradus habeat. *Pusillum, & magnum ipse fecit, & æqualiter est ei cura de omnibus*, inquit Sapiens cap. 6. *Æqualiter*, quia ex parte ipsius Dei unus, idemque amor est, quo omnes complectitur, nullique deest, ac singulis non necessaria tantùm, verùm etiam copiosa pro singulorum statu, ac conditione distribuit. Hæc tamen æqualitas nihil obstat, quin inter creata, magis homines, inter homines magis Christianos; inter Christianos, magis prædestinatos; inter prædestinatos verò eos magis curet, ac pluribus beneficijs ornet, qui magis in illum sperant, seque totos ejus divinæ voluntati committunt. *Tibi cura est de omnibus, præcipuè de servis, qui totam*

 spem

spem suam posuerunt in sola misericordia tua. (a) Si Christus, quia omnium Advocatus, pro omnibus quoque intercessit, pro Apostolis tamen magis, quàm pro reliquis Fidelibus; & prædestinatis magis, quàm non prædestinatis. Sicut enim pater inter multos filios, magis morigeros, quàm discolos amat; ita Deus, quippe omnium hominum Pater, omnes quoque homines diligit; eos tamen dilexit magis, quos morigeros, quàm discolos futuros esse prævidit; quamquàm, & qui morigeri, illius gratiâ; & qui discoli, propriâ culpâ tales futuri erant. Deus enim neminem bonum futurum esse prævidet, nisi quem bonum facturus erat: Sicut artifex, qui truncum in silva oculis notat; non aliter prævidet ex illo futuram esse statuam, nisi quia ipse facturus est; potest enim sine artifice truncus esse, sed non potest esse statua. Ergo, ùt dicebam, pro omnibus oravit Christus, pro electis tamen maximè.

XV. *Opponitur secundò*. Matth. 26. dicitur: *Hic est sanguis novi, & æterni Testamenti, qui pro multis effundetur*. Eademque loquendi formula passim in Scripturis occurrit; si pro multis, ergo non pro omnibus.

Resp. Imò, quia pro omnibus, ideo pro multis; qui enim veriùs multi dicuntur, quàm omnes? Et ideo Apostolus ad Rom. 5. *Sicut per inobedientiam unius peccatores constituti sunt multi*; Ubi vides, idem Apostolo esse, *omnes*, quòd *multos*. Quòd si Adamus omnes perdidit, Christus verò non omnes redemit, sequitur, fortius peccatum Adami ad perdendum, quàm Christi sanguinem ad redimendum fuisse, sicque non erit verum illud Apostoli: *Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia*, sed potiùs dicendum erit: *Ubi abundavit gratia, superabundavit delictum*. *Deinde* non pro omnibus, sed pro multis dicitur Christi sanguis effusus, quia non omnibus profuit. Ergo & pro omnibus effusus est, & non pro omnibus. Pro omnibus quoad efficaciam; non pro omnibus, quoad fructum. Quantùm ex parte ipsius Christi, datus est omnibus, sed quia non omnes accipere voluerunt, eoque in bonum uti; non profuit omnibus, sed multis, quia non omnes, sed multi voluêre. Quid efficaciùs Sole ad illuminandum, si oculos aperias? Quid inefficacius, si micanti oculos claudas, aut velum opponas? Idem dicas de Christi sanguine. Sed ea quoque ratione *multos* dixit Euangelista, ut ingentem Electorum numerum ostenderet. Planè is tantus est, ut aliqui

(a) *S. Bernard. serm.* 68. *in Cant.*

qui velint, tertiam partem Angelorum, qui ceciderunt, æquare. Angeli verò tam multi sunt, ut si singulis hominibus, decem assignes, hominum verò quotquot sunt, fuerunt, eruntque sint tricies millies, decies centena millia: hoc est, triginta millia millionum; (cùm tamen dubium non sit, multò plures esse, cùm in sola China, quæ non omnino est decima sexta pars Orbis terrarum, teste Daniele Batholo in sua Geographia Morali, trecenti milliones hominum numerentur; quot ergo erunt in Empyreo, Globo terrestri infinitis penè spatiis vastiore?) sequitur Angelorum trecenties mille Exercitus fore, quorum singuli millies mille, hoc est, millionem complectantur. Si ergo tot erunt Beati, quot tertiam partem Angelorum conficiunt; sequitur centies millies milliones Beatorum fore. Et in immensum summa excrescet, si ex sententia Sanctorum (a) Dionysii, Thomæ, (b) & Bernardini (c) dicas, plures Angelos esse, quàm Stellas, arenas, folia, herbas, ac omnia creata, quod forsan innuere Jobus voluit, cùm dixit cap. 24. *Nunquid est numerus Militum ejus?* Alii multitudinem Prædestinatorum ex proportione Martyrum colligunt, quos Romæ tantùm millies mille, & quingenta quinquaginta millia S. Birgitta *in Revelationibus suis lib.* 3. censeri posse testatur; quantus ergo erit aliorum Sanctorum numerus, toto Orbe sparsorum? Alii denique ex magnitudine Cœli Empyrei coniiciunt, quod decem millionibus vastiùs terrâ esse, mathematici docent; quot ergo civibus indigebit, ne maxima parte vacuum sit? Sed utcumque res se habeat; Prædestinatorum multitudinem innumerabilem esse, ipsa Scriptura sæpissimè, ac præsertim Apocalyp. 7. testatur. Quæ omnia eò spectant, ut ostendam, optimè Evangelistam dixisse, Christi Sanguinem pro multis effusum iri. *At inquies:* Si Christus pro omnium salute passus est, & oravit, nec tamen omnes salvantur, sequitur; Christi orationem non semper, & pro omnibus, sed aliquando tantùm, & pro multis exauditam fuisse. Resp. Orationem, ùt bene advertit S. Thomas 3. *par. quæst.* 21. *art.* 1. Nihil aliud esse, quàm *explicationem propriæ voluntatis apud Deum, ut illam impleat.* Tunc ergo exauditur Christi oratio; cùm ejus voluntas impletur. At voluntas Christi erat, ut salvarentur omnes, si vellent; non salvarentur, si nollent,

quæ

(a) *S. Dionys. de cœlest. Hierarch. cap.* 9. (b) *S. Thom.* 1. *p. q.* 50. *a.* 3. (c) *S. Bernardin. serm.* 49. *Antonius Glielmus Congreg. Oratorii discursu* 43.

quæ voluntas in Christo semper impleta est; semper ergo ejus quoque oratio exaudita. Taceo, tantam esse gloriam, tantumque gaudium, vel unius Beati, ut id longè omnium damnatorum mala, & dolore superet, sicque vel unius Animæ salutem, dignam Christi Sanguine, ac precibus mercedem fuisse. Nam quòd damnati doleant, & crucientur, id totum ab igne, causisque creatis est, quæ illos torquent: Quòd verò Beati gaudeant, & felices sint, id totum à Deo immediatè, clareque viso procedit. Illa ergo inter Damnatorum pœnas, & gaudia Beatorum, quæ inter Deum, & creaturas proportio est. Deinde, quòd damnati puniantur, opus est Justitiæ: quòd Beati gaudiis exundent, opus amoris, & Misericordiæ; at verò quis nescit, Deum validiùs amando, & miserendo, quàm vindicando, & puniendo agere, cùm hoc invitus, illud sponte, & ideo impensiùs agat? In pœnis damnatorum semper Misericordia Justitiæ miscetur, ejusque brachium avertit, ne toto impetu, quantumque damnati merentur, in miseros ruat. At in Beatis nihil Misericordiam, nihil torrentem voluptatis moratur, quo minùs toto alveo, plenoque fluat. Denique sola Justitia est, quæ damnatos persequitur; at in Beatorum delicias, & Justitia, & Misericordia conspirant, certantque, quæ magis felices eos reddat; tantò ergo perfectius, & excellentius opus, quantò pluribus, & melioribus causis; sicut & major lacus, in quem plures amnes volvuntur. Et hæc causa Augustino fuit, ut diceret, omnes in damnatis gemitus, pœnasque cessaturas, si vel momento Deum videre possent, sicque vel unâ Paradisi stillâ in eos ignes cadente. Quid ergo erit æternitas, si tantum est momentum? Quid erit mare, si tanta est gutta? Verba Augustini sunt: *Tanta est dulcedo futuræ gloriæ, ut si una gutta in infernum deflueret, totam damnatorum amaritudinem dulcoraret.*

XVI. *Opponitur tertiò*: Hæc ipsa fuit Massiliensium, & Semipelagianorum sententia, qui passim docebant, velle Deum omnes salvos fieri, modò ipsi vocanti Deo consentiant. *Ideo enim non omnes salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, quia ipsi nolint petere, cùm Deus velit dare; nolint quærere, cùm Deus velit ostendere; nolint pulsare, cùm Deus velit aperire.* Ita refert S. Augustinus lib. 4. contra Julianum cap. 8.

Resp. Non omnia, quæ Pelagiani, aut Semipelagiani, aliique Hæretici docebant, falsa esse; alioquin falsum erit, Christum natum, passum, mortuumque esse, quia ista etiam Heretici fatebantur

tur. Imò quàm plurima vera falsis studiosè miscebant, ut tantò securiùs, ac cautiùs fallerent. An verò, quia Dæmon professus est, *Christum esse Filium Dei vivi* Luc 4. id verum non erit? Sicut ergo non omnia ideo falsa, quia Dæmon dixit; quantò magis non ideo falsa, quia docuit Pelagius? Non ergo Semipelagiani hæretici erant, vel quia crederent, Deum omnibus efficacissimè salutem velle; vel quia dicebant, neminem salvum fieri nisi qui vellet; hæc enim & verissima erant, & ab Augustino, ac Catholicis omnibus concessa; sed quia docebant: *Prædestinationis nomine fatalem quandam induci necessitatem: à Deo non omnia merita præveniri: Electorum numerum augeri posse, & minui: priorem esse hominis obedientiam, quàm gratiam: initium salutis esse ex eo, qui salvatur, non ex eo, qui salvat: gratiam à voluntate præcedi, quâ tantùm Medicum quærat: Fidem, aut saltem initium Fidei non ex gratia, sed ex naturæ viribus esse: eum adiuvari à gratia, qui ceperit velle, ipsum autem velle à gratia non dari: quod credimus, nostrum esse, quod operamur, Dei esse.* Hi sunt errores Semipelagianorum, quos Prosper, & Hilarius *in Epistola ad Augustinum* recensent, quæque optimè ab Augustino refutantur. Ubi etiam adverte, adeò illos speciosis rationibus, ac auro pietatis obductos fuisse, ut quod mireris, non solùm sanctitate, ac doctrinâ præcipuos in Gallia; verùm etiam in Africa ipsum Augustinum occuparent, priusquàm Episcopatu fungeretur, ùt ipse, in libro de Prædestinatione attestatur. Neque enim induci poterant, ut crederent, sperari æternam salutem à se posse, nisi arbitrio, & viribus suis relinquerentur, hoc est, nisi spem suam fragili cymbæ, & non validissimo Myoparoni committerent. Quibus eleganter Augustinus in eodem Libro de Bono Perseverantiæ cap. 21. & Homil. 14. respondet: *Absit à nobis, ideo desperare de nobis, quia spem nostram in ipso habere jubemur, non in nobis, cùm scriptum sit: Maledictus homo, qui spem habet in homine, & Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine . . . . . Quid times, ne pereas, cujus capillus non peribit? non perit capillus, quem, cùm tondetur, non sentis, & perit anima tua, per quam sentis.* Et de Prædestinatione Sanctorum cap. 11. *Miror homines, infirmitati suæ se magis committere, quàm firmitati promissionis Dei: sed incerta est mihi, inquis, de me ipso voluntas Dei. Quid ergo? Tua ne tibi voluntas de te ipso certa est?* Cæterùm alia, quæ Semipelagiani docebant, vera quidem erant, & ab Augustino admissa, sed instar lactis veneno mi-

miſcebantur, ut quantò dulciùs, tantò nocentiùs libarentur.

XVII. *Opponitur quartò*: S. Auguſtinus variis locis illam ſententiam Apoſtoli: *Deus vult omnes ſalvos fieri*. Multò aliter exponit, quàm à nobis explicata ſit. Docet enim, non ita intelligendam eſſe, quaſi Deus omnes omnino homines, quantùm ex ſe eſt, ſalvari velit; ſed quòd nullum ſit genus hominum, nulla conditio, in qua non plurimi ſint, qui ſalutem conſequantur.

Reſp. Auguſtinus, proût illi cum Pelagiani certamen erat, hanc Apoſtoli ſententiam explicabat. Nam & in eo ſenſu vera eſt, quam obiectio inſinuat; idque refellendis Pelagianis ſatis erat. Verùm cùm ex propoſito rogatus eſt, quid de voluntate Dei omnes ſalvandi, quid de hoc ipſo Apoſtoli loco ſentiret, ingenuè, citraque ambages reſpondit, ùt ſuprà notatum eſt. Ut ergo de mente Auguſtini ferre judicium poſſis, *prænotandum eſt*, non ſemper in cauſa gratiæ unam, eandemque ſententiam tenuiſſe. Priùs enim quàm Epiſcopatum iniret, Semipelagianorum erroribus tinctum fuiſſe, dubitari non poteſt. Docebat enim, fidem ex viribus naturæ eſſe, & illius merito gratiam dari, ut ipſemet *Libro de Bono Perſeverantiæ cap.* 3. & 4. fatetur, ac etiam *in libro Retractationum*. Rurſus cum in Libro de hominis arbitrio docuiſſet, pœnas, quibus innocentes parvuli ante Baptiſmum affliguntur, occultis à Deo præmiis compenſari: *Quis autem novit, quid parvulis in ſecreto Judiciorum ſuorum bonæ compenſationis reſervet Deus?* Epiſtola tamen 28. *ad Hieronymum* id ipſum recantat. Taceo inferni ſupplicia, quibus infantes ante Baptiſmum extinctos puniri cenſebat, quantumvis id alibi in dubium revocaverit. In iis ergo, quæ Auguſtinus contra Pelagianos, aut Semipelagianos de gratia diſputavit, certum eſt, neminem illo pulchriùs, fortiùs, eloquentiùs, ac veriùs ſcripſiſſe, adeò ut quidquid Eccleſia de gratia credendum propoſuit, id totum non ex ſententia tantùm, ſed etiam ex verbis Auguſtini definiverit. Id verò quòd Auguſtinus ex profeſſo contra Pelagium defendit, non aliud fuit, quàm gratiam, non ex præcedente merito, ſed ex ſolo Dei propoſito, meroque beneplacito conferri; hic cardo, hic ſcopus omnium Auguſtini de gratia Diſputationum. Reliqua, quæ velut incidenter, & hanc cauſam comitari poterant, Auguſtinus aut omiſit tanquàm occulta, & incerta; aut ſe ignorare profeſſus eſt; aut diſputando, & inquirendo potiùs, quàm decidendo ſcripſit. Et ideo S. Cœleſtinus Pontifex Epiſt. ad Epiſcopos Galliæ, eximius alio-

alioquin Augustini prædicator de hujusmodi accessoriis, & honorariis Quæstionibus hæc habet: *Profundiores verò, difficilioresq; partes intercurrentium quæstionum, quas latiùs pertractârunt, qui Hæreticis responderunt, sicut non audemus contemnere; ita non necesse habemus adstruere.* Imò ipse Augustinus lib. 2. de Bono Perseverantiæ cap. 21. *Unde recolant*, inquit, *adversus hæresim Pelagianam iam ante aliquot annos ista dicta esse, atq; conscripta, quæ nunc eis displicere mirandum est: quamvis neminem velim sic amplecti omnia mea, ut me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errare perspexerit. Nam propterea nunc facio Libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec me ipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrem; sed proficienter me existimo, Deo miserante, scripsisse, non tamen à perfectione cepisse: quandoquidem arrogantiùs loquar, quàm veriùs, si vel nunc dico, me ad perfectionem sine ullo errore scribendi jam in ista ætate venisse. Sed interest, quantùm, & in quibus rebus erretur.* Sanè quàm difficilis intellectu sit Augustinus, quantoque periculo ab iis legatur, qui omissâ causâ, quam ille contra Pelagianos agebat, alia Prædestinationis arcana quærunt, quæ ille nescire potiùs voluit, quàm quæri; nemo illustriori exemplo, ac malo suo, quàm Cornelius Jansenius Episcopus Iprensis docuit: Is enim in suo Augustino *Libro proœmiali cap.* 11. & 18. testatur, se in omnibus Augustini Libris evolvendis supra viginti duos annos operam navâsse, omnesque tricies percurrisse. Quis non crederet, post tantum studium, tot annorum industriam nemini magis Augustini mentem potuisse compertam esse? Et tamen cùm omissâ causâ, quam Augustinus ex professo agebat, alia rimatur, quæ non agebat Augustinus, in perniciosissimas hæreses, & ab Augustino alienissimas incidit, quas primò Theologi Christiani calamo damnârunt, ac demum Innocentius X. Pontifex Maximus anathemate percussit. Taceo Calvinistarum, ac Lutheranorum ex Augustino ruinas. Semper ergo oportet hujus S. Doctoris studiosum, in scopum, & argumentum respicere, quod sibi disputandum præscripserat, alioquin si aliud, quàm scopum attendas, errabis sæpiùs, quàm tanges. Exemplum est in præscientia futurorum conditionatorum. Dicebant Pelagiani, ex duobus parvulis, quorum unus baptizatus, alter non baptizatus decedat; eum, qui Baptismo caret, ideo Sacramento privatum esse, quia Deus peccata prævidebat, quæ, si vixisset, commissurus erat. Augustinus inter alia argumenta, quibus ineptissimum

mum hoc commentum refutat, etiam illud urget, repetitque sæpiùs: Deum, quæ futura sunt, scire, non verò scire, quæ futura non sunt. *Ita lib. 1. de Prædestinatione Sanctorum cap. 14. lib. 2. ad Bonifacium cap. 7. & alibi.* Quibus verbis negare videtur, posse à Deo certissimò sciri, quæ futura non sunt; sed tantùm ea conjici juxta dispositionem, ac pericula causarum secundarum. Sed cùm Augustinus non id ex professo tractet, sed cursim tantùm, & aliud agens, nemo dixerit, hanc Augustini sententiam esse: Aliud enim est Augustini dictum, aliud Augustini sententia; hæc enim discussionem, & examen requirit. Non dissimile exemplum ex Augustino proferri posset de pœnis parvulorum sine Baptismo decedentium. His ergo priùs observatis restat, ut ad objectam Augustini authoritatem respondeamus. Dicimus enim, Deum efficaciter velle, & non velle omnes salvos fieri. Vult, si utantur mediis ab illo sapientissimè præscriptis; non vult, si mediis uti nolint. Non verò omnibus eadem, sed aliis alia præscripsit, ut posteà copiosiùs dicetur. In qua quidem Dei voluntate aliud est facillimum, aliud difficillimum captu. Quis enim non facilè capiat, Deum nolle iis salutem, qui salvari nolint? At ex adverso quis unquam rationes, & causas compertas habuit, cur uni, non alteri media, & gratias providerit, quibus efficeretur, ut vellet? Planè hæc est altitudo, quam Paulus expavit, & quam mirari potiùs conveniat, quàm metiri. Jam verò non aliter ab Augustino Dei propositum omnes homines salvare volentis intellectum fuisse, quàm à nobis explicatum est, ex illis patet, quæ suprà clarissimis testimoniis ostensa sunt. Unum tantùm, aliud verepetemus. Idem ergo Augustinus de Spiritu, & Littera cap. 13. ita loquitur: *Vult quidem Deus omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, non tamen eis adimendo liberum arbitrium, quo bene, vel malè utentes justissimè judicentur, quod cùm fit, infideles contra voluntatem Dei faciunt, cùm ejus Evangelio non credunt.* Observa, ex Augustini sententia benignã Dei voluntatem in omnes etiam reprobos extendi, nullumq; excludi, nisi qui libero arbitrio nolit. Quod etiam apertissimè S. Prosper fidelissimus S. Augustini Discipulus docuit, qui Responso tertio ad Gallos ita scribit: *Ideo non sunt prædestinati, quia tales futuri ex voluntaria prævaricatione præsciti sunt.* Tota ergo causa, quòd prædestinati non sint, non Dei, sed hominis voluntas fuit, Deo, quantùm ex ipso est, omnibus ad salutem parato, sed peccatore salutem recusante, & mortem ante vitam malente.

lente. Idem Augustinus *l.1.de Nat.& Grat. cap.*17. Cùm ei Pelagius objecisset: Deus potest omnia sanare. Respondet: *Deus utiq; hoc agit, ut sanet omnia, sed agit judicio, nec ordinem curandi accipit ab ægroto*. Non ergo negat Augustinus, Deum velle omnibus salutem, imò quoad hoc cum Pelagio consentit, sed tantùm negat, modum sanandi ex hominis voluntate pendere. Vult sanare omnes, sed non eodem modo, nec hominis arbitrio, sed suo. Denique sæpissimè Augustinus eam regulam inculcat. *Deus neminem deserit, nisi priùs deseratur*, ut suprà quoque notatum est. Atqui falsissimum id est, si aliquos propria voluntate, nullâque eorum culpâ salvos esse nolit: quid enim aliud est deserere, quàm nolle salvare? Atqui jam ab æterno quàmplurimos, imò plerosque salvare noluit, deseruit ergo, & deseruit, ùt dicis, non quia prævidit deserturos, sed quia voluit: quid amabò hoc est aliud, nisi priùs deserere, quàm deseratur? Aut quæ desertio major, ac prior fingi potest, quàm quæ omne tempus, omnem hominis voluntatem, omnemque culpam prævolavit, & qua positâ homo certissimè periturus est. Si ergo Deus quantùm ex se est, non vult omnes salvos fieri, sequitur, eum ab æterno priùs aliquos deserere, quàm deseratur. Atqui hoc Augustinus, hoc ratio negat: Cur enim voluit condere, si voluit destruere? Nemo sapiens hoc fecit, quantò magis non fecit Sapientia? *Nec enim*, inquit Augustinus, *amas, & deseris*. Tam non est amoris deserere, quàm non est hederæ non hærere. Tunc ergo credam, voluisse priùs deserere Deum, quando mihi ostendes, voluisse Deum non amare. Planè cùm constet, Deum ideo hominem condidisse, quia amavit; oportet mihi ostendas, quid causæ fuerit, ut quamprimùm creavit, mox voluntatem suam, & amorem mutaverit, ut quem priùs diligendo creaverat, mox creatum non diligendo reprobaverit. Præsertim cùm divina voluntas immutabilis sit, nec alia esse possit, nisi postquàm objectum aliud esse cepit. Quid ergo mutatum est, ut hominem, quem priùs amavit, & ideo condidit, mox non amaverit, & ideo deseruerit? Quid inquam, mutatum est? Deus? at mutari non potest: Homo? at nihil deliquit, quò in alium mutaretur: quî ergo fieri potuit, ut priùs amaret, ac posteà non amaret, & ideo desereret, nulla in Deo, nulla in homine facta mutatione? Fixum ergo, ratumque sit, Deum non deserere, nisi deseratur, & hanc esse Augustini sententiam.

XVIII. *Opponitur quintò*. Divinæ, & efficaci voluntati nemo resistit; si ergo Deus vult omnes salvos fieri; sequitur, omnes salvos futuros, nullumq; periturum.

 Resp.

Resp. Si quid hæc objectio convinceret, sequeretur, neminem quoque peccaturum; quid enim efficaciùs vult Deus, quantùm est de se, quàm non peccari? nemo enim dixerit, non velle Principem efficaciter, quod prohibet indicta morte, quantò magis si morte, ac supplicio æterno? Cujus ratio est, quia Deus aliter cum causis necessariis, aliter cum liberis agit. Cum necessariis agit, ut effectus necessariò sequatur, & ideo nunquàm non id sequitur, quod jubet: Cum liberis verò agit liberè, & ideo licèt ex parte sua salutem efficaciter velit, ac media de se potentissima suggerat eam obtinendi; relinquit tamen, ùt ex S. Augustino vidimus, homini libertatem ea recusandi, si malit. Vult enim salvare hominem, si velit; at si nolit, vult punire; sicque Dei voluntas nunquàm non impletur. Idque magis explicari adhuc potest familiari Sanctis Patribus exemplo, quod jam suprà libavimus. Nemo negat, Solem, eiusque lucem ad illuminandum efficacissimam causam esse; hic tamen, quòd cùm causa libera concurrat, sæpe non illuminabit, homine videlicet oculos claudente, aut velum, ne influat, opponente; stare ergo potest efficacia causæ etiam effectu cessante. Ita Deus; *Erat*, inquit, Joannes 1. *lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum*. Ecce tibi lucem omnem Mundum illustrantem! sed nunquid omnes illuminati sunt? minimè inquit: *sed hoc est judicium, quia lux venit in Mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem*, *Joan.* 3. Vides hîc iterum lucem omnia illuminantem, & non omnia illuminantem. Omnia, quantùm ex parte sua est: non omnia, quantùm ex parte hominis est: *dilexerunt*, inquit, *magis tenebras*, hoc est, clauserunt oculos Soli, noluerunt fulgurantem admittere, noctem, quàm diem maluerunt, sicque in tenebris, & umbra mortis jacuerunt, nullâ Solis, sed suâ culpâ. Isti ergo sunt, de quibus Job 24. dicitur: *Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias ejus; qui dixerunt, recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus*. In quæ verba Gregorius: *Lumini ergo rebelles sunt, qui elationis suæ scutum jaculis veritatis obiiciunt, ne salubriter in corde feriantur*. Narrat Solinus c. 34. Atlanticos Africæ populos adeo Solem aversari, quòd ejus radijs torreantur, ut orientem alii convitiis, & jaculis impetant, alii verò in silvas, & speluncas se condant. *Usti*, inquit, *torrente Sidere, oderunt Deum lucis*. Tales sunt Reprobi. Habent Solem, habent lucem, sed eam oderunt, & persequuntur, multoque minùs admittunt: quem ergo, si non videant, & ideo impingant,

& ca-

& cadant, quem, inquam, nisi se ipsos accusabunt? Audi iterum S. Thomam lib. 3. contra Gentes cap. 159. *Considerandum est, quòd sit in potestate liberi arbitrii impedire receptionem gratiæ, & ideo non immeritò ei imputatur, qui ponit impedimentum: Deus enim quantùm est ex se, paratus est, omnibus gratiam dare, vult enim omnes salvos fieri; sed illi soli gratiâ privantur, qui in se ipsis gratiæ impedimentum præstant.*

XIX. *Opponitur Sextò.* Si Deus, quantùm est ex se, vult omnibus, & voluntate quidem efficaci vitam æternam; cur ergo non dat omnibus media, quibus prævidet fore, ut illam adipiscantur?

Responderi multa ad hanc oppositionem possunt. *Primò*, id quod Apostolus, & post eum Augustinus, omnesque Patres responderunt; id videlicet ad Dei judicia pertinere, arcana quidem, sed tamen justa; & ideo tam non licere hominibus explorare, quàm non licet mancipio secretum Principis cubile irrumpere, intraq; velum protervè, nec vocatum irruere. *Noli scrutari, si non vis errare*, inquit Augustinus. Et in Libro de Spiritu, & Littera cap. 34. *Jam si ad illam profunditatem scrutandam quis me voluerit coarctare, cur illi ita suadet, ut persuadeat; illi verò non ita; duo solùm mihi respondenda occurrunt. Primò: O Altitudo Sapientiæ, & Scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus! Deinde non est iniquitas apud Deum. Cui ista non sufficiunt, quærat alium me doctiorem, sed caveat, ne inveniat præsumptiosiorem.* Hæc perpetua est Augustini responsio, quoties hanc illi litem Pelagiani moverunt. Nec planè mirum est, non posse nos causas hujus divinæ, & secretissimæ voluntatis intelligere, cùm nec earum rerum intelligamus, quæ nobiscum sunt, quæque ante oculos versantur. Cur magnes in solum Aquilonem, non in Meridiem, non in Orientem voluitur? Cur Laurus nunquam fulmine icitur? quod etiam de dormientibus Plutarchus testatur *lib.4. Convival. quæst.* Cur teste Aristotele *lib.4. de Animalib.* Aquila quamvis voracissima, ac calidissimi sanguinis, nunquam sitit, nec bibit? Cur musca senis pedibus, magnus verò Elephas quaternis tantùm incedit; cùm tamen sicut magnæ domui plures columnæ, ita magno corpori plures pedes convenisse videantur? Cur truncato arbori ramo alius ramus; non verò truncato homini brachio, aliud brachium succedit? Si ergo, istorum, quæ videntur, quæque in terris fiunt, ratio quidem est, sed tamen reddi non potest; quantò magis illorum quæ in cœlis fiunt, quæque videri non possunt? quòd si causa

reddi

reddi non poteſt, cur illam quæris? priùs de terra, ſi potes, poſteà de cœlo reſponde. Nec verò in hujuſmodi rebus imprudentis conſilii eſt, ſed prudentiſſimi ignorantiam fateri; paris enim dementiæ eſt, velle ſcrutari inſcrutabilia, quàm velle videre inviſibilia; quem enim non riſu, & contemptu dignum cenſeres, qui oculis guſtare, aut auribus videre aliquid vellet? Atqui non minoris inſaniæ eſt, intellectu, ac ratione humana capere velle, quæ omnem intellectum, & rationem longiſſimè ſuperant, *ideo enim creduntur, quia non capiuntur, nam ſi caperentur, non crederentur*, inquit, idem Auguſtinus *lib. de Bono perſev. cap.* 14. qui etiam optimè monet, ut ſuprà quoque advertimus, *non ideo à nobis neganda eſſe, quæ manifeſta ſunt, quia non comprehenduntur, quæ occulta ſunt.* Quis enim neget, mare fluere, ac refluere, quia hunc motum non capit? terram in puncto ſuſpendi, quia cauſas neſcit? totum, & quamvis vaſtiſſimum circulum in vno centro compingi, quia rationem ignorat? totam animam in toto corpore, & totam in qualibet ejus parte reperiri, quia de modo non conſtat? & denique quis motum localem inficiatur, quia ſolvere Zenonis argumenta non poteſt? Hæc ſi vera ſunt in rebus naturalibus, quantò veriora in rebus divinis, in quibus idem, quod in coloribus accidit, ut videlicet, licèt pulcherrimi ſint, nigri tamen, obſcurique videantur, quia remoti. Conſtat ergo Deum amare, conſtat bonum, ac juſtum eſſe; conſtat, gratiam dari, quæ libertatem non tollat; conſtat libertatem dari, quæ gratiam non impediat; conſtat, Dei ſcientiam falli, & errare non poſſe; at quomodo hæc omnia inter ſe conveniant, nec unum alteri obſtet, non ſatis conſtat; num ergo negabis, quæ conſtant, quia aliqua ignoras, quæ non conſtant? At hoc delirare, non philoſophari eſt. Demus, Deum aliquid velle, ac facere poſſe, quæ fateamur, nos intelligere non poſſe; tam enim ſi humano intellectu caperetur, non eſſet Deus, quàm ſi conchâ caperetur, non eſſet mare; ergo quæ patent, non negentur, quæ verò non patent, vera eſſe credantur. Optimè etiam huc facit alia S. Gregorij Magni regula, quàm in Moralibus tradit, videlicet, veritatem, & æquitatem divinorum Judiciorum, quæ adhuc occulta nobis ſunt, ex iis metiendam, ac probandam eſſe, quæ dum laterent, ejus bonitati haud conſentanea videbantur, ſed poſteà experientia, & exitus docuit, juſtiſſima fuiſſe. Quis, cùm videret, ſervire Joſephum, duci Suſannam, Hebræos Juvenes in flammas jactari, Danielem leonibus proiici; quis, inquam, cùm iſta ſpectaret,

non

non continuò crederet, periisse innocentiam, nec Deo cordi esse? Atqui contrarium exitu patuit, nunquàm videlicet magis vicisse, ac triumphâsse pietatem, quàm cùm victa, & oppressa videbatur. Idem de aliis Dei judiciis, ac Prædestinatione dicendum est. Modò ista non capis; at nec illa capiebantur: modò dura videntur, at illa quoque dura videbantur: sed illa tandem æquissima fuisse exitus ostendit; ergo idem de istis aliquando exitus ostendet. Noli ergo de tela ante fimbriam judicare, & finem expecta, ac quæ futura sunt, ex præteritis disce. Verba S. Gregorii sunt: *Sed ecce cùm hæc audivimus, cordi nostro quæstio oritur, cur omnipotens, & misericor Deus in tantam cæcitatem cadere rationem mentis humanæ permiserit? Ne verò quispiam ultrà, quàm debet, occulta Dei judicia discutere præsumat, rectè subjungitur: Numquid Deum quisquam docebit scientiam? cùm in his enim, quæ de nobis aguntur, ambigimus, debemus alia, quæ nobis sunt certa conspicere, & eam quæ de nostra nobis incertitudine surrexerat trepidationis querelam placare.* Cùm Romæ causa aliqua in Senatu agitabatur, de cujus meritis non satis constaret, in hæc verba loco sententiæ Patres pronuntiabant: *Non liquet*. Idem in causa Prædestinationis dici possit: cur Petrus, non Judas emendatus, cùm utrumque Deus posset? *Non liquet*: cur Jacobus, non Esau dilectus? *Non liquet*. Cur aliqui vocati, ut sequantur; aliqui vocati, nec sequuntur, cùm Deus omnes istos vocare posset, ut sequerentur? iterum, iterumque, *non liquet*. Quid minùs postulare à Christianis Deus potest, quàm ut cum illo tanquàm cum reo agant, & absolvant, ac iustissimum credant, quamdiu in causa non liquet? Sic Apostolus, sic Augustinus respondit: quoties non in Senatu, sed in Ecclesia lis ista Deo movebatur.

Ipse tamen Augustinus optimè advertit, licèt modò penetrari à nobis abyssus ista divinorum Judiciorum non possit; id tamen in altera vita futurum. Verba Augustini sunt *serm.* 22. *de verbis Apostolis. Et lib.* 2. *de Civit. Dei: Videbimus istorum occultorum apertissimam rationem..... Manifestabitur in judicio, cur hæc mentes mortalium modò lateant, cùm tamen in hac re Justorum mentes non lateat, justum esse, quod latet.* Id ipsum insinuat Apostolus; sibi videlicet in cœlos admisso arcana verba audita esse, quæ non *liceat homini loqui*: quid verò arcanum magis, quodque minùs exponi possit, quàm negotium Prædestinationis? Audivit ergo Paulus, sed sub rosa, & cum pacto silentii. Ubi observa, non dixisse Paulum, quæ

loqui

loqui homo *non potest, sed quæ non licet*. Si Paulus audivit, si loqui potuit, sed non licuit; ergo hujusmodi arcanorum rationes, & causæ dantur, illæque Beatis compertæ sunt, nobis tamen inter Mortales versantibus occultæ; quid ergo miraris, videre Aquilas, quod noctuas latet? Legitur in vita S. Angelæ Fulginatis, ei quoque cœlestia contemplanti, ac in extasim raptæ subitò divinorum Judiciorum momenta, & causas patuisse, ac singillatim, ac velut radio descriptas oculis objectas esse; tantam verò in illis æquitatem, pulchritudinem, sanctitatem, ac sapientiam effulsisse, tantoque eorum aspectu, & gaudio, & amore perfusam, ut paratissima esset, si Deo ita lubitum foret, illa experiri, æternumque subjacere. Ergo dum velum pendet, non accusentur, non damnentur, quæ necdum spectantur; erit tempus judicandi, velo sublato, ac theatro patente. Sed Augustinum ipsum audiamus de hac impermeabili abysso pro more suo elegantissimè perorantem; sic enim Serm. 22. de Verbis Apostoli loquitur. *Dicis itaq; mihi, cur adhuc quæritur? quis enim voluntati ejus resistit? O homo tu quis es, ut respondeas Deo? quis sit ille, attende, quis sis tu, attende: ille Deus est, sed tu homo. Sed justitiam tibi loqui videris tu, & fons ille justitiæ siccatus est? Si justum loqueris, unde tibi nisi à justo Deo? quid ergo dubitas justum, à quo est omne justum? aut si injustum loqueris, debes tacere. Primum ergo fundamentum Fidei pone, nunquid iniquitas est apud Deum? latere te æquitas potest, esse illi iniquitas non potest. Expectas à me fortasse, ut dicam tibi, quare cujus vult miseretur, & quem vult indurat? sed si, & tu homo, & ego homo, ambo audiamus: O homo tu quis es, ut respondeas Deo? melior ergo est fidelis ignorantia, quàm temeraria scientia. Si homo sum; non indigner; excedam hominem si possum, & fortè attingam. Quòd si æquitatem illam, quæ est apud Deum, modò non videmus, finietur via, & veniemus ad Patrem; non potest videri tempore viæ, videbitur tempore Patriæ; ibi æquitatem Dei videbis, illic leges in Verbo, & sine Codice. Cùm ergo perveniemus ad speciem, æquitatem Dei videbimus, & jam non erit ibi dicere, quare huic subvenit, & huic non? quare ille ductus est, ut baptizaretur, ille autem cùm bene catechumenus vixerit, subitâ ruinâ mortuus est, & non pervenit ad Baptismum? ille cùm sceleratè vixerit, cùm Mœchus, cùm Scenicus, cùm Venator, ægrotavit, baptizatus est, decessit, & & peccatum in eo deletum. Quære merita, non invenies, nisi pœnam, quære gratiam, & ecce, O Altitudo divitiarum! Petrus negat, La-*

tro

trò credit. O Altitudo divitiarum! hoc nos putas perscrutari posse, quod Apostolus expavit? quæris tu rationem, & ego expavesco altitudinem. Tu ratiocinare, ego mirer: tu disputa, ego credam. Altitudinem video, ad profundum non pervenio, ò altitudo! Nemo ergo quærat à me occultorum rationem. Paulus dicit, inscrutabilia sunt judicia ejus, & tu scrutari venisti? si inscrutabilia scutari venisti, & investigabilia vestigare venisti, crede, jam periisti. Tale est velle scrutari inscrutabilia, & investigare investigabilia, quale est, videre invisibilia, & fari ineffabilia. Et tract. 53. in Joan. *Quod si nos ultimus dies proficientes invenerit, ibi discemus, quod hic nos potuimus.*

Alterum, quod responderi ad factam objectionem potest, illud est: in hac dispari gratiarum dispensatione, non tam quærendum esse, cur Deus hanc tibi gratiam tribuat, non illam; sed potiùs, cur tu illâ, quam tribuit, uti nolis. Sicut si carcere clausus à Principe clavem acciperet, quâ erumpere custodiâ posset januis apertis, nec tamen clavibus uti, sed murum carceris everti vellet, non tam quærendum esset, cur Princeps clavem offerret, non murum everteret, sed potiùs, cur oblata clavi uti captivus nollet? ejus enim nihil interest, clavi, aut muro evadere, modò evadat: at Principis plurimùm referre potest, cur unum, quàm aliud malit. Non ergo tam quærendum est, cur Princeps hoc potiùs modo, quàm illo juvare reum velit; sed quærendum, cur reus juvari hoc modo nolit, quo Princeps jubet? Idem de Deo dicas, cujus voluntas quantò certiùs justissima, & sapientissima est; tantò minùs examinanda, & judicanda est; quis enim examinat certa?

Tertiò denique *respondetur*, Deum ad diversissimos gradus gloriæ, & per diversissima quoque media juxta infinitæ providentiæ suæ sapientissimas regulas homines destinâsse; nec enim minor in ordine supernaturali, quàm naturali varietas est. Inter tot stellarum, gemmarum, florum, plantarum, brutorum, volucrum, hominumque millia, nullum alteri simile; alia species, alius color, alia figura, aliæ dotes, aliæ facies, alii mores. Cùm enim omnis creatura sit vestigium quoddam, & exemplar divinæ perfectionis; nulla verò creatura totam, integramque exprimere possit (nam si omnia, quæ in Deo sunt, exprimeret, jam infinita non esset) opus pluribus, & & variis fuit, ut quod singula non possent, omnia conjunctim, ac quantùm licet, explicarent. Verba Doctoris Angelici sunt 1. p. q. 47. *Dicendum est, quòd distinctio rerum, & multitudo est ex intentione primi agentis, quòd est Deus. Producit enim res in esse propter*

ſuam bonitatem communicandam creaturis, & per eas repræſentandam, & quia per unam creaturam ſufficienter repræſentari non poteſt, producit multas creaturas, & diverſas, ut quod deeſt uni ad repræſentandam divinam bonitatem, ſuppleatur ex alia. Nam bonitas, quæ in Deo eſt ſimpliciter, & uniformiter, in creaturis eſt multipliciter, & diviſim. Unde perfectiùs participat divinam bonitatem, & repræſentat ea totum Univerſum, quàm alia quæcumq; creatura. Sicut ergo infinita Dei perfectio cauſa eſt varietatis in bonis naturæ, ita quoque in bonis gratiæ, & ideo alia gratia eſt, quæ datur Petro, alia quæ Paulo, alia quæ Iudæ; ſic tamen alia, ut omnibus ad bene operandum accommodatiſſima ſit, non ſecus, ac in magno exercitu, & à peritiſſimo Duce, non omnibus eadem arma tribuuntur, ſed aliis gladius, aliis lancea, aliis tela, aliis faces, omnia tamen ad pugnandum, & vincendum aptiſſima. Quod ergo militibus ſunt alia arma, hoc ſunt Chriſtianis aliæ gratiæ; nec ſi miles lanceam abiiciat, Ducis eſt crimen, nec ſi Chriſtianus gratiam recuſet, Dei eſt culpa: & potuit, & debuit miles, debuit, & potuit homo. Idem ergo eſt interrogare, cur Deus non eandem Judæ, & Petro gratiam dederit, quod interrogare Imperatorem, cur non eadem arma pediti, equitique non eandem lanceam tribuerit? ſufficit, omnibus datum eſſe, quo commodiſſimè vincere, ac triumphum mereri poſſent; ſi noluit, crimen militis, non Ducis fuit. Alio nec minùs apto exemplo explicari id ipſum poteſt. Statuit Rex aliquis adoleſcentem ſanguine ſibi junctum, ſed ærumnis confectum, & in exilio procul degentem, in filium, Regnique hæredem adoptare. Miſſis ergo Legatis ad palatium vocat, utque iter faciliùs, nulloque labore abſolvat, jubet ſervos, comites, equos, currus, aut ſi malit aquâ vectari, navim inſtructiſſimam adornari, ac multam pecuniam offerri, darique electionem, curru, equo, an navigio iter aggredi malit, & ad thronum capeſſendum venire. At ignavus adoleſcens, & otio diffluens, moleſtiam itineris cauſatus, domi hærere, ac oblatam purpuram recuſare. Rex ſocordiâ tantam gratiam reſpuentis offenſus, alium in Regnum adlegere, ac throno imponere, primo illo in exilio, otioque, & ærumnis marcente; qui ubi intellexit, alium ad Imperium evectum, omnia querelis, & accuſationibus implet, & culpam totam in Regem refert, qui ad iter, Regnumque capeſsendum non illa media ſubmiſerit, cum quibus certò prævidebat, iter arrepturum fuiſſe: nam ſi currum illum igneum, quo Elias in Cœlum abreptus eſt,

aut

aut Angelum misisset, qui Prophetam capillo sublatum Babylonem per aëra transvexit, aut alas commodâsset tot aliis volucribus multò homine inferioribus concessas, certò se viam ingressurum, & ad Regnum, quo vocabatur, perventurum fuisse. Si hoc, inquam, ignavus ille diceret, quis non meritò irrideret, ac non injustas tantùm, sed insanissimas querelas crederet? At id ipsum faciunt, & dicunt peccatores, quicumque iis gratiis, quas à Deo copiosissimè acceperunt, abusi, ac propterea cœlesti Regno exclusi, culpam in Deum referunt, frigideque interrogant, cur non auxilia tribuat, quibus prævidebat, certissimò consensuros, ac postea salvatum iri? quibus respondendum est, velle Deum, omnes salvos esse, modò tamen, ac ratione non qualicumque, sed à se sapientissimè præscriptâ; sicut vult æstatem, vult autumnum esse, Sole tamen non in quocumque, sed in Cancri, Leonis, Libræ signo metante; & ideo stultus omnino esset, quicumque in Aquario, aut Piscibus messem, & vindemiam quæreret. Vult ergo Deus, & Petrum, & Judam salvos esse, sed non eodem modo, nec eadem gratiâ Petrum, quâ Judam. Quid enim non fecit, ut Judam salvaret, & ab exilio peccati, quo tenebatur, ad pœnitentiam primò, ac deinde ad æternum Regnum proveheret? in Collegium Apostolorum accepit, inter amicos conscripsit, testem sanctitatis, ac miraculorum suorum fecit, docuit, monuit, minatus est, prædixit, osculo, amplexu strinxit, ac jam jam sceleri pertinaciter accinctum cum armata cohorte ad terram allisit; quid amabò facere ampliùs debuit, ut obstinatissimum expugnaret? Habuit ergo Judas, & pedes, & currum, & navim, quibus iter salutis ingrederetur. At si gratiam Petro, & Magdalenæ datam haberet, vitam mutâsset. Verùm quid hoc aliud est, quàm cum inerti illo Adolescente, quadrigam Eliæ, & volucrum pennas optare, cùm ad iter faciendum equus, & rhedæ, navisque sufficiant. Deinde quis novit cum ea gratia, quæ Petro, & Magdalenæ data est, Judam conversum iri, cùm fortè plures, ac majores gratias utroque acceperit? Etiam Epulo Evangelicus Fratres suos ad meliorem frugem redituros sperabat, si ad illos mortui mitterentur; sed responsum est: *Habent Moysen, & Prophetas, audiant illos, etiamsi aliquis ex mortuis ad eos venerit, non credent.* Vult ergo Deus & Petrum, & Judam, & Reprobos, & Electos, omnesque homines salvos esse, vult omnibus media dare, non solùm quæ sufficiant, sed etiam quæ abundent. Cur verò non dat alia, quibus prævidet, salvatum iri? quia id tam

non convenit varietati, ordinique, ac legibus gratiæ à se præscriptis, quàm non convenit Uniuerso æstatem esse, nisi Sole Cancrum obtinente, quàm non convenit homini, alio modo, quàm oculis videre, aut alia ratione, quàm pedibus iter facere. Sicut ergo non ideo oportuit, mutare leges naturæ, quia tu illi subiici recusas, ita non oportuit mutari ordinem gratiæ. Totam hanc doctrinam ipse Augustinus paucis quidem, sed clarissimis verbis insinuat lib. 1. de Nat. & Grat. cap. 17. *Hoc utiq; agit Deus, ut sanet omnia, sed agit judicio suo, nec ordinem accipit ab ægroto.* Ecce concedit Augustinus, velle Deum omnes salvos esse, sed non eodem ordine, iisdemque remediis; nec ex voto, arbitrioque hominis, sed suo. Sicut enim noluit dispositionem, nexumque causarum naturalium singulorum electioni permittere; ita multoque minùs ordinem, ac nexum causarum supernaturalium, quæ quantò nobiliores, tantò minùs decuit ex alieno judicio, nutuque pendere. Quòd si tamen tibi ista non sufficiant, quæ convincendo etiam pertinacissimo sufficere deberent; redeo ad prima, & cum Augustino iterum, iterumque inculco: *Noli scrutari, si non vis errare.*

XX. *Obiicitur septimò.* Hæc sententia, quæ dicit, Deum, quantùm ex parte sua est, omnibus æqualiter gloriam velle, videtur Sacris Litteris adversari, & iis præsertim, quæ S. Apostolus sæpissimè ad Rom. 9. & 11. repetit: Illic enim cùm disputationem aggressus esset, cur Deus rejectis Judæis, Gentiles ad Fidem elegisset, id totum in Dei voluntatem, occultumque propositum refundit. Verba Apostoli sunt: *Cùm enim nondum nati fuissent, aut boni, aut mali aliquid egissent, ut secundùm electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est eis: quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui .... Moysi quoq; dicit: Miserebor, cujus misereor, & misericordiam præstabo, cujus miserebor; igitur non volentis, neq; currentis, sed miserentis est Dei .... Dicit enim Scriptura Pharaoni: in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, ergo cujus vult miseretur, & quem vult obdurat .... An non habet figulus potestatem ex eadem massa faciendi aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam? .... quod ergo quærebat Israel, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est; cæteri verò excæcati sunt, sicut scriptum est: dedit eis Dominus Spiritum compunctionis, oculos, ut non videant, aures, ut non audiant vsq; in hodiernam diem; conclusit enim Dominus omnia in incredulitate, ut*

omnium

omnium miseretur. Hactenus Apostolus, ex quibus argumentari ita licet: Deus Jacobum dilexit, Esau odio habuit; quæro, vnde tanta disparitas, ut unus diligeretur, alter odio haberetur? ex parte hominis? at nondum nati, nondum operati erant, ergo ex parte Dei; si ergo Deus ante omne opus alium diligit, alium odio habet; sequitur Deum, quantùm ex se est, non in omnes æqualiter propensum esse. Neque dicas: Nihil quidem mali operatum Esau fuisse, antequàm nasceretur; prævisum tamen malè operaturum, & ideo non amore, sed odio dignum fuisse. Primò enim in Scripturis inauditum est, Deum aliquem odio, aut pœna prosequi propter peccata, quæ nondum fecit, sed quæ facturus est; amat enim Deus, qualis aliquis est, non qualis futurus est. Deinde: si Deus unum diligit, quia prævidit bonum; alium verò odio habet, quia prævidet, malum futurum esse; quid opus Apostolo fuit, tam longam disputationem texere, tot causas inquirere, se in omnem partem versare, ac tandem ad occulta, & inscrutabilia Dei judicia, velut ad asylum confugere, cùm facillimè se labyrintho explicare, totamque causam duobus verbis absolvere potuisset, si dixisset, unum dilectum, alium rejectum esse non ex operibus quidem bonis, malisve, quæ jam fecisset, cùm nondum nati essent, sed quæ prævidebantur facturi, si nascerentur. Rursus ea verba: *non ex operibus, sed ex vocante, & ut propositum Dei maneret, dictum est: quia Jacob dilexi, Esau autem odio habui*; clarissimè insinuant, quòd unus præ alio diligatur, non operibus, sed Dei proposito adscribi. Si ergo Deus nullam operum rationẽ habet, sed sola sua voluntate Esau à Jacobo distinguit, non ergo, quantùm ex se est, omnes vult æqualiter salvari. Illa quoque verba: *Miserebor, cujus misereor*, clarè significant, Misericordiam à Deo non omnibus, sed aliquibus tantùm præstari, nam si omnibus: non diceret, *Miserebor, cujus misereor*, sicut quia omnes homines moriuntur, frustra dicitur, eos mori, quos Deus vult, cùm velit omnes. Idem, & præcipuè ex illis verbis colligitur: *cujus ergo vult, miseretur, & quem vult obdurat: an non habet figulus potestatem &c.* Si enim aliquorum miseretur, quia vult, aliòs verò obdurat, quia vult; sequitur, voluntatem Dei non omnibus propitiam esse; quis enim propitiam illis dicat, quos obdurat? hoc est quorum non miseretur, ùt exponit Augustinus. Et sicut, quòd ex eodem luto, eadamque massa alia sint vasa ad honestos, alia verò ad sordidos usus; nihil aliud, quàm figuli voluntas in causa est; ita quod Pharao, quod Judas ex repro-

reprobis; quòd Paulus, quòd Petrus ex electis sint; nullam planè aliam causam, quàm Dei voluntatem Paulus agnoscit.

Cùm hæc objectio multa complectatur, ad singula respondendum est.

Primò igitur observa, hunc Apostoli locum, unum ex illis esse, de quibus S. Petrus scribit 2. 3. *Sicut & charissimus Frater noster Paulus Secundùm datam sibi sapientiam vobis scripsit; sicut & in omnibus Epistolis, in quibus quædam sunt difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant.* Et planè his maximè Pauli verbis Lutherus, & Calvinus ad errores suos muniendos abusi sunt. Cùm ergo clarissimis Scripturæ testimoniis ostensum sit, Deum velle omnes salvos fieri, omniumque misereri; quæ ratio patitur, ut clarissima, & planissima testimonia, obscurissimis illis, & abditissimis cedant? Nam quæ clara sunt, per obscura impugnari non debent, sed obscura potiùs per clara monstrari; alioquin si certam veritatem incertis rationibus urgeas, idem fuerit, quod velocissimum cervum lenta testudine, aut claudis, cæcisque canibus leporem venari. Quæ igitur Paulus de Gentium vocatione prosequitur, vera quidem sunt, sed *difficilia intellectu*, & ideo obscura, non ergo probationi idonea. Adde, quæ in Scripturis uno loco dicuntur, cum aliis conferenda esse, id enim veritati, quod remotis procul stellis contingit, ut videlicet conjunctæ non solæ appareant. Tu dicis, *non est currentis*, ego respondeo: *Sic currite, ut comprehendatis*. 1. ad Corinth. 9. Tu dicis: *Non est volentis*; ego respondeo: *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis* Isa. 1. vers. 9. *Si volueris servare mandata, conservabunt te*: *Ante hominem vita, & mors, quod placuerit ei, dabitur illi*: Eccl. 15. Tu dicis: *Esau odio habuit*: at ego respondeo: *Nihil odit eorum, quæ fecit*. Sap. 11. 25. Tu dicis: *Est solius Dei miserentis*; at ego respondeo: *Misereamur impio, & non discet justitiam*. Isa. 16. *Curavimus Babylonem, & non est curata*. Isa. 51. 9. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti?* Matth. 23. 37. Non ergo est solius miserentis, & curantis Medici, sed etiam volentis ægroti. Tu dicis: *Cujus vult, miseretur*; at ego respondeo: *Omnium enim misereris, quia omnium Dominus es*. Sap. 11. *Et neminem perire vis* 2. Pet. 3. Tu dicis: *quos vult, indurat*; at ego respondeo: imò Deus est, qui monet, & jubet: *Si vocem ejus audieritis; nolite obdurare corda vestra*. Psalm. 4. Non ergo obdurat, qui prohibet obdurari. Et iterum, Deus est,

de

de quo Apostolus: *Ipse autem neminem tentat*. Jacob. 1. si non tentat, quantò minùs obdurat? Tu dicis: *Deus excitavit Pharaonem, ut in ipso ostendat potentiam suam*. At ego respondeo: *ne dicas; ille me implanavit, non enim sunt ei necessarii homines impii* Eccl. 15. Denique tu dicis: *Nunquid non habet figulus potestatem alíud quidem vas faciendi in honorem, aliud verò in contumeliam?* At ego respondeo: *Nunquid voluntatis ejus est mors impii, & non potiùs ut convertatur, & vivat?* Ezech. 18. *Nunquid non vult omnes salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire?* Ad Timoth. 3. Ergo vult omnes vasa honoris, & vitæ, non vasa mortis esse, aut contumeliæ. Si ergo Scripturæ cum Scripturis conferantur, ùt fieri oportet; vera sunt, quæ Paulus dixit, sed falsa, quæ ex Paulo colliguntur, nec eo sensu intelligenda, quem cortex verborum ostentat.

Secundò circa ea verba: *cùm nondum nati essent, aut quidquam boni, vel mali egissent, dictum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui*, sciendum est, si sensum litteralem, & proximum eorum verborum attendas, non de electione, aut reprobatione intelligenda esse; sed tantùm de temporali felicitate, in qua Jacob prælatus est, Regno in eum, eiusque posteritatem translato, ac Esau, & Idumæis adempto, ad quos alioquin jure Primogenitorum spectabat. Sic enim apud Malachiam cap. 1. (ex quo Paulus hanc sententiam accepit) legere est: *Dilexi Jacob, Esau autem odio habui, & posui montes ejus in solitudinem, & hæreditatem ejus in dracones deserti*. Et ipse Paulus loco citato: *Non ex operibus, sed ex vocante dictum est: quia major serviet minori*; totum ergo odium fuit, quòd major serviret, & in catenis Babylonis hæreret, minore regnante, & libertati restituto. Est verò idiotismus, & phrasis Hebraica, quâ Hebræi, cùm comparativis careant, dicunt, odio haberi, *qui minùs diliguntur*; & *non esse*, qui sunt quidem, sed infra alium; quod mille exemplis ostendi ex Sacris Litteris posset. Unum tantùm, alterumve dabimus: Gen. 29. in textu Hebraico dicitur: *Videns autem Dominus, quòd odio haberetur Lia*; hoc est, quòd minùs, quàm Rachel diligeretur. Et Luc. 14. *Si quis non odit Patrem suum, & Matrem suam, non potest meus esse Discipulus*, hoc est, nisi quis minùs Patrem, & Matrem, quàm me dilexerit. Et Matth. 5. *Audistis, quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum*, id est, minùs inimicum, quàm amicum diliges. Et Joan. 12. *Qui odit Animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit*

eam

eam; hoc eſt, qui minùs vitam temporalem, quàm ſpiritualem diligit. Et 1. ad Corinth. 3. *Neq; qui plantat, neq; qui rigat, eſt aliquid, ſed qui dat incrementum*; hoc eſt, qui plantat, qui rigat, nihil ferè agit, ſi cum Deo componas incrementum dante. Nihil ergo aliud eſt *odium*, quàm *minor dilectio*, alioquin ſi de vero odio, & reprobatione intelligas, ſequetur: Jacobum, omneſque ex eo genitos inter electos (nam non de ſola perſona, ſed toto genere, ac poſteritate Propheta, & Apoſtolus loquuntur) Eſau verò, omneſque Idumæos inter Reprobos eſſe, quod falſiſſimum eſt, cùm Eſau, & Jobum (qui ex Eſau familia fuit) alioſque multos Idumæorum, conſtet teſtimoniis Patrum, ipſaque Scripturâ ad vitam æternam perveniſſe. Sed Paulus ex ſenſu litterali ad myſticum, & allegoricum tranſit; hoc eſt, ex terrena felicitate, quæ non ex meritis, ſed ex Dei propoſito Jacobo potiùs, quàm Eſau collata eſt, ad mirabilem vocationem aſſurgit, quâ Gentiles ad Chriſtianam fidem præ Judæis electi ſunt. Sicut enim Jacobus nullo ſuo merito regno potitus eſt, ita Gentilis nullo merito ſuo ad fidem vocatus eſt, utrumque ſine merito; utrumque non volentis, non currentis, non operantis, ſed miſerentis Dei fuit, id dogma catholicum eſt, quodque citra hæreſim negari non poteſt, gratiam videlicet primam, ſeu primam vocationem, nullis meritis dari, alioquin non gratia, ſed debitum eſſet. Et hanc eſſe Apoſtoli mentem, conſtat tum ex ipſo contextu, tum etiam ex Auguſtino lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. ubi ſic loquitur: *Et primò intentionem Apoſtoli, quæ per totam Epiſtolam viget, tenebo, quam conſulam; hæc autem eſt, ut de operum merito nemo glorietur, de quibus audebant Iſraelitæ gloriari, quòd data ſibi legi ſerviſſent, & ex hoc Evangelicam gratiam tanquàm debitam meritis percepiſſe; unde nolebant eandem gratiam dari Gentilibus, tanquam indignis, niſi Judaica Sacramenta perciperent, non enim intelligebant, quia hoc ipſo, quòd gratia eſt, operibus non debetur, alioquin gratia jam non eſt gratia. Et ideo multis locis gratia præponitur operibus, non ut opera extinguat, ſed ut oſtendat, non eſſe opera præcedentia gratiam, ſed conſequentia, ut ſcilicet non ſe quis arbitretur percepiſſe gratiam, quia bene operatus eſt; ſed bene operari non poſſe, niſi per gratiam; nec enim ut ferveat, calefacit ignis, ſed quia fervet; nec ideo bene currit rota, ut rotunda ſit, ſed quia eſt rotunda; ſic etiam nemo bene operatur, ut accipiat gratiam; ſed quia accepit.* Hactenus Auguſtinus, ex cujus verbis intelligis, nihil Apoſtoli verba

ba nostræ sententiæ, & hactenus dictis obstare, cùm nihil aliud Apostolus velit, quàm primam vocationem non operibus deberi, sed Dei Misericordiæ, quod omnes Catholici fateri debent. Quòd si omnino velis, Esau vero, formalique odio habitum, ac reprobatum esse; sanè nulla hujus odii, & reprobationis alia causa esse potuit, quàm peccatum, & voluntas delinquentis, non verò voluntas omnia diligentis Dei. Audi non me, sed ipsum Augustinum, sic enim in expositione quarumdam propositionum ex Epistola ad Romanos num. 60. scribit: *Quòd autem Jacob dilexi, Esau autem odio habui, nonnullos movet, ut putent, Apostolum Paulum abstulisse arbitrium, quo promeremur Deum bono pietatis; vel malo impietatis offendimus. Sed respondemus, præscientiâ Dei factum esse, quâ novit, etiam de nondum natis, qualis quisque futurus sit.* Et lib. 1. ad Simplician. quæst. 2. *Non igitur odit Deus Esau hominem, sed odit Deus Esau peccatorem . . . . Odit enim Deus in homine impietatem, & in aliis, eam punit per damnationem, in aliis adimit per justificationem, quemadmodùm ipse judicat esse faciendum, judiciis illis inscrutabilibus. Et quòd ex numero impiorum, quos non justificat, facit vasa in contumeliam, non in eis odit, quod facit, quippe in quantum impii, sunt execrabiles; in quantum autem vasa sunt, ad aliquem usum faciunt, ut per eorum ordinatas pœnas, vasa, quæ fiunt in honorem, proficiant. Non itaque odit Deus, nec in quantùm homines sunt, nec in quantùm vasa sunt; id est; non quod in eis facit creando, nec quod in eis facit ordinando . . . . . Sicut enim Judex in homine odit furtum, sed non odit, quod datur ad metallum, illud enim fur, hoc Judex facit; ita Deus.* Et iterum: *Noluit ergo Esau, & non cucurrit. Sed etsi voluisset, & cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset; qui etiam velle, & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* Vides hîc iterum apertè fateri Augustinum, non ideo reprobatum esse Esau, quòd Deus non vocaverit, aut quod velle, & currere (quod ad gratiam efficacem pertinet) præstare noluerit; sed quòd Esau vocantem contempserit. Causa ergo, ob quam Judæos (de quibus in persona Esau loquitur Paulus) aliosque reprobos Deus odio habet, non est Dei, sed hominis voluntas, hoc est, peccatum; nam si non peccarent, nihil esset, teste Augustino, quo possent odio haberi. Et planè nihil ex parte Dei ad convertendum Judæos defuisse, clarissimum est Scripturas legenti: *Quid debui, inquit, facere vineæ meæ, & non feci?* Isa. 5. . . . . Et: *quoties*

volui congregare filios tuos, & noluisti? Matth. 23. Voluit ergo Deus, sed noluit Judæus; quid ergo conqueri potest, si volente Deo, noluit ipse? Audi eleganter Gregorium. Hom. 10. in Evang. *Sed in omnibus signis, quæ vel nascente Domino, vel moriente eo monstrata sunt, considerandum nobis est, quanta fuerit in quorumdam Judæorum corde duritia, qui hunc nec per Prophetiæ donum, nec per miracula agnoverunt. Omnia quippe elementa Auctorem suum venisse testata sunt. Deum enim hunc esse, cæli agnoverunt, quia Stellam protinus miserunt. Mare cognovit, quia sub plantis ejus calcabile se præbuit. Terra cognovit, quia eo moriente contremuit. Sol cognovit, quia lucis suæ radios abscondit. Saxa, & parietes agnoverunt, quia tempore mortis scissa sunt. Infernus agnovit, quia hos, quos tenebat, mortuos reddidit. Et tamen hunc, quem omnia insensibilia elementa Dominum senserunt, adhuc infidelium Judæorum corda Deum esse minimè cognoscunt, & duriora saxis, scindi ad pœnitentiam nolunt.* S. Leo, quoque Serm. 8. de Passione Domini: *Traxisti enim Domine omnia ad te, & cùm expandisses tota die manus tuas ad populum non credentem, & contradicentem tibi, confitendæ Majestatis tuæ sensum totus Mundus accepit. Traxisti Domine ad te, cùm in execrationem Judaici sceleris unam protulerunt omnia elementa sententiam. Cùm obscuratis luminaribus Cœli, & converso in noctem die, terra quoq; motibus quateretur insolitis, universaq; creatura impiorum se usui denegaret. Traxisti Domine omnia ad te, quoniam scisso Templi velo Sancta Sanctorum ab indignis Pontificibus recesserunt, ut figura in veritatem, Prophetia in manifestationem, & Lex in Evangelium verteretur.* S. Agustinus quoque in ea verba: *Quoties volui congregare filios tuos: sicut gallina congregat pullos suos sub alas*, optimè advertit, non quemcumque amorem, & providentiam Dei erga Judæos; sed maximam, ac præcipuam ostendi: *Mirus*, inquit, *est amor omnibus ferè avibus ad conservandos, & protegendos pullos suos, sed præcipuè gallinis, quæ pullos colligunt sub alas, hoc est, summo cum desiderio, & sollicitudine eos fovent.* Si ergo Deus tot miraculis, tot prodigiis, tot beneficiis egit, ut Judæi converterentur, qualia, & quanta nullibi, & numquam facta sunt; quis dicat, aut omnino, aut non seriò, nec efficaciter voluisse? Quòd si & seriò, & efficaciter voluit, nec tamen conversi sunt, ergo illorum culpa, non Dei fuit; nec conqueri possunt, se ideo periisse, quia ipsos Deus odio habuit: sed ideo Deum ipsos odio habuisse, quia perire voluerunt.

runt. Et planè non gratis Judæos, sed maximâ eorum culpâ rejectos esse, Apostolus eodem ipso loco, qui nobis obiicitur, clarissimè docuit. Nam cap. 10. 23. ita loquitur: *Ignorantes enim Dei justitiam, & suam quærentes statuere, Justitiæ Dei non sunt subiecti*. Et vers. 22. *Expandi manum meam ad populum non credentem, & contradicentem mihi*. Et cap. 11. vers. 20. *bene propter infidelitatem suam fracti sunt*. Et vers. 30. *Nunc autem misericordiam consecuti estis propter eorum incredulitatem*. Et cap. 10. vers. 12. *Non enim est distinctio Judæi, & Græci, num idem Dominus omnium*. Si ergo apud Deum nulla est distinctio Judæi, & Græci, sequitur, Deum quantùm ex se est, æqualiter in Judæum, & Græcum propensum, affectumque fuisse. Si ideo fracti sunt rami, quia de operibus Legis præsumentes noluerunt Evangelio subdi, si Deo ad credendum invitante, & ideo *tota die manum suam ad eos extendente*, ac auxilium porrigente noluerunt credere; non accusare Judæi alium, quàm se ipsos possunt: sicut non posset, qui in flumen lapsus amico inclamante, & manum non cursim, sed constanter, totaque die porrigente, mallet mergi, quàm juvari. Tales Judæi erant. Ipsi odio, invidiâ, ambitione, velut torrente rapiebantur. Deus testibus Isaia, & Paulo, *manum tota die extendebat*, ne absorberentur; absorberi tamen, quàm levari maluerunt; quem incusabis? Opitulari, an absorberi volentem? Quòd si porrò quæras: cur juvari, cur credere noluerint? Respondet Augustinus tract. 53. in Joan: *Quare credere non potuerint, si à me quæres, citò respondeo: quia noluerunt*. Agit quippe gratia in voluntatem humanam non more fulminis, resistentia quæque frangentis; sed more Solis, lucem suam, nisi admittas, aliò, citraque strepitum transferentis.

Pergit Apostolus: Moysi enim dicit: *Miserebor, cui misereor, non ergo est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei*. Obiiciebant Judæi, æquum non esse, ut Gentiles, qui nihil boni, multumque mali operati fuerant, Justificationem, æternamque vitam consequerentur. Quibus respondet Apostolus: mirari eos non debere, cùm hæc natura sit gratiæ, ut gratis detur, citraque meritum; alioquin si merentibus, & ex debito daretur, jam non gratiam, sed debitum, nec donum, sed stipendium fore, quale mercenariis datur. Justificatione ergo (de qua, ut posteà dicetur, præcipuè, & ex professo Apostolus agit) primamque vocationem ad Fidem, *non volentis, non currentis, non merentis, sed miserentis Dei esse*, quæ om-

nia certissima sunt, nec ab alio, quàm hæretico negari possunt. Cæterùm cùm contra Calvini, & Lutheri errores indubitatum sit, duo ad fidem, aliosque actus supernaturales requiri; *gratiam* videlicet Dei, & *consensum* hominis, sicque utriusque voluntatem, explicandum superest, cur Apostolus dicat, non esse *volentis, neque currentis*? Quomodo enim non est currentis, cùm juxta celebre illud Augustini dictum: *Qui creavit te sine te, non salvabit te sine te?* Et ad Simplicianum lib. 1. quæst. 2. *Ut velimus, & suum esse voluit, & nostrum, suum vocando, nostrum sequendo.* Ut enim in terris, ita multoque magis in cœlis æterna lege sancitum est, beneficium non conferri invito. *L. invito ff. de R. I.* Si ergo Deus nullum, nisi volentem salvat, nullumque nisi currentem coronat, quomodo verum erit, non esse volentis, neque currentis? Verissima tamen Apostoli sententia est. *Nam primò:* quia, ùt suprà notavimus, cùm Hebræi comparativis careant, dicunt, illud non esse, aut nihil esse, quod minus alio est; qua ratione alibi dixit Apostolus: *neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid;* non quòd revera, qui plantat, aut nihil sit, aut nihil agat; sed quòd minimum sit, quod agit, si cùm eo componas, quod agit Deus, cùm plantatis, & rigatis incrementum donat; neque tamen maximum illud, quod facit Deus, sequeretur; nisi parùm illud præcederet, quod facit homo. Quanquam, & hoc ipsum parùm quod facit homo, sit quoque factum, & opus Dei, *nam sine me nihil potestis facere*, inquit Christus Joan. 15. Ubi Augustinus: *Sive ergo parùm, sive multùm, sine illo fieri non potest, sine quò nihil fieri potest.* Et in Psalmo 102. *Vocat undique Deus ad pœnitentiam: vocat beneficiis creaturæ; vocat per Lectorem, vocat per tractatorem, vocat per intimam cogitationem, vocat per flagellum correptionis, vocat per misericordiam consolationis.* Meritò ergo dicit Apostolus, non esse volentis hominis, sed miserentis Dei; quia tam parùm est, quod facit homo, tam multùm, quod facit Deus, ut ad hoc multum illud parùm velut lumen cicindelæ ad lucem Solis penitus evanescat. Sic quòd ægrotus sanetur, dicimus, non esse ipsius ægroti, sed Medici; quanquàm enim nihil possit medicina, nisi ægrotus accipiat; accipere tamen tam exiguum est, ut tota gratia sanitatis meritò ad solum Medicum pertineat, qui morbum cognovit, qui causam invenit, qui remedia paravit, qui potionem miscuit, quique pharmacum ita morbo, & genio laborantis aptavit, ut posset, & vellet sumere, nec nauseam sentiret. Quia ergo ratione tu dicis, non esse volentis, nec optan-

optantis ægroti, sed curantis Medici, ut sanetur; eâdem Apostolus dicit non esse *currentis, nec volentis hominis, sed miserentis Dei*, ut peccator salvetur: agit ægrotus, agit peccator; sed nihil est, quod agunt, si cum Medico, & Deo comparentur. *Secundò* dicitur Justificatio, & salus hominis non volentis, neque currentis esse; non quòd homo non sit, qui velit & currat, sed quia ipsum velle, ipsumq; currere Dei munus est; nec enim vellet, nisi Deo voluntatem parante; nec curreret, nisi Deo otiosum, & cunctantem trahente. Cùm ergo Dei gratia sit, quæ hominis conatum prævenit, excitat, adiuvat, comitatur, & sequitur; cùm voluntas hominis nec inchoare opus, nec prosequi, nec finire possit; cumque nihil penitus boni, conducensque æternæ saluti habeat, quod à gratia, hoc est, à Deo miserante non acceperit; meritò dicit Apostolus: *non esse currentis, neq; volentis*; quia licèt velit, & currat, non suis tamen viribus, sed gratiæ facit. Sicut si debitori nihil habenti mille aureos amicus donet æri alieno diluendo; meritò dixeris, quod debitum solvat, non esse volentis, neque solventis debitoris, sed miserentis, & donantis amici. Cùm ergo tria ad opus aliquod faciendum pertineant, principium videlicet, medium, & finis; & nihil istorum homo velit, aut faciat, nisi gratia moliente, meritò nihil homini, sed omnia gratiæ tribuuntur. Tantoque magis, quia solis naturæ viribus nec se homo ad gratiam disponere, nec aliud præstare potest, cujus causâ Deus dare illi gratiam dicatur, de quo vide *S. Thomam* 1. 2. *quæst.* 109. *art.* 6. *Bellarminum de Grat., & libero arbitr. lib.* 6. *cap.* 5. Sed audi Augustinum lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. *Præcipitur, ut rectè vivamus; sed quis potest rectè vivere, & bene operari; nisi justificatus ex fide? præcipitur, ut credamus, sed quis potest credere, nisi aliqua vocatione, hoc est, aliqua rerum testificatione tangatur? qui habet in potestate tali visu attingi mentem suam, quo ejus voluntas moveatur ad fidem? Quis autem animo amplectitur aliquid, quod eum non delectat? At quis habet potestatem, ut vel occurrat, quod eum delectare possit; vel delectet, cùm occurrerit? Cùm ergo nos ea delectant, quibus proficimus ad Deum, infunditur hoc, & prabetur gratiâ Dei, non nutu nostro, aut industriâ, aut operum meritis comparatum, quia ut sit nutus voluntatis, ut sit industria studii, ut sint opera charitate ferventia; ille tribuit; ille largitur . . . . . Igitur non volentis, neq; currentis, sed miserentis est Dei; quandoquidem nec velle, nec currere, nisi eo moveute, atq; excitante poterimus.*

Et

Et S. Bernard. lib. de grat. & liber. arbitr. *Conatus nostri & cassi sunt, si non adjuventur, & nulli sunt, si non excitentur.* *Tertiò* denique, ac præsertim verissimum est, *non volentis, non currentis, sed miserentis Dei esse*; Quia licèt in negotio æternæ salutis voluntas humana suffragium præstet, partesque suas agat; totum tamen meritum, totumque operis pretium à sola gratia, non voluntate hominis est. Quòd enim opus sit supernaturale, quòd Deo placitum, quòd peccatum deleat, quòd animam justificet, quodque meritorium sit æterni præmii, illique consequendo prosit, id totum gratiæ debetur. Ut enim Rege ancillam ducente, filius ex nuptiis natus, hæres quidem Regni est, sed paterno, non materno jure: Ita voluntate Deo per fidem, & gratiam nuptâ, quidquid bonorum operum ex hoc connubio nascitur, cœlum quidem meretur, sed Dei solius beneficio, nulloque merito voluntatis, nihil enim juris ancillæ ad Regnum. Quod etiam hoc ipso capite 11. exemplo insitionis illustrare iis verbis Apostolus voluit: *Cùm enim esses oleaster, insertus es in bonam olivam.* Quemadmodùm enim si oleastro, alterive sterili trunco surculum punicæ, cedrivè arboris immittas; flores quidem, & poma cedri, aut punicæ erunt juxta illud Poëta;

Miraturq; novas frondes, & non sua poma;

Sed totum id à surculo, non trunco proveniet. Ita prorsus de operibus hominis sentiendum est: Si enim bona sunt, & præmio digna, non radici, sed inserenti debent, hoc est, non sibi, sed Deo, nec trunco, sed gratiæ; quod duobus verbis eleganter Bernardus expressit Serm. 6. in Cantica: *Proinde meritum meum, miseratio Domini.* Sanctus quoque Augustinus libro de Gratia, & libero Arbitrio cap. 6. *Bona sua coronat Deus, non merita tua; nam si merita tua sunt, mala sunt; quæ verò mala sunt, non coronat Deus; quòd si bona sunt, Dei dona sunt.* Et cap. 6. *Quid est hoc, quòd cùm Apostolus Dei gratiam commendans dixisset: non ex operibus, ne fortè quis extollatur; cur hoc dixerit, rationem reddens: ipsius enim, inquit, figmentum sumus; creati in Christo JESU in operibus bonis. Quomodò ergo non ex operibus, ne quis extollatur? Sed audi, & intellige. Non ex operibus dictum tanquam tuis, ex te ipso tibi existentibus; sed tanquàm suis, in quibus te Deus finxit, idest formavit, & creavit.* Et observa illam Apostoli vocem: *creati*; Creatio enim ex nihilo est; sicut ergo creavit ex nihilo, ita redemit, & salvavit ex nihilo, hoc est, nullo merito præcedente.

Addit

Addit Apostolus: *Dicit enim Scriptura Pharaoni*: *in hoc ipsum excitavi te*, *ut ostendam in te virtutem meam*, *ergo cujus vult miseretur*, *& quem vult indurat*. Hîc videtur Apostolus duo docere sententiæ nostræ adversa. *Primò*, Deum aliorum quidem misereri, alios verò indurare, hoc est, non misereri, ùt semper exponit Augustinus; non ergo Deus omnium miseretur, sed aliquorum tantùm. *Deinde* quòd unius misereatur, alterius verò non misereatur, non peccatis Paulus adscribit, non humano arbitrio, sed meræ, unicæque Dei voluntati: *Cujus*, *inquit*, *vult miseretur*, *& quem vult indurat*. Hæc ferè præcipua, & maxima difficultas est, quæ, ut penitùs, solideque evolvatur, altiùs, & à suis principiis petenda solutio est.

Observandum ergo, totum scopum Epistolæ ad Romanos esse, ut ostendat Apostolus justificationem, remissionem peccatorum, & jus ad cœlestem hæreditatem non ex Circumcisione, non ex ceremoniis, non ex operibus Legis esse, in quibus Judæi suam spem collocabant; sed ex fide in Christum, quod cùm in præcedentibus capitulis præsertim tertio, & quarto Paulus fusè, lateque probasset; tandem *cap*. 9. 10. *&* 11. probat, ideo Gentiles ad hanc Justificationem veniam peccatorum, adoptionem, æternamque hæreditatem pervenisse, quia in Christum crediderunt: Judæos verò repulsos esse, quia licèt per innumera miracula, ab ipsoque Messia inter ipsos nato, educato, mortuoque efficacissimè vocati, fidem amplecti renuissent, idque partim falsâ, ac præposterâ Legis Mosaicæ æmulatione; partim contemptu ipsius Christi, cujus paupertatem, & humilitatem aspernabantur; partim quoq; odio sanctissimæ ipsius Legis, quâ flagitia sua redargui videbant. Quòd verò Deus primò Judæos in Populum, filiosque suos, ac hæredes cœlestium bonorum elegerit, rejectis Gentilibus; deinde Gentes assumpserit, Judæosque repulerit; ac tandem sub Mundi finem etiam Judæi ad Christi fidem perventuri sint, docet Apostolus, id non ex bonis Gentilium operibus (qui fortè pejores Judæis erant) sed ex mera Dei voluntate, & inscrutabili providentia fluxisse, qui Justificationem, & Adoptionem voluit potiùs ex fide in Christum, quàm ex carnali Abrahæ propagatione, & Lege Mosaica pendere: Mille enim aliique modi Deo supererant, quibus homines justificaret; quòd verò non aliter justificari voluerit, quàm ex fide in Christum, id dicit Apostolus ex sola Dei voluntate, occultisque judiciis provenisse. Non ergo hîc disputat Apostolus, cur uni major, minorve gratia tribuatur? cur unus ad fidem, non alius

per-

perveniat? cur unus ad Electos, alter ad Reprobos pertineat? Nihil, inquam, istorum propositum Apostolo fuit; sed tantùm, cur Deus voluerit potiùs per fidem in Christum, quàm per opera Legis, in quibus Judæi tantoperè gloriabantur, justificari? Hunc esse Apostoli unicum scopum, patet caput tertium, quartum, & undecimum legenti. Si ergo ex Apostolo quæras: cur Gentiles, qui verum Deum ignorabant, non verò Judæi, quorum tota lex nihil aliud resonabat quàm Deum, cur, inquam, illi non isti justificationem adepti sint? duas assignat Apostolus causas. *Primam*, & universalem Dei voluntatem, propositum, & electionem: *ut secundùm electionem propositum Dei maneret* cap. 9. v. 11. *Electio autem consecuta est*, cap. 11, v. 7. hoc est, quòd Gentile, potiùs fideles, quàm Judæi infideles ad veniam peccatorum, & adoptionem filiorum pervenerint, causa fuit Dei propositum volentis hominem non per Legem Mosaicam, eiusque opera externa, sed per fidem in Christum justificari. *Secunda*, & particularis causa, quam Apostolus expendit, illa est: quòd Gentiles in Christum crediderint, Judæi verò credere noluerint: *Gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam; justitiam verò, quæ ex fide est. Israel verò sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit: quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus; offenderunt enim in lapidem offensionis* cap. 9. v. 30. & iterum: *Ignorantes enim justitiam Dei, & suam quærentes statuere, justitiæ Dei non sunt subiecti; finis enim Legis Christus ad justitiam omni credenti*, cap. 10. v. 3. Et iterum: *propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas* cap. 11. v. 20. Ubi vides, totam causam reprobationis Judæorum ex eorum infidelitate, non ex Dei arbitrio provenire, qui mallet eos credere, & salvari. Si enim iterum ex Apostolo quæras: an ergo non velit Deus Judæos quoque ad fidem, æternamq; salutem pervenire? imò, inquit, Apostolus, & quàm maximè: *Non enim est distinctio Judæi, & Græci, nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant eum*. cap. 10. v. 12. quasi dicat: sicut non minùs est Dominus Judæi, & Græci, ita non minùs Judæi curam, & providentiam habet; nec curam quamcumq;, sed curam *divitem*, hoc est, copiosam, & affluentem. Cùm enim verum Deum agnoscant, & adorent; tantùm invocent, & eis non deerit. Quid verò minùs peti potest ab ægroto, ut curetur, quàm ut invocet Medicum? & quid minùs à Mendico, ut ditetur, quàm ut petat à Principe? Et infra *Ad Israel autem dicit: tota die expandi manus meas ad populum non*

cre-

credentem, & contradicentem mihi. cap. 10. v. 21. Quis non dicat, donare seriò, & efficaciter velle, qui tota die, imò qui triginta tres totos annos nihil aliud egit, quàm ut manum ad dandum paratam, & porrectam haberet, rogaretque, ut vellent accipere? Si ergo non acceperunt, nulla culpa fuit volentis dare, sed nolentis datum accipere. Et rursus: *sed & illi si non permanserint in incredulitate, inserentur*. cap. 11. v. 23. paratus ergo Deus est, misereri, & inserere, modò velint; nec ut velint, gratia eis deest; cùm enim cupiat Deus, ut inserantur, cupit quoque, ut velint, cùm non aliter, quàm volendo inseri possint; nec enim necessitate inseruntur, ùt plantæ, sed inseruntur voluntate, ùt homines. Et paulò post: *conclusit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur*, hoc est, omnes cùm Judæi, tùm Gentiles sunt peccatores, & indigent gratiâ Dei; sicut ergo nullus omnino est, qui non sit miser; ita nullus omnino est, cujus non misereatur. Non enim dicit Apostolus: *ut aliquorum*, sed *ut omnium* misereatur. Nullum ergo ùt à miseria, sic à misericordia excludit. Cujus ergo non miseretur Deus, si miseretur etiam Judæi, hoc est, omnium perfidissimi, durissimique. Et denique Christus ipse: *Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluistis*. *Matth*. 23. quibus verbis non quemcumque amorem, & providentiam Dei erga Judæos, sed maximam, & præcipuam ostendit; nam ùt Augustinus hîc notat: *mirus est amor omnibus ferè avibus ad conservandos, & protegendos pullos suos, sed præcipuè gallinis, quæ illos colligunt sub alas, hoc est summo cum desiderio, & solicitudine fovent*.

His prænotatis de mente, & scopo Apostoli, verba ipsa expendamus.

Cujus, inquit, *vult miseretur*, hoc est, pro sua voluntate, nulloque operum respectu Christianis potiùs, quàm Judæis Justitiam, adoptionem, æternamque vitam largitur. Quòd enim credentes in in Christum potiùs, quàm non credentes justificentur; id non ex natura, pretioque intrinseco fidei est, sed ex Dei merissima voluntate, qui gratiam justificantem, & cœlestem gloriam veteri æquè, ac novo Testamento, ac mille aliis mediis sibi notis adstringere poterat. Si ergo quæras, cur potiùs Christianum, quàm Judæum adoptaverit, respondet Apostolus: quia voluit. Nihil huc opera, nihil merita, nihil humana voluntas facit. Volebat Judæus salvari, sed nolebat in Christum credere: volebat Cœlum tanquam Abrahæ promissum;

sed volebat Legis Mosaicæ merito, non dono Evangelii. *Currebat*, hoc est, per ritus, per ceremonias, per vaticinia Prophetarum, per figuras, totamque Mosaicæ Legis, pompam velut quodam cursu ad Messiam suam ferebatur; nec tamen pervenit, quia credere recusabat. Gentilis ex adverso, non lege, non Templo, non Sacerdotio, non Oraculis, non cognitione veri Dei adiutus, otio, somnoque velut in profundissima nocte marcebat, & tamen quia credidit, justificatus, adoptatus, redemptus, electus fuit. Meritò ergo iterum, iterumque inculcat Apostolus, *non volentis, non currentis, non operantis, sed miserentis Dei esse*. Et huc duorum geminorum Jacobi, & Esau, Pharaonis, & figuli ab Apostolo tam enixè commendata exempla faciunt. Nec tamen conqueri Judæus potest, nam ipse quoque Misericordiam, & Adoptionem consequetur, si modò credat; ut verò credat, nihil non agit Deus, nihil non egit, ùt suprà expendimus: *sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur*, inquit, Apostolus ad Rom. 11. Velint ergo, & credant; credant, & inserentur, Deo semper parato, imò urgente.

Sequitur: *Et quem vult, indurat*, hoc est, *non miseretur*, ùt semper explicat Augustinus *Epist.* 105. *Tract.* 53. *in Joan. Lib.* 1. *ad Simplicianum q.* 2. & alibi sæpe. At videtur sibi Apostolus, aliisque Scripturis contradicere. Hic enim dicit: Deum aliquos obdurare, hoc est, aliquorum non misereri; cùm cap. 11. v. 37. scribat: *Deum omnium* misereri. Et Sap. 11. *Misereris enim omnium, quia omnia potes*. Et Joan. 1. *illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum*, hoc est, sicut nullus est hominum, qui vivat, & non veniat in Mundum; ita nullus est, quem non illuminet, & illuminando misereatur. Quomodo ergo aliquorum non miseretur, si miseretur omnium? Sed facilis est ex dictis responsio. *Miseretur* enim Deus omnium, & non omnium miseretur. Miseretur omnium, qui fide viva in Christum credunt, quales Gentiles erant ad fidem conversi: & non miseretur omnium, eorum videlicet, qui credere nolunt, quales erant Judæi. Cur verò credentium potiùs, quàm non credentium, cùm, & istorum, & illorum misereri posset, si velit? id enimverò ad voluntatem illam, occultumque propositum pertinet, quod inaccessum esse Apostolus profitetur, quodque venerari nos potiùs, quàm scrutari oporet. Sufficiat ex Sacris Litteris didicisse, quod jam suprà, & evidentissimè ostendimus; etiam Judæis gratiam efficacissimam, & abundantissimam dari,

ri, quà credant, sicque ad vasa misericordiæ pertineant, si velint, nam si nolint, non tam quærere debent, cur Deus infidelium non misereatur, quàm potiùs, cur ipsi esse infideles, nec misericordiam consequi velint? Sicut si paratus ego sim debita tua, quibus ad carceres rapiendus es, auro solvere, nec ipse acceptare aurum velis, sed argentum poscas; non tam quærendum est, cur auro magis, quàm argento solutionem offeram, quàm potiùs, cur ipse auro redimi nolis? velle enim hoc, vel illo modo solvere, arbitrii mei, & charitatis est; nolle verò oblatam solutionem accipere, voluntatis, & contumaciæ tuæ, tua interest solvi, non verò modum solvendi præscribere: Sic Judæi redimi quidem volebant, sed per legem, non per Evangelium, non per fidem in Christum, cujus humilitatem, paupertatem, & Crucem superbi aspernabantur; At Deus non aliter eos redimere, quàm per hanc ipsam Fidem, & Crucem statuerat. Quem ergo accusabis? nolentem hoc pretio solvere, aut nolentem hoc pretium accipere? Et huc optimè faciunt illæ Christi sententiæ: *tolle quod tuum est, & vade; an non licet mihi facere, quod volo? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Matth. 20. Et iterum: *Confiteor tibi Pater Domine Cœli, & Terræ, quia abscondisti hæc à prudentibus, & sapientibus, & revelâsti ea parvulis; ita Pater, quia sic fuit placitum ante te.* Luc. 10.

Sed expendendum adhuc superest, quid sibi illa vox velit: *obdurat*, quod diligentiùs omnino explicandum à nobis est.

Sciendum ergo, quod à nullo Catholicorum negari potest; Deum nullius peccati, multoque minùs obdurationis, quæ omnium est maximum, authorem esse: *Nolite*, inquit, *obdurare corda vestra.* Non ergo facit, quod vetat, alioquin seriò, efficaciterque repugnantia vellet; esse videlicet, & non esse peccatum: non esse, quia prohibet, esse quia facit. Et: *Ne dicas ipse me implanavit Eccl.* 15. At quæ major implanatio, quàm urgere aliquem, ut agat, quod prohibes? *Deus neminem tentat, Jacob.* 1. quantò minùs impellit? pejùs enim est facere, quàm suadere. *Nolo mortem peccatoris: Ezech.* 13. At quæ major mors, quàm peccati? Rogamus quotidie, *ne nos inducat in tentationem*: At vanè, nulloq; fructu, si Deus inevitabili proposito, & voluit ab æterno, & agit, ut peccem. Cùm enim Deus omnia non manu, ùt homines, sed voluntate operetur; si causat pectum volendo causat, peccacatum, ergo non repugnaret divinæ voluntati, sed conveniret; non ergo peccatum esset, sicut enim non est curvum, quod respondet li-

neæ rectæ, nec dissonum, quod convenit regulis Musicæ; ita non potest malum, nec peccatum esse, quod divinæ voluntati; hoc est, quod primæ regulæ bonitatis, & honestatis respondet; si ergo furer volente Deo (ùt olim Ægyptiis Judæi) non jam crimen, sed meritum erit; tam ergo non facit Deus peccatum, quàm ars non facit errorem; nam si error est, non juxta, sed contra artem est. Quæ omnia tam clara sunt, ut nec ipsos Gentiles, hoc est, cæcos laterent. Sic enim Lucianus in Jove: *Si Parca omnium rerum est causa; ergo si quis patrem occiderit, Parca in culpa est. Si Minos rectè velit uti judicio, multò æquiùs fatum pro Sisypho, & Tantalo puniet; quid enim illi iniustè egerunt, quando Diis obtemperarunt?* Deus prohibet parricidium; & tamen movet, & cogit ad parricidium, inquit, Calvinus. Quod si ita est, sequitur, peccatum non esse peccatum. Sicut enim peccatum artis nihil aliud est, quàm defectus contra regulas artis; ita peccatum moris nihil aliud est, quàm error, & defectus contra voluntatem divinam, hoc est, contra primam, supremamque regulam honestatis. Si ergo Deus, & non vult peccatum, quia prohibet, & vult peccatum, quia impellit, imò, ùt Calvinus ait, ad peccatum cogit; sequitur, & peccatum fore, quia repugnat Deo prohibenti, & non fore, quia obsequitur Deo cogenti. Imò potiùs non peccare, quàm peccare dicendus erit, quia sicut Deus magis, & efficaciùs vult, quod ipse facit, & alios cogit, ut faciant, quàm non vult, quæ tantùm prohibet fieri (prohibere enim est voluntas tantùm signi, facere, voluntas operis) sicque non peccatum, sed prudentia, & obsequium erit; plus enim obedire teneor Deo cogenti (cùm id vitare non possim) quàm Deo vetanti. Quòd si obedis, ergo non peccas, nec pœnam mereris, quis enim nisi de Tyranno audivit, servum punivisse, quia volenti, & urgenti obtemperavit? Sed & hoc ipsum dogma totam Religionem, hoc est, fidem Scripturarum evertit: Si enim omnium mendaciorum causa, & author est Deus; ergo suspicari meritò de illo possim, omnibus Prophetis, & Evangelistis, ut hominem ad sui cultum, & amorem provocaret, mendacia inspiràsse; quid enim justiùs, quàm omnium mendaciorum Authori fidem negare? Nihil ergo in Scripturis erit non mendacii suspectum. *Deinde* cùm peccatum sit infinita Dei injuria; imò tanta, ut si naturæ mortalis esset, eum dolore, ac morte conficeret, & ideo nullo bono creato compensari potest; quàm ergo non potest Deus sui injuriam, & destructionem velle; tam non potest velle, ac causa-

re peccatum. *Non potest*, inquit Paulus, *se ipsum negare*. 2. *ad Timoth.* 13. At quo magis negare se possit, quàm id faciendo, quod illius Majestati, Bonitati, felicitati, dominioque infinitè repugnat, ùt repugnat peccatum? Si ergo vellet peccatum, vellet se ultimum finem non esse, vellet sibi creaturam præponi, vellet se Deum non esse. Vide S. Thomam *q.* 79. *a.*1. *&* 2. *& de malo q.* 3. Adde, quod observat S. Basilius *Homil.* 2. *in Hexamer.* Nullum contrarium à dissimili, & contrario nasci. Quando enim aut ficus spinas, aut Laurus uvas, aut ignis aquam, aut ars errorem produxit? At nihil magis contrarium Deo, quàm peccatum, cùm hoc sit summum malum, illud sit summum bonum; majus ergo absurdum est, Deum authorem peccati facere, quàm ficum authorem spinæ, ignem authorem aquæ, aut solem authorem noctis. Planè cùm quidquid facit Deus, sit quædam participatio, & imitatio Dei, sicut umbra imitatio corporis, & parelium, ac radius quædam imitatio Solis; quæro, quid in Deo sit, quod imitari peccatum possit? Nam ùt non potest nigrum esse imitatio albi, nec turpe imitatio pulchri, aut curvum imitatio recti; ita nec culpa imitatio Dei. Nec juvat Calvinum, Deum, ùt ipse comminiscitur, peccatum operari, sed fine honesto, misericordiæ videlicet in electos, justitiæ in reprobos ostendendæ? Nam *Primò*, cùm peccatum sit infinita Dei injuria, quippe infinitæ Majestati facta, nullus finis, nullumque bonum creatum est, quo compensari possit, sicut non potest infinitum debitum, finito pretio, & ideo tam impensè monuit Apostolus, 3. *ad Rom.* 3. *non esse facienda mala, ut eveniant bona*; alioquin, & adulteria, & perjuria licebunt boni alicujus, aut Reipublicæ causâ. *Deinde* quid indignius Deo, quàm sibi gloriam per flagitia parare; quasi aut tam impotens sit, ut non possit; aut tam malignus, ut non velit, nisi per dedecora, & infamia clarescere, ùt olim Erasistratus, & Catalina incenso Templo, eversaque Patriâ. *Rursus* quæ clementia, & misericordia dici potest, spoliare, ut alios vestias, vulnerare, ut alios sanes? *Si malevola est benevolentia, quod fieri non potest, potest, & ille, qui veraciter, sincereque miseretur, cupere esse miseros, ut misereatur*, inquit, Augustinus lib. 2. Confess. cap. 2. Latronum ergo, & Tyrannorum, non Dei sunt hæc beneficia, quæ fingit Calvinus. *Adde*, quamvis daretur per impossibile, Deum omnino peccatum velle; sufficeret, id ab eo permitti, nec opus esset positivo influxu; sicut enim, ut vitrum in terram cadat, casuque elidatur, utque accipiter, aut canis prædam

invo-

involet, sufficit, venatorem permittere, nulloque alio impulsu opus est; ita ut in peccatum cadat homo, utque in voluptates illicitas ruat, sufficit permittere Deum; cùm tam pronum sit homini peccare, quàm vitro cadere, quamque falconi, aut cani in prædam rapi. Cur ergo Deus agendo, & causando se omnium malorum, scelerumque complicem faciat, tanto sanctitatis suæ damno, & dedecore, cùm possit, si peccatum velit, id totum, & innoxiè permittendo obtinere? Non ergo causat Deus peccatum, sed permittit; hoc enim justè facere potest, illud nisi impiè non potest. *Deniq.* non esse Deum causam obdurationis, aliorumque peccatorum, inductione omnium Causarum probatur: Nec enim potest Deus esse *Causa materialis* peccati, cùm in eo nullum sit malum, alioquin non esset summum, & infinitum Bonum. Nec est *Forma peccati*, cùm potiùs sit Forma totius innocentiæ, & sanctitatis. Nec est *Finis peccati*, cum peccatum sit aversio à Deo ultimo omnium rerum fine. Nec est *Causa Principalis effectiva* peccati, cùm peccatum sit defectus, & non *esse*; defectus verò reducitur semper in causam aliquam deficientem, & imperfectam; sicut inquit S. Thomas 1. p. q. 49. a. 1. *Defectus in motu corporis potest contingere, vel propter debilitatem virtutis motivæ, ùt in pueris; vel propter solam ineptitudinem instrumenti, & tibiæ, ùt in claudis*. Nec etiam *Deus Causa per accidens* est peccati; quemadmodùm ignis incendendo lignum, per accidens causa est, ut forma ligni corrumpatur; id enim dicitur per accidens fieri, quòd necessariò consequitur ad actionem agentis; sicut corruptio ligni sequitur necessariò ad ejus inflammationem; at peccatum non necessariò sequitur ad influxum, & concursum Dei, cùm hic sit indifferens, ùt posteà dicetur, nec tollat libertatem, sed relinquat locum eligendi oppositum, si homo velit, & gratiâ, quæ ad peccatum vitandum nunquam deest, utatur. Nec *deniq.* Deus est *Causa peccati indirecta* (sicut Gubernator somno indulgens, nec officii sui partes adimplens causa est, ut navis mergatur) quia, ùt inquit S. Thomas 1. p. q. 49. a. 3. ad 3. *Deus non deficit ab agendo, quod est necessarium ad salutem*. Vide eundem Angelicum Doctorem 1. 2. *q.* 79. *a.* 1. Nullo ergo modo potest Deus dici causa peccati. Audi ipsum S. Doctore loco citato a. 2. *Peccatum nominat ens, & actionem cum quodam defectu, sicut statua nominat lignum cum quadam figura, & claudicatio nominat motum cum quadam obliquitate: defectus autem ille est ex causa creata, scilicet libero arbitrio, in quantum deficit ab or-*

dine

dine primi Agentis. Unde defectus iste non reducitur in Deum sicut in causam; sed in liberum arbitrium, sicut defectus claudicationis reducitur in tibiam curvam, non autem in virtutem motivam, à qua tamen causatur, quidquid est motionis in claudicatione, & secundùm hoc Deus est causa actûs peccati, non tamen est causa peccati; quia non est causa hujus, quòd actus sit cum defectu.

Sed dices: Si ergo Deus peccatum non causat, cur dicitur *obdurare*? *Respondeo*, id duplici ex causa esse. *Primò* enim sciendum est, peccatum esse malum, imò omnium malorum maximum: Sicut verò nullum est dissonum, nisi in aliquo sono, nullum curvum, nisi in aliqua linea, nulla umbra, nisi cum aliquo corpore, nullusque morbus, nisi in aliquo membro; ita nullum est malum, est nullumque peccatum, nisi in aliquo, vel cum aliquo bono. Malum est homicidium, sed homicidium non esset, nisi viveres, nisi intelligeres, nisi vigilares, nisi movereris, nisi bonum aliquod appeteres, quæ omnia bona sunt; quis enim dicat, vivere, intelligere, moveri, bona non esse? si bona, ergo à Deo bonorum omnium principio, & exemplari; cùm tam sit impossibile, bonum aliquod esse, non faciente Deo, quàm impossibile est, vivum aliquem esse, non tribuente fonte; aut telam, non texente artifice. Dicitur ergo Deus *obdurare, excæcare, vasa in perditionem facere*; quia facit, quidquid boni, & positivi in hujusmodi peccatis est, quamvis non faciat id, quod est malum, videlicet privationem boni, honestique. Tota enim natura, & malitia peccati in eo est, ut deficiat à norma rectæ rationis, legisque æternæ, hoc est, ut careat debita rectitudine. Est ergo peccatum defectus, & pertinet ad *non esse*, at *non esse* non potest in summum, plenumque esse tanquam in causam reduci, nec indiget Deo, sicut aliquid non vivere, non indiget animâ, & aliquid non esse pictum, non indiget pictore, ideoque optimè notat Augustinus *Lib. 12. de Civit. cap. 7* Eorum, quæ deficiunt, & quæ non sunt, nullam causam effectivam. sed defectivam tantùm quærendam esse, qualis utique non est Deus. *Nemo*, inquit, *quærat causam malæ voluntatis; non enim est efficiens, sed deficiens, quia illa nec effectio est, sed defectio.* Et Lib. 83. Quæstion. *Deus non est auctor mali, quia non est causa tendendi ad non esse.* Et S. Thom. lib. 3. contra Gentes cap. 4. a. 2. *Defectus in effectu consequitur defectum in principiis actionis, sicut ex aliqua corruptione seminis, sequitur partus monstruosus, & ex curvitate cruris sequitur claudicatio*: Et 1. p. q. 49. a. 1. ad 3. *Nunquam sequitur*

tur malum in effectu; nisi præcesserit aliquod malum in agente, vel materia. Cùm ergo nullus in Deo sit defectus, frustra in illo quæritur causa, & origo peccati; sicut in flamma frustra quæritur origo frigoris, & in Cedro frustra quæritur origo vermis, & corruptionis. Tota ergo, & sola causa peccati voluntas creata est: in hac enim multiplex defectus reperitur. Defectus videlicet *Originis*; quia creatura est ex nihilo facta: defectus *Naturæ*, quia sicut Deus est pelagus *Entis*, hoc est, omnis Entis perfectiones complectitur, ita creatura est gutta Entis; hoc est finitæ, & limitatæ perfectionis, adeò ut paucissimæ sint perfectiones, quas habet, innumeræ, quas non habet, & ideo non Ens potiùs, quàm Ens dicenda est:. cùm enim denominatio fiat à potiori, & forma prævalente, sicque Æthiops absolutè dicatur niger, licèt candidis dentibus; sequitur, creaturam quoque non Entis potiùs, quàm Entis nomen mereri, quia nulla proportio est perfectionum, qnas habet, ad illas, quas non habet. Est etiam in creatura defectus *Cognitionis*: Unde sequitur defectus amoris, & efficacis voluntatis, quæ origo est omnium peccatorum. *Denique*, ùt alia quàmplurima omittam, est in voluntate defectus Virtutis ad prosequendum bonum arduum, vincendumque juxta normam rationis, impetum boni delectabilis concupiscientiam moventis. Cùm ergo voluntas creata, hominis præsertim, tot titulis deficiat; quid mirum est, etiam in operando (nam operatio sequitur esse) semper ad defectum, & malum tendere, nisi per gratiam adjuvetur? Ex quibus tandem conficitur, Deum, licèt ad omnem entitatem peccati concurrat, nulla tamen ratione causam peccati dici posse: *tùm* quia causa mali semper est deficiens, quod Deo non convenit, *tùm* quia *esse* non potest dici causa non *esse*, sicut scriptio non potest esse causa non scripti, & albedo non potest esse causa non albi: *tùm* quia malum non continetur in Deo, nec *formaliter*, nec *eminenter*, nec *exemplariter*; quomodo ergo causa, in qua nulla ratione effectus continetur? *tùm* quia non potest esse effectus, qui non pendet à causâ, quique causâ non eget; at peccatum, cùm sit *non esse*, non potest pendere à Deo, sicut error non pendet ab arte, cùm possit esse sine arte, & non lucidum, seu obscurum non pendet à Sole, cùm possit esse sine Sole: *tùm* quia, quando ad aliquod opus duæ causæ concurrunt, quarum vna, non altera deficiens est; defectus operis soli causæ deficienti adscribitur; ut claudicatio non animæ, sed tibiæ curvæ; incertitudo conclusionis ex duabus præ-

præmissis, quarum una est evidens, alia inevidens, seu probabilis, præmissæ probabili non evidenti; sonus dissonus non peritissimo Musico, sed cytharæ fractæ, aut discordantibus nervis: *tùm* quia peccatum est recessus à lege; at Deus concurrendo ad entitatem omnis peccati, non recedit à lege, sed potiùs legem, & ordinem primi Entis, primæque Causæ, & universalis Gubernatoris implet; cujus officium est, in omne bonum influere, alioquin daretur aliquod bonum, quod non esset à primo Bono; & aliquod Ens, quod non esset à primo Ente. Imò peccaret Deus peccato omnium maximo, nisi ita concurreret, quia contra officium, legesque primi Entis, & omnium Creatoris ageret, sicque non esset Deus, quod omnium malorum pessimum est. *Tùm* quia, ùt loquitur S. Thomas 1. 2. q. 79. a. 1. ad 3. *Effectus causæ mediæ procedens ab ea, secundùm quod subditur ordini Causæ primæ, reducitur etiam in Causam primam. Sed si procedat à causa media, secundùm quod exit ordinem causæ primæ, non reducitur in Causam primam: sicut si Minister faciat aliquid contra mandatum Domini, hoc non reducitur in Dominum sicut in causam. Et similiter peccatum, quod liberum arbitrium committit contra præceptum Dei, non reducitur in Deum sicut in causam. Tùm* denique, quia Deus concurrit ad omnes hominum actiones concursu generali, & indifferenti (quod omnes Catholici admittunt, quocumque tandem modo concursum illum indifferentem exponant) relictâ videlicet humanæ voluntati libertate, hoc, illudve agendi: Ut enim Deus uno, eodemque nutu voluntatis suæ (quem Theologi actionem virtualiter transeuntem vocant) omnia quamvis diversissima creavit; ita vno, eodemque voluntatis suæ nutu ad omnes, & diversissimas hominis actiones concurrit: *Omnia portans Verbo virtutis suæ Verbo*, inquam, *non verbis*, uno, non pluribus, sed vno omnia complectente. Effectus verò, quòd sit talis in specie, non tribuitur causæ universali, & indifferenti (cùm hujus influxu etiam oppositum fieri potuisset) sed causæ particulari, & specificæ, quod exemplo Solis clarissimum est: Is enim in omnes flores, fructusque arborum calore influit, unde cessante influxu, ùt hjeme contingit, nulli erunt flores, nullique fructus: Quia tamen influxus Solis universalis est, & ad omnes producendos fructus indifferens (nam idem æstatis calor, qui cum spica granum, & cum vite uvas produxit, cum Lauro baccas, cum quercu glandes, & cum malo poma produxisset) ideo fructus non Soli, sed plantæ tribuitur, hoc est,

M non

non ideo est pomum, quia à Sole, sed quia à malo; nec proles ex homine nata filia Solis, sed hominis dicitur, nam quantùm ex parte Solis erat, poterat Aquila, aut Cygnus nasci. Multò minùs monstra Soli tribuuntur, cùm hujus influxus sit ad perfecta, nisi defectus impediat causæ secundæ. Idem de influxu Dei dicas: Audi Angelicum Doctorem 1. 2. q. 80. a. 1. ad 3. *Deus est universale principium omnis interioris motûs humani. Sed quòd determinetur ad malum voluntas humana, hoc directè quidem est ex voluntate humana, & à Diabolo per modum persuadentis, vel appetibilia proponentis.* Et lib. 3. contra Gentiles cap. 66. a. 5. *Secunda agentia sunt quasi particulantes, & determinantes actionem primi Agentis.* Vide quæstionem tertiam de malo a. 2. *Nec obstat*, deformitatem actûs ab ejus entitate inseparabilem esse; nec enim ideo sequitur, Deum, si ad unum, etiam ad aliud concurrere; nam in actu quoque visionis una eademque res est, esse actum vitalem, & esse imaginem objecti, & tamen quòd sit vitalis, non ab obiecto, sed potentia, & quòd sit imago, non à potentia, sed obiecto habet: Ita in actu homicidii, quidquid boni, & entis est, à Deo est fonte omnis boni; quidquid mali, & deformis, ab hominis voluntate fonte omnis mali. Idem de *obduratione* dicas, cujus causâ totam hanc disputationem texuimus. Et hæc ratio est, cur in Sacris Litteris, eadem obduratio, jam Deo, jam homini tribuatur, utriusque enim est diversa ratione. Nunc audi Augustinum de Genesi ad litteram cap. 5. *Non dicimus, Deum fecisse tenebras, quoniam speciem ipsam Deus fecit, non privationes, quæ ad nihilum pertinent, quas tamen ab eo ordinatas intelligimus, cùm dicitur: & divisit Deus inter lucem, & tenebras; ne vel ipsæ privationes non haberent ordinem suum, Deo cuncta regente atque administrante: sicut in cantando interpositiones silentiorum certis, & moderatis intervallis, quamvis vocum privationes sint, bene tamen ordinantur ab iis, qui cantare sciunt, & suavitati universæ cantilenæ aliquid conferunt. Et umbræ in picturis eminentiora quæque distinguunt, ac non specie, sed ordine placent. Nam & vitiorum nostrorum non est Author Deus, sed tamen ordinator est, cùm eo loco peccatores constituit, & ea perpeti cogit, quæ merentur. Ad hoc valet, quòd oves ponuntur ad dexteram, hædi autem ad sinistram. Quædam ergo facit Deus, & ordinat, peccatores autem in quantum peccatores sunt, non facit, sed ordinat tantùm. Ipso ergo faciente, pulchra sunt singula, & ipso ordinante, pulchra sunt omnia.* Addi potest, & alia horologii gnomici simili-

similitudo: In hoc enim duo ad umbram concurrunt, Sol, & ferrum: & licèt sine Sole umbra non esset, ea tamen, cùm privatio lucis sit; non à Sole, sed à ferro, aliove corpore opaco est. Id tantum à Sole habet, ut per certa intervalla, ordinatimque procedat, ac Solis cursum ostendat: Ita obduratio, aliudve peccatum sine Deo non esset, nec tamen à Deo est, sed à libero, ferreoque arbitrio: id solùm à Deo habet, ut ad bonum ordinetur, sicque etiam invito peccatore cursum Solis ostendat; hoc est, divinæ Sapientiæ, Providentiæ, Bonitati, ac Justitiæ testimonium præbeat. Ergo quot vmbræ, tot testimonia Solis, & quot peccata, tot argumenta Dei.

Alia quoque ratione hæc *obduratio*, similesque loquendi modi, quibus Scripturæ uti solent, explicari possunt. Si videlicet dicas, nihil in Sacris Litteris frequentius esse, quàm ut de Deo, eiusque operibus humano modo sermocinentur; Sicut enim non intelligeret Gallus Arabicè, aut Persicè loquentem, ita nec homo intelligit Deum, nisi humanè loquentem. Nec mirum est, Deum, qui, ut ab hominibus amaretur, humanam naturam induit, voluisse etiam, ut ab hominibus intelligeretur, humanam linguam imitari: & ideo videmus mille locis, Deo in Scripturis manus, pedes, cor, dolorem, iram, pœnitentiam, aliosque humanos affectus tribui; non quòd ista revera in Deo sint, sed quòd istorum effectus: Facit enim Deus Omnipotentiâ, Amore, Justitiâ, Misericordiâ, Patientiâ, quod homines manu, corde, ira, pœnitentiâ, & somno solent. Hac ergo ratione dicitur Deus *obdurare*, *excæcare*, non quòd revera id faciat, & velit; aut quòd ejus beneficia, & influxus eò spectent, cùm potiùs ex natura sua, Deique clementia, ac intentione ad solvendam cæcitatem, & obdurationem dirigantur (quid enim ad molliendum cor Pharaonis, ad eliminandas tenebras Judæorum aptiùs, potentiusque facere Deus potuit, quàm quod fecit?) Sed quòd ex Dei longanimitate, & clementia non alius sequatur effectus, quàm major cæcitas, majorque obduratio. Sic dicimus, Magistrum pœnis, & flagellis nihil aliud agere, quàm ut contumacem Discipulum magis, magisque obduret: Dominum beneficiis, & indulgentiâ servos indomitos, & insolentes reddere; non quòd hoc velint, sed quòd non alius effectus sequatur, quàm si id vellent, dataque operâ molirentur. Eadem ratione; qui manu crystallum tenet, illudque cadere, elidique permittit, dicitur fregisse, cùm tamen id solùm permiserit, & casus, ac damnum vitri non positivè ab homine permittente, sed

à fragilitate cadentis vitri proveniat, cadit enim, & frangitur, quia vitrum est: Sic qui laxatis vinculis Leonem permittit in hominem ruere, dicitur hominem occidisse, non quia positivè occidit, sed quia permisit, effectu non minùs ex hac permissione, quàm ex positivo influxu sequente: Ita Deus dicitur humano sensu obdurare, quia ita ipso permittente non minùs obduratio in voluntate humana sequitur, quàm in aqua sequatur frigus, igne ac calore subducto; tam enim pronum est homini durari, & cæcari, quàm innatum est aquis, cessante igne frigere, aut terræ obscurari cadente Sole: illo tamen discrimine, quòd, ùt suprà vidimus, Deus nunquam occidit homini, nunquam desinit misereri, nisi planè repulsus: Si enim quæras, cur permittat? Respondetur, id partim ex judiciis occultissimis quidem, sed non injustis provenire; partim ex impedimentis, quæ voluntas Deo vocanti opponit; nec enim deserit, nisi deserentem; quod de ipso Pharaone omnium obduratorum Principe Augustinus testatur; sic enim in lib. 84. quæst. loquitur apud Bedam in cap. 9. ad Roman. fol. 225. *Si expurgaveris vetus fermentum, & non adhuc parvulus in Christo ùt lacte potandus sis, & perveneris ad virum perfectum, de quo dicitur: Sapientiam loquimur inter perfectos; tunc demum, rectè, & non præposterè audies, si qua sunt de Animarum occultissimis meritis, & de gratia, vel justitia secreta Omnipotentis Dei. Nam de Pharaone facilè respondetur, prioribus meritis, quibus afflixit in Regno suo peregrinos, dignum effectum, cui obduraretur cor, ut nec manifestissimis signis jubentis Dei crederet. Ex eadem ergo massa, id est, peccatorum; & vasa misericordiæ protulit, quibus subveniret, cùm eum deprecarentur, & vasa iræ, quorum supplicio illos erudiret, id est, Pharaonem, & populum ejus: quia quamvis essent utriq; peccatores, & propterea ad unam massam pertinerent, aliter tamen tractandi erant, qui uni Deo ingemuerant, ut eis subveniret, & aliter illi, quorum injustis operibus ingemuerant. Pertulit ergo in multa patientia vasa iræ, & eo ipso, quo ait, in multa patientia; satis significavit, priora eorum peccata, in quibus eos pertulit, & opportunè tunc vindicavit, quando de illorum vindicta subveniendum erat his, qui liberabantur, & ut notas faceret divitias gloriæ suæ in vasa Misericordiæ. Nunquid enim latebat Pharaonem, quantum bonum consecuta fuerant illæ terræ per adventum Josephi? Illius ergo rei gesta cognitio, ejus vocatio fuit, ut Populum Israël misericorditer tractans, non esset ingratus. Quòd autem huic vocationi obtempera-*

pera-

perare noluit, *& exercuit crudelitatem in eos*, *quibus humanitas*, *& misericordia debebatur*, *meruit pœnam*, *ut induraretur illi cor*, *& tantam cæcitatem mentis pateretur*. *Hæc autem vocatio*, *quam sive in singulis hominibus*, *sive in populis*, *atq; in ipso Genere humano per temporum opportunitates operatur*, *altæ*, *& profundæ ordinationis est*, *& comprehendi non potest*, *nisi fortè ab iis*, *qui diligunt Deum ex toto corde*. *Tanta enim charitate fundati possunt jam fortasse cum Sanctis comprehendere longitudinem*, *latitudinem*, *altitudinem*, *& profundum*. *Illud tamen constantissima fide retinendum*, *neq; quidquam Deum injustè facere*, *neq; ullam esse naturam*, *quæ non Deo debeat id*, *quod est*. Ex quibus Augustini verbis clarum est, obdurationem, & cæcitatem, si propriè loquamur, non ex Dei voluntate, sed hominis culpa, liberoque arbitrio provenire. Quod etiam nec minùs luculenter Scriptura ipsa testatur, quæ optima sui interpres est: Nam Sap. 2. *Excæcavit*, inquit, *eos malitia eorum*. Et Job. 24. *Ipsi fuerunt rebelles lumini*, *qui dicunt Deo*: *recede à nobis*. Et Joan. 1. *In Mundum venit*, *& sui eum non receperunt*. Et Joan. 5. *Non vultis venire ad me*, *ut vitam habeatis*. Et Joan. 3. *Lux venit in Mundum*, *& dilexerunt homines magis tenebras*, *quàm lucem*, *erant enim mala opera eorum*. Ubi cernis causam obdurationis, & excæcationis non in divina, sed humana voluntate esse. Quod adhuc multoque manifestiùs ex iis ipsis locis constat, qui nobis opponuntur: ubi enim Isaiæ 6. dicitur: *Excæca cor populi hujus*, *ut videntes non videant*, *& audientes non intelligant*, *ne fortè convertantur*, *& sanem eos*. Salvator ipse hunc Isaiæ locum Matth. 13. ita exponit: *Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ Prophetæ*: *Audietis*, *& non intelligetis*, *incrassatum est enim cor populi hujus*, *& oculos suos clauserunt*, *ne quando videant oculis*, *& auribus audiant*, *& corde intelligant*, *& convertantur*, *& sanem eos*. Et Actor. ultimo: *Bene Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam Prophetam*: *aure audietis*, *& non intelligetis*; *& oculos suos compresserunt*, *ne fortè videant*, *& convertantur*. Ubi iterum advertis, totam causam excæcationis in solos Judæos referri. Sic etiam ubi Exodi 7. habetur: *Ego obdurabo cor Pharaonis*, id in textu Hebraico sæpissimè Pharaoni, eiusque malitiæ, perversæque voluntati adscribitur: nam eodem cap. 7. vers. 12. *Et roboravit*, inquit, *se cor Pharao*, *& non audivit*. Et vers. 22. & 23. *Roboravit se cor Pharao*, *& non audivit*, *& non posuit cor suum ad hoc*. Et cap. 8. vers. 15. *Et aggravavit cor suum*, *& non*

audi-

audivit. Et verſ. 32. *Et aggravavit Pharao cor ſuum etiam vice hac*. Et cap. 9. verſ. 7. *Et aggravavit ſe cor Pharao, & non dimiſit*: Et verſ. 22. *Et non poſuit cor ſuum ad Verbum Domini*. Et cap. 10. verſ. 35. *Et vidit Pharao, quòd ceſſâſſet pluvia, & addidit ad peccandum, & non aggravavit cor ſuum*: Et verſ. 27. *Et dixit Pharao: peccavi hac vice: Dominus juſtus, & ego, & populus meus impii*. Et cap. 14. verſ. 5. *Et vertit ſe cor Pharao, & ſervorum eius*. Quamvis ergo improprio, humanoque more loquendo, & ex cauſis ſuprà libatis, dicatur Deus, cor Pharaonis obdurâſſe, quia obdurari permiſit; vera tamen, & propria hujus obdurationis cauſa ipſius Pharaonis malitia, & avaritia fuit, nolentis populum dimittere, cujus operas, & ſervitia ſibi, regnoque utiliſſima, & quæſtuoſa cenſebat: ſi ergo, quando dicit Scriptura: *Manus Domini fecit hæc omnia*; non intelligis propriam manum, ne Deum facias corpereum; & cùm iterùm dicit: *tactus dolore cordis intrinſecus, pœnitet me feciſſe hominem*; non intelligis propriam pœnitentiam, propriumique dolorem, ne Deum facias mutabilem, & corruptibilem; cur etam quando dicitur, obdurâſſe cor Pharaonis non intelligas inpropriam, & metaphoricam cauſam obdurationis, ne Deum faciàs impium, & ſeductorem? Id enim multò pejus eſt, quàm facere corporeum, & mortalem. Obdurat ergo Deus, obdurat peccator; ſed peccator faciendo, Deus non impediendo. Sed audiamus diſertiſſimum de hac re Auguſtini teſtimonium, ſic enim *Tract.* 53. *in Joan.* Ratiocinatur: *Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum. Hic dicitur nobis: ſi non potuerunt credere, quod peccatum eſt hominis non facientis, quod non poteſt facere? . . . . Audiſti Fratres mei propoſitam quæſtionem, nempè quàm profunda ſit, cernitis; ſed reſpondemus, ut poſſumus. Quare non poterant credere, ſi à me quæratur, citò reſpondeo, quia nolebant; malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænuntiavit ille, cui abſcondi futura non poſſunt. Sed aliam cauſam, inquit, dicit Propheta, quia induravit cor eorum. Etiam hoc eorum voluntatem meruiſſe reſpondeo; ſic enim excæcat, ſic obdurat Deus, deſerendo, & non adjuvando, quod occulto judicio facere poteſt, iniquo non poteſt. Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas eſt apud Deum? abſit: ſi ergo abſit, ſive quando adjuvat, miſericorditer facit; ſive quandò non adjuvat, juſtè facit, quià omnia non temeritate, ſed judicio facit. Porrò ſi judicia Sanctorum juſta ſunt; quantò magis Sanctificantis, & juſtificantis Dei? juſta ergo*

ſunt,

sunt, sed occulta. Ideo cùm quæstiones hujusmodi in medium venerint, quare alius sic, alius autem sic, non nobis judicium de judicio tanti Judicis usurpemus; sed contremiscentes exclamemus: O altitudo divitiarum Sapientiæ, & Scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Unde dictum est in Psalmo: judicia tua abyssus multa. Non ergo mei Fratres ad hanc penetrandam altitudinem, ad hanc abyssum discutiendam, ad inscrutabilia perscrutanda expectatio vestræ charitatis impingat. Agnosco modulum meum; altius est hoc incrementis meis, & fortius viribus meis, puto, quia & vestris. Ipse enim Dominus JESUS suis illis magnis, & præcipuè electis Discipulis dicebat: multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Ambulandum est, proficiendum est, crescendum est, ut sint corda nostra capacia earum rerum, quas capere modò non possumus. Quòd si nos ultimus dies proficientes invenerit, ibi discemus, quod hic non potuimus. Si quis autem istam quæstionem liquidiùs, & meliùs novit se posse, & confidit exponere, absit, ut non sim paratior discere, quàm docere, tantùm ne audeat quisquam liberum arbitrium sic defendere, ut nobis orationem, quâ dicimus: ne nos inferas in tentationem; conetur auferre: rursus ne quisquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excusare peccatum. In utroq; ergo illius beneficia cognoscamus: nam agendæ sunt gratiæ, quia data est potestas, ut filii Dei fiamus, & orandum, ne succumbat infirmitas. Sic ergo dictum est, non poterant credere, ubi intelligendum est, quòd nolebant, quemadmodùm dictum est de Domino Deo nostro: negare se ipsum non potest. De omnipotente dictum est, non potest. Sicut ergo, quòd Dominus negare se ipsum non potest, laus est voluntatis divinæ; ita quòd illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanæ. Hinc & illi non poterant credere, non quia mutari in melius non possunt, sed quamdiu talia sapiunt, non possunt credere; hinc excæcantur, & indurantur; quia negando divinum adjutorium, non adjuvantur. An fortè & hoc de supernæ medicinæ misericordia factum intelligendum est, ut quoniam superbæ, & perversæ voluntatis erant, & suam justitiam constituere volebant, ad hoc desererentur, ut excæcarentur, ad hoc excæcarentur, ut impleretur facies eorum ignominiâ, atq; ita humiliati quærerent gloriam Domini, & non suam. Hîc planè Augustinus clarissimè simul, & elegantissimè mentem suam exposuit; nec credo, in omnibus Augustini operibus luculentius testimonium esse. *Primò* enim quæstionem proponit, qua ratione ad Deum referri causa induratio-

nis

nis non debeat, cùm de ipso Isaias dixerit: *excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum?* *Secundò*, ad propositam quæstionem respondet: duas hujus obdurationis assignari rationes posse, quæ tamen in unum reducantur: *primam*, & præcipuam, voluntatem Judæorum fuisse, quòd videlicet nollent credere, quodque meruerint, ut indurarentur, hoc est, ut à Deo desererentur: meruerint, inquam, quia operibus Legis, & superbiâ tumidi nollent fidei subjecti esse; nollent in Mediatorem, & Salvatorum credere. Quòd verò id nollent, imò non possent; id non ex gratiæ defectu, divinaque voluntate (cùm mutari utique in melius possent, quæ potestas à gratia erat) sed ex eorum malitia provenisse, qui quamdiu talia saperent, in sensu composito, ùt Theologi loquuntur, credere non poterant; sicut quamdiu oculos aliquis claudit, non potest videre: quòd igitur non possent credere, culpæ ipsorum fuisse. *Tertiò*. Quantùm verò ex parte Dei est; ideo illum dici obduràsse, quia obdurationem non impedivit; ideò verò non impedivisse, *tùm* quia superbia, & perversitate sua id merebantur: *tùm* ut implerentur facies eorum ignominiâ, & hac saltem ratione humiliati discerent, quod superbi discere non poterant: *tùm* denique, quia hoc ad occulta, non tamen injusta Dei judicia pertinet. *Quartò*: Non per Deum stare (qui est scopus Disputationis nostræ) ut etiam excæcati, obduratique salventur, *tùm*, quòd eorum obduratio, à peccatis, propriaque voluntate, non divina sit, *tùm* quia etiam dum eos excæcari Deus permittit, gratiam tamen largitur, quâ potestatem habeant, in filios Dei evadendi, quaque mutare perversam voluntatem in bonam possint. *Deniq;* docet Augustinus, duo in hac quæstione Christianis inconcussa tenenda esse: *primò*, nullam in Deo esse iniquitatem: *deinde*; nemini libertatem, & potestatem ad credendum, beneque vivendum deesse. Hæc ergo Augustini sententia est, totam obdurationis causam in malitiam, & voluntatem humanam referentis, etiam ex illa parte, qua Deum permittentem, & non impedientem spectat, quod licèt non omnes modò intelligant, intelligent tamen aliquando, velo mortalitatis ablato.

Sed audi Augustinum Serm. 88. de temp., vel potiùs, ùt notant in ultima Augustini editione Patres Benedictini Parisienses, Cæsarium Arelatensem Augustino coævum, Faustique, ac Pelagianorum hostem accerimum, qui multa de gratia, & libero arbitrio ex Sacris Scripturis, sanctisque Patribus contra eandem hæresim colle-

git,

git, quæ posteà Felix Papa per Epistolam suam confirmavit, ùt videre est apud Philippum Labbæum de Scriptor. Ecclesiast. Is ergò, seu Augustinus, seu Cæsarius, ita scribit. Rogo vos *Fratres charissimi, ut primò hoc fideliter, & frimiter credat Dilectio vestra, quia nunquam priùs Deus deserit hominem, nisi priùs ab homine deseratur. Cùm enim & semel, & secundò, & tertiò unusquisq; gravia peccata commiserit, expectat tamen illum Deus, ut convertatur, & vivat. Cùm verò in peccatis suis cœperit permanere, de multitudine peccatorum nascitur desperatio, ex desperatione obduratio generatur. Dum homines negligentes imprimis despiciunt peccata sua, quia parva sunt, crescentibus minutis peccatis, adduntur etiam crimina, & cumulum faciunt, & demergunt. Quod cùm factum fuerit, impletur hoc, quod scriptum est: Peccator, cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Quæ ideo Charitati Vestræ insinuare volui, ut intelligatis, quia & obduratio non Dei potentia compellente dicitur, sed Dei remissione, vel indulgentiâ generatur, ac sic Pharaonem non divina potentia, sed divina patientia credenda est obdurâsse, nam quoties eum Dei plaga percussit, afflictus pœnituit. At ubi ei remissio divina indulgentiam dedit, iterum se in superbiam elatus erexit. Hoc ergo definitissimè credite Fratres, & hoc intelligite, quia quoties Dominus dixit: Ego indurabo cor Pharaonis; non aliud intelligi voluit, nisi: ego, inquit, suspendo plagas meas, unde eum per indulgentiam meam contra me obdurari permitto. Sed fortè aliquis dicat: quare illum Deus parcendo indurari fecerit, & quare flagella removerit? hoc loco securus ego respondeo: ideo Deus toties flagella removit, quia Pharao pro ingenti cumulo peccatorum suorum, non tanquam filius ad emendationem meruit corripi, sed tanquam hostis permissus est indurari. De hac abduratione etiam Propheta ex persona populi ad Dominum clamat dicens: indurasti cor nostrum, ne timeremus te, quam rem multis præcedentibus sacrilegiis in Populo Judæorum impletam esse cognovimus. Nemo ergo cum Paganis, aut Manichæis Dei justitiam reprehendere, aut culpare præsumat, sed certissimò credat, quòd Pharaonem non Dei violentia, sed propria iniquitas, & indomabilis superbia contra Dei præcepta fecerit obdurare. Quid est autem, quod dixit: ego indurabo cor ejus, nisi, cùm absfuerit gratia mea, obduret illum nequitia sua. Sicut enim quoties nimio frigore aqua constringitur, Solis calore superveniente resolvitur, & decendente eodem Sole iterum obduratur; ita nimirum peccatorum frigore refrigescit chari-*

tas multorum, & velut glacies obdurantur, & cùm eis iterum calor divinæ Misericordiæ supervenerit, resolvuntur. Quod etiam erga Pharaonem impletum est, à quo quoties flagella remota sunt, contra Deum se obduravit; quoties verò afflictus est, humiliter supplicavit. Quare autem Deus noster non omnes ita misericorditer flagellat, ut nullum contra se obdurari permittat? aut illorum iniquitati adscribendum est, aut ad inscrutabilia Dei judicia referendum. Quam rem etiam circa Vernaculos nostros exercere consuevimus, quos nimis delicatè, aut remissè nutrimus, vel quibus frequenter peccantibus indulgemus: cùm enim pejores de ipsa remissione redduntur, solemus bis exprobrantes dicere: ego te talem feci, ego tibi parcendo proterviam tuam, negligentiamq́; nutrivi. Et hac non dicimus, quòd ex voluntate nostra in tantam sint superbiam devoluti, sed quia magis de bonitate, vel indulgentia nostra fuerint obdurati. Ita & Deus de Pharaone fecisse dignoscitur. Nos verò Fratres Charissimi, qui in veritate agnoscimus, quòd ex multitudine peccatorum desperatio nascitur, & ex desperatione obduratio generatur; quoties nobis aliqua peccata surrepserint, sine ulla mora medicamentum eleemosynæ, vel pœnitentiæ festinemus animarum nostrarum vulneribus providere. Utiliter enim malagma, vel fibula calidis adhuc vulneribus apponitur, & citò ad sanitatem vulnus reducitur, quod putrescere longa abusione non sinitur. Hactenus Augustinus, vel Cæsarius. Circa cujus verba aliqua observentur. *Primò*, perpetuam esse hujus Sancti Doctoris sententiam, quam in hoc etiam Sermone tantoperè auditoribus inculcat: *Deum* videlicet *hominem non deserere, nisi priùs ab homine deseratur* per peccatum videlicet actuale: nam si de originali intelligatur, cùm nemo hoc careat, frustra poneret Augustinus discrimen inter eos, qui Deum deserunt, & eos, qui non deserunt, cùm nemo peccato originali careat. Ut taceam illum, qui solo originali tenetur, dici non posse, Deum deserere, cùm ipse peccatum hoc non faciat, sed ab alio factum contrahat potiùs, quàm committat. Si ergo Deus neminem deserit, nisi desertus, quomodo in illo Prædestinationis decretorio momento, & in quo summa rerum incommutabiliter vertitur, tot hominum myriades deseruit, ab iis non desertus, hoc est, nullo eorum peccato, demeritoq́ue prævisο? Planè ut hæc omnium maxima desertio, ita non potuit à Deo initium ducere, sed à prævisis hominum peccatis. Priùs ergo quàm peccata hominum præviderentur, sicque quantùm ex parte Dei fuit, nemo desertus, nemo exclusus,

nemo

nemo reprobus; ergo nemo non electus. *Secundò*, Obdurationem peccatoris non à Dei voluntate, non à potentia, sed ab hominis malitia, ejusque peccatis ortum ducere, longa serie commissis, nullaque pœnitentiâ deletis; tunc enim permittente Deo, sed homine agente, & promerente obduratio nascitur. *Tertiò*. Deum quamvis desertum, nunquam tamen ita hominem licèt obstinatissimum deserere; ut non ei gratiam tribuat, quâ & possit pœnitere, imò & quâ actu pœniteat, si velit, ût Pharaonis exemplo patuit, qui Deo flagellante jam in Mosen exarsit, eique mortem minatus est; jam pœnituit, suumque peccatum & agnovit, & palàm confessus est: *Dominus*, inquit, *justus est*; *ego autem*, *& populus meus impii*. Quem ergo peccatorem deserat Deus, si non deseruit Pharaonem? aut quis tam obduratus, qui non possit, quoad Pharao & potuit, & fecit?

Quartò denique si quis ad primum peccatum, aut cujuscumque hominis, aut Adami, aut etiam Angelorum deveniat, interrogetque, cur Deus hominem permiserit in primum peccatum illud delabi? Respondendum erit primò, inverecundam hanc quæstionem esse, cùm Deus profiteatur, se illud velle ignorari, quæ ergo audacia est, scire velle, quæ Deus velit non sciri? perinde ac si tonsor aliquis, aut agaso, non vocatus, non admissus, Regium thalamum irrumpat, velitque explorare, quid, & quare in arcano, & Senatu decretum? quid tonsori, & senatui? quid mancipio & thalamo? *Deinde* sciscitanti, cur ergo aut Angelus, aut homo primum peccatum admiserit? respondendum est: quia voluit. Quòd si porrò insistas: cur voluerit? respondeo, stultam hanc esse quæstionem, nec responso dignam; cum enim prima, & sola peccandi causa sit creaturæ voluntas, idem est, quærere causam, cur voluerit, quòd quærere, cur prima causa non habeat aliam causam? hoc enim ipso, quod est prima, aliam non habet, & ideo nec alia quærenda est. Eodem modo, si quæras, cur Deus primum peccatum in Angelo, & Adamo permiserit? respondendum erit, quia Angelus oblatâ gratiâ uti noluit, obicemque posuit vocanti, & adiuvanti Deo. Quòd si pergas sciscitari: cur Deus hoc impedimentum auferre noluerit, aliamque gratiam, quâ prævidebat, usurum, non in suppetias miserit? respondebitur, quia id ordo singulis creaturis præscriptus exegit; nam ût in naturalibus, ita in supernaturalibus rebus, omnibus quidem necessaria ad finem obtinendum media præbentur, non tamen eadem omnibus, sed aliis alia. Quòd si rursus inquiras: cur hunc potius, quam alium ordi-

nem, seriemque mediorum Deus homini, aut Angelo parare voluerit? respondeo, importunam hanc esse, absurdamque quæstionem: cùm enim divina voluntas sit prima rerum omnium, & rectissima causa, nullam aliam, & priorem causam habet: idem ergo est, causam primæ Causæ inquirere, quàm petere, cur prima principia non per alia probentur, cur triangulus habeat tres angulos, aut cur circulus sit rotundus; si enim est prima causa, non habet aliam; si non habet aliam, non est quærenda.

Pergit Apostolus: *Dicit enim Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam*. Iam suprà ostendimus, non ideo velle Deum peccata, ut ex illis aut Potentiæ, aut Misericordiæ ostentandę occasionem captet, cùm infinita alia media non desint, hunc finem innocenter, nulloque hominum damno consequendi; majoris enim potentiæ est, facere, & conservare, quàm perdere, & demoliri, nec misericordia, sed crudelitas esset, miseros facere, ut possis misereri; id enim perinde fuerit, ac si Medicus aliquos vulneret, ut peritiam curandi aliis ostendat. Audi S. Augustinum in Psalm. 58. *Est quædam iniquitas, quam qui operatur, non potest fieri, ut ei misereatur Deus; ipsa est defensio peccatorum: Si enim quid mali fecerint, volunt Deo imputari. Nemo est, qui audeat dicere bonum est adulterium, bonum est furtum, sed quomodo ista defendunt. Si Deus noluisset, id non fecissem, quid vis faciam fato meo? ergo peccatum tuum defendis, ut Deum accuses? Ideo excusatur reus, ut culpetur Iudex? Prorsus talem iniquitatem operantium non miseretur Deus*. Si ergo voluntatem Dei *antecedentem* consideres, ideo Deus Pharaonem creavit (idemque de omnibus peccatoribus dicas) ideo Regem fecit, ideo peccatorem sustinuit, ut Deo serviret, ut Cœlo potiretur, ut peccata corrigeret, ac pœnitentià deleret. Hoc, inquam, Deus voluit, hoc unicè intendit. Quòd si peccator Dei patientiæ, & Misericordiæ non cedat, gratiasque oblatas iterum, iterumque respuat, tunc demum vult Deus voluntate *consequente* peccato tanquam veneno ad aliorum sanctitatem, & correctionem, aliosque honestissimos fines uti, quales sunt: Potentiæ, Misericordiæ, Gloriæque suæ manifestatio; sicque instar peritissimi Pictoris non auro tantùm, minioque; verùmetiam umbris, & atramento imaginem Bonitatis, & sapientiæ suæ pingere; nam ût in tabula, ita & in Mundo, non alia res magis picturam, & lumen, quàm umbra commendat. Non ergo vult Deus Pharaonem peccare, sed postquàm

quàm peccare Pharao statuit, vult peccato Pharaonis ad bonum uti; sicq; , ùt toties inculcat Augustinus, Deus non est *Author*, sed *ordinator* peccati, prohibet enim fieri, sed facta in bonum vertit, more videlicet sapientissimi Medici non facientis quidem venena, sed facta in medicinas, & sanitatem aptantis. Quod ergo de cloacis Romanis Plinius notat lib. 36. cap. 8. *Eas fuisse operum omnium dictu maximum, suffossis montibus, atq; Urbe pensili, subterq; navigata*; hoc de peccatoribus dicas, Deo non minorem in illis ordinandis, quàm in bonis quibuscumque Providentiam suam testante; quantò enim magis malum à bono distat, tantò majoris potentiæ tam remota, & pugnantia jungentis. Cloaca ergo Pharao, cloaca Herodes, cloacæ omnes impii, sed non ideo istis turpior Mundus, sicut nec illis turpior Roma, Deo etiam turpia in miracula vertente.

Sed nemo Apostoli sententiam meliùs Apostolo ipso exponet. Dixerat in hoc capite: *Quia ad hoc excitavi te* (hoc est, ùt Hebraicus, Chaldaicus, & Græcus textus habent: *sustinui, conservavi te*) *ut ostendam in te potentiam meam*; quod qua ratione sit intelligendum, idem Apostolus ad *Rom.* 2. jam suprà iis verbis clarissimè ostenderat: *An divitias Bonitatis ejus, & Patientiæ, & Longanimitatis ignoras? quoniam Benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit; secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor tuum thesaurizas tibi viam in die viæ*: Quam sententiam textus Græcus majori cum emphasi expressit: εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; hoc est: *ad pœnitentiam te agit, urget, impellit*: in quæ verba Hieronymus: *Sicut qui paulatim arcum intendit, tempus dat alteri, ut fugiat, quòd si fugere nolit, tantò fortiùs sagittâ emissâ configitur; Sic Deus, qui laneos habet pedes, sed ferreas manus, tarditatem supplicii gravitate compensat.* Quòd ergo Deus Pharaonem sustinuit, totque prodigiis, & flagellis admonuit; id ad *divitias Bonitatis, Patientiæ, & Longanimitatis* ejus pertinuit, nec alio fine, quàm ut eum ad pœnitentiam adduceret, imò ùt Græcus habet; *urgeret, impelleret*. Sed illo recusante, & secundum *duritiam, & impœnitens cor suum* divinam iram provocante; successit voluntas consequens, quâ decrevit Deus malitiam Pharaonis ad majorem gloriam, potentiam, & justitiam suam ostendendam vertere, illâque uti ad populum suum in vera fide, ac Religione confirmandum. Duo ergo ad sustinendum, ferendumque Pharaonem Deum permoverunt, Benignitas, & Justitia; Benignitas, ut converteretur,

tur; Justitia, ut puniretur; sed ut priùs Benignitas, quàm Justitia, (sicut, & in quolibet non pessimo Principe prior pacis, quàm belli voluntas) noluit enim Justitiam, & Potentiam suam in illo experiri, nisi postquàm toties, & tamdiu Benignitatem frustratus est. Vbi etiam observa, ex hoc ipso loco ad *Roman.* 2. clarè ostendi, Deum non esse causam *obdurationis*, Dei enim patientia peccatorem ad *pœnitentiam* adducit, ùt hîc Apostolus docet, Obduratio verò non adducit ad pœnitentiam, sed potiùs abducit; non ergo Deus causa obdurationis, quam potiùs expellit. Simile est illud Isajæ: *expectat Dominus, ut misereatur vestri*; expectat, inquit, non ut puniat, & perdat, sed ut misereatur, & parcat.

Denique: *An non habet*, inquit Apostolus, *figulus potestatem, ex eadem massa aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam faciendi?* Aliud hoc argumentum est: quo Beatus Apostolus sententiam suam confirmat: Opponentibus enim Judæis, & causam flagitantibus, cur Deus Gentiles in populum suum elegisset? respondet, nullum quæstioni, nullum querelæ locum esse: tam enim Judæos, quàm Gentiles peccatores, & utrumque populum sine omnibus operibus bonis, & cum multis operibus malis fuisse; cùm ergo uterque nihil haberet, quod gratiâ dignum esset; eadem ratione Deum unum præ alio adoptâsse, ac Legis Evangelicæ Sectatores Judæis prætulisse, quâ figulus ex eadem massa aliud vas in honorem, aliud in contumeliam facit: Id enim tam injustum non esse, quàm non est injustum, si cùm duo tibi centum talenta debeant, alteri debitum remittas, ab alio exigas; nam quòd exigas, justitia est, quòd remittas, gratia, quam rationem perpetuò Augustinus urget, Sic etiam, si è duobus fratribus æquè sordido, ac plebeio sanguine natis, unum Princeps in filium, & hæredem adoptet, alium conditioni suæ relinquat, nec relictus habet, quod conqueratur; nec electus, quo glorietur; hic enim accepit, quod non merebatur, ille non accepit, quod non debebatur. Idem de Judæo, & Gentili dicas. Uterque ad eandem massam pertinebat, quia uterque peccator, uterque adoptione indignus; quòd verò Gentilis præ Judæo assumptus; id meræ gratiæ, & voluntatis fuit, tantoque minor Judæo dolendi causa, quòd, & ipse pertinere ad Electos possit, si velit, & credat; nam si nolit, se ipsum arguere, sibique irasci, non Deo debet. Potest etiam hæc sententia hoc modo explicari. Si Deus permittat, alios in peccatis suis pessum ire, ùt olim Pharaonem, alios verò non permittat, ùt Nabucho-

donosorem Regem; tam id Deo verti vitio non posse, quàm non potest figulo, aliud vas in honorem, aliud in contumeliam facienti: utitur enim Deus jure, ac potestate sua, cùm instar optimi Regis duobus æquè reis, æquè pœnam, ac supplicium meritis, uni clementissimè parcit, alterum justissimè punit, tantoque justiùs, quòd etiam isti veniam, ac gratiam obtulerat, volebatque indulgere, nisi maluisset perire. Cæterùm iam suprà ostendimus, Deum voluntate antecedente, & quantùm ex se est, neminem facere vas in contumeliam, sed solùm voluntate consequente, destinando videlicet ad pœnam, quos prævidit malo pertinaciter, & usque ad finem inhæsuros. Duo ergo ad faciendum vas in contumeliam concurrunt, peccator, & Deus: peccator delinquendo, Deus plectendo; cùm verò plectit, potentiæ, & justitiæ est; cùm non plectit patientiæ, & misericordiæ. Semper ergo verum est, quod dicit Apostolus: in potestate figuli esse, aliud vas in honorem, aliud in contumeliam facere; hoc est, in potestate Dei esse, aut parcere, aut punire, utcumque voluerit.

Sed ut totam hanc, longamque Disputationem, quâ sententiam Apostoli exposuimus, in compendium colligamus, retexere omnia lubet, & sub unum aspectum ponere. Conqueruntur Judæi, adoptionem, & hæreditatem cœlestium bonorum Abrahæ, ejusque posteris promissam ad Gentiles velut exteros, nihilque meritos deferri, nec æquum putant, majorem fidei Christianæ (quâ Gentiles præferebantur) quàm Legis Mosaicæ tot sæculorum possessione insignis rationem haberi. Respondet Apostolus verum quidem esse, inscrutabili Dei judicio fidem Christianam Mosaciæ prælatam, & non huic, sed illi veniam peccatorum, gratiam justificantem, adoptionemque adstrictam esse, idque sola Dei voluntate, nulloque vel ad opera Legis Mosaicæ, quibus tantoperè Judæi fidebant, vel ad demerita, & peccata Gentilium respectu. Sed id nec mirum, nec novum, nec iniquum videri Judæis debere: An enim Jacobus, licèt secundo loco genitus, non ante ortum, sicque nullo operum merito; solaque Dei electione prælatus in Regno fratri majori fuerit? cur ergo Deus non possit Christianam legem præferre Mosaicæ? An figulus non habeat potestatem ex eadem massa vas aliud in honorem, aliud in contumeliam fingendi? Cur ergo non habeat potestatem Deus, ex eadem peccatorum, nihilque merentium massa Christianos potiùs, quàm Judæos adoptandi? Maximè cùm, & istos adoptare paratus sit, modò Christum acceptent, ejusque se legi subdant; quid enim

iusti-

justiùs peti posse, quàm ut figulo lutum obediat? An non Nabuchodonosoris, & Pharaonis Regum meminerint? quorum, cùm vterq; peccator esset, sicque privari Regno, perdique meruisset, uni tamen, licèt immerito, benignissimè Deus pepercerit, alterum quia pœnâ dignum justissimè punierit? Si ergo nulla iniquitas, imò maxima æquitas Principis, duobus æqualiter supplicium meritis, ita pœnam moderari, ut clementia rigori mixta uni indulgeat, alterum plectat multò minùs aspergi Deo invidiæ, & injustitiæ qualemcumque notam posse, si cùm Judæi, & Gentiles æquè indigni essent (imò ob ingratitudinem Judæi magis) cumque nec operibus Mosaicæ Legis, nec Fidei Christianæ adoptio, & Regnum deberentur, voluerit tamen fidem in Christum medium ad Regnum, & adoptionem consequendam potiùs esse, quàm Mosaicam Legem, quòd si rationem quærant, cur antiquis illis, cur Templo, cur Sacrificijs, Evangelium, & Crucem Deus prætulerit; id arcanum supra hominis modulum, & captum esse, & ideo non quæstionem, sed fidem, & obsequium mereri; tam enim non esse hominis, de Arcanis Dei, quàm non esse servi de arcanis Principis judicare. Hactenus Apostoli Sententia.

Ex quibus tandem facilè ad *objectionem* initio factam *respondere* est. Opponebatur enim: Deum cujus vult, misereri, & quos vult indurare, aliosque facere vasa Misericordiæ, alios vasa contumeliæ; non ergo omnium, sed aliquorum tantùm misereri. *Respondes* enim, ea verba Apostoli non de gratia Vocationis intelligi, quæ omnibus datur, sed de gratia adoptionis, ipsaque æterna gloria, quam cùm posset Deus, tam Judæis, quàm Christianis dare; noluit dare Judæis, quamdiu tales essent, sed Christianis tantùm Euangelicam Legem observantibus. Quod si velis omnino etiam de gratiis actualibus ad evitanda peccata, Legemque implendam intelligi; dicendum est, Deum aliorum quidem misereri; alios verò ut obdurentur, permittere, sed tamen nec ipsos obduratos prosus deserere, quando etiam, dum obdurari permittit, potestatem largitur, quâ in meliùs mutentur, quæ potestas non aliunde, quàm à gratia proficiscitur. Nam, ût ait S. Augustinus Lib. 1. Retract. cap. 22: *In potestate quippe hominis est, mutare in meliùs voluntatem, sed hæc potestas nulla est, nisi à Deo detur, de qua dictum est: dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Et Lib. 1. de Sermonibns Domini. cap. 15: *Nulla est anima, quamvis perversa, in cujus conscientia non loquatur Deus*, & in Psalm.

6.post

6. post medium, de peccatoribus obduratis loquens: *Dedit Deus eos in reprobum sensum, nam ea est cæcitas mentis, in eam quisquis datus fuerit, ab interiore Dei luce secluditur, non tamen penitus, dum in hac vita est.* Idem que docet *Tract.* 53. *cap.* 12: in *Joan.* ubi de obduratis Judæis agit, quem locum jam suprà, fuseque recitavimus. Semper ergo verum est, Deum etiam dum punit, Justitiam Clementiâ miscere, nec unquam peccatorem ita deserere, ut non juvet, sicq; etiam deserendo non deserere, & non miserendo misereri: eo ferè modo, quo in motibus violentis, & aliunde impressis videmus ita corpus aliquò ferri, ut nõ cesset in contrariam partem niti: Sol enim aliique Planetæ quamvis motu primi Mobilis in occasum rapiantur, non tamen cessant motu singulis proprio in ortum volvi, & ignis, quamvis impetu deorsum actus, sursum tamen etiam dum cadit, eluctatur, quæ in fulmine causa est obliqui motûs. Eadem Deo natura est: sicut enim ignis etiam cadendo ascendit, & stellæ etiam occidendo oriuntur, ita Deus etiam non miserendo miseretur, etiam puniendo, & vindicando parcit, cùm hoc ei naturale, illud violentum sit. Neque mirum ita cum peccatoribus & in Mundo agere Deum, quando etiam cum damnatis, & in inferno id agit, ubi citra condignum, hoc est, non absque misericordia Justitiam exercet; quid ergo mirum est, nunquam Dei Misericordiam peccatoribus deesse, quando ne damnatis unquam deest? Quo fit ut etiam ipsa obduratio, quantùm ex parte Dei est Misericordia dici possit; nam ut optimè, acuteque notat Bernardus Serm. contra ingratos: *Ingratis Misericordiæ res est, in hac parte subtrahere Misericodiam, ne culpa ex beneficiis crescat, juxta illud Prophetæ: Misereamur impio, & non discet justitiam.*

XXI. *Opponitur octavò*. Deus specialem, multoque majorem Electorum, quàm Reproborum curam habet: nam de Electis dicitur: *propter electos breviabuntur dies illi: nemo rapiet eas ex manu mea: crediderunt quotquot præordinati erant in vitam æternam &c.* atqui hæc major Dei cura non aliunde provenire potest, quàm quia Deus aliquos vult, aliquos non vult ad gloriam pertinere. Sic etiam quod aliis detur gratia perseverandi, aliis non detur, nulla causa esse potest, quàm quia alios Deus elegit, alios non elegit.

Respondeo. Primò: Quamvis adhæc, istisq; similia responderi nihil posset, non ideo tamen neganda essent, quæ de voluntate salvandi

omnes toties, & tam disertis verbis Scripturæ testantur; tùm quia cùm verum sit unum, & falsa vero opposita sint infinita, oporteret eum, qui falsa refellit, infinitarum rerum scientiam habere, quod homini est impossibile; tùm etiam quia omni rationi adversatur, ut quis deserat certa, & clara propter rationes incertas, & obscuras; perinde ac si aliquis dari tempus neget, quia nescit quid sit tempus, aut neget, lucere stellas, quia lucis,& stellarum naturas ignorat. Ita velle Deum omnes salvos fieri, certum ex Scripturis, clarumque est: Quibus verò modis, quibusve gratiis hanc voluntatem suam in Electos, in Reprobos exequatur, id omnino incertum, obscurumque est, quæ ergo ratio permittit, ut propter hoc incertum neges illud certum, propter hoc obscurum neges illud clarum. Quæ doctrina, licèt in omnibus locum habeat, multò tamen maximè in causa Prædestinationis, & Gratiæ, quam & omnes Scripturæ, & omnes Patres fatentur inscrutabilem; quid ergo scrutari, & investigare volunt, quæ ipsi consentiunt, scrutari nos, & in vestigare non posse? aut cur rationes eorum petunt,quæ omnem rationem longissimè superant? Cessent ergo interrogare, de quibus respondere non licet.

Si tamen scire omnino aliquid velint, cùm dicunt Deum majorem Prædestinatorum, quàm non Prædestinatorum curam habere, quæro, quid per majorem hanc curam intelligant? merum, internumque Dei affectum? At qui sunt ipsi, ut de occultis, intimisque Dei affectibus judicare audeant? *Quis enim novit sensum Domini, aut quis Consiliarius ejus fuit?* Latro est, non amicus, qui scrinium Principis sine clave, & permissu irrumpit. An per *majorem hanc* curam intelligunt majores, fortioresque gratias Prædestinatis, quàm Reprobis dari? At hoc aut falsum, aut planè incertissimum est. Nam de Angelis & Magister Sententiarum Lib. 3. & S. Thom. 1. p. q.62. a. 6. eleganter docent, eos ita fuisse in gratia conditos, ut Lucifero multò majores gratiæ datæ fuerint, quàm Angelis Sanctis, & fidelibus, sed naturæ, & ordinis inferioris. De hominibus id ipsum, & Sacræ Paginæ, & experientia testantur: comparet enim aliquis gratias ex una parte Zachæo, ex altera Judæ datas, videbitque longè plures, & majores fuisse, quibus hic reprobus ad pœnitentiam vocatus est: Zachæum enim semel tantùm Christus invisit, cùm eoque pransus est, & tamen solo aspectu, & colloquio in alium mutavit. At Judam, & Amicum, & Apostolum, & Thaumaturgum, & Convivam, & testem omnium miraculorum, actionumque suarum habuit

buit, quarum vel una etiam durissimis cordibus in amorem rapiendis sufficere poterat. Illum beneficiis, illum minis, illum osculis, illum tot annorum convictu, velut perpetua obsidione pulsavit, nec tamen vicit; negari ergo non potest, plura huic reprobo auxilia, quàm prædestinato Zachæo impensa esse. Id ipsum observat S. Augustin. ad Simplician. Lib. 1. q. 2. *Nathanael credidit ad unam sententiam, quam à Christo audivit. Miraculo facto in Cana Galilea crediderunt in eum Discipuli ejus. Multos loquendo invitavit ad fidem. Multi nec suscitatis mortuis crediderunt. De Cruce, & morte ejus contristati Discipuli titubaverunt, & tamen Latro tunc credidit, cùm eum non præstantiorem videret, sed consortio Crucis æqualem. Multi ex eorum numero, à quibus crucifixus erat, qui videntes eum miracula facientem contempserunt, Discipulis ejus prædicantibus crediderunt.* Idem Augustin. lib. *de Prædest. & Grat. cap.* 15. *& lib.* 12. *de Civit. cap.* 6. docet, duobus æqualibus auxiliis à Deo datis, consentire unum, dissentire alium, nullo gratiæ, sed arbitrii tantùm discrimine. Quæ duo loca paragrapho sequenti recitabimus. Idemque docet S. Thomas 3. *p. q.* 69. *a.* 8. *ad* 2. *& cap.* 8. *ad Roman. Lect.* 3. ubi: *Hæc vocatio est efficax in Prædestinatis, quia huiusmodi vocationi assentiunt.* Idemque ex Sacris Litteris constat: Negari enim non potest, plures Judæis, quàm Sydoniis, & Sodomitis gentilibus gratias provenisse. *Luc.* 10. *Matth.* 13. & tamen magis Judæi, quàm Gentiles peccârunt, magisque puniendi prædicuntur. Sicut ergo non ideo unus magis peccat, quàm alter, quia unus minorem gratiam habet, quàm alter; ita non ideo unus peccat, alter non peccat, quia unus minorem, alter majorem gratiam habet. Et planè ipsa divinæ Bonitatis ratio exigit, ut in dandis majoribus, aut minoribus gratiis major, minorve necessitas, & infirmitas peccatoris attenderentur; ideo enim plura remedia Judæ reprobo adhibita, quàm Petro electo, quia illi gravior morbus, & ideo pluribus remediis curandus, juxta illud Christi: *Non est opus benevalentibus Medico, sed malè habentibus*: & ovis perdita studiosiùs quæsita, & in filium errantem indulgentior, & liberalior pater, quàm in semper obsequentem. Si ergo reprobis, aut æqualis, aut etiam major gratia, quàm prædestinatis datur, non potest ex hoc capite, quantumque pertinet ad voluntatem antecedentem salvandi omnes, major Dei in secundos, quàm in primos cura inferri. Si verò de gratia illa agatur, quam *congruam, & efficacem*, seu potiùs *effectricem* appellant; aut *primam*,

aut *intermediam*, aut *finalem*, hoc est, perseverantiæ intelligis? *Non primam*, aut intermediam; constat enim hujusmodi gratias *congruas*, tam *primas*, quàm *intermedias*, sæpissimè, maximoq; numero etiam reprobis dari, quoties videlicet actu credunt, honesteque operantur, & aliquas tentationes vincunt (quis enim tam reprobus, ut succumbat omnibus?) Non ergo hoc Electorum, Reproborumque discrimen. Nec etiam ad gratiam *finalis perseverantiæ* recurri potest; quamvis enim hæc propria Electorum sit; non tamen ideò solùm aliis datur, aliis non datur, quia Deus alios elegit, alios reprobavit, sed quia alii bonis operibus, ac præsertim assidua prece eam à Deo impetrârunt; alii verò peccatis se indignos illâ reddiderunt; poterant & ipsi impetrare, si gratiis à Deo acceptis bene usi essent, assidueque perseverandi donum efflagitâssent, ùt videre est apud S. Doctorem 1. 2. *q.* 114. *a.* 9. *ad* 1. ac etiam 1. 2. q. 110..... & S. Augustinum *Lib. de Perseverant. à cap.* 2. *& cap.* 22. ubi hæc habet notatu dignissima: *De ipso cursu vestro bono, rectoq; condiscite, vos ad prædestinationem divinæ gratiæ pertinere: Vos ipsam obediendi perseverantiam à Patre Luminum, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum, semper debetis & quotidianis orationibus poscere, atq; hac faciendo confidere, non vos esse à prædestinatione populi ejus alienos, qui etiam hoc, ut faciatis, ipse largitur.* Non ergo vel ex gratiis naturâ suâ robustioribus, vel ex gratiis congruis tàm primis, quàm mediis, ac etiam finalibus colligi potest, Deum alios voluntate antecedente ad vitam elegisse, alios exclusisse; cùm hujusmodi gratiæ, ùt ostensum est, aut defacto dentur reprobis, aut impetrari etiam ab istis possint, sicque quod iis careant, non minor Dei cura est, sed major illorum socordia. Alioquin qua veritate posset Christus Matth. 8. v. 12. ubi de Regno cœlesti agit, vocare Reprobos *Filios Regni*, si ab æterno exclusit, si nunquam filii, nunquam hæredes, numquam jus ad Regnum habuere? Nam si Deus, aliquos ab æterno elegit, alios non elegit, idque arbitrio, & sponte sua; Electi tantùm filii Regni, non verò Reprobi dici possent, cùm isti nec jure suo, nec voluntate, & proposito Dei unquam ad Regnum destinati fuerint; sicut nec filius, hæresque Regni Gallici dici aliquis posset, qui nec sanguine, nec adoptione, nec electione, nec alio titulo ad Regnum pertineret. Si reprobi filii Regni sunt, ergo aliquando ad Regnum destinati. Neque obtrudas voluntatem, vel potius velleitatem Dei inefficacem; quis enim unquam tam alienè à communi sensu locutus est,

ut

ut Regni hæredem appellaret, quem Rex aliquis nec efficaciter adoptare, nec efficaciter in Regnum admittere voluisset? Quæ responsio quam ipsi Evangelio consentanea sit prudentum arbitrio relinquimus: Verba Evangelii sunt Matth. 8. *Multi ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in Regno Cœlorum, filii autem Regni eiicientur in tenebras exteriores.* Eodem modo 1. ad Ephes. S. Paulus omnes Christianos Ephesios, & consequenter etiam Reprobos, qui inter illos versabantur, *prædestinatos, & electos vocat*, non ergo semper non electi, semper non inscripti.

An ergo, *dices*, non habet Deus majorem Prædestinatorum, quàm non Prædestinatorum curam? At ego vicissim quæro: an non major sit bonitas, omnes, quàm paucos ad Cœlum eligere? Et si major bonitas; cur neganda maximo Bono? aut cur id magis Deo negatur, quàm quòd *Solem suum oriri faciat super bonos, & malos*, quodque *pluat super justos & injustos*? Si ergo Deus & bonis, & malis, & prædestinatis, & reprobis ea parat, & præbet, quæ ad vitam temporalem pertinent, ob quam tamen creati non sunt; quantò magis ea paravit, & præbuit, quæ ad vitam æternam pertinent, ad quam & creati, & redempti sunt? Neque enim ad vitam æternam tanquam ultimum finem creâsset, nisi vitam quoque æternam illis voluisset: Sicut enim, qui militem ad pugnandum, & vincendum conducit, quid aliud efficaciter vult, nisi pugnare, & vincere militem? Et qui conducit Nautam ad navigandum, quid aliud efficaciter propositum sibi habet, quàm ut naviget, & ad portum aliquando perveniat? Si ergo (quod nemo Catholicus negare possit) & prædestinati, & reprobi ideo conditi à Deo, ideo redempti sunt, ut æternâ vitâ potiantur, sequitur, voluisse efficaciter, quantumque ex se est, utrosque salvari. Absolutè tamen dicendum est, majorem Deum Prædestinatorum, quàm reproborum curam gerere, eosque longè teneriùs, ardentiusque amare, tùm quia Prædestinatis, si non semper aut plures, aut majores, eas tamen gratias confert, quibus prævidet assensuros, quæque omnibus spectatis ad consequendum ultimum finem aptiores dici possunt: tùm quia prædestinatos prævidet, spe, amore, observantiâ Mandatorum, & finali perseverantiâ sibi inseparabiliter, æternumque conjunctos fore. Sed, ut suprà notavi, hæc ad arcana Dei, & scrinium pertinent, hoc est, ad illa, quæ teste Apostolico: *Non licet homini loqui.*

Ad illa, quæ opponebantur, videlicet: *propter Electos breviabuntur*

buntur dies illi Matth. 24. Resp. Meritò dici: *propter Electos* breviatos esse dies illos; quia re ipsa omnia salutis tam intrinseca, quàm extrinseca media ex voluntate illa proveniunt, quam habuit Deus salvandi omnes; sed quia soli Electi iis mediis bene utuntur, Reprobis verò nihil prosunt, optimo jure Electorum tantùm, non Reproborum fit mentio. Planè nemo negaverit, brevitatem persecutionis aptissimum medium perseverandi non solùm Electis, verùm etiam Reprobis esse; imò quantò isti sunt imbecilliores, tantò magis iis consultum brevitate tentationis, sed quia, ùt dixi, prædestinati tantùm hac Dei suavissimâ Providentiâ usi sunt, iisque solùm profuit, ideo de Prædestinatis tantùm, non de Reprobis dicitur: *propter eos breviatos dies persecutionis esse*. Qua ratione jam suprà quoque notavimus, alicubi dicere Scripturas, pro aliquibus tantùm Christi sanguinem sparsum esse, quia licèt omnibus effusus, non tamen omnibus profuit,

Ad illud Joan. 13. *Ego scio, quos elegi*; Resp. Voluntate consequente, quæ prævisam culpam supponit, non omnes electos esse, ùt suprà explicatum est,

Ad sententiam Actorum 13. *Crediderunt, quotquot præordinati erant ad vitam æternam*. Non ergo omnes præordinati, sed aliqui tantùm. Resp. verissimè id dici; non enim omnes voluntate consequenti præordinati, electique ad vitam æternam sunt, sed ii tantùm, qui mediis à Deo præscriptis usuri erant. *Sic ad Ephes.* 1. omnes Ephesios (inter quos multi utique reprobi) *prædistinatos*, *&* electos vocat, voluntate utique antecedente, quantumque erat ex parte, & intentione Dei, naturaque ipsius fidei, & gratiæ, quæ quoddam semen est æternæ gloriæ; ut taceam, in Græco, & originali textu non haberi προτεταγμένοι *præordinati*: nec etiam προωρισμένοι *prædestinati*; sed τεταγμένοι hoc est, *ordinati*, bene affecti, amantes, cupidique æternæ vitæ. Alioquin dicendum esset, omnes, quotquot Antiochiæ crediderant, præordinatos ad vitam æternam fuisse, quotquot verò tunc non crediderant, damnatos esse, quorum utrumque absurdissimum, & incredibile est.

Ad *Philipp.* 4. *Apocalyp.* 20. *&* 22. *&* *Daniel.* 12. aliqui tantùm non omnes *scripti* dicuntur *in Libro Vitæ*: Sicut ergo non omnes scripti in libro Vitæ; ita non omnes voluit Deus salvari. Resp. Imò de Reprobis etiam dicitur, Libro Vitæ inscriptos esse: *Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo*: Exodi 32. *Aufferet Deus partem*

ejus

eius de Libro Vitæ. Apoc. 22. Si ergo etiam Reprobi in Librum Vitæ ſcribuntur, ſequitur, etiam Reprobis Deum ſalutem voluiſſe; qua enim ratione in Librum Vitæ ſcripſiſſet, quos noluiſſet ad vitam pertinere?

Non omnes, ſed aliqui tantùm, hoc eſt, prædeſtinati dicuntur *Filio à Patre dati*. Joan. 6. & 16. Et: Non poſſe *rapi de manu Filii*. Joan. 10. *Omnia fieri propter Electos* 2. ad Timoth. 2. 10. Reſp. Hæc quoque certiſſima eſſe, citraque dubium, nec pugnare cum voluntate omnes ſalvandi: quanquam enim Deus, quantùm ex ſe eſt, & voluntate antecedenti per certa, & deſtinata media voluerit, & paraverit omnibus vitam æternam; quia tamen prævidit, non omnes, ſed aliquos tantùm iis benè uſuros, ideo iſtis tantùm re ipſa vitam æternam dare propoſuit; de iſtis ergo intelligenda ſunt omnia, quæ citatis locis habentur.

At inquies, ſi Deus Reprobos æquè, ac Prædeſtinatos ſalvari vult; ſequitur, quantùm ex parte Dei eſt, non fuiſſe Prædeſtinatos majori, magiſque ſpeciali beneficio affectos, Beneficium enim ex voluntate, & affectu benefacientis æſtimatur; at ùt tu dicis, non magis in Electos, quàm Reprobos, quantùm ex parte ſua erat, Deus propenſus affectuſque fuit; non ergo Electis magis beneficus, quàm Reprobis. Reſp. & quæro, quid nomine *ſpecialis beneficii* intelligas? Illud, quod tibi tantùm, non alteri datur? at hoc ſordidiſſimi, & lividiſſimi animi eſt, nolle videlicet pro ſpeciali beneficio habere, niſi alteri negatum; ſicque magnitudinem gratiæ non ex pretio, & merito ſui, ſed ex damno alterius metiri. Quòd me creavit, quòd me redemit, quòd me Cœlo adſcipſerit, nolo inter ſingularia beneficia cenſeri, niſi alios deſerat, alios damnet. Planè non amantium, non Electorum, ſed invidorum vota ſunt iſta. Imò, inquit, Auguſtinus lib. 1. de Civit. Dei cap. 28. *Optandum tibi potiùs eſt, ut ſalvandorum amplior ſit numerus, quàm ut inter paucos emineas*. Amantibus enim tantò grandius, tantoque optatius beneficium, quantò pluribus datum. Cùm enim bonum alterius in Electis, & amantibus gaudium excitet, ſequitur, tantò majus illorum gaudium fore, quantò major numerus Beatorum. Quòd ergo voluerit Deus omnes ſalvos eſſe, id ad ſpeciale Electorum beneficium ſpectat; quantò enim magis Deum amant, tantò magis & de numero Candidatorum gaudent, & infinitam Dei Bonitatem laudibus attollunt. Deum ergo omnes, quantùm ex ſe eſt, amplexum eſſe, omnes ſalvos voluiſſe,

non

non detrimenta, sed fomenta amoris, gaudii, & gloriæ in Electis sunt, sicque ad augendum, non minuendnm beneficium pertinent. Sive ergo beneficam Dei, & antecedentem voluntatem *absolutè* consideres, ùt Electis propriam: sive *comparativè*, ùt omnibus etiam Reprobris communem, sequitur, semper maximum, & specialissimum Dei donum, ac beneficium esse. Dende si Deus tibi soli bene vellet, nullâ hominum aliorum curâ, teque solum in filium, & hæredem adoptâsset, aliis omnibus Regno exclusis; an, inquam, non tibi speciale hoc beneficium videretur? Atqui amor, quo te Deus prosequitur, talis est, tamque ardens, & in tua commoda intentus, ac si solus amareris, nec alium præter te haberet Deus curandum, amandumque; quid ergo refert plures amari, quando ita amaris, ac si tu solus, nemo alius esset. *Sic intendit Dominus singulis, ac si vacaret à cunctis: & sic si simul intendit omnibus, ac si vacet à singulis*; inquit, Gregorius lib. 25. Moral. cap. 13. Quòd si tamen omnino velis, non aliud esse magnum, ac speciale beneficium, quàm quod aliis negatur; cogita, quàm multis, infinitisque creaturarum negatum sibi, quod tibi concessum: Poterat enim Deus infinitos alios homines, & creare, & hæredes Cœli facere, nec tamen voluit; tibi ergo tributum, quod infinitis aliis negatum; idque nullo tuo jure, nulloque merito, sed sola Dei Bonitate. Ergo negari non potest, etiam ex hac parte, factaque cum aliis, qui neglecti sunt, comparatione, voluntatem te salvandi maximum, ac speciali Dei beneficinm esse, quippe te innumeris aliis prælato.

XXII. *Opponitur Nonò*: Cùm tam multi hominum alii pereant, aliis salventur; quæro, unde tantùm Reproborum, Electorumque discrimen? ex parte Dei, an hominum? Non Dei; is enim omnibus æqualiter salutem voluit. Ex parte hominis? ergo homo est, qui in causa salutis se ipsum *discernit* contra illud Apostoli: *Quis autem te discernit?* 1. ad Corinth. 4. sicut enim, quòd ex una arbore pomum, ex altera ficus nascatur, non potest hæc diversitas fructuum Soli adscribi, (quippe æquali ratione in omnes plantas agenti) sed plantarum diversitati, aliter, aliterque gignentium; ita in causa salutis non poterat illa Deo adscribi, Deo, ùt dicimus, in omnes æquali.

Resp. Duplicem discretionem statui posse; aliam, quæ fiat viribus naturæ, aliam, quæ viribus gratiæ. Primam non secundam damnat Apostolus. Cùm enim e. g. fidelis ab infideli per fidem discer-

diſcernatur; fides verò voluntatem hominis, & gratiam requirat; ſequitur, diſcretionem fidelis ab infideli neceſſariò, & à voluntate hominis, & à gratia Dei pendere? non ergo Apoſtolus omnem hominis voluntatem excludit, ſed illam tantùm quæ gratiâ careat, ſuiſque viribus pugnet. Verba Apoſtoli ſunt. *Nec unus inflatur adverſus alterum; quid enim habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Vides, non aliam hîc ab Apoſtolo diſcretionem improbari, quàm illam, quæ ſuis, non divinis viribus fiat. Sicque hanc Apoſtoli ſententiam ipſe Auguſtinus expoſuit Lib. de Spirit. & Litt. cap. 34. *Conſentire vocationi divinæ, vel ab ea diſſentire propriæ voluntatis eſt, quæ res non ſolùm non infirmat, quod dictum eſt: quid habes, quod non accepiſti? Verùm etiam confirmat: accipere enim, & habere anima non poteſt, niſi conſentiendo, ac per hoc, quod habet, & accipit, Dei eſt; accipere autem, & habere, utiq; accipientis, & habentis eſt.* Et in Pſalm. 58. & 85. præclarè, eleganterque: *Deus meus miſericordia mea. O nomen, ſub quo nemini deſperandum eſt! Deus meus, inquit, Miſericordia mea. Quid eſt Miſericordia mea? Si dicas, ſalus mea; intelligo, quia dat ſalutem. Si dicas, refugium meum; intelligo, quia confugis ad eum. Si dicas, fortitudo mea; intelligo, quia dat tibi fortitudinem. Miſericordia mea quid eſt? totum quidquid ſum, de Miſericordia tua eſt. Sed promerui te, invocando te. Ut eſſem, quid feci? ut eſſem, qui te invocarem, quid egi? ſi enim egi aliquid, ut eſſem, jam eram, antequàm eſſem. Porrò ſi omnino nihil eram, antequàm eſſem, nihil à te promerui, ut eſſem. Feciſti, ut eſſem, & tu non feciſti, ut bonus eſſem? Dediſti mihi, ut ſim, & potuit mihi alius dare, ut bonus ſim? Si tu dediſti mihi, ut ſim, & alius mihi dedit, ut bonus ſim; melior ille, qui mihi dedit, ut bonus ſim, quàm ille, qui dedit mihi, ut ſim. Porrò quia nemo te in Miſericordia largior, à quo accepi, ut eſſem, accepi ab illo, ut bonus eſſem: Deus meus Miſericordia mea! arguens enim ſuperbiam Apoſtolus non ait, non habes; ſed ait: quid enim habes, quod non accepiſti? Non arguit, quia dicebas, te habere; ſed arguit, quia ex te eſſe volebas, quod habebas. Imò & habere te agnoſce, & ex te nihil habere, ut nec ſuperbus ſis, nec ingratus.* Quamvis ergo fidelis ab infideli propria voluntate diſcernatur, quia tamen hanc ipſam voluntatem non à ſe, ſed à Deo habet; ideo *gloriari non poteſt, quaſi non acceperit*, quod ſolùm Apoſtolus prohibet. Et lucere, & calefacere ferrum candens quis neſcit? quia tamen id facit non ſuâ ſed aliena dote; ideo non

ferro, ſed igni laus tota tribuitur; ita laus tota operis non voluntatis, ſed gratiæ eſt, quia ut voluntas bene operetur, non à ſe, ſed à gratia habet. Quòd ſi tamen omnino velis, nihil humanam voluntatem ad diſcretionem Reprobi, Electiſque conferre, id quoque verum erit; quidquid enim in opere aliquo eſt, quod ad ordinem ſupernaturalem pertinet, quodque æternam vitam meretur, id totum, uniceque à gratia eſt, nihil præter naturalia conferente voluntate: naturalia verò (qualia ſunt, eſſe actum liberum, eſſe vitalem) tam nullam ad æternam vitam obtinendam proportionem habent, quàm nullam habent ad Regnum promerendum, terram colere, aut hortum rigare. Et hac ratione verum eſt, quamvis inter duos æquali gratiâ inſtructos unus velit, alius nolit; eum, qui vult, non voluntate ſua, ſed gratiâ diſcerni, quia voluntas ùt voluntas nihil habet dignum vitâ æternâ, at nihil non eſt cauſa *diſcernendi*.

XXIII. *Opponitur Decimò*. Si vult Deus omnes homines ſalvos fieri, cur ergo tot parvuli tam infidelium, quàm fidelium parentum ſine culpa pereunt?

Reſp. Aliud eſt perire, aliud beatum non eſſe: parvuli, qui ſine Baptiſmo decedunt, beati quidem non ſunt, nec tamen pereunt: & licèt culpâ propriâ careant, non tamen carent alienâ, & paternâ: quamvis enim damnari nemo poſſit paternâ culpâ, poteſt tamen paterna culpâ iis bonis privari, quæ liberaliter à Principe accepturus erat, patre innoxio, nec in principem delinquente, ùt quotidiana exempla oſtendunt. Adamo ergo peccante non is ſolùm, ſed tota ejus poſteritas juſtiſſimè Dei donis, gratiâ videlicet, & gloriâ, aliiſque dotibus innocentiæ privata eſt, non tamen æternis ſuppliciis addicta: & ideo de non baptizatis dicitur quidem Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in Regnum Cœlorum* non dicit Chriſtus: *æternis ignibus punietur, ſed non intrabit in Regnum Cœlorum*; hoc eſt: non torquebitur quidem ùt rebellis, ſed tamen non erit hæres, quia filius Rebellis. Audi Auguſtinum: Is enim licèt ardore diſputandi contra Pelagianos ſeveriùs aliquando de parvulis ſenſerit, alibi tamen mitius pronuntiat. Nam Lib. 3. de libero Arbitr. cap. 23. ita loquitur: *Dicunt aliqui: qualis in futuro iudicio locus parvulo deputabitur, cui nec inter iuſtos locus eſt, quoniam nihil rectè fecit; nec inter malos, quoniam non peccavit? Reſpondeo, ſuperfluè quæri de meritis ejus, qui nihil meruit: non enim timendum eſt, ne non potuerit eſſe ſententia media inter præmium, & ſupplicium, cùm ſit vita media inter*

pec-

peccatum, & rectè factum. Vides sententiam mediam ab Augustino Parvulis non baptizatis inter supplicium, meritumque constitui. Neque hanc sententiam unquam Augustinus retractavit, cùm tamen *Lib.* 1. *Retractat.* & præsertim *Epist.* 26. *diligenter* hos libros, & hanc parvulorum causam expendat. Et lib. 5. in Julianum cap. 8. *Non dico, parvulos sine Christi Baptismo morientes tantâ pœnâ plectendos esse, ut eis non nasci potiùs expediret.* Planè si crederet Augustinus, æterno igne torqueri, certissimum foret, consultiùs eis non nasci, quàm æternùm cruciari futurum fuisse, juxta illud Christi: *Meliùs fuisset, si nunquam natus esset homo ille.* Et infrà: *Quis dubitaverit, parvulos non baptizatos in damnatione omnium levissima futuros, quæ, qualis, & quanta erit, quamvis definire non possim, non tamen audeo dicere, quòd eis, ut nulli essent, quàm ut ibi essent, potiùs expediret.* Et *cap.* 93. *Enchiridii* docet: parvulos ob peccatum originale *pœnâ omnium mitissimâ puniri*: at pœna ignis perpetua dici non potest omnium mitissima, cùm infinito quasi excessu omnium peccatorum venialium, & totius Purgatorii pœnas longissimè superet; quî ergo omnium mitissima? Sanctus quoque Nazianzenus Serm. in Sacrum Lavacrum: *Parvuli*, inquit, *nec cœlesti gloria, nec suppliciis à justo Judice afficientur, utpote qui licèt Baptismo consignati non fuerint; improbitate tamen careant.* In quæ verba Nicetas antiquus Nazianzeni Commentator hæc habet: *Ex verbis Nazianzeni manifestum est, hujusmodi infantes nullis pœnis torqueri.* Gregorius quoque Nyssenus Magni Basilii Frater orat. de Infantibus: *Immatura mors infantium demonstrat, neq; in doloribus, & mœstitia futuros eos, qui sic vivere desierunt.* S. Ambrosius lib. 2. de Abraham cap. 11. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in Regnum Cœlorum: utiq; nullum excipit, non infantem, non aliqua præventum necessitate: habeant illi apertam pœnarum immunitatem, nescio, an habeant Regni honorem.*

Sed omnium luculentissimè S. Thomas fidelissimus Augustini Discipulus, & cui in hac causa parvulorum uno agmine Theologi omnes suffragantur. Is enim de Malo quæst. 5. art. 2. ita loquitur: *Pœna proportionatur culpæ, & ideo peccato actuali mortali, in quo invenitur aversio ab incommutabili Bono, & conversio ad bonum commutabile, debetur & pœna damni, scilicet carentia Visionis divinæ, respondens aversioni, & pœna sensûs respondens conversioni. Sed in peccato originali non est conversio ad creaturam, sed sola aversio à Deo,*

vel aliquid averſioni reſpondens, ſcilicet, deſtitutio Animæ à juſtitia originali; & ideo peccato originali non debetur pœna ſensûs, ſed ſolùm pœna damni, ſcilicet carentia viſionis divinæ. Rurſus pœna ſensûs nunquam debetur habituali diſpoſitioni; non enim aliquis punitur ex hoc, quòd eſt habilis ad furandum, ſed ex hoc, quòd actu furatur. Sed habituali privationi abſq; omni actu debetur aliquod damnum, puta, quia non habet ſcientiam litterarum, ex hoc ipſo indignus eſt promotione ad Epiſcopalem dignitatem. In peccato autem originali invenitur quædam concupiſcentia per modum habitualis diſpoſitionis, quæ parvulum facit habilem ad concupiſcendum, adultum autem actu concupiſcentem; & ideo parvulo defuncto cum originali non debetur pœna ſensûs, ſed ſolùm pœna damni, quia ſcilicet non eſt idoneus ad viſionem divinam propter privationem originalis juſtitiæ. Et art. 3. *Poſt mortem in anima non mutatur diſpoſitio voluntatis, neq; in bonum, neq; in malum. Unde cùm pueri ante uſum rationis non habent actum inordinatum voluntatis, neq; etiam poſt mortem habebunt. Non eſt autem abſq; inordinatione voluntatis, quòd aliquis doleat, ſe non habere, quod nunquàm potuit adipiſci; ſicut inordinatum eſſet, ſi aliquis ruſticus doleat de hoc, quòd non eſſet Regnum adeptus. Quia ergo pueri poſt mortem ſciunt, ſe nunquam potuiſſe illam gloriam cœleſtem adipiſci, ex ejus carentia non dolebunt. Animæ ergo puerorum naturali quidem cognitione non carent, qualis debetur animæ ſeparatæ ſecundùm ſuam naturam, ſed carent ſupernaturali cognitione, quæ hic in nobis per fidem plantatur, eò quòd nec hic fidem habuerunt in actu, nec Sacramentum Fidei ſuſceperunt. Pertinet autem ad naturalem cognitionem, quòd anima ſciat, ſe propter beatitudinem creatam, & quòd beatitudo conſiſtat in adeptione perfecti boni: Sed quòd illud bonum perfectum, ad quod homo factus eſt, ſit illa gloria, quam Sancti poſſident, eſt ſupra cognitionem naturalem, juxta illud Apoſtoli: Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe, nobis autem revelavit Deus per Spiritum ſuum, quæ revelatio ad fidem pertinet: & propter hoc, quia animæ parvulorum ſe privari tali bono non cognoſcunt, ideo non dolent; ſed hoc, quod per naturam habent, abſq; dolore poſſident.* Et in lib. 2. Sentent. diſtinct. 33. quæſt. 1. *Acerbitas pœnæ ſenſibilis delectationi culpæ reſpondet.* Apoc. 18. *Quantùm in delitiis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum. Sed in peccato originali non eſt aliqua delectatio, ſicut nec operatio, delectatio enim operationem conſequitur.*

tur, ut ex 10. *Ethicor*: *patet*; *ergo peccato originali non debetur pœna sensibilis*. Et infra: *pœna debet esse proportionata culpæ*, ut *dicitur Esaiæ* 27: *defectus autem, qui per originem traducitur, rationem culpa habens, non est per subtractionem, vel corruptionem alicujus boni, quod naturam humanam consequitur ex principiis suis: sed per subtractionem vel corruptionem alicujus, quod naturæ superadditum erat: nec ista culpa ad hunc hominem pertinet, nisi secundùm quod talem naturam habet; & ideo nulla alia pœna sibi debetur, nisi privatio illius finis, ad quem donum subtractum ordinabat, hoc est autem divina visio; & ideo carentia hujus visionis est propria, & sola pœna originalis peccati post mortem, unde sicut culpa non fuit per operationem ejus, ita nec pœna per passionem ipsius esse debet. In aliis autem perfectionibus, & bonitatibus, quæ naturam humanam consequuntur ex suis principiis, nullum detrimentum sustinebunt pro peccato originali damnati*. Et art. 2. *Recta ratio non patitur, ut aliquis perturbetur de eo, quod in ipso non fuit, ut vitaretur, propter quod Seneca probat, quòd perturbatio in sapientem non cadit: sed in pueris est recta ratio, nullo actuali peccato obliquata; ergo non turbabuntur de hoc, quòd talem pœnam sustinent, quam vitare nullo modo potuerunt*. Et infra: *Sciendum, quòd ex hoc, quòd caret aliquis eo, quod suam proportionem excedit, non affligitur, si sit rectæ rationis; sicut nullus sapiens affligitur, quòd non potest volare sicut avis, vel quia non est Rex, vel Imperator, cùm sibi non sit debitum, affligeretur autem, si privaretur eo, ad quod habendum aliquo modo aptitudinem habuit. Dico ergo, quòd omnis homo usum liberi arbitrii habens proportionatus est ad vitam æternam consequendam, quia potest se ad gratiam præparare, per quam vitam æternam merebitur, & ideo si ab hoc deficiant, maximus dolor erit eis, quia amittunt illud, quod suum esse possibile fuit: Pueri autem nunquàm fuerunt proportionati ad hoc, quòd vitam æternam haberent, quia nec eis debebatur ex principiis naturæ, cùm omnem facultatem naturæ excedat; nec actus proprios habere potuerunt, quibus tantum bonum consequerentur, & ideo nihil omnino dolebunt de carentia Visionis divinæ, imò magis gaudebunt de hoc, quòd participabunt multùm de divina Bonitate, & Perfectionibus naturalibus*. Et ad 5. *Quamvis pueri non baptizati sint separati à Deo, quantùm ad illam conjunctionem, quæ est per gloriam; non tamen ab eo penitus sunt separati; imò illi coniunguntur per participationem naturalium bonorum, & ita etiam de ipso gaudere poterunt naturali cognitione, & dilectione.*

Hacte-

Hactenus Divus Thomas, cujus rationibus addi etiam illa potest, videlicet, peccatum originale nullam reprehensionem mereri; quis enim audivit unquam, propter originalem culpam reprehensum aliquem ab Ecclesia, aut Patribus esse? Planè quæ in liberam hominis potestatem non cadunt, quæque vitari non possunt, extra omnem reprehensionem sunt, nam ùt eleganter scribit Augustinus Libro de duabus Animabus cap. 11. *Non hic scrutandi mihi libri erant, unde discerem, neminem vituperatione, suppliciove dignum, qui id non faciat, quod facere non potest. Nonne ista cantant in montibus Pastores, in theatris Poetæ, & indocti in Circulis, & docti in Bibliothecis, & Magistri in Scholis, & Antistites in Sacris locis, & in Orbe terrarum Genus humanum?* Si ergo propter culpam originalem, quam vitare non potuit, nemo potest vituperari, quantò minùs torqueri? Planè longè atrociùs flammæ dolent, præsertim diuturnæ, quàm verba; quis ergo tam absurdè sentiat, ut dicat, posse torqueri parvulos, qui non possunt reprehendi? posse puniri flammis, qui non possunt verbis? Ex quibus omnibus facilè intelligas, magnum parvulorum, & adultorum discrimen esse: Si enim Deus parvulos ad gloriam non elegit, nòn ideo sequitur, eos damnari; at id sequitur in adultis, in quibus, rem ipsam si consideres, unum idemque est, non eligi, quod damnari, cùm medium non detur. Ubi etiam observa, nulla re magis Augustini animum (ùt ipse profitetur, præsertim *epistola* 28. *ad Hieronymum*) agitatum, tortumque fuisse, quàm hac de parvulorum pœnis quæstione; unde ut se hoc nodo explicaret, in alias, aliasque sententias flexit. Aliquando enim docuit: animas non creari à Deo, sed per traducem ab Adamo proficisci. *Epist.* 28. aliquando: *Deum in æterna vita, inq; secreto judiciorum suorum aliquid bona compensationis parvulis reservare, quoniam quanquam nihil boni fecerint, tamen nec peccaverint aliquid.* Lib. 3. de Libero arbitrio. Quam sententiam suam licèt in *epistola* 28. *ad Hieronymum* retractet, non tamen ùt erroneam, & falsam, sed tantùm ùt *minus firmam, validamq;*. Aliquando totam pœnam parvulorum sine Baptismo morientium dixit, ab aliquibus non in anima statui, quam concedebant ad videndum Deum admitti, sed in corpore, quod negabant resurrecturum; quam tamen sententiam fatetur Augustinus, vel sola novitate sibi displicere *Epist.* 28. aliquando æternis ignibus cruciari dixit. *Lib. de Fide ad Petrum cap.* 27. aliquando *pœnâ omnium mitissima.* Enchirid. 93. aliquando, se prorsus animi pendere osten-

ostendit, & quid statueret, planè ignari. *Lib. 5. in Julian.* cap. 8. Et Epist. 28. ad Hieronym. Ubi: *Cùm ad pœnas ventum est parvulorum, magnis mihi crede, angustiis arctor, nec quidqnid respondendum penitus invenio .... Quamvis autem desiderem, rogem, votis ardentibus exoptem, & expectem, ut per te mihi Dominus hujus rei aufferat ignorantiam, tamen si minimè meruero patientiam mihi petam à Domino Deo nostro.* Denique in hac quæstione id evenit Augustino, quod Venatoribus solet, ut videlicet odore, ac desiderio prædæ, quam insequuntur, nec capiunt, toties mutent locum, quoties spem inveniendi. At ego id quoque ad arcana Dei pertinere censuerim. Constat, sine Baptismo ad vitam æternam, hoc est visionem beatificam non perventuros, id enim Evangelium expressit. Constat, sensibilis pœnæ immunes fore, id enim ratio, omniumque Theologorum auctoritas convincit, reliqua latent, & ideo semper id tenendum, quod magis divinæ Bonitati congruat juxta illud Sap. 1. *Sentite de Domino in bonitate.* Si enim ipse Deus *superexaltat misericordiam judicio*, quantò magis id faciant homines, qui misericordiâ indigent? & si clementia prima virtus in Principe est, quantò magis erit prima in omnium Principum Principe? Planè de Deo pessimè merentur, quicumque formidabilem magis, quàm amabilem faciunt, sicque ex aureo in ferreum mutant, talemque aliis fingunt, qualem nollent sibi esse: si enim experiri clementem ipsi cupiunt, quare aliis inclementem, & inexorabilem faciunt? Imitantur ergo Poëtam, qui aliquem è suis Diis ita descripsit:

.... Vultus est illi Jovis,
Sed fulminantis: magna pars Regni trucis
Est ipse Dominus, cujus aspectum timet,
Quidquid timetur .....

Ita Poëta Plutonem pinxit: at non ita Theologi Deum, quem definiunt *Summum Bonum*; non summum terrorem esse: nam esse terrori, etiam Africæ Monstris, & Basiliscis convenit; non ergo est proprietas Dei: non quòd negemus, timendum esse Deum; sed quòd dicamus, oportere rationibus timendi prævalere rationes amandi.

Ergo, ùt dicebamus Deus parvulos Cœlo exclusit ob peccatum, non proprium, sed paternum: Non ideo tamen naturalibus bonis exuit, sicque si non fecit beatos, quia perduellium parentum filios,

& cul-

& culpâ originali aspersos; at nec fecit miseros, quippe cæterà innocentes.

Deinde in hac parvulorum causa considerandum est, licèt Deus ad cœlestem gloriam non eos admiserit; alio tamen, multoque majori beneficio affecisse, quod illi ipsi longè cœlo prætulissent, & nos quoque, si electio daretur, multò majoris pretii, quàm Cœlum duceremus. Id verò beneficium fuit, quòd fato præmaturo abreptos innocentiæ suæ personalis securos reddidit, & quàmplurimis peccatis cùm venialibus, tùm mortalibus, ac præsentissimis, infinitisque peccandi periculis subduxit, quibus procedentibus annis certissimè implicandi erant, addicendique perpetuis gehennæ incendiis, juxta illud Sap. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*; quod præsertim de filiis infidelium verissimum est. Hoc verò innocentiæ personalis donum, & immunitatis à peccato tantum est, ut ipsi parvuli millies Cœlo carere malint, quàm vel uno peccato involvi, nullusque Christianorum est, cujus non idem votum esse debeat. Quid ergo conqueri de Deo possunt, aut quid ipsis mali fecit, si non quidem Cœlo, sed alio beneficio donavit, quod multò præstantiùs Cœlo est, quodque & ipsi, & omnes sapientes, si potestas eligendi daretur, longè Cœlo præferrent? Quòd si Deus id egit, quod & ipsi, & nemo alius non optaret, ergo nulla dolendi, nulla conquerendi, sed magna laudandi, gratesque agendi causa est.

§. II.

§. II.

Dari omnibus hominibus ad æternam vitam consequendam, non tantùm necessarias, & qualescumque, sed copiosissimas, & abundantes gratias, quibus si velint, facilè, commodeque obtinere illam possint.

SVMMARIA.

I. *Ex voluntate efficaci salvandi omnes, optimè inferri voluntatem omnibus quoq; quantùm ex parte Dei est, efficaces, & copiosissimas gratias offerri.*

II. *Posse causam aliquam & dici, & esse efficacem, quamvis effectus non sequatur, idq; exemplis Luciferi, & Adami ostenditur.*

III. *Efficaces ex natura sua, & copiosas gratias dari ex Sacris Litteris, & qua ratione jugum Christi leve, & suave dicatur, ostenditur.*

IV. *Sæpe reprobis, & renuentibus æquales, aut etiam majores gratias dari, quàm electis, & consentientibus. Neq; tantùm externas, verùm etiam, multoq; magis internas. Ubi Augustini, & Thomæ testimonia expenduntur.*

V. *Idemq; probatur ex effusissima etiam in bruta, aliasq; creaturas insensibiles Dei Bonitate, & Providentia.*

VI. *Et in ipsum hominis corpus.*

VII. *Et quia homo Dei opus est.*

VIII. *Idemq; ex corporis humani structura.*

IX. *Ac præsertim hominis Redemptione.*

X. *Ipsaq; experientiâ.*

XI. *Neq; id tantùm de fidelibus, verùmetiam infidelibus credendum esse, quod variis, multisq; rationibus probatur, præsertim verò testimonio Augustini, ejusq; præstantium Discipulorum.*

I. ID quidem ex iis, quæ superiori Paragrapho disputavimus, facilè coniici potest: Si enim Deus, quantùm ex se est, vult omnes efficaciter, impenseque salvari; sequitur, non minùs efficaciter, impenseque media, & gratias homini dari, quibus hunc finem obtinere possit; voluntati enim finis respondet voluntas, & cura mediorum.

II. Sed hîc iterum in memoriam revocandum, quod jam suprà probavimus, posse causam aliquam esse, diciq; efficacem, quamvis effectus non sequatur, si videlicet cessatio, & suspensio effectûs non ex defectus virtutis in causa, sed aliunde proveniat: illa enim dicitur causa efficax, quæ omnem, & necessariam virtutē ad ponendum effectum habet: nemo enim negaverit, Solem causam efficacem illuminationis esse, quia nihil ei ad illuminandum & aërem, & terram deest, ipsoque facto omnia illuminat, nisi nubem, aut velum, aliudve impedimentum opponas, quale opponunt, qui lucenti, & mille radiis ad illuminandum conanti oculos studiosè claudunt; tunc enim cessabit quidem illuminatio, non tamen Solis, sed Solem impedientis culpâ. Aliud ergo est causa efficax, aliud effectrix; ista, quam effectus consequi-

sequitur; illa quæ omnem necessariam virtutem ad consequendum effectum habet, nisi aliunde impediatur. Idem de gratia dicas. Alia effectrix est, quæ voluntatem expugnat; alia efficax, quæ virtutem expugnandi habet, quæque ipso facto voluntates omnium expugnat, quotquot impedimentum nullum ponunt; unde quòd vna, eademque gratia alium flectat, alium non flectat; non gratiæ, sed voluntatis culpa est: Sciendum enim, hanc esse libertatis creatæ naturam, ut quamcumque etiam efficacissimam gratiam possit eludere, cassamque reddere; quod si potest, quid mirum est, si aliquando agat? sicut enim nulla gratia est, quæ tollat libertatem; ita nulla est, quæ tollat potentiam resistendi; quid ergo novi, absurdique, imò quid non rationi, & experientiæ consentaneum, resistere aliquando illam, quæ semper potest resistere, juxta illud Act. 7. *Uos semper Spiritui Sancto resistitis?* Non quòd major sit in voluntate virtus resistendi, quàm in Deo potentia superandi, sed quòd Deus nolit potentiâ, sed gratiâ uti, hoc est, non cogere liberam, sed invitare, ac more nobilis, castique Amatoris petere consensum, non rapere. Et verò hæc creatæ voluntatis etiam potentissimis gratijs resistendi facultas, nullibi clariùs quàm in Lucifero, & Adamo apparuit: Nam ex una parte nihil in iis erat, quo possent ad malum inclinari: non appetitûs cum ratione certamen, non indigentia alieni, & extranei boni, non perversi, & inoliti mores, non ignorantia, non cupiditas, non difficultas honesti, non aliquid eorum, quæ homines ad peccandum illiciunt. Ex adverso, nihil eorum aberat, quo possent facillimè in officio contineri, & ad bonum, ac virtutem complectendam propè compelli; summa tranquillitas animæ, perfectissima Dei cognitio, & par cognitioni amor, summa quoque & facilitas, & suavitas operandi honesta, spes certa futurorum, secura, & plena possessio præsentium, ac denique omnia, quæ optare aliquis ad sanctitatem, & felicitatem posset. Et tamen inter tot præsidia virtutum, quis unquam credidisset, cadere illos, quàm stare maluisse? cujus si causam postules, dari alia non potest, quàm voluntatis humanæ libertas, quæ præsentibus, & honestis, incerta, & flagitiosa præposuit, nec validissimis gratiis, quibus ad bonum rapiebatur, vinci se passa est. Ita Angelicus de peccato Luciferi 1. p. q. 63. a. 7. *Peccatum Angeli processit non ex aliqua pronitate, sed ex solo libero arbitrio.* Et ad 3. cùm sibi objecisset: *quantò magis aliquid inclinatur in aliud, tantò minùs potest ab illo deficere; sed Angelus quantò est Superior, tantò magis inclinatur in Deum, ergo*

minùs potest à Deo peccando deficere: respondet: *Quòd quantacumque inclinatio ad bonum in supremo Angelo, tamen ei necessitatem non inducebat, unde potuit per liberum arbitrium eam non sequi.* Sententia ergo S. Doctoris est, quantamcumque inclinationem ad bonum quæ necessitatem non infert (& consequenter quantamcumque gratiam, cujus tota efficacia in eo est, ut instar validissimi ponderis & intellectum, & voluntatem ad cognoscendum, prosequendumque bonum inclinet) & posse à libera voluntate vinci, & de facto in supremo Angelorum, primoque homine victam esse quorum uterque deliquit, deflexitque à bono, non aliquo gratiæ defectu, sed voluntatis arbitrio. Certè de Adamo S. Augustinus Lib. de Corrept. & grat. cap. 11. hæc habet: *Quid ergo, Adam non habuit Dei gratiam? imò verò habuit magnam, sed disparem: ille in bonis erat, quæ bonitate sui Creatoris acceperat, & in quibus nullum prorsus patiebatur malum, nullaque tali rixa à se ipso adversus se ipsum tentatus, atque turbatus, in illo beatitudinis loco, suâ secum pace fruebatur.* Ergo nec Lucifero, nec Adamo, nec aliis multis *magna gratia defuit*; sed defuit magna, & bona voluntas. Hanc verò magnam, validissimamque gratiam, quam etiam cadentibus, & respuentibus dari diximus, appellat Augustinus *sufficientissimam facultatem*: sic enim Lib. 3. de Libero arbitrio cap. 16. loquitur: *Ex eo igitur, quod non accepit, nemo reus est. Ex eo verò, quod non facit, quod debet, justè reus est; debet autem, si accepit voluntatem liberam, & sufficientissimam facultatem.* Hanc ergo, ùt loquitur Augustinus, sufficientissimam, & validissimam gratiam, non quomodocumque, nec parva manu, sed abundantissimè hominibus dari ex Sacris Litteris manifestè probatur. Nam:

Jacobi 1. c. 4. *Qui dat omnibus affluenter, & nemini improperat.* Nota illa verba *omnibus*, *& affluenter*: *omnibus*, ut nullum excludat: *affluenter*, ut copiam ostendat. Et ideo *Gen.* 17. Deo nomen Saddai tribuitur, quod mammeum, uberrimum, & instar Cornucopiæ abundantissimum significat, ut meritò dixerit Augustinus: *Erubescat humana pigritia; plùs enim paratus est Deus dare, quàm homo accipere.* Et Thomas Angelicus in hæc verba: *Deus dat liberaliter, quia non vendit, sicut multi: dat generaliter, quia non uni, sed omnibus: dat abundanter non parcè: dat curialiter, & officiosè, quia non improperat.* Planè cum Deus sit summum bonum, tam naturale, & ingenitum est illi copiosè dare, quàm ingenitum est mari, copiosè, & non guttatim effluere.

1. ad Timoth. 6. *Sperate in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum*, quæ verba, licèt videantur de bonis temporalibus accipienda, multò tamen magis de spiritualibus intelligenda sunt, quæ sunt finis temporalium, & quibus multò perfectiùs anima Deo assimilatur, & conjungitur.

Ad Titum cap. 3. *Secundùm misericordiam suam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abundè per JESUM Christum.*

Et ad Roman. 10. *Idem est Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum.*

Et ad Ephes. 2. *Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, quâ dilexit nos, convificavit nos in Christo, ut ostendat abundantes divitias gratiæ suæ.* Hìc iterum audis divitias misericordiæ, abundantiam gratiæ, excessum charitatis &c. Non quòd in Deum cadere excessus aliquis possit; quid enim excedat infinitum? sed quia & merita, & vota, & expectationem hominum amando excessit; nemo enim, quæ Deus præstitit, ausus esset optare.

Et ad Rom. 8. v. 32. *Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Si omnia donavit, ergo non parcè. Et si donavit illis, pro quibus Filium dedit; ergo non prædestinatis, non paucis, sed omnibus, quid enim potuit negare, quibus Filium dedit? Planè sicut omnia, quæ hominibus donat Deus, sunt incomparabiliter minora Filio; ita absurdissimum est dicere Deum, qui dedit hominibus; quod incomparabiliter majus, noluisse dare, quod incomparabiliter est minus; hoc est omnia ad salutem consequendam necessaria, & opportuna.

Et Deuter. 10. Cùm Moses ea verba præmisisset: *Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta ejus, quæ in lege hac conscripta sunt, ut revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua*; mox addit: *Mandatum hoc, quod præcipio tibi, non supra te est, nec procul positum, sed juxta te est, sermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illud.* Quæ verba applicans S. Paulus legi Euangelicæ, ac præsertim præcepto Fdei amplectendæ, quod tamen ex natura sua difficillimum est (cùm res actu, cognituque difficillimas complectatur) ita ad Rom: 10. concludit: *Hoc est verbum fidei,*

quod

quod prædicamus. Ecce & Moyses, & Apostolus ad omnes Hebræos, Romanosque loquebantur, hoc est, ad omnes illos, qui ad Legis Mosaicæ, & Evangelicæ observantiam invitabantur, inter quos multi utique peccatores, reprobique; & tamen eas gratias, & auxilia omnibus promittunt, quibus non utcumque, sed tam facilè, commodeque legem observarent, quàm facilè ea videmus, & tangimus, quæ nobis vicina, & ante oculos posita sunt. Quò etiam faciunt illa Christi verba, omnes justos & injustos ad subeundam Legem Evangelicam invitantis Matth. 11. *Tollite jugum meum super vos; jugum enim meum suave, & onus meum leve est*. Ubi nota, cùm omnes homines ad jugum Evangelicum ferendum ea ratione invitentur, quòd sit *leve*, & *suave*; sequi, id intelligendum esse, non solùm de jugo Evangelico secundùm se, & ex natura sua; (sic enim durum potiùs & grave est) verùm etiam secundùm vires ferentium, quas à gratia Dei acceperunt; alioquin frustranea esset, & vana invitatio; sicut frustra paralyticum ad ambulandum provocares; quamvis enim ambulatio secundùm se sit homini naturalis, & ideo non facilis tantùm, verùm etiam jucunda; homini tamen paralysi adstricto impossibilis est & ideo frustra suadetur. Eodemque sensu dixit Joannes Epist. 1. *Scimus, quia mandata ejus gravia non sunt*. Circa quas Scripturæ sententias observandum est, legem, ac mandata Evangelica, & *jugum*; hoc est, onerosa, & *levia* appellari: onerosa, si eorum naturam, viresque hominis morbidas attendas: levia verò, & suavia, si gratiam spectes, quæ omnibus, qui ad fidem invitantur, à Deo offertur: non quòd gratia onus, & difficultatem Evangelicæ Legis tollat, sed quòd vires tribuat, eam difficultatem vincendi: nam & rota non tollit, aut minuit pondus rhedæ, imò multò auget, & tamen novo hoc onere facit eam velociùs agi, quòd si rotam currui adimas, pondus quidem minues, sed immobilẽ reddes: idem de velo navium de alis, pennisque avium dicas, de quibus more suo eleganter Augustinus Serm. 24. de Verb. Apost. *Habent & aves pennarum suarum sarcinas, portant illas, & portantur. Tu si misericordiam velis præbere avi, præsertim æstate & dicas: miseram istam aviculam onerant pennæ, & detrahas onus, hæc in terra remanebit, cui subvenire voluisti. Porta ergo pennas pacis, alas accipe charitatis; hæc est sarcina, sic implebitur lex Christi*. Duplici ergo ratione mandata Dei, & gravia, & levia dicuntur. *Levia*, vel quia ob magnitudinem, excessumq; amoris, & gratiæ tota planè difficultas extinguitur, juxta illud Angelici Do-

Doctoris Opusc. de diligendo Deo: *Anima, quæ amat, operatur magna, & reputat parva: operatur multa, & reputat pauca: operatur diu, & reputat breve*. Et illud Bernardi: *Labor meus vix est unius horæ, & si plus est, non sentio præ amore*. Et ideo eleganter S. Gregorius amorem vocat machinam cordis (*machina cordis vis est amoris*) sicut enim parvis machinis ingentia onera nullo ferè labore levantur (quales erant Archimedis, unâ, levique trochleâ integras Romanorum triremes in altum rapientes, & quibus totum se globum terrestrem moturum centro spondebat, si locus standi daretur) ita nullum cor tam vitiis grave, quòd tolli in Cœlum nequeat, amore moliente, ùt in Magdalena, ipsoque Augustino patuit, cujus sunt illæ voces lib. confess. 9. cap. 1. *Quàm suavè mihi subitò factùm est, carere suavitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat: & ubi erat, & de quo imo, altoq; secreto evocatum est in momento liberum arbitrium meum, quo subderem cervicem legi jugo tuo, & humeros levi sarcinæ tuæ Christe JESU adiutor meus, & Redemptor meus*. Sed hæc gratia omnem penitus difficultatem bene operandi extinguens singularis, & paucorum est. Alio modo magis obvio, & quotidiano dicitur jugum Evangelicum leve, quia licèt gratia onus, & difficultatem operandi non tollat, facit tamen eam superare. Ex adverso lex Evangelica gravis dicitur, tùm ob datam rationem, quia videlicet ejus difficultatem gratia non penitus delet, sed vincit, juxta illud Christi Domini: *Regnum Cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*: tùm etiam, ac præsertim in *sensu composito*, hoc est, quamdiu amorem creaturæ retines, nec ei expellendo gratiâ uti statuis, tam diu lex Evangelica non solùm difficilis, verùm etiam impossibilis observatu est: At si gratiâ uti velis, ut facilè posses, Evangelium observabis, evadetque onus leve, quod priùs gravissimum videbatur. Res exemplo declaratur. Fac ægrotum aliquem esse, qui vehementi febri laborans ardentissimam sitim patiatur; facilè tamen sanari possit, si videlicet Medici tantùm opem, manumque imploret, ac paucissimas sanguinis uncias, quo aliàs & noxiè abundat, è venis mittat. In hac, inquam, hypothesi, ægroto & difficillimum, & facillimum est, ardentissimam sitim vincere, potuque omni abstinere: difficillimum quidem, quamdiu febris urit, quæ desiderium bibendi accendit, facillimum verò, quia nihil facilius, quàm sanitatem consequi implorato tantùm Medico, emissâque exiguâ parte superflui sanguinis; sic enim obtenta sanita-

te,

te, extinctaque febri, sitis, ardorque immoderatus bibendi sponte sua cedet. Idem de peccatore dicas non corpore, sed animâ laborante: febris illi vitium est; sitis, amor illicitis fruendi: durum est avaro, alienis abstinere; durum impudico sine thalamo vivere; verùm quamdiu impudicus, & avarus est; sed facilè remedium, ut desinat esse, oratio videlicet, & largitio superfluorum in pauperes (ùt alibi fusiùs ostendam) quis ista non possit? aut quod facilius obtinendæ sanitatis remedium, quàm tantùm rogare Medicum, ut velit sanare? quod nisi facias, quis veniam socordiæ dabit? Si ergo dicas avaro, ne amet pecuniam; aut impudico, ne amet voluptatem; respondebunt, se id non posse: sed si dicas: ut à Deo petant, ne ista ament; quis eorum respondere audebit, se ne petere quidem posse? Audi Augustinum lib. de perfect. Justit. ante medium: *Non est grave, quod diligendo fit; nam perfecta charitas facit præcepti sarcinam levem, nec solùm non prementem onere ponderum, verùm etiam sublevantem vice pennarum. Anima ergo, quæ illa gravia sentit, oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facilitatis.* Ergo quod grave est violentiâ morbi, leve est facilitate remedii. Quæ omnia eò spectant, ut ostendam omnibus, qui ad Legem Evangelicam invitantur, reprobis videlicet, electisque gratiam non qualemcumque, sed talem offerri, quâ lex Evangelica suavis, facilisque observatu fiat, quod nisi esset, gratia vix dici posset, cùm difficultas diuturna opus, cui annexa est, moraliter impossibile reddat; Nemo enim diu facit, quod ægrè ac difficulter facit. Ex allatis ergo Scripturæ verbis manifestum est, Deum non tantùm seriò omnium salutem velle, verùm etiam ad hanc consequendam non avarè, non parcè, sed effusissimè quantùm est de se omnia media suppeditare, quæ non modò sufficiant, imò abundent. Agit videlicet Deus more splendidissimi alicujus, nobilisque parentis, qui filium Regni hæredem peregrè, & in longinqua profecturum non necessariis tantùm sumptibus instruit, qui videlicet ad vitam ægrè sustentandam, iterque pedibus metiendum sufficiant, sed etiam iis adornat, qui ad facilè, commodè, jucundeque viam superandam, fallendosque itineris labores conferre possint; hinc rhedæ, hinc famuli, hinc supellex & viaticum patre, filioque dignum. Ita cum hominibus Deus, quippe filiis, Regnique hæredibus. Videant ergo, quàm benè de divina bonitate, ac magnificentia sentiant illi, quicumque gratias reprobis, hoc est, plerisque hominum datas, tam ex natura sua tenues,
imbel-

imbellesque faciunt, ut cum iis nemo ad salutem pervenerit, nemo perveniat, nemo perventurus sit.

Qua in re observandum est, non omnem à nobis gratiam sufficientem excludi, quod Jansenius docuit, quodque Summi Pontifices damnârunt, sed solùm eam gratiam sufficientem non admitti, quæ ex natura sua talis est, quæque numquam effectum suum completum assequitur. Eam vero gratiam sufficientem agnosci, & doceri, quæ subindè impletur, subinde repugnante libero arbitrio non impletur, effectuque suo culpâ voluntatis caret, quamque S. Augustinus clarissimè, & frequentissimè docuit, ùt ex laudatis suprà ejus textibus patet, & quam tota Societas Jesu amplectitur, gravissimique alij doctores.

Qui igitur gratiam sufficientem statuunt, quæ nunquam effectum suum completum assequitur, talem mihi videntur statuere gratiam, quæ non est gratia, hoc est, de qua nemo sperare æternam felicitatem suam possit; quis enim speret, se cum ea gratia æternam salutem obtenturum, cum quâ nemo obtinuit, nemo obtenturus est? aut quis morbo suo pharmacum optet, de quo constet, nullum unquam sanatum esse, nullum sanatum iri, imo quot quot acceperunt, morti cessisse? Hæc est ergo nimia illa charitas, quâ dilexit nos, hæc copiosa redemptio, hæc superabundans gratia, hæ divitiæ misericordiæ toties in Scripturis decantatæ, toties promissæ? dare videlicet auxilia tam ex natura sua parca, tamque invalida, ut ab Orbe condito, spatioque sex mille annorum inter tot hominum myriades non unus repertus sit, cui illa ad æternam vitam profuerint, nec deinceps ad mundi finem profutura sint, quæque nemo petere, nemo optare possit ad æternam vitam consequendam, quippe cùm acceperit, certissimè periturus? Vt silentio prætereaam, quod illi dicunt, hujusmodi sufficientes gratias potentiam quidem agendi dare, sed nunquam actum. Quis enim inter tot millia causarum, vel unicam causæ speciem seu naturalem seu artificialem vidit, aut saltem narratam ab alijs audivit, cujus nullum unquam individuum in opus, ac finem speciei, naturæque suæ congruum prodierit? aliquem ignem, qui nunquam arserit? aliquam aquam, quæ nunquam madefecerit? aliquam stellam, quæ nunquam luxerit, aliquod speculum, quod nunquam Imaginem obiecti retulerit? Planè tam nova hæc sunt, tam inaudita; ut nec dici debeant, cùm careant ratione, nec credi possint, cùm careant exemplo. Imò si aliquid in rerum natura esset, de quo dici tam insolita,

R & pro-

& prodigiosa deberent, dici tamen de gratia non possent, quam talem esse oportet, ut maximi beneficii rationem habeat; at beneficium non est, quod nemo optare, nemo petere, & à quo nemo sperare æternam salutem potest; quis enim speret nunquam facta, nunquam futura? Planè tale beneficium est, gratiam homini dare, quâ nemo unquam operatus est; quale est remedium dare, quo nullus ægrotus sanatus est, scutum dare, quo nullus aduersus hostem defensus est; cibum dare, quo nemo refectus est. Sed reliqua videamus.

Hæc ipsa, & effusissima Dei in homines bonitas non necessaria tantùm, sed copiosa tribuentis ex aliis etiam Scripturæ, Patrumque testimoniis ostendi potest, docentium: sæpe reprobis æqualia, aut etiam majora, quàm electis auxilia conferri; sicque quòd illi damnentur, non defectui gratiæ, sed eorum malæ voluntati, & socordiæ adscribi. Id ex celebri illa Christi sententia manifestè patet, Judæis impœnitentiam exprobrantis Matth. 11. *Tum cepit exprobrare Civitatibus, in quibus factæ sunt quàm plurimæ virtutes, quòd non egissent pœnitentiam: Væ tibi Bethsaida, væ tibi Corozaim, quia si in Tyro, & Sidone factæ fuissent, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere egissent pœnitentiam; verùmtamen dico vobis; Tyro, & Sidoni remissiùs erit in die judicii, quàm vobis. Et tu Capharnaum usque in infernum descendes; quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem; verùmtamen Dico vobis, quia terræ Sodomorum remissiùs erit in die judicii, quàm tibi.* Hic (si modò veritatem fateri ingenuè velis, removeasque alienas illas, tortasque interpretationes, quibus nihil tam clarè dicitur, quod obumbrari non possit) hic; inquam, apertissimè docet Christus, cum iisdem gratiis, quæ Judæis impœnitentibus datæ sunt, Tyrios, & Sidonios pœnitentiam facturos; sicque cum una, eademque gratia alium pœnitere, non pœnitere alium.

Neque cum Jansenio dicas, Christum loqui de pari gratia *externa*, non verò de pari *interna*: Id quippe absurdissimum est: Christus enim de illa gratia loquitur, cum qua fieri pœnitentia potest; at non potest cum sola externa; sicut non potest cum sola luce externa oculus videre, si careat interna facultate videndi: unde quàm non potest cæco imputari, quòd magis impingat, cadatque, quàm ille, qui sanis oculis est; quia licèt utrique Sol luceat, unus tamen interna videndi facultate caret, alter non caret: ita non posset Judæis impœnitentia præ Sidoniis exprobrari, si utrisque æqualiter quidem Christus

ſtus prædicaret, æqualiter miracula ederet, ſed non utriſque gratiam internam æqualiter daret, ſine qua tam nihil prædicatio, & miracula proſunt, quàm nihil ſurdo prodeſt optima, & dulciſſima cantilena. Reſponderent ergo Chriſto Judæi: quid ſurdis fabulam canis? priùs ſurditatem tolle, ut ſublaturus es Sidoniis, & tunc æquè, ac Sidonii prædicantem audiemus; nam ſi illis ſurditatem tollis, nobis non tollis, hoc eſt; ſi illis internam gratiam præbes, nobis non præbes, mirum non eſt, ſi nos non audimus, & audiunt illi? ſi nos non pœnitemus, & pœnitent illi. *Deinde* cùm dicit Janſenius: gratiam *internam* majorem Sidoniis, quàm Judæis à Deo paratam eſſe, licèt auxilia *externa* paria eſſent; cùm, inquam, hoc dicit Janſenius, divinatorem potiùs, quàm Theologum agit: Interna enim, & occulta ſciri niſi per externa non poſſunt; alioquin ſi externa removeas, tam ſciri nequit, quid Deus intra Judæorum, & Sidoniorum conſcientias egerit, eſſetve acturus, quàm ſciri non poteſt, quid in corpore humano agat anima, niſi vultu, colore, aliove ſigno prodente. A nobis ergo, qui per externa tantùm de internis arbitramur, ita ſentiendum eſt, ut credamus, illis plures, majoreſque gratias internas datas eſſe, qui plures, & majores externas accepêre, nam externa ad interna tanquam finem diriguntur. Sicut ergo, qui videt quàm plurimos remos adornandæ Claſſi, aut quàm plurimas machinas expugnandæ Urbi à Principe parari, nullus dubitat, quamvis non videat, parem quoque Remigum, militumque numerum conductum iri, ſine quibus nihil machinæ, remique proficerent; ita dicendum de Deo, cujus externa vocatio nulla eſſet, niſi jungeretur internæ, & ideo idem foret, non vocare, quàm ſic vocare, nam ùt optimè notavit etiam Juris Conſultus: *Nihil, & inutile paria eſſe dicuntur*. L. quoties ff. de Sadiſd. *cogat*. Obſervet Janſenius opera naturæ & gratiæ, videbitque externis organis, & inſtrumentis (niſi contrarium *per accidens*, extraque ordinem contingat) internas quoque vires, & potentias ſociari. Plantæ non ſolùm radices habent, ſed etiam vim internam, & nutritivam, quâ alimentum trahant: avibus & alæ, & vis volandi: animalibus & oculus externus, & in oculo ſenſus videndi. At lapides, aliaque inanimata, ſicut vitam non habent, ita nec organa, & inſtrumenta vivendi. Idem de gratia dicendum, nunquam videlicet gratiam, & vocationem externam ſine interna eſſe. Quod tantò certiùs eſt, ſi & ordinem naturæ, & Officium Angeli tutelaris attendas: Ordinem quidem

dem naturæ, quia cùm objecta externa sensum, sensus phantasiam; phantasia intellectum, intellectus voluntatem quodam nexu, ac serie causandi naturaliter moveant, fieri non potest, ut ex iis, quæ foris audiuntur, & spectantur, non proportionatæ, paresque illis externis in intellectu, & voluntate, ipsaque conscientia, cogitationes, cognitiones, trepidationes, aliique motus, & affectus animi existant, quos nemo non experitur, quoties prodigiosi aliquid videt, auditque: Officium verò Angeli Tutelaris quod attinet, quis ausit negare, etiamsi ponas Judæorum tam stupidos, & saxeos fuisse animos, ut Christo cùm verbis, tum prodigiis divinitatem suam asserente nihil moverentur; quis, inquam, negare ausit, non id Custodem Angelum egisse, ut internis, piisque cogitationibus, illustrationibus, inspirationibus, ac præsertim flagello timoris illorum conscientias agitaret, urgeretque ad credendum iis, quæ foris, tantaque coruscatione veritatis agebantur. Quòd si Christus de vocatione externa verissimè dixit Joan. 4. *Nisi ego venissem, & signa in eis fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*: quantò magis, veriusque dicendum erit de vocatione interna, eos qui istâ caruissent, non peccaturos; cùm, ut dixi, multò hæc magis ad credendum, quàm illa necessaria sit; sicut ad scribendum magis necessaria manus, quàm penna, & ideo magis etiam excusandus, qui non scribit, si careat manu, quàm si careat pennâ, nam hujus defectus suppleri potest, illius non potest. Denique nescio, an dici aliquid possit à Dei genio, ac dignitate magis alienum, quàm eum imitatione vanitatis humanæ pompam sui amoris foris tantùm expromere, ac instar Romani illius Cæsaris pictis tantùm conviviis invitatos frustrari; cùm potiùs experiamur, in omnibus operibus suis plura, & majora intus condere, quàm in superficie forisque exponat. Compara, quæ in plantis, quæ in brutis, quæ in hominibus, quæ in Cœlis, quæque in Sacramentis videntur, cum iis, quæ non videntur, & intelliges, verissimè à Propheta dictum: *quia Deus absconditus es*, hoc est, minimè ostentationis, pompæque amicum, ac instar Solis pretiosa quæque in fundo, occultoque elaborantis. Quantò ergo potiori jure id quoque de operibus gratiæ dicendum erit, quæ rationem beneficii, & hominis utilitatem pro fine habent; Deum videlicet vocando, dicendo, miracula patfando, non tantùm foris, verùm etiam, multoque magis inspirando, illustrando, excitandoque intus, & in anima operari; nam sine interna hac vocatione tam externa illa

nihil

nihil prodesset, quàm evertendis mœnibus nihil machinæ bellicæ prosunt, foris quidem, & aspectu terribiles, sed intus vacuæ. Potest quidem Deus dare, aut negare gratiam, cùm nemini debeat, sed si dat, dubium nullum est, talem dare, quæ juvare hominem possit, & quâ nisi utatur, exprobratione, pœnaque se dignum reddat; at talis non est sola gratia, & vocatio externa: nam ut frustra ligatum ad fugiendum invitas, viamque monstras, quâ exeat, & non exeuntem injustissimè accusas, nisi aut ipse solvas, aut saltem instrumenta solvendi offeras; ita frustra ad pœnitendum miraculis, & prædicatione Judæos Christus vocabat, frustra præ Sidoniis arguebat, si nihil in eorum cordibus per internam gratiam agebatur, quo solverentur. Aut ergo injusta exprobratio Judæorum præ Sidoniis fuit, aut si justa, non minùs per internam vocationem Judæi, quàm Sidonii ad exeundum, & pœnitendum adjuti, quod etiam eleganter S. Prosper magnus, & fidelissimus Augustini Discipulus iis verbis expressit lib. 2. de Vocat. Gent. cap. 26. *Gratia Dei in omnibus justificationibus principaliter præeminet, suadendo exhortationibus, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corq; ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo: quæ opitulatio per innumeros modos sive occultos, sive manifestos omnibus adhibetur: & quòd à multis refutatur, ipsorum est nequitia, quòd autem à multis recipitur, & gratia est divinæ, & voluntatis humanæ.* Ubi vides S. Prosperum de gratia internæ vocationis apertissimè loqui.

Dicunt alii, ideo Judæos præ Sidoniis objurgatos esse, quia pares Sidoniis quoad *gratiam sufficientem* erant, quâ poterant pœnitere; licèt impares essent quoad gratiam *efficacem*, & ad actum prædeterminantem, quæ solis Sidoniis destinabatur. Sed planè si affectus, & præventio absit, nemo non videt, quàm parùm hæc responsio ad rem præsentem faciat: Gratia enim sufficiens ad pœnitendum, quam illi statuunt, talis intrinsecè, & ex natura sua est, ut tantùm detur *ad posse*, non verò *ad agere*, & ideo, quàm actus secundus creatus necessariò, & essentialiter à causa prima, hoc est, à Deo pendet; tam necessariò præter gratiam sufficientem, quæ dat posse, requiritur gratia alia intrinsecè efficax, quæ det agere, sine qua, ùt ipsi, ajunt, tam nequit actus secundus, & operatio esse, quàm nequit aliquid esse non dependens, non proveniens à Deo; & ideò ab Orbe condito repertus est nemo, qui cum hac sola gratia sufficienti, quam

illi

illi docent, actu, vereque pœnituerit. Quæ si ita sunt, sequitur, non posse Judæos præ Sidoniis objurgatione dignos constitui. Nam primò nemo paria ab iis exigit, quibus paria non dedit; at Judæis, & Sidoniis paria non dantur; istis enim gratia sufficiens, & efficax datur, illis sufficiens tantùm; quid ergo mirum est, minùs reddidisse, qui minùs acceperant, minùs vicisse minùs armatos? minùs navigâsse, minùs vento adjutos? Si Princeps aliquis duos habeat belli Duces, quorum utrumque in bellum, & hostem mittat; sed primum manipulo tantùm; alterum Phalange instructum: primus verò hostem non aggrediatur, ùt poterat; alter aggrediatur, & fundat: primus quidem nec laudem nec præmium merebitur, imò potiùs pœnam, quia non fecit, quod poterat (suppono enim aggredi potuisse) Sed non propterea poteris exprobrare, quòd in tanta virium disparitate non æquè, ac secundus pugnavit, & vicit; nam ut quis *absolutè* arguatur, sufficit non fecisse, quod poterat: ut verò quis arguatur *comparativè* ad alium, necessaria est paritas virium, comparatio enim est æqualium, non inæqualium. Idem de Judæis, & Sidoniis dicas: isti Phalangem, illi manipulum acceperant, hoc est; Judæi gratiam sufficientem tantùm (cujus ad efficacem minor proportio, quàm manipuli ad Phalangem est) Sidonii & sufficientem, & efficacem; quid ergo mirum est, tam disparem effectum secutum esse ex tam dispari causa? Quæ incommoda locum non habent in ea gratia sufficiente, quàm prædicamus: ea enim, cùm ex natura sua, & copiosa & efficax sit, hoc est, virtutem producendi effectum de se habeat; nec ad posse tantùm agere, verùm etiam ad agendum tribuatur, & cum illa ipso facto quàm plurimi agant, egerintque; si contingat te non agere; non gratiæ defectus erit, sed voluntatis tuæ vitium. Nec refert, Deum prævidisse, cum illa te non acturum; prævisio enim nihil mutat naturam rei, causæque prævisæ: nec etiam tenebatur Deus, non dare eam gratiam, quâ prævidebat, te non usurum; sicut nec ideo tenebatur abstinere creando Soli, ac luci, quibus tamen quàm plurimos prævideat ad perniciem, & flagitia usuros. Accedit, moraliter saltem impossibile esse (ut nihil dicam de impossibilitate physica) cum sola gratia illa sufficienti pœnitere, quàm impugnamus: Illud enim moraliter impossibile dicimus, quod tam difficile homini est, ut nunquam, aut rarissimè ab eo fiat: at cum gratia sufficiente, qualem illi statuunt, non tantùm rarissimè, sed nunquam omnino factum, nec futurum est, ut quis pœniteat: at

quod

quod moraliter est impossibile, quomodo exprobrari, imputarique Judæis, quomodo tam gravi pœna, quàm est æterna, puniri potuit? id planè perinde est, ac si aliquem tota die ludere aleâ jubeas, nec sub pœna capitis alium numerum, quàm senarium jacere, quod physicè quidem possibile est (alioquin ne semel quidem eveniret) at moraliter impossibile. Quantò ergo minùs dicendum, præcipere Deum Judæis, ut cum sola sufficienti illa gratia pœniteant, æternùm perituri, nisi faciant; cùm tamen id eo genere impotentiæ moralis impossibile sit, quâ major dari non potest, hoc est tale, ut nunquam, & à nullo homine, vel factum, vel futurum sit.

Hanc ipsam de auxiliis æqualibus sententiam, quibus alii cooperantur, alii verò non cooparantur, tradit quoque S. Augustinus de Civitate Dei *Lib.12.cap.6.* ubi quærit, cur pulchra mulieris facie duobus oblata æqualiter corpore, æqualiter animo, æqualiter tentatione perversa affectis, unus amori succumbat, alter obsistat, maneatque pudicus; quærit, inquam, quæ ratio sit in causa tam pari tam disparis voluntatis? concluditque: non id dispari animo, dispari corporis temperamento, dispari tentationi (cùm omnia paria supponantur) sed dispari tantùm voluntati, pro suo arbitrio malum pro bono eligentis tribuendum. Quæ Augustini sententia, tamsiue anxia disquisitio vanissima erit, nisi paritatem quoque auxiliorum ponas, alioquin facillimè responderi possit, ideo stetisse unum alio cadente, non quòd impares animo aut corpore, aut tentatione, sed quòd impares viribus essent, hoc est, unus minori, alter majori gratiâ fulciretur: cur ergo tam anxiè, & per partes imparitatem quærit Augustinus, cùm illa in promptu sit? Si enim cessaret admiratio, & difficultas Augustini, positâ aliqua corporis, animi, aut tentationis disparitate; quantò magis cessare debet positâ inæqualitate gratiæ? Aut ergo Augustinus omnia etiam ex parte gratiæ æqualia supponit, aut si non supponit, vana est illius inquisitio, vana ratiocinatio. Sed ejus verba audiamus: *Si enim aliqui duo æqualiter affecti animo, & corpore videant unius corporis pulchritudinem, quâ visâ unus eorum ad illicitè perfruendum moveatur, alter in voluntate pudica stabilis persever et, quid putamus esse causæ, ut in illo fiat, in illo non fiat voluntas mala: Neq; enim pulchritudo illa corporis, nam eam non fecit in ambobus: quandoquidem amborum non dispariliter occurrit aspectibus: an caro intuentis in causa est? cur non & illius? an verò animus? cur non utriusq;? Ambos enim & animo, & corpore æqualiter affectos*

fuisse

fuisse prædiximus. An dicendum est, alterum eorum occulta maligni spiritus suggestione tentatum, quasi non eidem suggestioni, & qualicumque suasioni propria voluntate consenserit? Hanc igitur consensionem, hanc malam, quam malè suadenti adhibuit voluntatem, quæ in eo res fecerit, quærimus. Nam ut hoc quoque impedimentum ab ipsa quæstione tollatur, si eadem tentatione ambo tententur, & unus ei cedat, atque consentiat: alter idem qui fuerat, perseveret: quid aliud apparet, nisi unum voluisse, alterum noluisse à castitate deficere? Idem Augustinus *Lib. de Prædest. & Grat. cap.* 15. quærens, quid causæ fuerit, ut Nabuchodonosor, non Pharao Rex punientem Deum agnoverit, respondet: id non ad Dei præscientiam referendum esse, non ad disparem causam, non ad conditionem, & dignitatem inæqualem, non ad defectum externæ, aut internæ vocationis, sed ad solum merumque arbitrium; quamvis enim deseruerit Deus Pharaonem, id justo judicio factum, Deo quidem permittente, ut pro sua libertate caderet, non ideo tamen ne caderet, gratiam, & auxilium subtrahente. Verba Augustini sunt. *An fortè si piè de Deo, sicut expedit, sentiamus; etiam Pharaoni datam misericordiam reperimus? Patientia enim Dei valere ei debuit ad salutem, quâ differens justum, meritumque supplicium, miraculorum verbera densabat. Nunquid non potuit sicut flagellis cedens expulit populum, ita miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoscere? Si dicitur, Pharaonem non potuisse mutari, quia eum præsciverat Deus non esse mutandum: respondetur: Dei præscientiam non cogere hominem, ut talis sit, qualem præscivit Deus, sed præscire talem futurum, qualis futurus est, quamvis eum non sic fecerit Deus. Existere nihilominus fortasse aliquem reor, qui dicat, minùs idoneam ad salutem viam, si nulla intrinsecùs vocatione pulsatus, tamen quispiam flagelletur. Unde Nabuchodonosor ergo pœnitentiam meruit fructuosam: nonne post innumeras impietates flagellatus pœnituit, & Regnum, quod perdiderat, rursus accepit? Pharao autem ipsis flagellis est durior effectus, & periit. Hic mihi rationem reddat, qui divinum consilium nimiùm altum sapienti corde dijudicat; cur medicamentum unius Medici manu confectum, aliis ad interitum, alii valuerit ad salutem? Nisi quia Christi bonus odor, alii est odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Quantùm ad naturam, ambo homines erant: quantùm ad dignitatem, ambo Reges: quantùm ad causam, ambo captivum Populum Dei possidebant: quantùm ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid*

ergo fines eorum fecit esse diversos, nisi quòd unus manum Dei sentiens, recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit arbitrio? Ubi observa, ex ipso Sacro textu manifestum esse, Deum non solùm externis prodigiis, verùm etiam internis inspirationibus Pharaonis animum pulsâsse: Cùm enim Moses, & Aaron primo ingressu Dei mandatum exposuissent, & ille superbè, impièque respondisset: *quis est Dominus, ut audiam vocem ejus, & dimittam Israël? Nescio Dominum, & Israël non dimittam.* Posteà tamen flagellis, & prodigiis fractus, & Deum agnovit, & peccatum suum confessus est: *Misit,* inquit, *Pharao, & vocavit Mosen, & Aaron dicens: peccavi etiam nunc: Dominus justus est, ego & populus meus impii.* Hæc verò agnitio Dei sine gratia interna fieri non potuit, & ideo optimè argumentatur Augustinus: *nunquid non potuit sicut flagellis cedens expulit Populum; ita miraculis credens, Deum tantæ virtutis agnoscere?*

Hanc quoque æqualitatem auxiliorum agnovit S. Thomas in cap. 8. ad Rom. Lect. 3. ubi: *Hæc vocatio est efficax in prædestinatis, quia hujusmodi vocationi assentiunt.* Disparitas ergo non semper ex gratia, sed ex voluntate est; quod etiam Dominicus Soto insignis S. Thomæ Discipulus his verbis explicavit Lib. de Natur. & Grat. cap. 15. *In adultis reddenda est proxima causa, cur cùm duos æquè sit Deus paratissimus convertere, præsentissimâq; utrumq; misericordiâ adspiret, hunc trahat, illum non trahat, quæ revera reddi non potest, nisi quòd alter præbeat assensum, & cooperetur, alter verò minimè.* Vides hîc à Soto supponi, Deum ex parte sua æquè ad utrosq; convertendos paratissimum esse, quod dici non potest, nisi utrique parem gratiam adspiret. Quòd verò non uterque trahatur, id esse, non quòd Deus non æqualiter juvet, sed quòd homo non æqualiter velit. Idemque S. Doctor 3. p. q. 69. a. 8. ad 2. *In baptizatis quòd major, vel minor gratia apparet, potest dupliciter contingere: uno modo, quia unus in Baptismo percipit minorem gratiam, quàm alius propter devotionem majorem. Alio modo, quia etiamsi æqualem gratiam percipiant; non æqualiter eâ utuntur, sed unus studiosiùs in ea proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deest.* Ubi nota, D. Doctorem non loqui tantùm de gratia habituali, verùmetiam de actuali, quæ per Sacramenta non minùs, ac habitualis æqualiter dispositis, æqualiter confertur, ùt idem docet *q. 62. a. 2.* *Deinde* illa verba: *non æqualiter eâ utuntur, sed alius gratiæ Dei deest,* significant gratiam actualem, quæ sola dat

usum, & actualem influxum, & ideo ei soli dicimur *deesse*, sicut qui Soli oculos claudit, ne videat, non dicitur deesse oculo, aut facultati visivæ, quæ dat potentiam videndi; sed dicitur deesse Soli, ac luci, quibus ad actualem visionem excitatur.

Imò idem Angelicus clarissimè tradit, non solùm æquali, verùmetiam majori gratiâ internâ à Deo instructum vocationi subinde non respondere, ac consensum negare: Docet enim *1. p. q. 62. a. 6. & q. 63. a. 7.* Angelos gratiam, quâ converterentur ad Deum, consecutos esse juxta mensuram perfectionum naturalium, sicque Lucifero quippe omnium perfectissimo maximam quoque ante alios gratiam contigisse. Verba S. Doctoris sunt: *Dicendum quòd secundùm gradum naturalium Angelis data sint dona gratiarum, & perfectio beatitudinis, ùt puta si ædificator lapides polit ad construendam domum, ex hoc ipso, quòd aliquos pulchriùs, & decentius aptat, videtur eos ad honoratiorem partem domûs ordinare: Sic igitur videtur, quòd Deus Angelos, quos altioris naturæ fecit, ad majora gratiarum dona, & ampliorem beatitudinem ordinaverit. Et idem apparet ex parte ipsius Angeli: Non enim Angelus est compositus ex diversis naturis, ut inclinatio unius naturæ impetum alterius impediat, aut retardet, sicut in homine accidit. Quando autem non est aliquid, quod retardet, aut impediat, natura in id secundùm totam suam virtutem movetur; & ideo rationabile est, quòd Angeli, qui meliorem naturam habuerunt, & fortiùs, & efficaciùs ad Deum sint conversi, quia secundùm intensionem conversionis in Deum datur major gratia, & gloria. Unde videtur, quòd Angeli, qui habuerunt meliora naturalia, habuerunt plùs de gratia, & gloria. . . . Fuit autem Dæmonum peccatum superbia, cujus motivum est excellentia, quæ fuit major in superioribus Angelis, & ideo dicit Gregorius, quòd ille, qui peccavit, fuit superior inter omnes, dum enim cunctis agminibus Angelorum prælatus eorum claritatem transcenderet, ex eorum comparatione elatior fuit. Et hoc videtur probabiliùs; quia peccatum Angeli non processit ex aliqua pronitate, sed ex solo libero arbitrio, unde magis videtur considerande esse ratio, quæ sumitur à motivo excellentiæ ad peccandum.* Eademque opinio est Magistri Sententiarum *in 2. Distinct. 2.* ubi: *Angeli, qui naturâ magis subtiles, & sapientiâ ampliùs perspicaces creati sunt, hi etiam majoribus gratiæ muneribus praditi sunt.* Et nota verba Angelici Doctoris, non solùm de gratia habituali, verùm etiam actuali intelligenda esse: Dicit enim: *Angelos, qui meliorem*

liorem naturam habuerunt, fortiùs, & efficaciùs ad Deum conversot esse; at hæc fortior & efficacior conversio opus est gratiæ actualis, ut taceam, gratias actuales proprietates esse habitualis, & ideo majori habituali majores quoque actuales debentur, nisi obicem ponas; at Lucifer ante peccatum nullum obicem posuit, unde sequitur, si majorem habitualem habuit, majorem quoque actualem habuisse.

Idem S. Thomas *1. 2. q. 106. a. 2. ad 2.* cùm præmisisset: *etiam littera Euangelii occideret, nisi adesset interiùs gratia fidei sanans, adiungit: Si quis post acceptam gratiam novi Testamenti peccaverit, majori pœnâ dignus est tanquam majoribus beneficiis ingratus, & auxilio sibi dato non utens. Nec tamen propter hoc dicitur, quòd Lex nova iram operatur, quia quantùm est de se, sufficiens auxilium dat ad non peccandum.* Si, ùt ait S. Doctor, peccans post acceptam gratiam novi Testamenti majori pœnâ dignus est; tanquam majoribus beneficiis ingratus, sequitur, multos cum majori gratia tam interna, quàm externa (nam sola externa beneficium dici non potest, cùm juxta S. Doctorem *ad litteram occidentem* pertineat) in novo Testamento graviùs peccare, quàm peccaverint alij cum minori gratia in Testamento antiquo; sicque cum majori gratia peccare aliquos, cùm tamen alii cum minori, aut non peccent, aut saltem non tam graviter peccent.

Id etiam videtur apertissimè Christus insinuâsse, cùm Matth. 12. dixit: *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ: & ecce plùs quàm Jonas hic. Regina Austri surget cum generatione ista, & condemnabit eam, quia venit de finibus terræ audire sapientiam Salamonis, & ecce plùs quàm Salamon hic.* Hic docet Christus, Judæos majoribus beneficiis, & gratiis donatos, quàm Ninivitas, Austrique Reginam fuisse, & tamen Judæos non credidisse, cùm Ninivitæ, & Regina Jonæ, ac Salamoni crediderint tantò Christo minoribus, & ideo Judæos à Ninivitis condemnatum iri. Neque hic iterum opponas, hæc Christi verba de gratia externa, non interna intelligenda esse, nam ut jam dicta omittam, Christus loquitur de majori beneficio Judæis quàm Ninivitis præstito, & de quo præ Ninivitis ad credendum, & pœnitendum moveri debuerant; at gratia exerna, nisi internæ respondeat, majus beneficium dici non potest, nec ad magis credendum, ac pœnitendum sufficit, cùm, ùt suprà ex S. Thoma notavimus, gratia externa sine interna ad litteram occidentem perti-

beat. Planè desiperet Medicus, qui crederet, se majus beneficium vulnerato præstitisse, quòd non validiori ad sanitatem, sed pulchriori ad speciem, aut majori emplastro plagas obduxisset. Ipse quoq; Seraphicus Doctor de hac ipsa æqualitate gratiarum ita loquitur Distinct. 16. p.2.a.2.q.1. *Ex æquali gratia aliquando magis fervens elicitur motus, aliquando minùs, secundùm cooperationem liberi arbitrii*. Nec verò mirari oportet, cum fortiori, aut æquali gratia alium dissentire, alio consensum dante: cùm enim nulla gratia tam valida sit, cui dissentire non possis; quid mirum est, aliquando dissentiri, hoc est aliquando fieri, quod semper fieri potest? Imò potiùs mirandum esset, si quod fieri potest, fieret nunquam. Sed jam alia videamus.

V. Hæc ipsa effusissima in homines bonitas ex iis etiam arguitur, quæ in bruta animantia, omnesque etiam insensibiles creaturas videmus à Deo quotidie conferri: Quod enim brutum tam vile, cui non omnia ad vitam necessaria, imò etiam commoda pro singulorum natura non copiosè suppetant? Arbori datæ radices, quibus alimentum rapiat, fibræ, quibus transmittat, folia, quibus protegatur, flores, quibus ornetur, pluviæ, rores, lucis, umbræque vicissitudo, quibus nunc frigore, nunc calore, iustâ, æqualique temperie foveatur. Quid dicam, singulas ferè stellas singulis arboribus propitias? aliæ siquidem crescente, aliæ cadente Lunâ proficiunt: aliæ Martem, aliæ Venerem, aliæ Cancrum, aliæ Taurum amant; Vites, & oleæ Virgiliarum exortu concipiunt, Solstitio florent. Quid ventos maturandis fructibus paratos? aliæ enim Aquilonibus, aliæ Favoniis germinant. Quid nives tegendis, fovendisque seminibus lanæ instar hyeme injectas? Quòd si arborum aliquæ ultra solita, & communia naturæ beneficia, peculiaribus præsidiis indigeant, quando ista defuere? Sic vitibus, quia Sole, & aprico gaudent, ne calore nimio læderentur, dati adversus æstum largissimi pampini. Tritico, ne à vermibus, qui à terra proveniunt, infestaretur, dati longiores calami, quibus in altum, terrâque procul injuriam fugerent. Rosæ spinis armatæ, ne passim, impuneque carpantur. Lillia, quæ flore prægrandi, multoque onusta, crassioribus caulibus, thyrsisq; imposita, ne oneri cedant. Terra quia naturæ siccæ, solidæque; tot fontibus, tot fluviis, pluviisque rigata: & ne displiceat nuditate, aut homini vilescat, quippe infimum elementum, tot florum illecebris vestita, tot preciosis metallis, & gemmis impleta, quodque mirissimum est, tam gravis, ingensque moles, cui sustinendæ non Alpes,

non Apennini, non omnium columnarum fulcimenta, licèt ære, aut adamânte compacta sufficiant; ita uno puncto, seu centro libratur; ut licèt in medio aëre suspensa, licèt tot hominum, pecudum, ædificiorum, Urbium, Montiumque oneribus prægravata in nullam partem inclinet, sed immota, inconcussa perduret; cumque levissimam pilam ne uno quidem momento aër sustineat, sustinet tamen jam sexies mille annis Orbem Terrarum semper pendulum, nunquam caducum, succollante Dei Providentiâ. Denique nihil non copiosè, & affatim in fines usus que suos instructum. Eadem in corpus humanum naturæ benignitas, quod tot membris, tot fibris, tot nervis, tot visceribus, tot humoribus, tot venis distinxit, ut ei non solùm ad necessaria, sed etiam ad jucundè, commodoque operandum nihil penitùs desit. Dati oculi, ne impingeret; pedes, ne caderet, manus, ne torperet, os, dentes, stomachus, ne inediâ consumeretur: comæ ad ornatum, genæ & facies ad venustatem, vox, quæ non tantùm animi arcana transfunderet, verùm etiam audientes cantu mulceret. Taceo mille alia divinæ Providentiæ in animantes miracula, in quibus nihil desideres, quod deceat, quod conducat, quod prosit, quodque immensam Creatoris beneficentiam non mille argumentis prodat. Quis ergo, nisi planè desipiat, suspicari possit, in omnes creaturas tam copiosum, tam splendidum, in solos homines tam parcum, modicumque fuisse, ut eis, quæ ad animæ salutem necessaria sunt, aut subtrahat, aut tam inclementer, avareque suppeditet, ut difficilimè, ægerrimeque consequi eam possint. Magis ergo bruta animantia, imò creaturas inanimes diligat, quàm animas immortales, suique imagine impressas, & cœlesti Regni hæredes? Magis plantis providebit, quàm filiis? magis curabit, quæ in obsequium, & famulatum hominis condita sunt, quàm hominem ipsum creaturarum omnium finem, mundique Principem? Planè id nihil aliud foret, quàm nobilissimam Dei perfectionem, quæ amor est, penitùs deformare, & inordinatissimam reddere, quippe qui minimis rebus maximam curam, maximis verò minimam impendat, sicque contra leges justæ charitatis vilissima impensè diligat, pretiosissima verò, qualia animæ sunt, aut omnino negligat, aut cordi non habeat puerorum videlicet amores imitatus, qui rerum ignari, pomum præ auro, vitrum præ margaritis eligunt, chariusque habent. Cumque, ut dixi, homo sit sublunarium creaturarum finis, creaturæ verò sint media in commodum, obsequiumque hominis creata, ut

ut eum videlicet aut vestiant, aut pascant, aut oblectent, aut medeantur, aut hospitio recipiant, si Deus, inquam, minùs homini, quàm aliis creaturis provideat, planè inconsultissimum facies, quippe qui media fini præponat, perindeque agat, ac si opulentissimus Princeps splendidissimam Filio domum adornet, familiam pretiosa veste, penuariam electissimis cibis, Aulas supellectile Regia instruat, Filio interim Regni hærede, omniumque Domino gelu algente, seminudo, & vix famem tolerante. Quæ si tam absurda sunt, ut in nullum hominem cadant, quantò minùs cadent in Deum? aut ergo Deus talis non est, qualem nobis & Scripturæ, & ratio depingunt; aut si talis est, non minùs in homines, quàm in alia benignus, quæ homini serviunt.

VI. Huc etiam spectant, quæ Deus corpori, vitæque temporali degendæ tam largè, affluenterque providit, ut omnem planè admirationem vincant, & ex iis facilè colligas, quid de anima sentiendum sit, tantò corpore præstantiori, quantò Rex suo palatio, artifex suis instrumentis præstantior est. Ergo corpori vestiendo, ornandotue quot in avibus plumæ, in piscibus purpuræ, in pecudibus pelles, in vermibus serica, in mari uniones, in montibus metalla, gemmæque parata? Quotque flores, herbæque in remedia morborum? quot liquores siti, quot escæ fami delendæ per Elementa dispersæ? quid de illis dicam, quæ tanto numero, tanta varietate, non ad necessitatem, sed ad delicias homini data? quot colores oblectandis oculis, quot soni demulcendis auribus? quot artes fallendo tempori inventæ? Et hæc omnia adeò in universum genus humanum effusa, ut nullam toto orbe nationem reperias tam barbaram, tam incultam, tam à vera Religione alienam, cui non remedia, non vestes, non cibi, non tecta, non omnia denique fovendo corpori necessaria natura impensè providerit. Audi Senecam in hoc ipsum argumentum ita disserentem lib. 4. de Beneficiis: *Tot arbusta non uno modo frugifera: tot varietates ciborum per totum annum diggesta; jam animalia omnis generis, alia in sicco, solidoq;, alia in humido nascentia, alia per sublime demissa, ut omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret. Unde istum, quem trahis spiritum? unde istam, per qu am actus vitæ tuæ disponis, atq; ordinas lucem? unde sanguinem, cujus cursu vitalis calor continetur? unde ista palatum tuum saporibus exquisitis lacessentia? Neq; enim necessitatibus tantummodò nostris provisum est, usq; in delitias amamur.* Si ergo quæ ad conservandum, recreandum-

dumque corpus necessaria sunt, desiderari Deus à nullo mortalium voluit; quantò minùs id de Animabus voluisse dicendus erit? Quid enim aliud est corpus, quàm Animæ instrumentum? Si ergo adornando instrumento tantâ curâ laboratum est, quantò magis laboratum fuerit, ne quid deesset artifici? alioquin quid pingendæ imagini prosint exquisitissimi colores, cœco, & manco Pictore? aut conficiendo bello acutissimi, & limatissimi gladii, laguente, invalidoque milite? Cùm ergo Deus animas hominum æternæ felicitati condiderit, in eumque finem corpori velut Instrumento adstrinxerit, planè studium instrumento impensum manifestissimo argumento est, multò magis curatum esse, ne quid ad hunc finem obtinendum artifici, hoc est, animæ deesset.

VII. Accedit, nihil causis maximè intellectualibus tam naturale, insitumque esse, quàm ut opera, quæ ab ipsis procedunt, commendatissima habeant, tantoque magis, quantò illa nobiliora sunt, pretiique majoris. Si quis peregrinum florem in horto domestico manu sua consevit, aut vivacissimis coloribus, summaque arte imaginem adumbravit, aut ingenti studio poëma confecit, quàm anxiè, quantâque curâ laborat, ne pereant, ne grandine, ne pulvere, alioque casu corrumpantur? Ita Cæsar Commentarios, quos nocturnis horis elucubravit, ne Naufragus quidem, ac hoste persequente dimisit. Ita Parrhasius domo incendio conflagrante, nihil aliud, quàm Adonidem suum servari optabat. Ita res quoque sensu carentes, arbores exempli causâ, poma à se producta & sinu ferunt, & succo alunt, & foliis, tunicisque corticum vestiunt, & non priùs dimittunt, carpique patiuntur, quàm jam matura, suisque numeris absoluta. Quid ergo de Deo dicemus, inter cujus opera nihil pulchriùs, nihilque præstantiùs animâ humanâ, & immortali, in qua divinitatis imago velut in tersissima crystallo non sculpta, non picta, non opere plumario intexta, sed naturaliter ingenita efflorescit; hoc, inquam, tam regium opus, nulloque pretio æstimabile, Deus non cordi habeat, impenseque custodiat?

VIII. Sed præsertim hæc ratio convincit, quòd in hominis structura, non peritissimi tantùm Conditoris & Artificis, verum etiam amantissimi Patris officium, ac partes sustineat Deus: cùm enim carnalis pater modicam tantùm sanguinis sui portionem corpori formando præstet, circa animam verò nihil penitùs agat, solus est Deus, qui paterni sanguinis indigestam massam elaborat, distinguit, & in

tot

tot organa, perfectumque corpus componit, idque multò nobiliori ratione, quàm Sculptor ex rudi marmore statuam, aut Pictor in nuda, rasaque tabula pulcherimam Helenam fingat. Quantò ergo justiori titulo statuarium, & Pictorem dicimus, non qui saxum, & tabulam dedit, sed qui eam sculpsit, pinxitque; ita longè magis pater vocandus est, qui corpus humanum tam stupendo opere ex paucis humani sanguinis guttis confecit, quàm qui guttas ipsas suggessit. Animam verò quod attinet, præcipuam videlicet hominis partem, ea solius Dei opus, & specimen est, ut proinde sive corpus, sive Animam spectes; nemo ita hominis pater, ùt Deus est. Cùm ergo tantam videamus esse hominum in suas proles charitatem, tamque iis alendis, educandis, custodiendis, augendisque solicitudinem, tantam quoque in eos clementiam, si erratorum pœnituerint, sinumque paternum repetierint; quis hæc ipsa non multò magis in Deo agnoscat omnium Patrum maximo, & præstantissimo; Ille, qui amorem filiorum omnium hominum, imò omnium Leonum, Tigridumque animis impressit, ille, inquam, filios suos non amavit? aut si amavit, non seriò, non officiosè, non efficaciter; sed vel simulatè, vel perfunctoriè tantùm? Sicque in illo amoris affectu, quo nullus innocentior, nullus justior, vinci se ab hominibus, imò à brutis, & serpentibus feret? Planè tam hæc sunt Deo indigna, ut ne cogitari de illo quidem sine scelere possint. Ergo si Deus omnium Pater, imò si magis Pater, quàm reliqui hominum; sequitur, ut omnes seriò, officiosè, & efficaciter diligat: & si diligit, ut omnibus affatim, copioseque provideat; nec enim pater esse potest, nisi vehementer diligat, nec vehementer diligere, nisi vehementer quoque provideat, & curet. Aut ergo pater non est, aut si est, non utcumque, non perfunctoriè, sed flagrantissimè amat.

IX. Sed nihil æquè hunc Dei in homines beneficientissimum amorem, ùt opus Redemptionis ostendit: Si enim amantis est, amato uniri, eique similem fieri, quæ major unio, non dico reperiri; sed vel cogitari illâ potuit, quæ cum divina, humanaque natura intercessit, quæque in Sacra Eucharistia singulis Fidelium offertur? adeò ut caro, sanguis, & Divinitas Redemptoris, carni, sanguini, naturæque hominis fidelis verè misceatur: atque ut hanc ipsam Unionem Deus operi manciparet, quot miraculis, quot prodigiis actum? *Deinde*: quæ major similitudo effingi potuit, quàm ut Deus depositâ, aut potiùs velatâ Majestate, non solùm naturam, verùm etiam miserias

ſerias, inopiam, labores, lacrimas, ipſamque hominis mortalitatem indueret? Planè tanta hæc fuit, tamque prodigioſa ſimilitudo, ut neque re ipſa parem unquam habuerit, nec etiam omnibus Poëtarum mendaciis fingi par aliqua potuerit: nam quòd Achilles, & Hercules Amicarum gratiâ poſitis armis togam, & colum, ornatumque muliebrem induiſſe fingantur, quid rogo id eſt, ſi cum Myſterio Incarnationis componas? Quantò enim major inter Deum, & hominem, inter naturam, & tunicam diſtantia, tantò major quoque magiſque ſtupenda Dei cum homine conjunctio: quid Achilles, & Hercules ad Deum? quid palla muliebris auro, gemmiſque intexta ad ipſam, veramque hominis naturam? Quid aliquorum dierum ſcena, & ludus (nec enim Achilles, & Hercules ſemper fæminam egerunt) ad perpetuam, & hypoſtaticam Unionem? quanquam nec mirum eſt, plùs feciſſe Deum, quàm Poëtæ fabulari potuerint; cùm iſtorum fingendi facultas finita ſit, infinita verò potentia, & dilectio Dei. Quem ergo majorem amorem, & ſimilitudinem cum amato illâ velis, quam nec fingendo, nec mentiendo quidem aſſequi ullus hominum potuit? Rurſus ſi certiſſimum amoris argumentum eſt pati, quis magis, aut plura paſſus eſt, quàm Deus pro homine? poterat enim vel uno ſuſpirio, unâque lacrimâ, imò vel unico verbo homines redimere, ſed ut amorem, & miſericordiam ſuam teſtaretur, utque maximos etiam peccatores ad maximam fiduciam invitaret, neque magnitudine ſcelerum ſpem veniæ deponerent, voluit ea ferre, quæ omnem neceſſitatem, omnemque modum, & exemplum ſuperarent: voluit, inquam, mari, quod potuit guttâ; voluit non ſufficere charitati, quod ſufficiebat Redemptioni; voluit totus in noſtros uſus expendi. Utque B. Thomas Villanovanus eleganter exclamat: *Dilexiſti me Domine ſupra modum, dilexiſti me ſine modo. Et qui omnia in numero, pondere, & menſura feciſti, in me diligendo omnem modum, pondus, & menſuram exceſſiſti.* Et tamen poſt tot amoris argumenta, & pignora, quæris adhuc anxius, & diſputas, ac velut de re incerta, & nuper ex Indiis audita, frigidè interrogas, an verum ſit, Deum amare? perinde ac ſi quis algens, geluque confectus, poſtquàm diu igni aſſedit, & calore refectus eſt, circumſtantes per otium interroget: an verum ſit, quod Ariſtoteles, & Philoſophi paſſim teſtantur, ignem calidum eſſe? quid ex Philoſophis, & Theologis quæris? te ipſum, & beneficia toties, ac tanti pretii accepta, ac ſanguinem pro te venis omnibus ſparſum interro-

ga, & ista quovis Philosopho, & Theologo melius, certiusque testimonium amori in homines dabunt. Quid enim est seriò, & efflictim amare, si illud non fuit? aut quæ tu dabis veri amoris paria exempla? Planè aut nemo unquam seriò amavit, aut amavit Deus. Postquàm verò, ut amorem suum hominibus probaret, etiam in eorum pretium Unigenitum dedit; optimè infert Apostolus: *Quomodo non cum illo omnia nobis donavit?* Quasi dicat, quid negabit Deus petenti, postquàm etiam non petenti Unigenitum sponte donavit? qui plantam integram dedit, negabit pomum? qui thesaurum profudit, circa micam rixabitur? Et planè quid sunt omnia bona, & beneficia creata, si cum Dei Filio comparentur, quàm micæ, & guttæ? ergo guttam non dabit, qui dedit mare? hoc est, non dabit gratiam, qui dedit Filium? Planè aut ratio, & Apostolus fallunt; aut Deus donato Filio negare nihil ampliùs potest.

X. Et denique id ipsum experientiâ constat: Quis enim gratias, & adminicula numeret quibus Ecclesia abundat, Christianis partim sanctificandis, partim expiandis, partim in accepta gratia conservandis, sicque ad æternam vitam promovendis. Quot Sacramenta? quot libri, quot Templa, quot exempla, quot Sacrificia, quot conciones, quot catecheses, quot Sacerdotes, quot Missionarii, quot Indulgentiæ, quot Collegia utriusque sexûs vel tuendæ, vel recuperandæ innocentiæ? quot Religiosorum cohortes juvandis peccatoribus promptæ? Denique mille modi, mille artes repertæ, quibus & sanis, & infirmis, & morientibus subveniretur, tantâ copiâ, tantâ varietate, tantaque illecebrâ, & condimento pietatis, ut ferè mirum sit, inter tot præsidia, & blandimenta virtutum perire aliquem posse: *Heu quot sunt ad salutem viæ*, exclamat Chrysostomus; & Augustinus in Psalm. 102. *vocat undiq; ad correctionem, vocat undiq; ad pœnitentiam, vocat beneficiis, vocat per Lectorem, vocat per tractatorem, vocat per intimam cogitationem, vocat per flagellum correptionis, vocat per misericordiam consolationis*. Et Propheta legis Evangelicæ felicitatem depingens Isa. 35. *scissæ sunt*, inquit, *in deserto aquæ, & torrentes in solitudine; & quæ erat arida, erit in stagnum, & sitiens in fontes aquarum: in cubilibus, in quibus priùs dracones habitabant, orietur viror calami, & junci: & erit ibi semita, & via, & via sancta vocabitur, & hæc erit vobis directa via, ita ut stulti non errent per eam*. Planè si vel centesimam eorum partem Christiani faciant, ne pereant, quæ faciunt, ut pereant; nemo illorum beatus non esset, ut meri-

meritò scripserit eloquentissimus Salvianus lib. 3. ad Eccl. *O Cacitas, ô insania! quanto studio infelicissimi hominum id efficitis, ut miserrimi in aternitate sitis, quod minore cura, minore ambitu id vobis praestare potuistis, ut semper beati esse possetis.* Quòd si Christianorum aliquem etiam perditissimum interroges, an expertus ipse non fuerit mille Dei beneficia, mille gratias, mille internas, externasque inspirationes, occasiones pœnitendi? fatebitur. Si porrò urgeas: an ingenuè, bonaque fide dicere possit, Deum sibi defuisse, seque justam de illo conquerendi causam habere? negabit: idem secundus, idem tertius, idem quartus, idem alii, omnesque respondebunt. Si ergo nemo in Cœlo, nemo in terra, nemo in inferno repertus, qui causam suæ damnationis adscripserit Deo, qui gratiam accusaverit; cur ergo nos quoque non omnium testimonio, non experimentis, non oculis, & conscientiæ propriæ credimus, sed vanis cavillationibus circa fontes Nili rixamur, nodumque in scirpo quærimus, hoc est, ea insequimur, quæ inveniri non possunt, ea omittimus, quæ in oculis, & manibus sunt? Constat, Deum posse; constat, Deum velle; constat, Deum dare; constat, Deum usque ad sanguinem, & mortem tibi sanando laborâsse; constat, te sanitatem, ac remedia nolle; & adhuc causam tuæ perditionis quæris, gratiamque incusas? quasi omnibus contentionibus nostris fieri possit, ut vera non sit illa Prophetæ sententia: *Perditio tua ex te Israël, ex me tantùm auxilium tuum.* Duo sunt ergo hominis fines: perire, & salvari, hoc debemus Deo, illud nobis.

XI. Quæ omnia licèt in Christianis maximè appareant, in cæteris quoque mortalium quamvis infidelibus, & barbaris suo modo intelligenda sunt: Si enim Milvi, Ciconiæ, hirundines Ægyptum, & plagas suas, viasque nôrunt, quibus mari transmisso hyeme protegantur; si apes suos flores, Aquilæ suum Solem, magnes suam Stellam, Cervi, Graculi, Merulæ, Ursi dictamnum, laurum, Mandragoras, herbasque alias medicas, quarum gustatu sanentur: si omnia flumina suum mare, omnia Elementa suum centrum agnoscunt, quò nemine docente rapiuntur, & in quo denique quiescunt, quis credat, tot hominum myriadas esse, qui Deum, finemque suum, & media ad illum perveniendi nesciant; sicque brutis, & saxis stupidiores, quod nullum istorum latet, ipsi tanto numero, tantoque tempore ignorent? Si nulla Natio tam remota, tam barbara, cui non Sol, non Stellæ, pluviæ, non omnia ad vitam corporis necessaria suppe-

tant, quis credat necessaria ad vitam animæ defutura? Si omnibus iis Angelus tutelaris datus, quis credat, hunc cessaturum ea suggerere, sine quibus salvi esse non possint? Si pro illis quoque & passus, & mortuus est Christus, qui credat, non iis & illa omnia daturum, sine quibus frustra sanguinem,& vitam dedisset? Nemo tam imperitus,qui visa pulcherrima domo, non continuò intelligat, fuisse aliquem Architectum, qui struxit. Nemo, qui procul audito dulcissimo, & ordinatissimo cantu, ac voce, & fidibus mixto, non cogitet, esse aliquem Musicum, vocis, sonique authorem, visoque corpore, quod movetur, quod loquitur, persuasum non habeat, illud vivere, animoque constare, quamvis nec vitam, nec animum, nec Musicum, nec Architectum videat. Ita omnino sentiendum est, nullum in Europa, nullum in Asia, nullum in Africa, Americaque hominem esse, qui viso pulcherrimo hoc Mundi opere, non quodam naturali instinctu ad Opificem cognoscendum, amandum, colendumque moveatur? Aut si fingas, contrà quàm in brutis experimur, tantùm hominis naturam,& rationem non posse; quis dubitet, Angelum singulis datum, ipsumque Conditorem, ùt in aliis rebus, ita in hac quoque tam necessaria defectum naturæ suppleturum? Audi Augustinum in Psalm. 77. *Corpus tuum videtur, anima tua non videtur*: *unde scis quia vivit, cujus animam non vides? unde scis, inquam? respondebis; quia loquitur, quia ambulat, quia operatur. Stulte ex operibus corporis agnoscis animam viventem; & ex operibus creaturæ non potes agnoscere Creatorem?* *Rursus*: Sicut ex illo principio omnibus naturaliter impressio: *vitam conservandam esse*, nemo non intelligit, esse comedendum, esse bibendum, manum opponendam, & perdendam esse, ferro capiti imminente, idque citra discursum, nulloque Magistro: ita ex illa, primaque regula omnium honestarum actionum, quamquàm natura nullum non docuit, videlicet, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, nemo non agnoscit parentes, & Magistratus observandos; homicidia sine justa causa, furta, adulteria vitanda; quæ si contra naturæ, ac rationis imperium fiant, etiam nullo teste, nulloque vindice, mox apud Barbaros quoque conscientiæ flagella, timores, ocultique carnifices; *nullum enim scelus, licèt illud fortuna exornet, muneribus suis impunitum est, quoniam sceleris in scelere supplicium est, inquit, Seneca Epist.* 98. *Deniq;* sicut inter tot hominum millia nemo fuit, qui totam vitam dormiendo egerit, nunquam experrectus; ita multoque minùs repertus aliquis,

qui

qui Deum, & ad salutem necessaria semper ignoraverit; hoc enim est animæ ignorantia, quod corpori somnus, nec hic esse perpetuus, nec illa potest.

Id ipsum ex Sacris Litteris ostendi potest: nam ad Rom. 1. ita de Gentilibus loquitur Apostolus: *Quod enim notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit; invisibilia enim ipsius à creatura Mundi per ea, quæ facta sunt, conspiciuntur; sempiterna quoq; ejus virtus, & Divinitas, ita ut sint inexcusabiles, quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt*. In quæ verba Doctor Angelicus: *Considerandum est*, inquit, *quod Deus homini dupliciter aliquid manifestat: uno modo infundendo lumen interius, per quod homo cognoscit: altero modo proponendo sapientiæ suæ signa externa, videlicet sensibiles creaturas: sic ergo Deus homini manifestatur*. Et Sap. 13. *A magnitudine speciei, & creaturæ, cognoscibiliter poterat Creator earum videri*. In quæ verba S. Augustinus lib. 10. Confess. *Percussisti cor meum verbo tuo, & amavi te: Sed & Cœlum, & Terra, & omnia quæ in eis sunt undique mihi dicunt, ut te amem, nec cessant dicere omnibus ut sint inexcusabiles*. Et Serm. 143. de Temp. *Revelatur ira Dei super omnem impietatem. Quid est super omnem? non solùm super Judæos qui Dei Legem acceperunt; verùm etiam super impietatem Gentium, quoniam quod notum est Dei, manifestum est illis. Unde manifestum? adhuc audi: Deus illis manifestavit. Si quæris, quomodo manifestavit, quibus legem non dedit? audi quomodo: invisibilia enim ejus à constitutione Mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Quare ergo inexcusabiles? quia cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt. Non dicit, nescientes Deum, sed cognoscentes. Unde cognoscentes? ex his, quæ fecit. Interroga pulchritudinem terræ, interroga pulchritudinem Maris, interroga pulchritudinem dilatati, & diffusi aëris; interroga pulchritudinem cœli; interroga ordinem Siderum; interroga Solem; interroga Lunam; interroga ista, respondent tibi omnia: ecce pulchra sumus: pulchritudo eorum, confessio eorum est. Ista pulchra mutabilia quis fecit, nisi incommutabilis pulcher in se ipso?* Et S. Prosper. lib. 2. de Vocat. Gent. cap. 1. *Quod est testimonium, quod semper Domino deservivit, & nunquam de ejus bonitate, ac potestate conticuit, nisi totius mundi inenarrabilis pulchritudo, & inenarrabilium beneficiorum ejus dives, & ordinata largitio? per quam humanis cordibus quædam æternæ Legis tabulæ præbebantur, ut in paginis Elemen-*

mentorum, & voluminibus temporum communis, & publica divinæ institutionis doctrina legeretur. Cælum ergo, Mare, Terra, & omnia, quæ in eis sunt, protestabantur gloriam Dei, & prædicatione perpetua majestatem sui loquebantur Authoris. Et S. Hieronymus Epist. 3. ad Nepotianum: *Totius Mundi una vox est, Deus est.* Philo Judæus lib. 4. de Monarch. *Si quis in civitatem veniat legibus optimis constitutam, quid aliud suspicabitur, nisi regi ab optimis Magistratibus? Quamobrem qui in magnam introjerit civitatem, Mundum videlicet, ibiq; contemplatus fuerit aëris temperiem, annuarum tempestatum conversiones, Solem, Lunam, Stellas, diei noctisq; moderatrices, & cæterorum errantium, fixorumq; siderum, & Cœli totius in orbem agitationem, & choræas; nonne verisimiliter, aut potiùs necessariò de Patre, & Conditore, nec non Rectore cogitabit?* S. Damascenus Lib. 7. Orthodoxæ Fidei cap. 1. *Notitia Dei omnibus à natura est insita, neq; id aliquis ratione utens ignorare potest.* Et Tertullian. in Apologet. cap. 17. *Summa est delicti nolentium agnoscere, quem ignorare non possunt. Ipsi Gentiles id ipsum fassi sunt, nam ut quàmplurimos alios prætercam, Trismegistus in Pimandro cap. 5. Cùm statuam absq; fabro, & Pictore fieri nullus asserere audeat, miram hujus Mundi constitutionem sine Conditore constitisse, putabimus?* Tullius lib. 1. de Legib. *Nulla Gens est tam immansueta, quæ non, etiamsi ignoret, qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat.* Sicut ergo nulla Natio est tam barbara, tamque ab humanis moribus aliena, cui Deus sui notitiam, tanquàm primam regulam, primumque principium omnis moralis, & honestæ actionis, seu naturæ, seu gratiæ instinctu non indiderit; ita quoque nulla est, quæ illum colendum, & invocandum esse ignoret; id enim, ex primo naturaliter sequitur; sicut qui novit, hunc patrem suum esse, mox intelligit, amandum, & honore prosequendum esse. Et ideo bene observat Tertullianus, hominibus in naufragio, aliove periculo constitutis, sponte quadam naturæ, nihilque cogitantibus has precationes excidere: Adsit mihi Deus! O Deum immortalem! Deus videt. *Quis enim*, inquit, Tertullianus, *ejusmodi eruptiones animæ non putaverit doctrinam esse naturæ? & unde hæc didicit Anima? certè non à Philosophis, non à litteris, non à Scripturis, non à disciplina; hæc enim pronuntiat, nondum Scholis formata, simplex, rudis, impolita, de compito, de textrino. Ergo didicit Magistrâ naturâ, & animâ discipulâ. Tertullian. lib. de Testimon. Animæ.* At invocatio Dei

est

est præcipuum, certissimumque medium, reliquas omnes gratias ab eo consequendi, juxta illud Apostoli: *Dives in omnes, qui invocant illum* ad Rom. 10. Et celebre illud Augustini: *Semel accipe, & intellige: non traheris? ora, ut traharis.* Patet ergo, nullum esse Mortalium, cui Deus non solùm qualemcumque gratiam, verùm etiam media, clavemque dederit, majorem semper, majoremque obtinendi; quis verò causari inopiam possit, si clavem ad thesaurum accepit? *Neq; dicas*, loca, quæ suprà ex Sacris Litteris attulimus, non de omnibus omnino fidelibus, sed de Philosophis, & præcipuis eorum Magistris esse intelligenda, qui studio, solertiâ, discursuque humano ad Dei cognitionem pervenerunt. Nam *primò* obstant Sancti Patres, & quos laudavimus, & quos deinceps laudaturi sumus, qui non de aliquibus, & Philosophis tantùm, sed omnibus omnino loquuntur. *Deinde* obstat quoque huic exceptioni ratio Scripturæ; hæc enim docet, Deum invisibilem per creaturas visibiles cognitum esse: Sicut ergo non Philosophi tantùm, sed indoctissimus quisque visis statuâ, imagine, domo, navique plenis velis undas sulcante, continuò intelligit, esse aliquem sculptorem, qui sculpsit, pictorem, qui pinxit, Architectum, qui struxit, rectoremq;, qui navim gubernat; ita non Philosophi tantùm, sed quicumque mortalium viso pulcherrimo hoc, maximoque Mundi opere, ignorare non potest, esse aliquem, qui fecit, & hunc Deum esse; neque enim aliud Dei nomine, quàm Mundi Conditorem, & Gubernatorem intelligimus: nam quòd aliqui negaverint, id tam non obstat notissimæ huic veritati, quàm non obstat candidissimo lilio, ab aliquibus, qui regio morbo laborant, non candidum videri; sicut enim id vitium oculi est, alieno colore infecti; ita illud est vitium animi, Deum testem, vindicemque scelerum metuentis, & ideo negantis; unde optimè dixit Augustinus in Joan. Tract. 106. *Exceptis paucis, in quibus natura nimiùm depravata est, universum genus humanum Deum Mundi hujus fatetur Auctorem.*

Rursus quæro ex te: cur Deus non Philosophis tantùm, verùm etiam cuilibet mortalium facultates videndi, loquendi, ambulandi primasque illas notiones, & regulas agendorum impresserit, videlicet: *quod sibi quis fieri non velit, non esse aliis faciendum*; *parentes esse colendos &c.* cur, inquam, hæc omnibus, & non Philosophis tantùm? respondebis: quia sine istis vita mortalis degi non potest: atqui multò minùs degi potest sine notitia Dei vita immortalis, ad

quam

quam non Philosophi tantùm, sed omnes omnino homines conditi sunt: quomodo enim amabunt, & colent ignotum? & nisi ament, & colant, quomodo post hanc vitam obtinebunt? *Quod* si fingas, aliquem esse tam rudem, cui ne ad hanc quidem tam obviam veritatem ingenium sufficiat, quid aliud sequetur, quàm Deum, qui omnes ad se cognoscendum, amandumque creavit, aliunde, ût in similibus solet, defectum naturæ suppleturum? Sic Globis cœlestibus, quia motu proprio carent, datæ Assistrices Intelligentiæ, à quibus diu, noctuq; volverentur: Sic Lunâ propriæ lucis experte, imperatum Solis, ut radiis suis vacuam impleret: sic nocti, quia obscuræ, datæ mille faces, & stellæ, quibus umbram temperarent: sic brutis, quia mente, ac ratione carent, provisum à natura, ut aliæ squammis, aliæ testis, aliæ lanis, aliæ plumis vestirentur: aliæ contra insidias, aut cursu, aut cornu, aut dolo, aut unguibus, aut dentibus, aut spiculis armatæ: Balenæ, quia visu imbecilli, ne ad scopulum impingeret, additus custos, qui duceret: coturnicibus, quia mole corporis graves, & hostium incursibus impares, paratus auster, qui transfretantes levaret, additæque volucrum cohortes, quæ comitarentur, & prædones arcerent: sic Ægypto, quia pluvias non habet, sereno semper Cœlo, & nubibus vacuo, subventum innundationibus Nili singulis æstatibus, miraque ratione, nec hactenus comperta in terram excurrentis. Quid ergo mirum est, si dicamus Deum id cum hominibus facere, quod cum brutis, & inanimatis facit? An illi minor de hominibus cura, quàm de servitiis hominum? aut major corporum, quàm animarum providentia? Refert quidem Molina, sibi à multis narratum, Brasiliæ incolas priusquàm à Lusitanis docerentur, nullum Deum cognovisse: Sed aliud est, Deum ignorare, aliud invincibiliter, citraque culpam ignorare, at ita Barbaros ignorare, quis Molinæ narravit? *Deinde* cùm Deus nulli creaturæ vires, & facultates negaverit, quibus finem proprium consequeretur, ût suprà ostendimus, quis credat, id soli homini negâsse omnium sublunarium creaturarum nobilissimæ? At demus, ita ignorâsse; id quoque magna beneficii, & gratiæ pars fuit: Cùm enim peccatum sit essentialiter offensio, & iniuria Dei, sublata Dei cognitione, necessariò sequitur, nec iniuriam, nec peccatum, nec æternam pœnam esse. Ergo cùm hac ignorantia impeccabiles redderentur, alioquin certissimò peccaturi, si agnoscerent, sequitur, hoc ipsum beneficium esse juxta illud Apostoli: *Melius enim erat illis non*

cogno-

cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. 2. Pet. 2. Ergo sive Barbari agnoscant, sicque invocare illum, & salutem consequi possint: sive penitus ignorent, & ideo nec possint peccare; semper verum erit, ne illis quidem misericordiam deesse.

Sed ne videamur hæc nostra sponte, & judicio comminisci, audiantur Augustini, ejusque nobilium Discipulorum sententiæ.

Sanctus ergo Augustinus Lib. 2. de Serm. Dom. cap. 15. *Nulla anima est, quamvis perversa, quæ tamen ullo modo ratiocinari potest, in cujus corde non loquatur Deus.* Et in Psalm. 6. *Dedit eos Deus in reprobum sensum; nam ea est cæcitas mentis; in eam quisquis datus fuerit, ab interiori Dei luce secluditur, sed non penitus, dum in hac vita est.* Et in Psalm. 18. *Cùm autem Verbum etiam caro factum est, & habitavit in nobis, mortalitatem nostram suscipiens, non permisit, ullum mortalium excusare se de umbra mortis; & ipsam etiam penetravit Verbi calor.* Et in Psalm. 91. *Non cessat Sathanas suadere malum, sed nec Deus cessat admovere bonum. Sathanas autem non cogit invitum: in tua potestate est, consentire, aut non consentire.* S. Prosper Lib. 2. de Vocat. Gent. cap. 17. & 29. *In extremis mundi partibus sunt aliquæ Nationes, quibus nondum gratia Salvatoris illuxit, quibus tamen illa mensura generalis auxilii, quæ desuper omnibus semper hominibus est præbita, non negatur .... Ut neq; ulli pereuntium excusatio suppetat de abnegato lumine veritatis.* Et cap. 14. *Neq; ob hoc inexcusabiles sunt aliæ Nationes, quæ alienatæ à conversatione Israël, spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo sub ignorantiæ tenebris perierunt, quia hæc abundantia gratiæ, quæ nunc universum mundum rigat, pari antea largitate non fluxit: adhibita enim semper est universis hominibus quædam supernæ mensura doctrinæ, quæ etsi parcioris, occultiorisq; gratiæ fuit, sufficit tamen sicut Dominus judicavit quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium.* Et cap. 31. *Elaboratum est, quantùm Dominus adjuvit, ut non solùm in novissimis diebus, verùmetiam in cunctis retrò sæculis probaretur, gratiam Dei omnibus hominibus adfuisse; quoniam sive manifestè, sive occultè, ipse est, ùt Apostolus ait, Salvator omnium hominum, maximè fidelium.* Et Lib. 1. de Vocat. Gent. cap. 25. *Sive igitur novissima contemplemur sæcula, seu prima, seu media, rationabiliter creditur, omnes homines salvos fieri Deum velle, semperq; voluisse: & hoc non aliunde monstratur, quàm de iis beneficiis, eaq; providentiâ*

Dei, quam univerſis Nationibus communiter, atq; indifferenter impendit; fuerunt enim, ac ſunt ejuſmodi dona ita generalia, ut per ipſorum teſtimonia ad quærendum verum Deum poſſent homines adjuvari. Et cap. 23. de Infantibus loquens: *Non irreligioſè, arbitror, creditur, quòd iſti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem quæ ſemper univerſis eſt impenſa Nationibus, quâ utiq; ſi bene uterentur, eorum parentes, etiam ipſi per eoſdem juvarentur.*

Paulus Oroſius, qui Hieronymo, & Auguſtino viventibus Librum Apologeticum ſcripſit de Arbitrii libertate, ipſique Auguſtino inter cariſſimos fuit, pag. 453. diſertiſſimè ſuam, quam vtique ab Auguſtino didicit ſententiam, his verbis exponit: *Mea ſemper hæc eſt fidelis, & indubitata ſententia: Deum adjutorium ſuum, non ſolùm in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia, cui ſpecialia ob credentium fidem dona largitur, verùmetiam univerſis in hoc mundo Gentibus propter longanimitatem ſui, æternamq; clementiam ſubminiſtrare, non ùt tu aſſeris cum Diſcipulo tuo Cæleſtio, in ſolo naturali bono, & in libero arbitrio generaliter univerſis unam gratiam contributam, ſed ſpeciatim quotidie per tempora, per dies, per momenta, per atomos, & cunctis, & ſingulis miniſtrare: ex quo evidentiſſimè declaratum eſt, nemini hominum deeſſe adjutorium Dei, præſertim cùm & ſeductor aſſiſtat, & inſit infirmitas.*

S. Fulgentius Epiſt. 7. ad Venantium cap. 8. *Nec in aliquo vulnere, nec in aliquo tempore cœleſtis poteſt deficere medicina.*

S. Anſelmus in cap. 1. ad Rom. *Dominus illis manifeſtavit, id eſt, non ſolùm naturalis ratio profuit, ſed Deus quotidie adjuvit, ne ſola natura ſufficere videretur.*

S. Thomas epiſt. ad Hebræos cap. 12. Lect. 3. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri, & ideo gratia nulli deeſt, ſed omnibus, quantùm in ſe eſt, ſe communicat.* Et in cap. 6. Joan. *Cor humanum ex ſe ad inferiora tendens, non poteſt ſurſum elevari, niſi tractum, ſi verò non elevatur, non eſt defectus ex parte trahentis, qui quantùm eſt in ſe, nulli deficit, ſed eſt propter impedimentum ejus, qui non trahitur; Deus enim omnibus ad trahendum manum porrigit, quantùm in ſe, & quod plùs eſt, non ſolùm attrahit manum recipientis, ſed etiam averſos ad ſe convertit. Ex quo ergo Deus paratus eſt dare omnibus gratiam, & ad ſe attrahere; non imputatur ei, ſi aliquis non accipiat, ſed ei, qui non accipit.* Et q. 14. de Veritat. a. 11. ad 1. *Si aliquis nutritus in ſilvis, vel inter bruta animalia ductum rationis ſequeretur in appeti-*

in boni, & fuga mali, certissimè est tenendum, quòd ei Deus, vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium. Et ad 2. ibidem: *Quamvis non sit in potestate nostra, cognoscere ea, quæ sunt fidei ex nobis ipsis; tamen si nos fecerimus, quod in nobis est, ut scilicet ductum naturalis rationis sequamur, Deus non deficiet nobis ab eo, quod nobis est necessarium.* Idemque repetit Lect. 3. cap. 10. ad Romanos, additque: *Sed tamen hoc ipsum quod aliqui faciunt, quod in se est, convertendo se scilicet ad Deum, ex Deo est, movente corda ipsorum ad bonum.* Ubi supponit S. Doctor, hanc gratiam faciendi, quod in se est, omnibus dari.

XII. *Opponitur primò*. Docet S. Thomas, aliique Theologi, dari infideles aliquos, qui laborant infidelitate *purè negativa*, hoc est inculpabili, & invincibili; non ergo omnibus ad eam infidelitatem vincendam datur gratia.

Resp. Aliquos Fidei articulos invincibiliter ignorari posse, quales sunt de Eucharistia, Necessitate Baptismi &c. sed omnes prorsus ignorari, ac præsertim illum de existentia, cultuque alicujus Dei, planè negamus; cùm sine hac cognitione nihil homini supersit, quo finem suum, ad quem conditus est, valeat adipisci. Sive ergo id naturæ, sive gratiæ instinctu homines agnoscant, semper agnoscunt. & licèt modò nos lateat, quibus modis, quibusque secretis spiraculis Deus etiam Barbaris lucem, & gratiam suam infundat, certum est, infundere, cùm illi nec bonitas desit, ut velit, nec Omnipotentia, ut possit. Sicut ergo nullus terræ sinus impervius Soli, quò calorem suum non mittat, & metalla, gemmasque producat; ita nullus sinus conscientiæ impervius Deo, quem gratiâ, & radio veritatis non impleat: modus quidem, & ratio non patet, sed aliquando patebit, tunc videlicet, cùm, ùt docet Apostolus, *Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium* 1. ad Corinth. 4. Et ipse Christus Matth. 8. *Dico autem vobis, quòd multi ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in Regno Cælorum.* Nec Elias credere poterat, toto Israële in Idololatriam prolapso, *septem milla virorum fuisse, qui genua Baal non curvaverant*: Nec Jonas persuasum habebat, in maxima illa civitate centum viginta millia hominum degere, qui nesciebant, quid *inter dextram & sinistram* esset; & tamen utrumque verum fuit. Ita S. Justinus Martyr *cap.* 28. *Apologiæ* Socratem Philo-

sophum non tantùm salvum, verùmetiam Martyrem esse docet, quòd vnicum Deum professus morte ab Atheniensibus punitus fuerit. *Et Orat. ad Antoniu. Imperat.* insigniores Philosophos, & quotquot de Gentilibus cum ratione vixerunt, Christianos appellat. Idem de Platone, Seneca, Trismegisto, alii dicunt. Sic quoque Melchisedechum, Jobum, Jetrum, aliosque Gentilium salutem obtinuisse ex Scripturis colligitur. Sanctus quoque Dionysius *cap. 3. de cælesti Hierarchia* refert, multos Gentilium Angelorum ministerio, qui eis ad salutem necessaria revelaverint, salvatos esse. Referunt quoque Paulus *Diaconus Lib. 23. Sigebertus, & Genebrardus in Chronico ad Annum* 796. sub Constantino Sexto, & Irene Imperatoribus, cadaver Platonis cum aurea lamina ad collum, & hac inscriptione repertum esse: *Christus ex Virgine nascetur, & ego in illum credo: & tu Sol sub Constantino, & Irene Imperatoribus iterum me videbis.* alia ergo sunt hominum, alia Dei judicia, qui ubique terrarum, & apud omnes Nationes aliquos habet, qui eum agnoscunt, & colunt, eiusque gratiâ, & beneficiis fruuntur, juxta illud Apoc. 7. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & linguis stantes ante thronum.* Nulla ergo gens, nullus populus, imò nulla hominum tribus, ex qua non coloniæ, & delectus in Cœlum ducantur. Planè præter omnium opinionem ob præcedentia aliqua bona opera quàmplurimos vitam æternam consequi, dubium non est, quamvis adeò occultis modis, secretisque rationibus, ut humanum animum fugiant, cujus vel unicum specimen ex lib. Divin. *Insinuat. cap.* 30. in Vita S. Gertrudis, & apud Blosium in *Monili Spirituali cap.* 1. videre est, ubi: *cùm S. Virgo Gertrudis audisset in Concione, neminem posse salutem consequi, nisi saltem tantillum veræ charitatis habeat, ut ex amore Dei pœniteat, abstineatque à peccatis: & ipsa apud se cogitaret, plurimos migrare ex hac vita, qui videntur pœnitere magis timore gehennæ, quàm Dei amore; Dominus sic respondit: Quando video illos agonizantes, qui mei unquam dulciter recordati fuerunt, vel aliquid meritorii operis peregerunt, in ipso mortis confinio exhibeo eis me tam pium, amabilem, & benignum, ut ipsi ex intimis cordis medullis doleant, quòd unquam me offenderint, ac per talem pœnitentiam apti redduntur ad salutem consequendam, & perire non possunt.* Dices: illa notitia, quâ Barbari cognoscunt, Deum esse; vel est naturalis, vel est supernaturalis? non naturalis, quia hæc non sufficit ad inchoandam salutem,

cùm *ſine fide impoſſibile ſit Deo placere*. Non ſupernaturalis; quia Deum eſſe cognoſci naturaliter poteſt. Reſp. eam quidem cognitionem naturalem eſſe, cùm, ùt obſervat S. Thomas 1. p. q. 2. a. 2. ad 1. ſit magis præambulum ad fidem, quàm ipſa fides; *fides enim præſupponit cognitionem naturalem, ſicut gratia naturam*: ſed quia hujuſmodi notitia præſertim apud Barbaros, & rudes eſt nimis vaga, confuſa, & univerſalis; propterea à Deo ſupplente defectum naturæ, ea per gratiæ inſpirationem magis completur ad ipſum Creatorem, velut rerum humanarum principium, & bonorum, malorumque remuneratorem cognoſcendum, invocandum, colendum, timendumque. Et hæc eſt illa fides inchoata, ſine qua nemo placere Deo poteſt, & quâ ſi bene aliquis utatur, ad completam quoque, & Chriſtianam fidem perventurus eſt.

XIII. *Opponitur ſecundò*: S. Auguſtinus ſæpiùs docere videtur, homini gratiæ auxilia deeſſe, quibus legem & mandata obſervet, nec ideo tamen culpæ immunem eſſe, quia volens, libenſque in hujuſmodi ſe neceſſitatem conjecit, indignumque gratiâ reddidit; ſicut homicidium ebrio imputatur, quia liberum in ſuo cauſa, idemque Sanctus Thomas 3. *contra Gentes cap.* 160. *n.* 3. & S. Bonaventura in 2. *Diſtinct.* 28. *a.* 1. *q.* 2. docere videntur.

Reſp. primò: Nihil hoc cum ſententia noſtra pugnare: Eſto enim aliquo caſu gratiâ careas, quia ſponte impedimentum poſuiſti, v. g. tam longâ, & obſtinatâ inebriandi conſuetudine te ipſum obligâſti, ut uſu in naturam verſo citra gratiæ prodigium (quod Deus exhibere non tenetur) explicari, & evolvi non poſſis, ſicque moralem quandam peccandi neceſſitatem incidiſti; at poteras non incidere, ſi videlicet iis gratiis uſus eſſes, quas toties, tamque copiosè à Deo acceperas; non ergo Deus tibi, ſed tu Deo, & gratiæ defuiſti; nec magis conqueri de illius bonitate, & clementia potes, quàm conqueri de amico poſſit, qui iſto rogante, ac prohibente ſe ipſum in mare præcipitem dedit, merſuſque eſt. Talis aliquando Auguſtinus fuit, qui *Lib.* 8. *Confeſſ. cap.* 5. de ſe ipſo hæc habet: *Suſpirabam ligatus non ferro alieno, ſed meâ ferreâ voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me. Quippe ex voluntate perverſa facta eſt libido: & dum ſervitur libidini facta eſt conſuetudo: & dum conſuetudini non reſiſtitur facta eſt neceſſitas.* Cœterùm neceſſitas iſta, cùm ſit conſequens, hoc eſt, voluntaria, & Deo, ac gratiâ repugnante contracta, nec libertati

quic-

quicquam, nec ipsi divinæ Bonitati obstat, quam tuemur.

Resp. secundò. Veriùs tamen est, nullum esse, dum vivit tam perditum, tam peccatis assuetum, cui Deus gratiam resipiscendi, abstinendique peccatis non donet; sicque nullum esse, qui vel physicâ, vel morali necessitate, quam consuetudo inducit, ad peccandum urgeatur. Id imprimis probant sententiæ Patrum, quos suprà laudavimus; probant etiam omnes illæ Scripturæ, quæ perditissimos, & durissimos peccatores ad pœnitentiam vocari, expectarique à Deo testantur; possunt ergo, nam si non possent, frustra vocarentur, sicut frustra vincti, claudi, fractique ad currendum vocantur: *Nolo, inquit, mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat*. De omnibus etiam pessimis, & obstinatissimis loquitur, qualis Idololatræ Judæi erant; quantò enim pejores, tantò magis medico, & remediis egent, at si non daret gratiam, quâ converti possint, non eorum conversionem, sed majorem damnationem vellet, sicque clementiùs faceret, eos post peccatum morte, & inferno confestim puniendo, quàm illos expectando: nam expectare ad pœnitentiam, nec tamen vires pœnitendi, abstinendique peccatis dare, quid aliud est, quàm non ad veniam, sed ad majorem damnationem pœnasque differre? Non ergo ad vitam, sed ad mortem expectat; nec istud clementia, sed severitas est. Relegantur Pharaonis, Nabuchodonosoris, ipsorumque Judæorum vulgatissima exempla; si enim istis quippe omnium pessimis, & obstinatissimis datæ vires, & gratiæ, ut pœniterent, quibus non dabitur? & si istis subventum, quis sperare non possit? nec enim credibile est, gratiam, quæ magis improbis, magisque indignis negata non est, minùs improbis, minusque indignis negatum iri? Neque ulla consuetudo opponi potest; fac enim illam in naturam, & necessitatem conversam esse; at etiam ista vinci tempore, & solertiâ potest, ùt in Leonibus, Tigribus, Ursis, ipsisque serpentibus videre est, quæ constat, domari. *Deinde* nulla consuetudo est, quæ gratiæ non cedat; at huic comparandæ nunquam media peccatoribus desunt, oratio videlicet cùm propria, tùm aliena, ùt suo loco dicetur: si jejunia peterentur; opponeres imbecillitatem: si vigiliæ, diceres, vires non esse: si peregrinatio, & solitudines; negares vacare: si corporis afflictationes; morbum obtenderes: si largitiones in pauperes; domesticos sumptus: at quæ imbecillitas, quis morbus, quæ fragilitas naturæ, quæ paupertas, aliæque causæ obstare possunt; ne petas à Deo? ne cum Augustino millies di-

cas

cas: *Jubes Domine continentiam*; *da quod jubes, & jube, quod vis*: jubes temperantiam, jubes mansuetudinem, jubes pietatem; *da quod jubes, & jube quod vis*. Nullus ergo peccator tam deploratus, tam durus, cui negatum sit, *facere quod possit, & petere quod non possit*, alioquin pejor erit peccatorum, quàm damnatorum conditio: isti enim, si non possunt pœnitere, at nec possunt novis peccatis damnationem, pœnasq; augere, peccatores verò, ùt tu dicis, & pœnitere non possunt, quia ob admissum peccatum gratiâ privantur, & possunt novis peccatis graviorem damnationem mereri; pejùs ergo cum istis, quàm cum damnatis agitur. Verum quidem est, commisso semel peccato dignum esse peccatorem, qui omnibus Dei auxiliis, ac beneficiis privetur; nam & jure humano sancitum est, posse ob ingratitudinem omnem donationem revocari: at nos non quærimus, quid peccator mereatur, aut quid facere Deus possit; sed quid Deus faciat, quidque promiserit se facturum? promisit verò peccatoribus omnibus, nullo excepto, quamdiu viverent, veniam, si pœniterent, omnesque ad pœnitendum invitat; supponit ergo, id posse; nam si non possent, perinde id foret, ac homines invitare ad volandum, & volaturis præmium spondere, nec tamen alas dare; non hæc promissio, sed illusio esset, qualis in summam Veritatem, & Majestatem non cadit. Quando ergo Patres in aliquibus Peccatorum necessitatem peccandi agnoscunt; vel nomine necessitatis magnam difficultatem intelligunt, ùt observat S. Anselmus Lib. de Concord. q. 3. cap. 10. *Sæpissimè*, inquit, *solemus asserere, impossibile nobis esse, quod sine difficultate perficere non valemus*. Et S.Thomas 3.*p. q.* 86. *a.*1. *ad* 2. explicans Augustinum: *Dicitur, non posse sanari, qui non potest facilè sanari*. Idque in Sacris Litteris frequentissimum est Hierem. 13. *v.*23. Matth. 10. v. 25. ad Hebræos 6. *v.*4. Vel intelligendi sunt Patres de necessitate non absoluta, sed hypothetica, & conditionali: si enim mediis, quæ Deus præscripsit vincendis tentationibus uti nolis; non orare, non Sacramentis uti, non Verbum Dei audire, non occasionibus abstinere; quis neget, te necessariò peccaturum? at necessitas ista, cùm libera sit, & vinci possit à peccato, non excusat. Eodem modo respondendum testimoniis Augustini, quæ Jansenius agglomerat *Lib.* 3. *de Grat. Christi*. Ut taceam, Augustinum contra Pelagium loqui de necessitate Naturæ, quatenus gratiâ caret; sic enim fatemur, necessariò peccaturum, sed negamus, gratiam abesse saltem incomple-

tam

tam, & remotam, quà majorem, & proximam consequi possit. Audi ipsum Augustinum tam malè à Jansenio intellectum: is enim præter toties citata lib. de Grat. & Libero Arbitrio cap. 16. ita loquitur: *Certum est, nos mandata servare, si volumus; sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantùm velimus, quantùm sufficit, ut volendo faciamus.*

XIV. *Opponitur tertiò.* Sunt multi peccatores, qui nullo pudore, nullo metu, nulloque conscientiæ fræno in peccata ruunt, de quibus Job. 15. *Bibunt sicut aquam iniquitatem.* Et Prov. 2. *Lætantur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis*; ergo isti saltem videntur, nullâ gratiâ juvari, coërcerique à voluntate peccandi; quod præsertim in iis peccatis verũ est, quæ subitò motu iræ, aut amoris fiunt, in quibus vix conscientiæ, nedum gratiæ locus esse videtur.

Resp. Primò. Si loquamur de justis, certum est, quoties urget præceptum, aut tentatio illud violandi, auxilium quoque sufficiens dari ad peccatum vitandum; ita enim ex Innocentii X. contra Jansenium Decreto, Synodoque Tridentina *Sess. 6. cap. 11.* constat, juxta celebrem illam S. Leonis sententiam: *Singulariter admonemur, ut dona gratiæ non negligenter habeamus; justè enim nobis instat præcepto, qui præcurrit auxilio.* Eleganterque expressit S. Augustinus lib. de Natur. & Grat. cap. 26. *Medicus*, inquit, *cùm sanaverit hominem; jam de cætero sustentandum elementis, & alimentis corporalibus, ut eadem sanitas apto subsidio convalescat, atq; persistat, Deo dimittit. Ipse autem Deus, cùm ad perfectam sanitatem, hoc est, ad perfectam vitam, justitiamq; perduxerit, non deserit, si non deseratur, ut piè semper, justeq; vivatur: Sicut enim oculus corporis etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus, non potest cernere; sic etiam homo etiam perfectissimè justificatus, nisi externa luce divinitùs adjuvetur, rectè non potest vivere; sanat ergo Deus, non solùm ut deleat, quod peccavimus; sed ut præstet etiam, ne peccemus.* Unde cùm Patres aliquando dicunt, peccantibus Dei gratiam abfuisse, intelligendi sunt de gratia illa specialissima, & effectrice, cum qua nemo peccat, quæque per Antonomasiam, & excellentiam *gratia* vocatur. Cæterum, ùt bene notat Bellarminus: ad vitandum peccatum non requiritur semper superna inspiratio, sed sufficit, vel occassionem removeri, vel objectum aliud offerri, quo voluntas distrahatur, vel terrorem incuti, vel reprimi phantasiam, ut bonum delectabile minùs vivaciter, languideque, & velut fracto cuspide obiiciat. Et hoc

saltem

ſaltem illis verbis Apoſtoli probatur 1. ad Corinth. 10. *Fidelis Deus, qui non permittet vos tentari ſuper id, quod poteſtis.* In quæ verba eleganter S. Ephrem Tract. de Patientia: *Si homines ſuis jumentis non plùs oneris imponunt quàm ferre queant, multò minùs plùs tentationum imponet Deus hominibus, quàm ferre poſſint. Rurſum ſi figulus vaſa ſua igne excoquit eò uſq́; dum ritè coquantur, nec rurſum ulteriùs ea ſinit in igne, ne adurantur, fiantq́; inutilia; multò magis idem facit Deus, ut igne tentationum eò uſq́; nos coquat, dum perficiat, ulteriùs verò tentatione aduri, & conſumi non ſinet.* Et obſerva, Paulum univerſim ad Corinthios ſcripſiſſe, quorum plurimi peccatores, & reprobi erant, omnes ad quam ſortem pertinerent, ignari. Sicut ergo nullum peccatum eſt, non contra rationem; ita nullum non contra conſcientiam, quæ nihil aliud eſt, quàm ratio practica dictans in particulari, quid non liceat, liceatq́ue. Et quemadmodùm omne peccatum eſt contra conſcientiam, & tamen aliqui, magniq́ue peccatores vix eâ percelluntur, non quòd non pulſet, & moneat, ſed quia confeſtim animum ad alia, & placentia convertunt; eâ ferè ratione, quâ manus per ingentem flammam celerrimè ducta nihil aduritur, non ignis, aut caloris defectu, ſed quia pertranſit: idem de gratia dicendum eſt. Quod etiam in Concilio Provinciali Senonenſi Anno 1528. *Decreto* 15. iſtis verbis explicatum eſt: *Neq́; tamen tanta gratiæ neceſſitas libero præjudicat arbitrio, cùm illa ſemper ſit in promptu, nec momentum quidem prætereat, in quo Deus non ſtet ad oſtium, & pulſet, cui ſi quis aperuit januam, intrabit ad illum.* Ubi pro ſingulis momentis, quibus gratia in promptu eſſe dicitur, intelligendum eſt illud tempus, quo, & quoties præceptum, aut tentatio urget, ùt ſuprà iiſdem ferè verbis Oroſius fideliſſimus Auguſtini Diſcipulus expoſuit. Et planè Concilii Senonenſis magna authoritas eſt; non ſolùm quia Provincialis, & ex flore collecti Eccleſiæ Gallicanæ, quam in rebus ad fidem pertinentibus, & præſertim in Auguſtini doctrina verſatiſſimam ſemper fuiſſe negari non poteſt; verùmetiam, ac præcipuè, quia cùm Epiſcopis ex officio paſtorali incumbat, fideles ſibi commiſſos docere, & in Chriſti nomine congregatis ſpecialis Dei aſſiſtentia promiſſa ſit, iis decernentibus longè major authoritas eſt, majorq́ue fides adhibenda, quàm cuilibet cœtui privatorum, licèt alioquin præcellentium Theologorum.

Reſp. Secundò. Sed quidquid de hac quæſtione ſit, an videlicet; quoties præceptum urget, etiam improbiſſimis peccatoribus gratia

detur, nostri instituti haud est, id indubitanter asserere, sed solùm dicimus, nullum hominem esse, cui dum vivit, & ùt loquitur Augustinus, *per mensuras temporum, per intervalla locorum*, non quàmplurima gratiæ auxilia dentur, quibus & majorem, completamque gratiam, & ipsam quoque vitam æternam consequi possit; id enim sufficit ad Dei Bonitatem planè ostendendam in omnes effusam, nihil interim contendendo, quando, quoties, quantoque numero ea auxilia præstentur: sicut enim aliud est, solem omnibus lucere, aliud semper lucere: ita aliud est, Deum omnibus gratiam dare, aliud semper dare; istud dubium, illud compertum, & à nobis hactenus probatum est. Et hac ratione negari non potest, etiam in obstinatissimis peccatoribus conscientiæ voces, metusque nunquam extingui, juxta illud Isaiæ 57. *Impius quasi mare fervens, quod quiescere non potest*: Et Job. 9. *Quis restitit ei, & pacem habuit?* Et cap. 15. *Sonitus terroris in auribus eorum, & cùm pax sit, semper insidias suspicantur*. Et de obduratissimis Ægyptiis Sap. 17. *Sive Spiritus sibilans, aut circum densos ramos avium sonitus suavis, aut concentus aquæ euntis, aut sonus validus præcipitatarum petrarum, aut lascivientium animalium cursus, aut repercussa de concavitate montium Echo, dissolvebat illos*. Quod etiam Gentiles ipsi agnoverunt, quorum omnium una vox fuit: *Nihil miserius esse, quàm animum hominis conscium: pejorem & maximam peccantium pœnam, peccâsse: maximum sceleris in scelere supplicium esse*. Quis unquam pejor, impurior, magisque flagitiis assuetus Tiberio, & Nerone? & tamen de utrisque narrat Tacitus Annalium lib. 7. *Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris, suasque ipse pœnas fateretur*. Et de Nerone: *Reliquo noctis modò per silentium defixus, sæpiùs pavore exurgens, & mentis inops lucem operiebatur tanquam exitium allaturam*. Si ergo ne istis quidem defuit Deus, quim per conscientiam moneret, cui rogo defuturus est? aut quos Tiberio, & Nerone pejores, magisque procul gratiâ reperies? Ergo quæ de conscientia opponebantur, sententiæ nostræ suffragantur potiùs, quàm noceant, cùm constet, nullos esse peccatores tam improbos, quibus à peccato coërcendis Deus conscientiâ velut domestico tortore non utatur, torquere verò, ut vel abstineant, vel emendent. Semper ergo verum est, quod scribit Augustinus suprà laudatus lib. 2. de Serm. Dom. in Monte: *Nullam esse animam quamvis perversam, quæ tamen ullo modo ratiocinari possit, in cujus conscientia non loquatur Deus*.

XV. *Oppo-*

XV. *Opponitur quartò.* S. Auguſtinus ſæpe docet, gratiam non omnibus dari, ac præſertim Serm. 11. de Verb. Apoſt. ubi: *Communis*, inquit, *eſt omnibus natura, non gratia.*

Reſp. Jam ſuprà notatum eſſe, S. Auguſtinum plerumque de illa gratia loqui, quæ per antonomaſiam *gratia* vocatur, hoc eſt de ſpecialiſſima illa, & effectrice, quæ cur non omnibus detur, duplex cauſa eſt; & indignitas creaturæ impedimentum ponentis, & arcana Dei voluntas, ut citato loco eleganter obſervat Auguſtinus circa finem: *Sed movet me, inquis, quòd ille perit, ille baptizatur, movet tanquam hominem. Si verum vis audire, & me movet, quia homo ſum. Sed ſi tu homo, & ego homo, ambo audiamus dicentem Apoſtolum: ò homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo? ſi poſſet loqui pecus, & dicere Deo, quare iſtum hominem feciſti, & me pecudem? nonne juſtè ſuccenſeres, & diceres: O pecus, tu quis es, qui reſpondeas Deo? & tu homo es, ſed ad Deum pecus es.* Loquitur etiam Auguſtinus *de gratia immediata*, & *proxima*, non verò *remota*: ſicut enim certum eſt, non omnes eſſe Chriſtianos; ita certum eſt, non omnes gratiam *immediatam*, & *proximam* habere, quâ ſint Chriſtiani; habent tamen gratiam illam *remotam, mediatam, & incompletam*, quâ ſi uterentur, Chriſtiani fierent, ut ſuprà ex S. Auguſtino, & Thoma oſtenſum eſt. Imò hanc gratiam univerſalem, & remotam nemini à Deo negari, in illo ipſo Sermone docet Auguſtinus, qui nobis opponitur, ſic enim ſcribit: *Adoremus eum Fratres, & proſternamur ei, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos, non enim fecit, & deſerit; non enim curavit facere, & non curat cuſtodire. Ploremus ante Dominum, qui nos fecit, quia non ploravimus, quando nos fecit, & tamen fecit. Qui ergo fecit, antequàm rogaretur, deſerit, cùm rogatur? utique exaudit, quos fecit, utique non poteſt non curare, quos fecit.* Vides ex ſententia S. Auguſtini neminem à Deo deſeri, quem fecit: ſicut ergo nullus homo eſt, quem non fecit; ita nullus eſt, quem deſerat, nullus, quem non cuſtodit; à quo autem magis cuſtodiat, quàm à gehenna? aut per quid aliud cuſtodiat, quàm per gratiam?

XVI. *Opponitur quintò.* Exemplum parvulorum ſine Baptiſmo decedentium, quibus conſtat, gratiam non dari, quâ ſalvari poſſint.

Reſp. Quæro ab iis, qui hæc opponunt, ſi concederemus, imò etiam probaremus efficaciter, parvulis ſufficientem gratiam à Deo dari, applicarique; an non continuò acquieſcerent, crederentque, nihil ampliùs in cauſa parvulorum exigi à Deo poſſe, multoque mi-

nùs illius misericordiæ litem moveri? at nos dicimus exhiberi parvulis si non gratiam sufficientem, quâ vitam æternam consequi possint, exhiberi tamen beneficium longè præstantius, quodque infinitis partibus ipsam gratiam sufficientem antecellat: eo enim beneficio priùs è medio tolluntur, quàm peccatis se obstringant; & non damnantur,& innocentiam personalem, quæ scilicet peccatis actualibus opponitur illibatam conservant, & in eum statum bonorum naturalium transferuntur, quem paragrapho primo ex Angelico Doctore descripsimus. Ergo ùt jam latè suprà ostensum, certum est, etiam in parvulos maximam Dei misericordiam elucere;quamvis enim Dei visione, æternâque gloriâ priventur, at præservantur, ne peccent, hoc est, ne Deum ipsi offendant, ne jacturam innocentiæ faciant, ne perpetuis ignibus crucientur, quæ omnia & maxima beneficia esse, & cœlesti gloriæ certa ratione præferri, & consequenter ad Christi merita, & Redemptionem pertinere, jam suprà ostendimus. Quòd si *dicas*, S. Augustinum, quoties causa parvulorum contra Pelagianos ageretur, nunquam hoc modo philosophatum esse, sed semper ad secretam, & inscrutabilem Dei voluntatem confugisse: *respondeo*, jure merito id ab Augustino factum: cùm enim vellet Pelagius gratiam, & salutem æternam iis dari, qui viribus naturæ, & arbitrii eam vellent, non dari, qui nollent: Augustinus exemplo parvulorum id efficaciter refellit; parvuli enim arbitrio uti non possunt, cur ergo Baptismum non accipiunt, nisi quia noluit Deus? & hoc ad occulta ejus judicia pertinet, sufficitque refutando Pelagio. Alia verò, quæ dici de hac causa parvulorum possunt, nec ad institutum Augustini pertinebant, nec voluit ipse aliis libertatem adimere, ea omnia dicendi, quæ deinceps opportuna viderentur: quamvis enim nemo meliùs de gratia, & contra Pelagium Augustino scripserit, non scripsit tamen omnia, quippe haud necessaria, Calvino necdum exorto, & hominis arbitrium, Deique bonitatem impugnante: aliis nunc armis opus est, alio hoste, belloque instantibus: & ipse Augustinus non contraria quidem iis, quæ scripsit, sed alia diceret, si ùt olim cum Pelagio, ita modo cùm Calvino, & Jansenio signa conferret: quid ergo mali est, si modò id facimus, quod faceret Augustinus, imò quod fecit, quando non contra Pelagium, & pro Gratia, sed contra Manichæos, & pro libertate pugnaverat?

XVII. *Opponitur sextò*. Docebant Pelagiani, Deum velle omnes omnino, nulloque excepto salvos fieri, ideo verò non omnes salvos esse,

esse, quia non omnes volunt: *ideo non omnes ad agnitionem veritatis venire, quia nolunt petere, cùm Deus velit dare; nolunt quærere, cùm Deus velit ostendere, nolunt pulsare, cùm Deus velit aperire.* Quibus Augustinus *Lib.* 4. *contra Julianum cap.* 8. respondet *primò*: ea verba *vult omnes salvos fieri*, explicanda esse hoc modo: *vult multos salvos fieri*: *Deinde*, falsum esse, ideo non omnes salvari, quia nolunt, cùm de parvulis, qui sine Baptismo decedunt id dici non possit. Falsum quoque esse, vitam æternam dari iis, qui petunt, qui pulsant, qui quærunt; cùm parvuli Baptismo tincti nec petant, nec pulsent, nec quærant, & tamen æternam vitam consequantur. Ergo ex sententia Augustini falsum est, omnibus gratiam dari, & qui gratiâ carent, ideo carere, quia nolunt accipere, Deoque dare volenti resistunt.

Resp. Sententiam illam Apostoli quod attinet, quâ ratione, & quàm universaliter intelligenda sit, jam suprà ex Augustino, ejusque Discipulis ostensum est: ubi etiam advertimus, aliter illam, aliterque ab Augustino expositam fuisse, utcumque opportuniùs videbatur Pelagianis confutandis; patiantur ergo, qui hæc opponunt, suorum verborum Augustinum interpretem esse. Tam multos quoque æternùm perire, quia ipsi volunt, Deo licèt ne pereant omnia moliente, jam quoque ex eodem Augustino, ejusque præcipuis Discipulis probatum est, quorum sunt frequentissimæ voces: *Misericordia ejus prævenit nos, sed vocationi dissentire propriæ voluntatis est. Hoc tibi imputatur ad culpam, quòd sanare volentem contemnis: ad Cœnam Evangelicam omnes vocati sunt, sed qui venire noluerunt, tribuere sibi debent, quoniam ut venirent, in eorum potestate erat &c.* Hæc, inquam, apud Augustinum, ejusque Discipulos Prosperum, Fulgentium, Orosium, Anselmum, Thomam frequentissima sunt, ut de illorum mente dubitare non liceat; ideo videlicet reprobos perire, quia sic volunt, Deo salutem omnium volente, & ideo gratiam omnibus dante. Neque Augustinus loco citato contrarium docet: Negat enim id solum, quod Pelagiani asserebant; asserebant verò hominem viribus naturæ, propriæq; voluntatis petere, pulsare, quærere, velle, & sic à Deo & gratiam, & gloriam obtinere, quod meritò Augustinus rejicit, refutatque exemplo Infantum, qui nec velle, nec petere, nec pulsare possunt, imò potiùs Baptismo repugnant, & tamen accipiunt, & salvantur. Hanc esse verissimam Augustini mentem patet ex ejus verbis, quæ loco citato præmiserat, videlicet: *Calumnia-*

luminaris, me dicere; nihil studii expectari ab humana voluntate debere contra illud Evangelicum, quo ait Dominus: petite, & accipietis, quærite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis. Ibi enim vos, ùt video, ponere jam cepistis merita gratiam præcedentia, quod est petere, quærere, pulsare, ut his meritis debita illa reddatur, ac sic gratia inaniter nuncupetur, tanquam gratia nulla præcesserit, & contigerit, ut beatificum bonum peteretur à Deo. Vides, quid dixerit Pelagius, & consequenter quid refutaverit Augustinus. Pelagius dixerat, ideo hominem salvari, aut non salvari; quia in ejus potestate, liberoque arbitrio est, velle, aut nolle; orare, vel non orare; pulsare, vel non pulsare &c. & ideo iis gratiam dari, qui volendo meruerunt, non dari, qui nolendo demeruerunt; quæ planè falsissima sunt, & meritò ab Augustino, omnibusque Catholicis damnata; nemini enim priùs merenti gratia datur, cùm ipsa sit principium meriti, & quamplurimis non merentibus data sit, ùt in Paulo, Magdalena, Gentilibus, aliisque patuit. Ergo, ut semel omnia dicamus; sciendum est, in hac Prædistinationis, & gratiæ causa, neminem cum Augustini sententia pugnare, nisi eum solum, qui ita defendit gratiam, ut neget liberum arbitrium, ita defendit arbitrium, ut neget gratiam, reliqua, quæcumque saluâ libertate, & gratia, Deique in omnes misericordiâ dicuntur, Augustino paria sunt. Ita Augunus, ipse profitetur Tract. 53. in cap. 12. Joan. ubi: *Si quis autem istam quæstionem liquidiùs, & meliùs novit, se posse, & confidit exponere, absit, ut non sim paratior discere, quàm docere; tantùm ne audeat quisquam liberum arbitrium sic defendere, ut nobis orationem conetur auferre: rursùs ne quisquam neget voluntatis arbitrium, ut audeat excusare peccatum, sed audiamus Dominum & præcipientem, quid facere debeamus, & adjuvantem, ut implere possimus.* Mirum ergo fuerit, aliquos inveniri, qui plura opinionibus suis tribui velint, quàm Augustinus voluerit sibi. Notanda quoque ad eruendam veram Augustini sententiam Sanctorum Bonaventuræ, & Thomæ præclara verba. Nam ille in Breviloq. p. 3. cap. 5. *Non debetur parvulis pœna sensûs: Hoc credendum est, sensisse S. Augustinum, licet verba ipsius exteriùs propter detestationem erroris Pelagianorum aliter sentire videantur, ut eos reduceret ad medium, abundantiùs declinavit ad extremum, plùs dicens, & minùs volens intelligi.* Et S. Thomas q. 5. de malo a. 2. ad 1. *Sancti tali modo loquendi usi sunt; ut detestabilem redderent errorem Pelagianorum, qui asserebant, in par-*

parvuli; nullum peccatum esse. Et in cap. 1. Joan. lect. 7. *Antiqui Doctores, & Sancti emergentes errores circa fidem ita persecuti sunt, ut interdum viderentur in errores labi contrarios; sicut Augustinus contra Manichaos, qui destruebant libertatem arbitrii, taliter disputat, quòd in haresim Pelagii videatur incidisse*.

XVIII. *Opponitur Septimò*. Quando Sancti Augustinus, Thomas, aliique Patrum docent, omnibus hominibus gratiam dari, intelligendum id esse, non quòd re ipsa omnibus detur, sed quòd omnibus præparata sit: pro omnibus, inquiunt, instituit Sacramenta, pro omnibus passus est, sed non omnibus gratiam Sacramentorum, & Passionis suæ applicat; sicut Medicus, qui Apothecam aperiat omni remediorum genere instructam; dicitur omnium salutem velle, quamvis ea remedia non omnibus adhibeat.

Resp. Ita quidem aliqui philosophantur, sed pace illorum dixerim, tam procul à Scripturarum, Patrumque sententia, ut nihil magis. Verba S. Augustini, ejusque Discipulorum Prosperi, Orosii Fulgentii, Thomæ sunt ista: *Deum neminem deserere, quem fecit: nullam esse animam tam perversam, in cujus corde non loquatur Deus: nulli hominum negatum esse, quarere utiliter, quod inutiliter ignorat: non permisisse Deum, ut ullus Mortalium excusare se posset de umbra mortis: nulli pereuntium excusationem superesse de abnegato lumine veritatis: in extremis Mundi partibus illis Nationibus, quibus nondum illuxit gratia Salvatoris, illam mensuram generalis auxilii, qua omnibus hominibus est præstita non esse negatam: universis, atque innumeris modis velle Deum, ut omnes homines salvi fiant, sed qui salvantur, Dei auxilio dirigi, qui non veniunt, suâ pertinaciâ reluctari: cunctis retro sæculis gratiam Dei sive occultè, sive manifestè omnibus adfuisse: Deum non solùm in corpore suo, quod est Ecclesia, verumetiam universis in hoc Mundo gentibus adjutorium gratia sua quotidie, per dies, per momenta, & cunctis, & singulis ministrare: evidentissimum esse, nemini hominum deesse adjutorium Dei: gratiam nulli deesse, sed omnibus communicari: Deum quantùm in se est, omnibus ad trahendum manum porrigere: si homines non trahuntur, non esse defectum ex parte trahentis Dei, qui quantùm in se est, nulli deficit, sed impedimentum ex parte illius esse, qui non trahitur*. Hæ sunt Patrum sententiæ, & verba, quæ an intelligi possint de gratia, quæ actu ipso non tribuitur, tam clarum est, ut nec à me, nec ab aliis dici aliquid clariùs possit, & qui aliter interpretantur, planè oleum,

&

& operam perdunt. Paria sunt illa Scripturæ: *Deus omnium miseretur, quia est Dominus omnium: omnes peccatores ad nuptias vocat: dives in omnes: illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Necverò, ùt aliqui comminiscuntur, hæc ultima verba: *illuminat omnem hominem*, intelligi possunt, aut de lumine *cognitionis naturalis*, cùm Joannes de illo lumine loquatur, quod Christus sua Incarnatione nobis meruit, quale non est lumen naturale: nec etiam intelligi possunt de aliquibus tantùm, sive, ùt loquuntur, de generibus singulorum; ea enim verba: *omnem hominem venientem in hunc Mundum,* ostendunt, nullum penitùs excludi: Nec etiam dici potest, Deum præparare quidem omnibus lucem gratiæ, sed non omnibus dare; aliud enim est lumen præparare, aliud illuminare; non verò dicit Joannes: *Qui præparat lumen omnibus venientibus in hunc Mundum*: in quæ verba planè ad rem nostram Angelicus Doctor: *Verbum illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quantùm de se est, quia ex parte sua nulli deest; imò vult omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, quòd si aliqui non illuminantur, ex parte hominis est avertentis se à lumine illuminante.* Quid clariùs dici possit? Quòd si aliquando negat S. Thomas, quibusdam auxilium gratiæ necessarium dari, ùt videre est 2. 2.*quæst*.2. *art*. 5. *ad* 1. intelligendus est, ùt suprà ostendimus, vel quòd subinde, non verò semper, totoque vitæ tempore negetur: vel de auxilio gratiæ proximo ad aliquid faciendum, non verò de remoto, & incompleto, quo si utaris, reliqua etiam necessaria adjungentur, ùt idem Angelicus à nobis citatus docet de Cornelio Centurione, & de Barbaro in silvis educato. Rursus illa Scripturæ verba, quæ toties de peccatoribus etiam obduratissimis repetuntur, videlicet: *Deum stare ad ostium, pulsare, intraturum, si quis aperiat; vocare, tota die manus extendere ad populum contradicentem, & resistentem*, hæc, inquam, omnia clarissimè ostendunt actum, curamque ipsam Dei circa peccatores laborantis. Audi Scripturam ipsam, & judica: Paralip. 2. cap. 36. *Mittebat autem Dominus Deus ad illos per manum Nuntiorum suorum de nocte consurgens, & quotidie commonens, eò quòd parceret populo: at illi subsannabant Nuntios Dei, & parvi pendebant sermones ejus, illudebantque Prophetis, donec ascenderet furor Domini in Populum, & esset nulla curatio.* Nec obstat huic Patrum, & Scripturarum sententiæ similitudo illa Medici, omnibus remedia præparantis, sed non omnibus applicantis: Id enim potiùs

tiùs ad rem nostram facit: Si enim Medicus remedia sua manu, & arte confecta, ita custodiat, serisque claudat, ut nemo accipere possit, nisi eo dante, ipse verò firmissimum propositum habeat dandi aliquibus tantùm, non verò omnibus, nemo dixerit, Medicum re ipsa, serioque omnibus remedia paràsse, quæ applicari non possint, nisi illo volente, & dante, ipse verò non velit omnibus dare. Idem de Deo dicas: Cùm enim nemo salvus esse possit, nemo gratiam accipere, nisi eo volente, ac dante; ipse verò noluerit omnibus dare; imò ùt tu dicis, voluntate efficaci, æternâ, insuperabili, omnemque culpam etiam prævisam antecedente, aliquos excluserit; qua ratione dici potest, iis quos sic exclusit, seriò, vereque vitam æternam, & gratiam præparâsse?

XIX. *Opponitur Octavò*. S. Paulus ad Rom. 10. hæc habet: *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit: quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante?* Quibus verbis insinuat Apostolus, salvari neminem posse, nisi qui credat, neminem credere, nisi qui Evangelium audiat; atqui certum est, quàmplurimas Nationes fuisse, quibus Evangelium annuntiatum diu non fuit, & nondum est: illi ergo gratiâ caruerunt, quâ salvarentur; nam si credere, & salvari poterant citra prædicationem, ergo falsa est Apostoli ratiocinatio.

Resp. Apostolum loqui de fide explicita in Christum, quam certum est, ordinario modo, nisi prædicatione Evangelii haberi non posse. Cæterùm sine hac fide explicita in Christum, quàmplurimos ante illius adventum per solam gratiam, quâ legem naturæ observabant, & si eam transgressi erant, de Deo omnium Creatore, & Provisore offenso dolebant, salutem adeptos esse, dubium nullum est. Ita enim Apostolus testatur ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia remunerator est*. Vides, nullam fieri Incarnationis mentionem, solamque ad æternam vitam cognitionem existentis, & providentis Dei sufficere. Post promulgatum verò Evangelium, an fides explicita in Christum omninò necessaria sit, disputant Theologi; si tamen admittamus necessariam esse, dicendum est cum Angelico Doctore, omnibus hominibus etiam incultissimis, ac planè barbaris auxilium gratiæ dari, quo legem naturalem observent, quâ observatâ, & nisi obicem ponant, Deum curaturum, ut eis quoque Evangelium innotescat, ut de Sibillis, Cornelio, Eunu-

cho Candacis Reginæ, & Platone Philosopho constat. Verba Sancti Doctoris sunt ad Rom. 10. Lect. 3. *Nunquid illi, ad quos fama prædicationis non pervenit, utpote si fuerint nutriti in silvis, excusationem habent de peccato infidelitatis? Ad hoc dicendum est, quòd secundùm sententiam Domini Joan. 17. illi qui loquentem Dominum per se, vel per ejus discipulos non audierunt, excusationem habent de peccato infidelitatis, non tamen justificantur ab aliis peccatis, quæ vel nascendo contraxerunt, vel malè vivendo addiderunt, & pro his meritò damnantur. Si qui tamen eorum fecissent, quod in se est, Dominus eis secundùm suam Misericordiam providisset, mittendo eis prædicatorem Fidei, sicut Petrum Cornelio, & Paulum Macedonibus. Sed tamen hoc ipso, quod aliqui faciunt, quod in se est, convertendo se scilicet ad Deum, ex Deo est, movente corda ipsorum ad Deum.* Et 2. 2. quæst. 2. art. 7. ad 3. *Multis Gentilium facta fuit revelatio de Christo, ùt patet per ea, quæ prædixerunt. Sibylla etiam praenuntiavit quædam de Christo, ùt Augustinus dicit Lib. 13. contra Faustum cap. 15. Invenitur etiam in Historiis Romanorum, quòd tempore Constantini Augusti, inventum fuit quoddam sepulchrum, in quo jacebat homo auream laminam habens in pectore, in qua scriptum erat: Christus nascetur ex Virgine, & ego credo in eum. Si qui tamen salvati fuerunt, quibus revelatio non fuit facta, non fuerunt salvati absq; fide Mediatoris; quia etsi non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen implicitam in divina Providentia, credentes, Deum esse liberatorem hominum secundùm modos sibi placitos, & secundùm quod aliquibus veritatem cognoscentibus Spiritus revelâsset, secundùm illud Job. 35. Qui docet nos super jumenta terræ.*

XX. *Opponitur Nonò*. Quibusdam obstinatissimis peccatoribus, & quorum sperari ampliùs correctio non potest, subducitur custodia Angelica juxta illud Isaiæ 5. *Auferam sepem ejus, & erit in direptionem*. Et Jerem. 51. *Curavimus Babilonem, & non est curata, derelinquamus eam*. Ubi Glossa: *Sicut Medici sub magno Medico Angeli Dei sunt, volentes animas nostras à vitiis curare, quos ipsi repellimus, dum consiliis eorum non acquiescimus: qui videntes se perdere operam, ad invicem dicunt: relinquamus eam: adjutoria, & medicamenta adhibuimus, contumax est, non vult observare, quod dicimus, studium nostrum non sequitur effectus, abeamus unusquisq; in terram suam*. Refertque Josephus *Lib. 7. Belli Judaici cap. 12.* Romanis Jerosolymam obsidentibus Templi ingentem portam sponte,

te, improvisoque patuisse, auditasque è Sanctuario Tutelarium voces se invicem adhortantium: *Migremus hinc*. Et de Juliano Apostata narrat in ejus vita Ammianus Marcellinus, pridie certaminis, quo cœlesti manu interfectus est, noctu in regio tabernaculo vigilanti, & incertam imminentis pugnæ aleam volventi, Genium tutelarem tristi vultu adstitisse, dixisseque: *Aliquoties tanquam repudiatus abscessi, & jam tecum diutiùs non habitabo*. Sublatâ verò custodiâ Angelicâ consequens est, gratiam quoque sufficientem cessare, cùm juxta receptam S. Thomæ doctrinam: *Homo nihil operari possit circa suam salutem sine auxilio divino, quod homini exhibetur mediante ministerio Angelorum*. Quod etiam repetit 1. *p*. *q*. 113. *a*. 1. *ad* 3. Quò etiam facit S. Augustini, aliorumque Patrum sententiæ docentium: Deum, qui omnia facit in numero, pondere, & mensura, singulis quoque peccatoribus certam mensuram, & temporum spatia præfixisse, quibus juvare illos, & sustinere velit, eâ verò completâ cessare Dei gratiam, & misericordiam, ac peccatores suis desideriis relinqui, quæ omnium maxima castigatio est, juxta illud Prophetæ Amos 1. *Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum: & super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non convertam illum: super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non convertam illum*. Et Eccle. cap. 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexit*. Et Augustinus: *Illud sentire nos convenit, unumquemque à Dei patientia tamdiu sustineri, quamdiu nondum suorum peccatorum terminum, finemque complevit, quo consumato, eum illico percuti, nec ullam ei veniam reservari*. Lib. de Vita Christiana cap. 3. Et Lib. de Nat. & Grat. cap. 67. *Illa est peccati pœna justissima, ut qui rectum facere, cum posset, noluit, amittat posse, cùm velit*. Dantur ergo aliqui peccatores, quibus in pœnam præcedentium criminum, & Angelorum custodia, & omne auxilium bene agendi, pœnitendique subtrahitur.

Resp. Quamvis hæc omnia concederentur, nihil propterea contra sententiam nostram inferri posse, nam ùt suprà quoque observatum est, non quærimus modò, an peccatoribus semper, & ubique gratia pœnitendi tribuatur, sed tantùm illud contendimus, nullum etiam perditissimum esse, cui opportunè, & per aliqua temporum intervalla, certasque occasiones non gratia copiosè tribuatur, quâ salvari possit, adeò, ut si non salventur, tota peccatoris culpa sit, oblatas affatim gratias respuentis.

Cæterùm præter hoc, ne illa quidem admittimus, quæ in objectione afferuntur: Negamus enim aliquem peccatorem eſſe tam magnum, qui dum vivit, ab Angelo ſuo Cuſtode deſeratur. Hæc Angelici Doctoris expreſſa ſententia eſt, nam p. 1. q. 113. a. 6. *Cuſtodia*, inquit, *Angeli eſt quadam executio divinæ Providentiæ circa homines facta. Manifeſtum eſt autem, quòd nec homo, nec res aliqua totaliter divinæ Providentiæ ſubtrahitur; in quantum enim aliquid participat de eſſe, in tantum ſubditur univerſali Providentiæ Entium. Sed in tantùm Deus ſecundùm ordinem ſuæ Providentiæ dicitur hominem derelinquere, in quantum permittit illum pati aliquem defectum, vel pœnæ, vel culpæ. Similiter etiam dicendum eſt, quòd Angelus Cuſtos nunquam totaliter dimittit hominem, ſed ad aliquid interdum eum dimittit, prout ſcilicet non impedit, quin ſubdatur alicui tribulationi, vel etiam quin cadat in peccatum ſecundùm ordinem divinorum judiciorum. Et ſecundùm hoc Babilon, & Domus Iſraël ab Angelis derelictæ dicuntur, quia Angeli earum Cuſtodes non impediverunt, quin tribulationibus ſubderentur.* Et a. 4. *Homo in ſtatu vitæ conſtitutus eſt quaſi in quadam via, quâ debet tendere ad patriam: In qua quidem via multa pericula homini imminent, tùm ab interiori, tum ab exteriori juxta illud Pſalmi: In via hac, quâ ambulabam, conſtituerunt laqueum mihi: & ideo ſicut hominibus per viam non tutam ambulantibus dantur cuſtodes, ita & cuilibet homini, quamdiu viator eſt, Cuſtos Angelus deputatur. Quando autem jam ad terminum viæ pervenerit; jam non habebit Angelum Cuſtodem, ſed habebit in Regno Angelum conregnantem, in inferno dæmonem punientem.* Et ibidem ad 3. *Sicut præſciti, & infideles, & etiam AntiChriſtus non privantur interiori auxilio naturalis rationis; ita etiam non privantur exteriori auxilio toti naturæ humanæ divinitùs conceſſo, ſcilicet cuſtodiâ Angelorum; per quam etſi non juventur, quantùm ad hoc, quòd vitam æternam bonis operibus mereantur; juvantur tamen quantùm ad hoc, quod ab aliquibus malis retrahuntur, quibus ſibi ipſis, & aliis nocere poſſent. Nam & ipſi Dæmones arcentur per bonos Angelos, ne noceant, quantùm volunt: & ſimiliter AntiChriſtus non tantùm nocebit, quantùm vellet.* Vides ex mente Sancti Doctoris homini, quamdiu viator eſt, dum videlicet vivit, imò etiam ipſi AntiChriſto (quem verò AntiChriſto pejorem reperies?) nunquam Angelicam cuſtodiam deeſſe, idque jure merito; Si enim, ùt idem Angelicus obſervat art. 6. *Dæmones nos ſemper impugnant juxta*

ta illud Apostoli: Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens, quem devoret; ergo multò magis boni Angeli semper nos custodiunt. Accedit, Angelos ad custodiam hominibus dari, non quia justis, non quia fidelibus (alioquin nulli peccatorum, nullique infidelium darentur) sed quia ad imaginem Dei factis, quia Viatoribus, & cœlesti patrocinio, ac tutelâ indigentibus ob imbecillitatem naturæ, insidiasque Dœmonum, & mille alia pericula, quæ viventibus occurrunt. Hæ verò rationes in quolibet etiam obstinato peccatore locum habent, & ideo custodia Angelica ad communem Providentiam, & communia beneficia pertinet, quæ nulli hominum negantur, juxta illud Matthæi 5. *Qui Solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos.* Quam rationem eleganter quoq; insinuat Angelicus Doctor 1. p. q. 113. a. 1. ad 5. ubi: *Secundùm rationem divinæ Providentiæ hoc in rebus omnibus invenitur, quòd mobilia, & variabilia per immobilia, & invariabilia moventur & regulantur, sicut corpora inferiora per superiora, & omnia corporalia per substantias spirituales, quæ sunt invariabilia secundùm substantiam. Sed & nos ipsi regulamur circa Conclusiones, in quibus possumus diversimodè opinari per principia, quæ invariabiliter tenemus. Manifestum est autem, quòd in rebus agendis cognitio, & affectus hominis multipliciter variari, & deficere possunt à bono, & ideo necessarium fuit, quòd hominibus Angeli ad custodiam deputarentur, per quos regularentur, & moverentur ad bonum . . . . . Beneficia enim, quæ dantur homini divinitùs, ex eo quod est Christianus, incipiunt à tempore Baptismi, sicut perceptio Eucharistiæ, & alia hujusmodi. Sed ea quæ providentur homini, in quantùm habet naturam rationalem, tunc ei exhibentur, quando nascendo talem naturam accipit, & tale beneficium est custodia Angelorum.* Ad illa verò, quæ de Angelis, qui Babilonem, Jerosolymam, & Julianum Imperatorem deseruerunt, jam respondit idem Angelicus, ùt modò audivimus. Ubi observandum quoque est, illam ipsam comminationem deserendi novum Angeli tutelaris beneficium esse, quo peccatores tanto malo prænuntiato ad pœnitendum validissimè incitantur, nam ùt bene scripsit Augustinus: *Non vult ferire, qui dicit cave.* Et Chrysostomus Hom. 1. de Pœnitent. *Cujus rei causa, quæ facturus est mala, prædicit? ut non faciat.* Nec verò admittendum est, quod Gonetus docuit, videlicet: *Angelos quamvis in Infidelibus non excitent supernaturales illustrationes juvantes ad opera conducentia ad salutem,*

autem, iuvare tamen ad bona aliqua opera moralia, & pauciora committenda peccata, ut mitiùs in inferno puniautur: Si enim velit Gonetus, sæpe peccatores Angelicis illustrationibus obicem ponere, ut effectum principalem æternam videlicet gloriam non consequantur, id verissimum est, docetque S. Thomas paulò ante laudatus *a.4.ad 3.* Si verò censeat, cessare Angelos ab illustrationibus saluti nostræ necessariis, falsissimum est: sic enim officio suo principali deessent, cùm ideo dati sint, ut hominem à peccato custodiant, promoveantque ad gloriam æternam, juxta illud ad Hebræos 1. *Omnes sunt administratorii Spiritus propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*. Sicut ergo deesset officio Tutor, qui clientis sui agros, & facultates quidem curaret, sed graviter ægrotanti necessaria ad vitam tuendam, fugiendamque mortem non provideret; cùm Tutor præcipuè detur non rebus, sed personæ; ita deesset Angelus tutelaris præcipui officii sui partibus; si omitteret ea inspirare, quæ ad vitandam animæ mortem, hoc est, peccatum, obtinendamque vitam æternam necessaria sunt: quodsi inspirat, nec clientes obediunt, istorum culpa, non Angeli defectus est. Quanquam nemo tam perversus, qui non in aliquibus saltem Angelo inspiranti obtemperet, qualia sunt, quæ minùs passioni, & cupiditati repugnant; ut si homicidio impudicus abstineat, Sacrumque audiat, & ideo experimur, etiam projectissimos peccatores faciliùs Ecclesiæ præcepta, quàm Dei observare; nam qui odio, & adulterio abstinere non vult, abstinet tamen comedendis sabbatho carnibus, non quòd hoc meliùs, sed quod minùs cupiditati adversum, observatuque faciliùs. Semper ergo Angelorum custodia etiam in maximis, & obstinatissimis peccatoribus proficua est, & ideo nunquam cessat. Vide Sanctum Doctorem *quæstione citata a. 4. ad 3.*

Id verò, quod de certa peccatorum mensura dicitur, explicatione opus habet. Si enim sensus sit, Deum, qui omnibus creaturarum, ac præsertim hominum actionibus certum numerum, tempusque præscripsit, decrevisse tanto, & non majori tempore peccatorem ad pœnitentiam expectare, quo elapso eum morte, aliove casu juxta communem cursum, nexumque causarum naturalium subitò percutiat, ut pœnitere ampliùs non possit; id verissimum est, & negari à nemine potest, & hoc duntaxat probant, quæ in contrarium adducuntur, idque sufficit planè ad peccatores quoscumque terrendos, cùm quantò diutiùs peccato inhærent, tantò viciniores termino

sint,

sint, quem Deus aliis longiorem, aliis breviorem præfixit, omnibus incertũ, & brevi finiendum: quî ergo non timeant, cùm non ignorent, omne momentum posse ultimum, & decretorium esse? Ita Theodoretus super illa Danielis verba: *Appensus es in statera*: ubi: *Docet per hæc verba Propheta, nihil esse, quod apud Deum non ponderetur, quin etiam divinam misericordiam, ac diutinam lenitatem mensurâ quadam, & pondere hominibus adhiberi. Quando ergo transgressus es*, inquit, *clementiæ fines, accipe divinam sententiam*. Et S. Augustinus Serm. 31. de Verb. Dom. *Eia arbor infructuosa, non jam irrideas, quia parcitur tibi, dilata est securis, noli esse secura, veniet, & amputaberis*. Et S. Gregorius Lib. 25. Mor. cap. 3. *Subitò tollitur, qui diu toleratur*. Si verò sensus objectionis sit, Deum aliquam, certamque mensuram peccatorum statuisse, quâ impletâ etiam viventi, & ratione utenti omne auxilium, gratiamque etiam sufficientem subtrahat, quâ pœnitere, & divina præcepta implere possit; hoc enim verò negamus, quippe contrarium tot illis Dei pollicitationibus, quibus omne genus peccatorum ad spem, & pœnitentiam hortatur, & veniam promittit, quamdiu vivit. *Deinde* quæro ex te quid intelligas nomine illius certæ mensuræ peccatis assignatæ? aut enim intelligis, aliqua esse peccata tam gravia, ut ijs admissis continuò peccator omni auxilio, & facultate pœnitendi spolietur? at id falsissimum est; constat enim nullum esse peccatum tam grave cui Deus veniam non polliceatur, & consequenter gratiam pœnitendi; nam hoc negare idem esset, quod veniam negare, quæ sine pœnitentia haberi non potest: *si fuerint*, inquit, *peccata vestra ùt coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra sicut vermiculus; sicut lana alba erunt* Isaiæ 1. v. 18. Et quod majus peccatum odio Dei, Idololatriâ, ipsoque Deicidio? & tamen ùt in Judæis patet, ista quoque misericordiam, & veniam adepta sunt. Aut intelligis, omnibus peccatoribus certum peccatorum numerum præscriptum esse, quo expleto, quamdiù vivunt, nullum ampliùs veniæ locum dari? at quæ major series peccatorum excogitari potest, quàm quæ profertur, duratque usque ad mortem? & tamen tunc quoque sperandum est, ùt in S. Latrone ostensum, de quo celebre illud Augustini: *Unus est, ne desperes, unicus est, ne præsumas*. Et illud non minùs celebre Chrysostomi (hominis alioquin austeræ sanctitatis) contra Novatianos: *Etsi millies peccaveris, & pœnitentiam egeris, Ecclesiam ingredere*. Singulare quoque exemplum Manassis est,

usque

uſque in ultimam ſenectutem Deo rebellis, de cujus peccatis, & pœnitentia hæc leguntur Reg. 4. 21. & Paralip. 2. 33. *Duodecim annorum erat Manaſſes, cùm regnare cepiſſet, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jeruſalem, fecitq; malum in conſpectu Domini juxta idola Gentium, & erexit aras Baal, & adoravit omnem Militiam Cœli, & coluit eam, & exſtruxit aras in Domo Domini, & altaria univerſæ militiæ Cœli in duobus atriis Templi Domini, & traduxit filium ſuum per ignem, & ariolatus eſt, & obſervavit auguria, & fecit Pythones, & aruſpices multiplicavit, ut irritaret Dominum. Poſuit quoq; Idolum luci in Templo Domini, & ſeduxit Iſraël, ut faceret malum ſuper Gentes, quas contrivit Dominus, & fecit abominationes peſſimas ſuper omnia, quæ fecerunt Amorrhæi: inſuper & ſanguinem innoxium fudit multum nimis, donec impleret Jeruſalem uſq; ad os . . . . Idcirco ſuper induxit eis Dominus exercitum* Regis *Aſſyriorum, ceperuntq; Manaſſen, qui poſtquàm coanguſtatus eſt, oravit Dominum Deum ſuum, & egit pœnitentiam valde coram Deo, deprecatuſq; eſt eum, & obſecravit intentè, & exaudivit orationem ejus, reduxitq; in Regnum ſuum.*

Ergo nullum peccatum eſt, aut gravitate tam magnum, aut tempore tam diuturnum, cui exemplo Manaſſis venia ſperari non poſſit. *Vel deniq;* per menſuram illam peccatorum intelligis non omnes quidem, ſed aliquos tantùm peccatores eſſe, quibus certo numero expleto quamvis viventibus, & ratione præditis omnis ad converſionem gratia ſubtrahatur? Dico ratione præditis, nam ſi aut morbo, aliove, & improviſo caſu, videlicet vulnere, naufragio, præcipitio aliqui Deo curſum naturæ non impediente, ita occupentur, ut mentem ad Deum, & quæ animam ſpectant, elevare non poſſint, certum eſt, iſtis quippe impotentibus nullam gratiam pœnitendi ſuppetere. Extra, inquam, hunc caſum falſum eſt, alicui peccatorum viventi, ſuæque rationis compoti omnem gratiam ſubduci, quâ converti ad Deum poſſit: Id enim *repugnat* Scripturæ, omnes omnino peccatores, dum vivunt, ad pœnitentiam, & veniam invitantis, nullumque excludentis; at excluderet, ſi Deus auxilia neceſſaria negaret; paria enim ſunt veniam negare, & negare auxilia, ſine quibus obtineri venia non poteſt. *Repugnat* Auguſtino, cujus, ùt ſuprà vidimus, ſententia eſt: *Nullam eſſe Animam tam perverſam, modo ratiocinari poſſit, in cujus conſcientia non loquatur Deus, nullumq; eſſe tam reprobum, tam cæcum, qui à Dei gratia, dum in hac*

vita

vita est, penitùs excludatur. *Repugnat* experientiæ: quis enim pejor, obduratior, veniâque indignior Anti-Christo, Pharaone, iisque impœnitentibus, de quibus Apostolus: *Thesaurizant sibi iram in die iræ*, at nemo istorum à Deo ita penitus desertus est, ut pœnitere non posset. De Anti-Christo jam audivimus ex S. Doctore, neque illi Angelicam custodiam defuturam, ergo neque sanctas illuminationes, ob quas potissimùm Angeli destinantur, ùt suprà ostensum. De Pharaone constat, aliquando pœnituisse (licèt posteà reciderit) quod sine gratia fieri non potuit. Verba ipsius sunt Exodi 27. *Peccavi etiam nunc, Dominus justus, ego & populus meus impii*. In quæ verba S. Augustinus lib. de Prædest. & Grat. cap. 14. De cujus Libri dubia auctoritate jam alibi dictum est: *Si piè de Deo sentiamus, etiam Pharaoni non denegavit misericordiam suam; nunquid enim non potuit sicut flagellis cedens expulit populum, ita miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoscere?*

De obduratissimis verò, & impœnitentibus Judæis, de quibus Apostolus dixerat ad Rom. 2. *Secundùm duritiam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ*, præmiserat paulò antè: *An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, & ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Et cap. 10. *Ad Israël autem dicit: tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi*. Quibus ergo credendus est Deus gratiam & misericordiam negare, quam non Anti-Christo, non Pharaoni, non perfidissimis Judæis negat? Ut taceam, nullam rationem esse, ob quam hos fines divinæ Misericordiæ statuamus: Cur enim id Deus velit? ut peccatoris malitiam puniat? at satis punita est, si vel morte repentina percutiat, vel eo morbo tolli permittat, quo cogitare de pœnitentia non potest; vel etiam si gratias illas efficacissimas subducat, sine quibus prævidet, impœnitentem moriturum; his enim rationibus idem effectus sequetur, salva Dei bonitate, & toties facta promissione veniæ. *Neq; dicas*, peccatum mortale hanc pœnam mereri, ùt docet *S. Thomas 3. contra Gentes cap.* 162. Jam enim suprà respondimus, non hîc quæri, quid peccato debeatur, alioquin sequeretur de lege ordinaria, & plerumque hominem primo peccato commisso mox toto vitæ suæ tempore potentiâ resipiscendi, custodiâque Angelicâ privari, id enim peccato deberetur, ùt loco citato observat S. Thomas. Non ergo quærendum à nobis est, quid Deus ex debito, sed quid ex abundan-

tia infinitæ Misericordiæ suæ & faciat, & facturum promiserit; promisit verò omnibus omnino, dum viverent, veniam admissorum, & ideo non aliquos tantùm, non plerosque, sed omnes omnino ad pœnitentiam invitat; ergo dat etiam auxilium, quo possint pœnitere, alioquin ad impossibile invitaret, hoc est, ad volandum, non datis alis; ad transfretandum, non data navi; quæ omnia de Deo dici absurdissimum est.

Illud verò concedimus peccatoribus, qui consuetudinem peccati in naturam verterunt, difficillimum esse, ut convertantur: *desinit enim esse remedio locus, ubi quæ fuerunt vitia, mores fiunt*, ait Philosophus Stoicus. Et de hujusmodi dicitur Jeremiæ 13. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malè*. Et S. Augustinus lib. 10. Confess. cap. 8. *Dicunt mihi creaturæ omnes, ut amem te, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles; altiùs autem tu misereberis, alioquin cœlum, & terra surdis loquuntur*. Tantoque magis grandescit difficultas, cùm Deo causis secundis naturalem cursum permittente peccatoribus occasiones occurrunt, quæ alliciant: adulatores, malique Consiliarii, qui seducant: fastidium rerum æternarum, contemptusque Sacerdotum utilia monentium: orandi desidia mente in res, causasque temporales penitùs absorpta: rerum caducarum affluentia, quæ oblivionem æternorum pariat, & alia mille, quæ inveterati peccatoris conversionem planè arduam reddunt, non tamen impossibilem, sed nec defficillimam, si modò remedia usurpet à Deo copiosè oblata. Id Augustinus de se ipso testatur lib. 8. Confess. cap. 5. *Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate: velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me; quippe ex voluntate perversa facta est libido, & dum servitur libidini, facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas*. Sed paulò pòst lib. 9. Confess. cap. 1. Mox idem Augustinus subjungit: *Quàm suave mihi subitò factum est, carere suavitatibus nugarum, quas amittere metus fuerat, & jam dimittere gaudium est: Eiiciebas enim eas à me, & tu intrabas pro his omni voluptate dulcior*. Idemque Seneca ipse lib. 3. de Ira cap. 12. *Nihil tam est difficile, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat assidua Meditatio, nulliq; sunt tam feri, suiq; iuris affectus, ut non disciplinâ perdomentur: quodcumq; sibi animus imperavit, obtinuit. Vino quidam;*

dam; alii Venere, quidam omni humore interdixere corporibus. Didicerunt alii in funibus ambulare, immania onera ferre, mergi in profundo, nec respirare. Sunt verò expugnandæ consuetudini hæc præsertim remedia. *Primò* fervens, constansque imploratio divinæ gratiæ; huic enim nihil est insuperabile; & oratio nunquam non exauditur ob divinam promissionem, constatque experientiâ, nullum unquam à Deo petiisse, quæ ad salutem pertineant, nec impetrâsse, ut proinde dubitare prudenter nemo possit, quod nulli, & nunquam à Deo negatum est, id sibi negatum iri. *Erubescat humana pigritia; plùs vult Deus dare, quàm tu accipere: plùs vult ille misereri, quàm tu à miseria liberari*, inquit S. Augustinus de Verb. Dom. Serm. 31. Et ibidem circa finem: *Qui tam curvus est, ut terram intueatur, terrena felicitate lætetur, aliam cœlestem non credat; quicumque, inquam, tam curvus est, erigatur, & si per se ipsum non potest, invocet Dominum: nunquid enim & mulier illa curva per se ipsam erecta est? Væ illi, si manum ille non porrexisset. Alterum* contra consuetudinem præsidium est fortis, frequensque resolutio, perversam consuetudinem superandi, ac contrariæ virtutis exercitium, quo paulatim, sensimque prima consuetudo languescit, ac tandem cedit. Qua in re memoriâ dignum, quod in vita B. Bernardi legere est. Is nobilem virum inciderat, adeò impuris amoribus captum, ut fateretur, ne una quidem nocte carere iis posse. Cui Sanctus: quæso te, inquit, in gratiam Dei vel triduo abstine, & ad me redi. Abstinuit, rediitque, ad quem Bernardus: nunc, inquit, tantundem Virgini præsta. Fecit: & Bernardus, semel adhuc, inquit, omnibus in Cœlo Sanctis inducias has posco: quod cùm pactus Nobilis esset, ipsoque usu didicisset, fieri posse, quod futurum priùs desperaverat, ac simul bonæ conscientiæ dulcedinem, pacemque expertus, & quantùm ista brevissimæ voluptati præstaret, ad Bernardum, regressus, sponte sua plura promisit, præstititque, quàm alter exegerat: *Nolo*, inquit, *ampliùs diurnas cum Deo inducias, sed perpetuam pacem*, stetitque promissis; adeò verum est, non in Reipublicæ tantùm, verùmetiam in Animæ causis sæpe consultum esse: *Arte rem moliri, vim procul habere.*

Deniq; optimè vincendæ consuetudini remedium est, mortis non tanquam remotæ, sed tanquam imminentis (ùt revera semper est, aut esse potest) assidua Meditatio; Nemo enim est tamen insanus, qui brevissimum gaudium longissimo dolori præferre velit, si

modò persuasum habeat, brevissimum illud fore. In quam rem non injucundum auditu est Sacerdotis cujusdam rerum ad animas pertinentium callentissimi egregium stratagema, quo vitiis non minùs, quàm annis senem ad pœnitentiam, vitamque mutandam permovit. Is confessurus accessit, longamque peccatorum seriem, quibus incanuerat, exposuit. Sacerdos primò jejunium imposuit. Illo vertiginem causante, cilicium jussit: & cùm alter intellexisset, quid rei cilicium esset, ideoque respueret; ergo, inquit, Sacerdos: certas quotidie preces è genu recitabis; at ille ne hoc quidem possum, quippe imbecilli, ac languente corpore. Flagello ergo te cædes: flagellum, reponit, mihi aliàs fatiscenti, & vix muscam toleranti? tum Sacerdos, ergo hoc saltem agito: toto proximo mense, cùm te noctu ad lectum, & somnum paras, prolixam hanc, canamq; barbam attentè, multumque specta, ac manibus versa, nihilque ampliùs. Senex primò ridere, tùm facere; ac repetito (quæ ipsa Sacerdotis intentio fuerat) barbæ aspectu, mortis vicinæ recordari; hinc timore, curaque futurorum angi, adeoque permoveri, ut lacrimis perfusus ad Sacerdotem rediret, tantoque pœnitendi ardore, castigandique corporis ageretur, ut fræno, quàm stimulo deinceps regi oportuerit. Ergo, ùt dicebam, nulla est tam inolita, hærensque consuetudo, quæ vinci gratiâ, & studio non possit, & ideo nullius quoque salus desperanda est, modò medentem admittat, nam nisi admittat, non consuetudo, sed voluntas accusanda est.

Quæ verò ex Sacris Litteris, Sanctisque Patribus in contrarium opponebantur, facilè ex dictis solvi possunt: illa enim verba: *In interitu quoq; vestro ridebo: dorsum, & non faciem ostendam eis: nemo corrigi potest, quem Deus despexit*, hæc, inquam, & his similia significant tantùm immobilem, & inflexibilem subinde Dei voluntatem circa pœnas temporales infligendas: significant etiam efficacissimas illas gratias subinde suspendi, peccatore impedimentum ponente, Deoque justissimè vindicante. Ea verò subtractâ gratiâ peccatum non necessariò quidem, sed certissimò sequitur. Et denique, ùt ex Augustino vidimus, iis loquendi formulis significat Scriptura, subitò peccatorem, improvisoque percuti, ut pœnitendi, animumque ad Deum convertendi spatium non habeat; quid enim justiùs, quàm iis, qui toties tempore abusi sunt, tempus aufferri?

XXI. *Opponitur Decimò*. Certissima est Augustini regula: Nemini videlicet gratiam dari, nisi petenti. Verba illius sunt Libro de Eccle-

Ecclesiast. Dogmat. *Neminem credimus, nisi per gratiam salvari, nemini gratiam dari, nisi poscenti.* Atqui multi sunt, qui gratiam ritè orandi non habent, præsertim infideles: Oportet enim orationem, ut à Deo impetret, quòd postulat, esse fidelem, permanentem, & fiducialem, seu spe munitam; at quàm multi non sic orant? *Deus*, inquit, Augustinus, *dat omnibus affluenter, utq; his omnibus, qui sic petunt, & tantùm petunt, quomodo, & quantum res tanta petenda est.* Lib. de Nat. & Grat. cap. 17. Et lib 1. quæst. 2. ad Simplicianum: *Nonne aliquando ipsa oratio nostra sic tepida est, ut potiùs frigida, & penè nulla, imò interdum ita nulla, ut ne hoc in nobis cum dolore advertamus, quia sic hoc dolemus, jam oramus. Quid ergo aliud ostenditur nobis, nisi quia & petere, & quærere, & pulsare ille concedit, qui, ut hoc faciamus, jubet.*

Resp. Aliud est, peccatores non orare, aliud non habere gratiam, & facultatem, quâ orare possint, eaque auxilia impetrare, quæ iis necessaria sunt ad Legem divinam adimplendam: hoc postremum negamus, illud verò concedimus: aliud enim est carere gratia, aliud gratiâ uti nolle; sicut aliud est, carere Medico, à quo saneris, aliud sanare volentem nolle admittere: est enim gratia medicina voluntatis, quæ datur, ut sanetur, bonumque velit, sed non sanat invitam. Quòd ut rectè intelligas, observandum est, ad divina præcepta implenda, vincendasque tentationes duplici auxilio nobis opus esse, *remoto* videlicet, & *proximo*. *Remotum* est gratia orandi, petendique à Deo vires necessarias. *Proximum* est, quo nobis vires tribuuntur, præceptum ipsum adimplendi. *Remotum* auxilium, seu gratia orandi omnibus, qui præcepto tenentur, loco, & tempore opportuno datur; habet enim se per modum primi principii practici, quod alio principio non eget, sed est causa omnium aliarum actionum supernaturalium: Sicut enim Deus in ordine naturali hominem præ reliquis brutis animalibus investem, inermem, rerumque omnium inscium, rudemque fecit; nec ideo tamen deseruisse dici potest (ùt Plinius Philosophus *Lib. 7. in Proœmio* imperitè conqueritur) sed potiùs omnium maximè curâsse, quia manum illi, & mentem dedit, quibus non unâ tantùm, & extrinsecus acceptâ ratione, ùt animantia, sed variis, & infinitis modis, nec tantùm ad necessitatem, verùmetiam ad commoditatem, & delitias, juxtaque temporum, locorum, conditionum, aliasque circumstantias, vestiri, armari, scientiis quoque, & artibus imbui posset; idque non natu-

ræ,

ræ, sed quod longè præstantiùs est, arbitrii, & industriæ suæ dono. Idem de ordine supernaturali dicas. Nascitur homo omnium, quæ ad vitam æternam pertinent, expers, & nudus; sed ut omnia, sine quibus nascitur, industriâ quoque suâ, & cum merito acquireret, data est ei, postquàm ad usum rationis pervenit, gratia, & facultas orandi, quâ velut manu uteretur ad omnes reliquas gratias comparandas, sine quibus nec legem implere, nec vitam æternam consequi possit. Cæterùm hæc gratia, seu spiritus orandi, *gradus* quoque suos, & minorem, majoremque perfectionem habet: Nam quoad initia sua, primosque gradus, à Deo non petitur, sed sponte, gratisque datur (alioquin eundum in infinitum esset, & hoc ipso, quòd petis, jam gratiam petendi habes) non ergo petis, ut detur, sed datur, ut petas: sicut rota, non quia voluitur, rotunda est, sed quia rotunda est, ideo volvitur; sed quoad majorem intensionem, fervorem, & perseverantiam, etiam ipsa gratia orandi postulatur; sic enim cum Ecclesia precamur: *Actiones nostras quæsumus Domine aspirando præveni, & adjuvando prosequere, ut cuncta nostra oratio, & operatio à te semper incipiat, & per te cepta finiatur.* Et ideo tantopere è Sanctis Patribus orationes illæ jaculatoriæ commendantur; quippe ob brevitatem, & facillimæ, & ardentissimæ, & frequentissimæ esse possunt, suntque semina quædam omnium aliarum gratiarum, parva quidem mole, sed maxima virtute, ac fructu, de quibus hæc habet S. Augustinus Epist. 121. ad Probam cap. 9. *Dicuntur Fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen brevissimas, & raptim quodammodo ejaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimùm necessaria est, per productiores moras evanescat, atque hebetetur intentio. Atque per hoc etiam ipsi satis ostendunt, hanc intentionem, sicut non est obtundenda, si perdurare non potest; ita si perduraverit, non citò esse rumpendam; absit enim ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si fervens perseverat intentio.* Tales orandi formulæ fuerunt illæ Davidis: *Peccavi Domino*: & Josue: *Sol contra Gabaon ne movearis.* Et Judithæ, cùm ferrum in caput Holophernis vibraret: *Confirma me Domine Deus in hac hora*; Et Susannæ jamjam obruendæ: *Deus æterne ecce morior, cùm nihil horum fecerim.* Et Publicani: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Et Latronis: *Memento mei Domine, cùm veneris in Regnum tuum.* Imò Dominica oratio non solùm brevissima ipsa est, verùmetiam nihil est aliud, quàm contextus brevissimarum petitionum, quarum singulæ

gulæ tribus, vel quatuor verbis absolvuntur. His ergo orandi principiis, quæ nemini desunt, & major, ac perseverantior orandi spiritus, & proximum auxilium Dei ad legem implendam obtineri possunt. Primis ergo illis precibus, quarum facultas Dei liberalissimo dono omnibus peccatoribus præstò est, duo petimus: opportunum videlicet auxilium Dei, tùm ad omnem orationem sequentem (quam oportet humilem, fiducialem, ac perseverantem esse) tùm ad omnem operationem honestam, & salutarem, sed audiamus Augustinum id ipsum sæpius docentem. Nam Lib. de Grat. & libero Arbitrio cap. 16. *Jubet aliqua, quæ non possumus, ut noverimus, quid ab illo petere debeamus: ipsa enim est fides, quæ orando impetrat, quod lex imperat.* Et lib. 3. de Libero Arbitrio cap. 19. *Deo gratias agant, quòd aliquid sine difficultate faciunt, & ubi difficultatem aliquam sentiunt, fidelissimis, & perseverantissimis precibus, & Misericordiæ promptis operibus facilitatem à Domino impetrare persistant.* Dignum quoque memoratu est, quod S. Gelasius *Epist.* 5. *ad omnes Episcopos* in Piceno constitutos contra Pelagianos censet, ideo Luciferum, & Adamum cecidisse, quòd nimiùm viribus, & felicitate sua nixi oratione abstinuerint. Verba S. Pontificis sunt: *Si in ipsis primis hominibus, dum sua nimiùm felicitate confidunt, & tantam Dei gratiam in vacuum recipientes non orando* (quod utique nunquam fecisse referuntur) *nec de receptis gratias referendo; nec ut eadem intemerata durarent, suppliciter implorando, incolumes constare nequierunt; quantò magis post prævaricationis ruinam absq; divino munere suis viribus vel ægri stare non possunt, sine quo nec integri persistere valuerunt.* Et S. Thomas 1. part. quæst. 94. art. 4. ad 5. *Nec valet instantia, quam quidam afferunt, quòd Adamo in tentatione non fuit subventum, ne deciperetur, licèt tunc maximè indigeret; quia jam præcesserat peccatum in animo, & ad divinum auxilium recursum non habuit.* Vides, totam rationem, ob quam Adamus deceptus est, non aliam fuisse, quàm quòd orationem omiserit. Idemque de Petro dicendum est, toties lapsûs imminentis, & orationis admonito, & tamen, ut caveret, & oraret, nunquam persuaso.

Hoc verò primum auxilium locis, & temporibus opportunis nunquam negari, patet imprimis ex iis, quæ toto hoc paragrapho diximus, ubi prolixè ostensum est, Deum, ùt omnibus, & quantùm ex se est, efficaciter vult salutem; ita ad illam obtinendam omnibus copiosissima media tribuere, quorum potissimum, & maximè necessa-

cessarium est gratia orandi. Id ipsum ex Sacris Litteris constat, quæ toties omnes, nulloque excepto ad quærendum, pulsandum, petendum, vitamque mutandam invitant; quæ omnia supponunt, hæc fieri posse, & consequenter gratiam saltem remotam, hoc est, orandi, & petendi omnibus dari, alioquin frustra peccatores ad rem impossibilem invitarentur. Quòd si tu ab ista universali, & in Sacris Litteris toties repetita regula aliquem excipias; oportebit hanc exceptionem probari, quod nunquam facturus es. Hæc ipsa est mens Augustini, qui mille locis de hominibus non imaginariis, non in cornibus Lunæ, aut terrestri Paradiso degentibus, sed de hominibus, quales in Mundo sunt, hoc est, peccato originali, multisque actualibus obstrictis, constantissimè docet, non peccaturos violatis divinis præceptis, nisi potestatem haberent illa observandi, & consequenter, nisi haberent gratiam saltem inchoatam, hoc est, orandi, sine qua in statu naturæ corruptæ nulla potestas est observandæ legis divinæ. Aut ergo ex mente Augustini nemini hæc gratia deest; aut si alicui deest erit aliquis sanæ mentis, qui furando, occidendo, adulterando, blasphemandoque nihil peccabit, quod absurdissimum est. Sicut ergo ex sententia Augustini nullo peccato, quamdiu ratio viget, amittitur libertas, & potestas adimplendi Legem divinam, vitandique peccati; ita nullo peccato omnis gratia sufficiens, & remota, hoc est gratia petendi amittitur, sine qua omnem quoque libertatem tolli necesse est. Sed audiamus Augustinum: sic enim in actis cum Felice Manichæo cap. 17. ait: *Qui servare legem non vult, in potestate ejus est, si velit: non enim dixit, non potuerunt, sed noluerunt. Hoc certè, quòd nolunt servare legem, sua voluntate nolunt.* Et Tract. 53. in Joan. *Nec quisquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excusare peccatum; audiamus Dominum & præcipientem & opitulantem, & jubentem, quid facere debeamus, & adjuvantem, ut implere possimus.* Vides, ex mente Augustini, negato arbitrio, negari quoque, excusarique peccatum. Et Lib. de Fide contra Manichæos, qui liber tamen probabilius Evodio Episcopo Uzalensi tribuitur: *Quis non clamet, stultum esse, præcepta dare ei, cui liberum non est quod præcipitur, facere, & iniquum esse, eum damnare, cui non fuit potestas jussa complere?* Atqui etiam peccatoribus dantur præcepta, & istis obligantur; at teste Augustino stultum id esset, si liberi non forent, & consequenter nisi gratiam haberent, quâ possent præceptis obtemperare. Et lib. 3. de Libero Arbitrio cap. 17. *Si*

laborio-

laboriosum est, omnia mandare memoriæ, quæ à nobis tam multa de peccato, & voluntate libera dicta sunt, hoc brevissimum tene. Quæcumque ista est causa voluntatis, si ei non potest resisti, sine peccato ei ceditur. Si autem potest, non ei cedatur, & non peccabitur. Hæc sanè Augustini testimonia nulla interpretatione opus habent, sed simplici lectione, ut cuilibet certissimum sit, Sanctum Doctorem generatim in omnibus, & singulis hominibus agnovisse possibilitatem ad implendum quælibet præcepta Dei per ipsius auxilium, & opitulationem ut nemo jure, vereque conqueri de præcepto aliquo possit velut observatu impossibili.

Neque dicas, Augustinum Lib. 1. Retract. *cap.* 15. hæc scribere: *Qui autem cogenti cupiditati bona voluntate resistere non potest, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pœna peccati.* Ergo ex mente S. Doctoris contingere potest, ut aliqui præditi bona voluntate careant auxilio sufficienti ad resistendum, sive non peccandum, quod alibi quoque, & sæpius repetit Augustinus.

Resp. Primò. Loqui Augustinum de auxilio proximo, & immediato præceptum implendi, non verò de auxilio remoto, hoc est, de gratia orandi, & impetrandi, quod nondum habes; de hoc enim semper locum habet universalissimum & vulgatissimum illud Augustini axioma: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere, quod possis, & petere, quod non possis.* Deinde nemo meliùs Augustinum interpretatus fuerit, quàm ipse Augustinus, qui hanc quæstionem in terminis proponit, deciditque omnino ex nostra sententia. Cùm enim *Tract.* 53. *in cap.* 12. Joan. ea verba exponit: *Propterea non poterant credere, quia dicit Isaias: excæcavit oculos eorum*; *mox* hanc quæstionem proponit: *Si non poterant credere, quomodo ergo non credendo peccabant? aut quod peccatum est hominis non facientis, quod non potest facere?* Ad hanc quæstionem quid responderet Jansenius, nisi: ideo non poterant credere, quia ob peccata præcedentia saltem originale omni gratiâ, auxilioque carebant? quid faciliùs hoc responso, quid ad intelligendum planiùs? At non ita Augustinus: Primò enim causam, quòd non possent credere, assignat eorum perversam voluntatem; certissimum enim est, te non posse, quod non velis; & ideo quamdiu nolueris credere, tamdiu certum est, non posse te credere. Verba Augustini sunt: *Quare autem non poterant credere, si à me quæratur, citò respondeo, quia nolebant; malam enim eorum voluntatem prævidens Deus per Prophetam prænuntiavit: excæca*

tor populi hujus, ut videntes non videant. Secundò respondet Augustinus: ideo non potuisse credere, quia à Deo deserti, hoc est, adjuti non sunt; ut verò desererentur, malam eorum voluntatem meruisse. Si verò ab Augustino quæras, quænam fuerit hæc mala eorum voluntas, ob quam deseri meruerunt? an peccatum originale? an peccata actualia præterita (quæ ut non fuerint juris nostri, & arbitrii ampliùs non est) quod Jansenius, aliique putant? Non, inquit Augustinus: *Sed quia ita superbè sapiebant, ut crederent, se Dei adjutorio ad bene vivendum non indigere*; quamdiu ergo id pertinaciter sentiebant, tamdiu in *sensu composito* indignos se divinâ gratiâ reddebant, ponebantque obicem juvare volenti, obicem, inquam, non præteritum ob peccatum originale, aliaque actualia olim commissa; sed obicem præsentem, actuque influxum gratiæ impedientem. At carebant potentiâ, carebant gratiâ, hunc obicem amoliendi? minimè, inquit, Augustinus; aderat eis potestas, aderat gratia, quâ obicem removerent, si uti vellent; sed uti nolebant; & ideo tandem tota ratio, quòd non possent, erat, quòd non vellent. Verba Augustini sunt: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri; ne omnino existimemus, in nostra potestate non esse, quòd credimus; agenda sunt ergo ei gratiæ, quia data est potestas, & orandum, ne succumbat infirmitas . . . . . non poterant ergo credere, non quia mutari in melius homines non possunt, sed quamdiu talia sapiunt, non possunt credere*. Quando ergo scribit Augustinus, aliqua præcepta esse, quæ homo implere non possit, intelligendus est, ùt se ipsum loco proximè allegato explicat, de impossibilitate in *sensu composito*, & ex ipsa prava voluntate hominis proveniente: avarus enim, quamdiu talis est, restituere aliena non potest, sed potest avarus non esse, obiciemque amovere, quod ut faciat, semper illi potestas, & gratia remota præstò est; facultas videlicet orandi, petendique à Deo. Idem de impudico, idem de iracundo, aliisque peccatoribus dicas. Denique sciendum est, sæpe à Sanctis Patribus, ipsisque Sacris Scripturis ea dici impossibilia, quæ valde difficilia sunt, ùt jam suprà ostendimus.

§. III.

§. III.

Dei gratiam etiam obstinatissimis peccatoribus non deesse longa serie, multisque exemplis ostenditur.

UT hactenus dicta, Deique etiam in perditissimos peccatores effusissima Bonitas tantò clarior evadat, placuit, longâ fortasse, sed non injucunda narratione id ipsum exemplis ostendere, ut ex iis, quæ Deus sceleratissimis præstitit, intelligas, quæ præstitit minùs sceleratis, minusque indignis.

Anno Mundi 130. Cain fratrem suum Abelem innocentem, & per insidias obtruncat. Fuit Cain primus, & exemplar omnium reproborum; sacrilegus videlicet, invidus, fratricida, atheus, impœnitens, & in peccatis suis longè obstinatissimus. Et tamen vide, quot modis ad pœnitentiam, & veniam vocatus? Deus ipse corporalem speciem indutus eum convenit, de occiso interrogat, crimen ante oculos ponit, pœnam infligit, & patris potiùs, quàm vindicis more custodiam, ne impunè occidatur, promittit, sicque novo hoc beneficio in spem, agendamque pœnitentiam erigit, denique sexcentis annis ad veniam expectat. Quo fine hæc omnia, nisi ut crimen agnosceret, & elueret? at noluit; ipsius ergo culpa, non Dei fuit.

Anno Mundi 1656. Totum genus humanum ob flagitia, & præsertim impudicitiam aquis deletum. Sed quot priùs beneficiis, ac prodigiis præmoniti peccatores, ut servarentur? missus Noë, qui centum priùs annis (imò quingentis, ùt Chrysostomus notat *Homil. 21. & 22. in Genesim*) Mundi naufragium prædicaret, qui totidem annis Arcam ante oculos, & in conspectu omnium pararet. Animalia ingenti miraculo, & quod solum ad convincendos etiam obstinatissimos sufficeret, longo ordine, multisque mensibus toto Orbe collecta, & in navim progressa; denique aquarum imbres non uno impetu, sed paulatim, & 40. dierum spatio effusi, ut interim locus pœnitendi, vitamq; mutandi daretur. Quot ergo ictus, quot fabri, malleiq; circa

Arcam resonabant, quot animantium, & volucrum species, quot nubes in aere, quot dies, & horæ volvebantur, tot nova pœnitendi argumenta. Quis hîc Dei misericordiam, & patientiam in peccatores non advertat? Audi Basilium Orat. 5. *Erat facile vel absq; ligno Noëmum salvare, sed ipsum constituit primum, lentumq; arcæ ædificatorem, ut vel ex visis concepta formidine intuentes ad pœnitentiam traherentur. Erat & hoc divinum in hominum gratiam commentum invitamento ad pœnitentiam.* Et S. Chrysostomum Homil. 1. de Pœnitent. *Cujus rei gratia ô Domine, quæ facturus es mala, prædicis? ut non facias.* Et re ipsa multos eorum, qui diluvio perierunt, ad frugem rediisse, oblatâque ad pœnitendum gratiâ usos esse, clarè insinuat S. Petrus 1. *c.* 3. ac Rupertus 6. *in Genesim*. Imò S. Hieronymus tradit neminem eorum, qui diluvio absorpti sunt, damnatum esse, probatque ex littera Hebraica; exponens enim ea verba: *Non permanebit spiritus meus*, sic loquitur: *In Hebræo scriptum est: Non judicabit Spiritus meus homines istos in æternum, quoniam caro sunt. hoc est: quia fragilis est in homine conditio, non eos ad æternos servabo cruciatus; sed illis restituam quod merentur. Ergo non severitatem, ùt in nostris Codicibus legitur, sed indulgentiam Dei sonat, dum peccator hîc pro suo scelere visitatur.* Quid dici possit de Deo clementius?

Hoc ipso tempore, post Diluvium videlicet, & vivente adhuc Noë, initium cepit Idololatria; adeò nihil pœnis, & metu profectum, ut potiùs pejores evaderent homines, Deique cultum, & amorem penitus abiicerent, quod ante diluvium nunquam est factum. Auctor hujus impietatis Ninus fuisse dicitur, qui Babylone publico in Optimatum, Principumque Conventu Patri Belo Imperii Assyriorum Fundatori ingentem, & preciosi operis statuam dedicavit, Sacerdotibus, Sacrificiis, Altaribus, ac jure Asyli addito; quâ pompâ, sacroque apparatu homines perstricti aliquid non tantùm regii, verùmetiam divini in hujusmodi statuis suspicati, eas instar Numinum primò admirari, deinde etiam colere, invocare, & pro Diis habere ceperunt. Prima ergo Idololatriæ causa fuit statuarum pompa, & privilegia illis, qui colerent, Principum voluntate concessa. Unde paulatim eò deventum, ut quidquid inter homines, aliasque creaturas etiam sensuum expertes quacumque ratione aut bellica, aut morali virtute, aut potentiâ, aut etiam formâ corporis emineret; imò quidquid beneficum esset, pro Diis haberetur. Quam superstitio-

ſtitioſam inſaniam adjuvabant, & Dæmonum artes per ſimulachra loquentium, ac futura vaticinantiam, & Magorum ludibria (nam iſta cum Idololatria cepere) & Sacerdotum avaritia, qui quæſtum, & authoritatem ex Religione captabant, & Principum exempla imò juſſa populos Deorum metu coërcentium, & deniq́ue ac præſertim corruptiſſimi hominum mores, qui cùm nihil ampliùs, quàm corporea, & mortalia cogitarent, amarentq́ue, nullos quoq́ue alios Deos agnoſcere poterant, quàm corporeos, & cupiditatibus, ac ſceleribus ſuis ſimillimos: Quid enim avaro, & impudico gratius eſset, quàm Deos habere non tantùm non vindices, verùmetiam impudicitiæ, & avaritiæ ſuæ authores, fautoreſq́ue? Quantumq́ue non ſolatii tantùm, verùmetiam gloriæ in adulteriis Jovem imitari? crevitq́ue eouſq́ue inſania, furorq́ue adorandi, ut omnem planè admirationem ſuperet, quod ipſe Seneca Lib. de Superſtitione à S. Auguſtino allegatus *Lib. 6. de Civit. Dei cap.* 10. his verbis eleganter expreſſit: *Si cui intueri vacet, quæ faciunt, quæq́; patiuntur, inveniet tam indecora honeſtis, tam indigna liberis, tam diſſimilia ſanis, ut nemo fuerit dubitaturus furere eos, ſi cum paucioribus furerent, nunc ſanitatis patrocinium inſanientium turba eſt. Huic tamen furori certum tempus eſt. Tolerabile eſt ſemel in anno inſanire. Sed ſi in Capitolium pervenias, pudebit publicatæ dementiæ: alius horas Jovi nuntiat; alius lictor eſt, alius unctor, qui vano motu brachiorum imitatur ungentem. Sunt quæ Junoni, ac Minervæ capillos diſponant: ſunt quæ ſpeculum teneant; ſunt, qui libellos offerant, & illos cauſam ſuam doceant. Sedent quædam in Capitolio, quæ ſe à Jove amari putant, nec Junonis quidem iracundiſſimæ reſpectu terrentur. Quid, quòd & Matrimonia Deorum jungimus, & ne piè quidem, Fratrum ſcilicet, & ſororum? Bellonam Marti collocamus, Vulcano Venerem, Neptuno Salariam; quaſdam tamen cælibes relinquimus &c.*

Nec incredibile alicui videatur, ad tantùm inſaniæ potuiſſe homines pervenire, ut non tantum felibus, & Draconibus, (quæ fuit Ægyptiorum Religio) verùmetiam ut mutis ſimulachris ineſſe aliquid Divinitatis crederent. Cùm enim hominem à bruto ratio diſtinguat, quid mirum eſt, non ùt homines, ſed ùt bruta ſenſiſſe ratione per cupiditates oppreſſa? Furor ergo erat, quam Religionem vocabant, & furor tam publicus, lateq́ue ſparſus, ut ultra bis mille annos, hoc eſt, à diluvio uſq́ue ad Chriſti Nativitatem totum ferè orbem pervaſerit, omnibus aut idola colentibus, aut cultum ſimulantibus, ne

popu-

popularem invidiam, odiumque inciderent. Tales Philoſophi erant, inter quos Seneca Libro paulò antè laudato: *Hæc omnia Sapiens ſervabit tanquam legibus juſſa, non tanquam Diis grata; omnem ergo iſtam ignobilem turbam Deorum, quam longo ævo longa ſuperſtitio invexit, ſic adorabimus, ut meminerimus cultum eius magis ad morem hominum, quàm ad rem pertinere.* In quæ verba S. Auguſtinus 6. de Civit. cap. 10. *Sed iſta populi Romani Senator colebat, quod reprehendebat, agebat, quod arguebat, adorabat, quod inculpabat: quia videlicet magnum aliquid eum Philoſophia docuerat; ne videlicet ſuperſtitioſus eſſet in Mundo, non quidem ageret Scenicum in theatro, ſed imitaretur in Templo, eoq; damnabiliùs, quòd illa, quæ mendaciter agebat, ſic ageret, ut eum populus veraciter agere exiſtimaret.*

Nemo tamen perſuaſum habeat ingratiſſimis ipſis, & inſaniſſimis hominum divinam gratiam defuiſſe, quâ & occultis, & apertiſſimis modis ad verum Deum cognoſcendum invitarentur, juxta celebrem illam Proſperi ſententiam de Vocat. Gent. cap. 31. *Non ſolùm in noviſſimis diebus, verùmetiam in cunctis retro ſæculis probatum eſt, gratiam Dei omnibus hominibus adfuiſſe, quoniam ſive manifeſtè, ſive occultè, ipſe, ùt Apoſtolus ait, Salvator omnium hominum eſt, maximè Fidelium.*

Quam ſententiam Proſperi, ut intelligas, ſciendum eſt vaſtas illas Monarchias, quæ maximam Orbis partem occupabant, idololatriæ coævas eſſe, quippe cum Imperio Aſſyriorum natas; nam ùt Juſtinus obſervat Lib. 1. Hiſtor. *Principio rerum Gentium, Nationumq; imperium penès Reges erat. Populus nullis legibus tenebatur, arbitria Principum pro legibus erant: fines Imperii tueri magis, quàm proferre mos erat: intra ſuam cuiq; patriam Regna finiebantur. Primus omnium Ninus* (Author Idololatriæ) *Rex Aſſyriorum veterem morem novâ Imperii cupiditate mutavit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad reſiſtendum populos, terminos uſq; Lybiæ perdomuit, domitis verò proximis cum acceſſione virium fortior ad alios tranſiret, & proxima quæq; victoria inſtrumentum ſequentis eſſet, totius Orientis populos ſubegit.* Ut ergo Deus velut ex altiſſima ſpecula omnibus facem veritatis efferet, quam nemo poſſet ignorare, ſæpiſſimè, maximiſque prodigiis, Regibus, & Imperatoribus Divinitatem ſuam oſtendit. Id ne prolixior ſim, de quatuor tantùm Monarchiis palàm facere animus eſt.

Primò igitur Monarchiam Aſſyriorum omnium antiquiſſimam

quod

quod attinet, per intervalla temporum missi à Deo sunt Daniel, Esdra, Jonas, Nahun, Jeremias, multique ex Judaico populo, à quibus & oretenus, & per prodigia veritatem edocerentur, Deo etiam captivitate suorum utente, ut Babiloniis, & Ægyptiis innotesceret. Quæ causa fuit illius Angelorum certaminis, quod apud Danielem legimus, aliis populum retinere volentibus, ut Babilonios ad cultum veri Dei converterent, aliis verò missionem optantibus, ne malorum exemplo perverterentur. De Ægyptiis constat, à Mose, Josepho, Jeremia, Trismegisto, aliisque unius, verique Dei notitiam accepisse. Ab Ægyptiis verò maximè propagata est, nam & plerique Sapientum profectiones in Ægyptum adornabant, quales inter alios fuere Homerus, Pythagoras, Plato, Lycurgus, Solon, & omnes etiam Civitates, Provinciæque, quoties magni aliquid, arduique occurreret, illinc Oracula petebant. Et ipsi quoque Ægyptii colonias toto Orbe mittebant, quem posteà morem Romani imitati sunt. Præsertim Dei notitiam propagavit celebris illa Sacrarum litterarum translatio à Ptolomæo Ægypti Rege procurata, totouue posteà Orbe terrarum sparsa. Sanè Eusebius in Libris Præparationis multis argumentis ostendit, optima quæque, quæ Plato in suis Libris conscripsit, hausisse ex Sacris Litteris Veteris Testamenti. Hanc ipsam Dei cognitionem Sibyllæ toto Mundo dispersæ, earumque libri cantabant, quæ causa fuit, ut Christiani Sibyllinis Libris ad convincendos Gentiles maximè uterentur. Quam in rem optimè faciunt Clementis Alexandrini verba memoratu dignissima Lib. 1. Stromat. ubi: *Quomodo Deus Judæos salvos esse voluit dans eis Prophetas; ita etiam Græcorum spectatissimos, quod declaravit Paulus Apostolus dicens: Libros quoque Græcos sumite, agnoscite Sibyllam, quomodo unum Deum significet. Hydaspen sumite, & legite, & invenietis Dei filium multò clariùs, & apertiùs esse scriptum.* Justinus quoque Martyr Orat. ad Antoninum Pium: *Operâ autem, & instinctu malorum Dæmonum mortis supplicium adversus Librorum Hydaspis, & Sibyllæ Lectores constitutum est, ut per timorem homines ab illis, quò minùs scripta ea legentes rerum bonarum notitiam percipiant absterrerentur: quod quidem efficere nequiverunt: Non enim absque timore tantùm hujusmodi scripta legimus, verùmetiam vobis ad inspiciendum offerimus, grata, aceptaque omnibus fore scientes.* Denique lumen ipsum rationis omnibus mortalium à natura impressum, & species ipsa Mundi, omniumque creaturarum hanc Dei cogni-

gnitionem nulli non inſpirabat, *Ut enim ſi quis è longinquo citharam audiat ex multis, & diverſis nervis compoſitam, & iis concentum, & harmoniam admiretur; planè intelliget, non à ſe ipſa citharam moveri, aut à pluribus pulſari, ſed unum eſſe Muſicum, qui unius cujuſq; nervi ſonum ex arte ad concentum, & harmoniam miſceat, etiamſi illum coram non intueatur, ita quoq; ex conſona ubiq;, & concinna Mundi diſpoſitione &c.* Verba ſunt Athanaſii Orat. contra Idola.

Quòd ſi ſingularum Monarchiarum Principes conſideres; deprehendes neque iſtis, quamvis alioquin perditiſſimis, Deum defuiſſe. Sennacheribum auſum Deo inſultare, monuit prodigioſa illa ſtrage centum octoginta quinque millium una nocte interfectorum: & quamvis nemo magis ipſo Rege mortem meritus eſſet, ipſi in tanta ſuorum clade parſum, datumque tempus pœnitendi: Nabuchodonoſor ex Daniele, Jeremia, tribus Adoleſcentibus in fornacem jactis, & incendio prodigioſè liberatis Deum intellexit. Idem de Balthaſaro Nabuchodonoſoris filio conſtat, qui cùm ex miraculo manûs in pariete ſcribentis, & ipſius Danielis interpretatione verum Deum agnoviſſet, ac inſuper imminentem ſibi proximè mortem, adeò tamen ſibi defuit, ut vel inertiâ, vel metu ſuorum, vel uſu priſtinæ vitæ abreptus, nec Deum, quem agnoverat, placandum curaret, nec conſilium à Daniele, quem in Aula habebat, modumque quæreret, utramque mortem temporalem, æternamque vitandi. Quid ego Balthaſar ſuæ perfidiæ, & ignaviæ obtendet? & potuit, & debuit; at noluit. De Sardanapalo ultimo Aſſyriorum Rege paulò infrà dicemus, cùm de Ninivitis ſermo erit.

Aſſyriorum Monarchiam Perſica excepit. Primus illius Princeps Cyrus fuit. Hic à populo Judaico Babylone captivo, ab Eſdra, & præſertim vaticinio Iſajæ ducentis priùs annis de ſe edito Dei, veræque Religionis notitiam habuit, imò miſſione captivis data, inſtauratoque Dei Templo, optimè de Judæorum Sacris meritus eſt. Idem dicas de Dario Medo Cyri avunculo, & Danieli amiciſſimo, deque alio Dario Hydaſpis filio, qui Judæis facultatem dedit perficiendi Templi, fuitque maritus Eſther Reginæ, à qua & Mardochæo Dei cultum edoctus eſt. Idem de Artaxerxe longimano filio Xerxis, cujus juſſu Eſdras, & Nehemias miſſi ad omiſſam Templi fabricam reſtaurandam, & à quo tempore celebres illæ Danielis hebdomadæ ſeptuaginta principium ducunt. Ex quibus patet, non defuiſſe Monarchis Perſarum opportuniſſima media, quibus Deum agnoſcerent, colerentque.

Idem de Græcis Principibus sentiendum est: Nam de Alexandro Magno primo Imperii Græci fundatore hæc habet Josephus Lib. 12.cap.8. *Alexander anno quarto in Phœniciam, Ægyptum, & Judæam venit, & solus ad Jaddum Pontificem accedens nomen illud Tetragrammaton Dei, quod Pontifex in lamina tiaræ affixa incisum gestabat, adoravit, & primus salutavit Pontificem. Syriæ Reges, & reliqui obstupuerunt. Solus Parmenio propiùs accedens: quid ita, cùm ipse adoraretur ab omnibus, nunc adoraret Pontificem Judæorum? at ille, non hunc se adoràsse respondit, sed Deo, cujus Pontifex esset, honorem exhibuisse: hunc enim, inquit, vidi hoc ipso habitu, cùm adhuc essem in Macedonia, qui me deliberantem, quomodo Asiam possem subigere, hortatus est, sine mora traiicere, nam suo ductu potiturum me Persarum Imperio. Hæc locutus, & comiter complexus Pontificem deducentibus Sacerdotibus in vrbem pervenit, & cùm ascendisset in Templum, immolavit Deo ex Sacerdotis præscripto, ostensóq; sibi Danielis Libro, in quo Græcum quendam Persas debellaturum significabat; hunc ipsum se esse interpretatus lætus dimisit multitudinem. Et cùm fecisset potestatem si qui vellent salvis suis ritibus sequi ejus militiam, multi in eam expeditionem dederunt nomina.* Imò certum est, florente Græca, Romanaque Monarchia Judæos & negotiorum, & commerciorum causâ toto Orbe, ùt etiamnum videre est diffusos, suisque ritibus, cultuque veri Dei usos esse, quod & Josephus loco mox citato asseverat, ubi narrat, sub Alexandri signis Judæos militâsse, suisque ritibus permissos esse. Idemque Nazianzenus asseverat *Orat.* 44. Et Philo *Libro de Legatione ad Cajum* testatur, Judæos Augusti temporibus Romæ trans Tiberim habitâsse, permissosque jure majorum vivere. Sed præsertim ex Sacris Litteris id constat *Act.* 2. ubi recensentur veri Dei cultores, qui Religionis, agendique Paschatis causâ ex toto Orbe, *omniq; Natione* Jerosolymam convenerant. Verba Sacri textus sunt: *Erant autem in Jerusalem habitantes Judæi viri religiosi ex omni Natione, quæ sub cœlo est, Parthi & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam, Phrygiam, & Pamphiliam, Ægyptum, & partes Libyæ, & advenæ Romani, Cretes, & Arabes &c.* Herodotus quoque Halicarnassæus, qui 450. annis ante Christi Nativitatem floruit, apud Josephum Lib. 8. Antiquit. cap.4. scribit, Æthiopas antiquitùs circumcisionem cultumque veri Dei ab Ægyptiis didicisse, sic enim Judæos vocat, quòd in Ægypto habitâssent, Autorque est Strabo

 lib. 17.

lib. 17. Eosdem Æthiopes unum coluisse Deum immortalem, qui esset omnium rerum causa. Ex hoc ipso Æthiopum exemplo colligere est, quid de aliis Nationibus minùs barbaris, minusque incultis sentiendum sit. Quo autem consilio voluit Deus fidelem populum omnibus Nationibus toto Orbe misceri, nisi ut testes unius, veræque Divinitatis essent? Quod, ùt suprà dictum est, maximè, pleneque obtentum, Sacris Litteris ex Hebraica lingua in Græcam translatis, omnique Græcia, Romanoque Imperio, quod totum Orbem terrarum amplectebatur, vulgatis.

Ipsum verò Romanum Imperium quod spectat, ex dictis jam patet, ante constitutam Monarchiam unius, verique Dei notitiam habuisse: Nam quæ suprà de Philosophis, Sibyllis, Judæis toto Orbe dispersis, Sacris Libris, ac præsertim cum Græcis commercio dicta sunt, ea maximè in Romanis locum habent, tantoque clariora evadunt, si modum consideres, quo Deus singulos Imperatores ad cognitionem veritatis invitavit: Nam de Octaviano Augusto primo Romanorum Imperatore eum Sibyllinorum Librorum studiosissimum fuisse testatur Suetonius in Octaviano cap. 31. *Postquàm*, inquit, *Pontificatum maximum suscepit, quidquid Vatidicorum Librorum Græci, Latiniq; generis, nullis vel parùm idoneis authoribus vulgò ferebatur, supra duo millia undiq; cremavit, ac solos retinuit Sibyllinos, hos quoq; delectu habito, conditiq; duobus forulis auratis sub Pallatini Appollinis basi*. Idemque Author *cap.* 94. & Dio *Lib.* 37. de prodigio, quo Christi adventus prænuntiabatur, excitabaturque Augustus ad veritatem inquirendam, hæc habent: *Ante paucos menses, quàm nasceretur Octavius, prodigium Romæ factum publicè, quo denuntiabatur, Regem populo Romano naturam parturire: & Senatus exterritus censuit, ne quis illo anno genitus educaretur. Prodigium verò huiusmodi fuit: In Capitolio multæ Statuæ de Cœlo tactæ, liquefactæq; fluxerant, deiectæq; erant tùm alia simulachra, tum Jovis columnæ insistens. Præterea imago Lupæ cum Remo, ac Romulo consecrata ceciderat: litteræ etiam in columnis, in quibus leges scribebantur, confusæ, atq; oblitteratæ erant*. Nicephorus *Lib.* 1. *cap.* 17. Suidas verbo Augustus; Cedrenus in Compendio Histor. hæc addunt: *Cùm Augustus Apollinis studiosissimus, ùt qui crederetur Apolline genitus, quiq; in cœna illa, quæ Dodecatheos vulgò dicebatur, pro Apolline ornatus solebat accumbere, cui & Templum in Palatio erexerat, eidem sacrificâsset Hecatombem, hæc tandem ab eo responsa elicuit*:

Me

Me puer Hebræus Divos Deus ipse gubernans
Cedere sede jubet, tristemq; redire sub Orcum.
Aris ergo de hinc tacitus abscedito nostris.

Reversusq;, inquit, *Nicephorus Augustus Romam, Aram in Capitolio erexit hac inscriptione notatam: Ara primogeniti Dei.* Quibus consentanea sunt, quæ Cicero Lib. 2. Divin. scribit. *Sed quod caput est; cur isto modo jam Oracula Delphis non eduntur? hoc loco, cùm urgentur, evanuisse ajunt vetustate loci ejus, unde anhelitus ille terræ fieret, quo Pythia mente incitata Oracula ederet. De vino, aut salsamento putes loqui, quæ evanescunt vetustate.* Plutarchus quoque, qui Trajani tempore in Principis Aula degebat, integrum Librum de silentio Oraculorum scripsit. Et Philo Judæus Lib. de Legat. ad Cajum testatur, favisse Judæis Augustum, & jussisse, ut in Templo Hierosolymitano quotidianæ victimæ suis sumptibus Deo altissimo mactarentur.

De Tiberio, qui Augusto successit, multò plura, & majora leguntur. Tanta illi, & tam immania crudelitatis, ambitionis, & libidinum scelera, ut nec dici citra pudorem possit. Planè tam portentosa illius flagitia, tam diuturna fuere, præsertim ubi in Capreas Insulas toto septennio se abdidit, ut nullus æquè deseri à Deo mereretur, & tamen tantùm abfuit, desertum esse, ut maximis argumentis ad Dei cognitionem, & scelerum pœnitentiam vocaretur. Nam ut taceam, flagella conscientiæ, quibus adeò torquebatur, ut ad Senatum hæc scriberet: *Quid scribam vobis Patres conscripti, aut quomodo scribam? Dii me, Deæq; pejùs perdant, quàm perire quotidie sentio, si scio. Adeò*, inquit, *Tacitus, facinora, atq; flagitia sua ipsi quoq; in supplicium verterant. Præter hæc*, inquam, constat ex Pilati Epistolis, quas officio ad Principem dederat, & ex publicis Tabulis quibus singulorum annorum gesta commendabantur, ei adeò Christi Domini Divinitatem persuasam fuisse, ut de Christo inter Deos referendo ad Senatum deferret, ut Egesippus, & Eusebius testantur, ac præsertim Tertullianus in Apologet. cap. 5. ubi: *Vetus erat Decretum, ne quis Deus ab Imperatore consecraretur, nisi à Senatu probatus. Facit & hoc ad causam nostram, quod apud vos de humano arbitratu Divinitas pendet. Nisi homini Deus placuerit, Deus non erit; homo jam Deo propitius esse debebit. Tiberius ergo, cujus tempore nomen Christianum in Mundum intravit, annuntiata sibi ex Syria Palæstina, quæ illic veritatem istius Divinitatis revelârant, de-*

tulit ad Senatum, cum prærogativa suffragii sui. Senatus, quia ipse non probaverat, respuit. Cæsar in Sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum. Et cap. 21. ejusdem Apologetici profitetur, nihil ad Christianam Religionem amplectandam Tiberium, aliosque Cæsares moratum esse, quàm metum perdendi imperii. Postquàm enim de Christi passione, Resurrectione, Ascensione, & Christianæ Religionis prædicatione sermonem instituisset, hæc addit: *Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tunc Tiberio nuntiavit: sed & Cæsares credidissent in Christum, si & Christiani esse Cæsares potuissent.*

Sed à condito Orbe vix pejorem aliquem, seu publicis seu privatis flagitiis Nerone reperias. Matrem, Fratrem, Uxorem, Præceptoremque Senecam parricidio sustulit, ut taceam tot alia Christianorum, in quos primam movit persecutionem, Ethnicorumque millia suppliciis affecta. Libidinis verò tam prodigiosæ, tam inverecundæ, ac publicæ, ut non dubitaret publico ritu, cultuque muliebri Pythagoræ amasio nubere. Taceo incendia, magiam, prædationes Templorum, & mille alia, quibus consecutus est, ut omnium sceleratorum, quotquot fuerunt, eruntque, Princeps dici mereretur. Et tamen ne huic quidem monstro Generis humani Dei benignitas defuit, qua sanari, mutarique in alium posset, si vellet: Nam primò missi ad illum sunt duo Principes Apostolorum, quorum operâ, & præsertim Pauli Evangelium & in Aula, & in Senatu, & in Collegio Pontificum, & in Gynæceo, omnique Urbis Prætorio prædicatum est: *ita*, inquit Paulus, *ut vincula mea manifesta fierent in omni Prætorio, & in cæteris omnibus.* Multi quoque de Cæsaris domo, licèt corruptissima, veritatem, & Evangelium amplexi sunt, inter quos teste Chrysostomo Neronis etiam Concubinæ, earumque pulcherrima, & Principi præcipua Poppæa Sabina (ùt aliqui memorant) Quæ causa fuit, ùt idem Chrysostomus recitat, Apostolum occidendi. Sed maximè Neronis animum perculit Simonis casus. Cùm enim is in aula Cæsaris, quippe Magicis artibus addictissimi, præcipuâ gratia floreret, jactâssetque, se palàm in cœlum auolaturum, idque molitus esset, Cæsare, Populoque Romano novum Icarum spectante, jamque in aëra levaretur, subitò Petri Apostoli precibus in terram dejectus est, collisusque, & ipsum Cæsarem sanguine aspersit. Audi Suetonium in Vita Neronis: *Icarus primo statim conatu juxta cubiculum ejus decidit, ipsumq; cruore respersit,*

persit. Eadem habent Dio Chrysostomus Orat. 21. Arnobius, Cyrillus, Epiphanius, Augustinus, aliique passim. Estque notatu dignum, quod Nicephorus Lib. 2. cap. 36. his verbis narrat: *Ibi ex populo, qui antea Simonem divinos usurpantem honores laudibus celebraverant, subitò ita prostratum videntes ingenti, claraq; voce: Unus est magnus Deus, acclamant, quem Petrus, & Paulus apertè, & clarè prædicant. Locus, in quem luctuosum hoc spectaculum incidit, ad hodiernam usq; diem Simonium vocatur. Nero autem certior factus à Petro, & Paulo Simone peremptum esse, Petrum quidem pedibus sursum versum in crucem egit, Paulum verò gladio occidit. Ferunt autem Paulum Neroni anteà testatum esse, se illi tertio à cæde sua die vivum se repræsentaturum. Quod ubi est factum, in consternationem illum conjecit. Et cùm post mortem Paulus ita ùt prædixerat, certò, & verè illi assistens liberè Christum verum esse Deum profitetur, neq; veram salutem in alio, quàm JESU nomine esse ostendit.* Ita Nicephorus, additque Baronius, hanc causam fuisse, ut Nero metu perculsus mitiùs in Christianos ageret.

Patet ergo ex hactenus dictis, etiam Romanis Imperatoribus multivariam provisum esse, ut salvarentur, idque longa deinceps Romanorum Principum serie ostendi posset, quibus & Martyrum sanguis, & invicta constantia, & prodigia sine numero edita, & Apologiæ, quas Christianæ Religioni muniendæ, & illustrandæ voce ac scriptis mirâ eloquentiâ vulgabant; hæc, inquam, nihil aliud profectò erant, quàm continuæ cœli voces, quibus ad veritatem cognoscendam invitabantur. Sed dulcedo illa omnium vitiorum, qua si Christiani essent, carere oportebat, effecit, ut etiam agnitæ veritati repugnarent, aut saltem ne agnoscere vellent, mallentque oculos luci claudere dormiendi cupidine, quàm aperire, & expergisci. Cæterùm postquàm vidimus, Deum etiam Tiberio, ac Neroni pessimis omnium tam propitium fuisse, nihil opus est, alios Imperatores adiicere, quis enim suspicari possit, Deum alicui defuisse, qui non defuit Neroni? Nemo isto pejor, nemo indignior, nec tamen desertus; nullus ergo timendi, aut desperandi locus etiam Nerone adjuto. Sed postquàm de quatuor Monarchiis disputatum est, jam ad seriem annorum revertamur.

Anno Mundi 3215. Assyriis Sardanapalus ultimus antiquissimæ hujus Monarchiæ Rex imperavit omnium, quotquot unquam fuerunt, Principum longè corruptissimus. Quippe non idolorum tan-

tùm cultui addictus, verùmetiam adeò in libidinem, & voluptates effusus, ut inter Scortorum greges muliebri habitu, muliebri gestu, vultuque fucis, & coloribus picto purpuram neret, & omnes fœminas mollitie, luxuque anteiret, epitaphio post se relicto, ùt ait Aristoteles, *bove, non Rege digno*, videlicet: *Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas*. Et tamen, quis crederet? ne hunc quidem, civesque Ninivitas exemplo Regis sui flagitiosissimos Dei clementia destituit. Primò enim missus ad eos Jonas (quod hactenus nunquam factum, ut Propheta ad Gentiles mitteretur) qui eos metu imminentis ruinæ ad pœnitentiam provocaret. Secundò tanta tamque efficax gratia, & Regi, & civibus data, ut non solùm ex animo pœniterent, verùmetiam absolutissimum pœnitentiæ exemplar toti Mundo proponerent, dignumque, ut ab ipso Dei Filio ad imitandum omnibus commendaretur. Cœterùm & Rege, & populo in antiquam licentiam, & flagitia ruentibus, non tamen cessavit Deus monere, missis Ninivem Nahun Propheta, & Tobia, quorum exemplo, & Verbis ad veri Dei cultum frugemque meliorem traherentur; sed cùm nihil proficerent omnia, Sardanapalus occisus, imperium Assyriorum extinctum, Ninive subversa est. Si ergo Sardanapalus interrogaretur, quid aliud responsurus esset, quàm quod in simili causa respondit Pharao: *Justus est Dominus; ego autem, & populus meus impii*.

Anno mundi 3993. Ante Christi Nativitatem vigesimo nono regnare in Judæa Herodes cepit, quem alii Idumæum, alii Ascalonitam faciunt, cùm utrumque fuerit. Nam ùt ex Eusebio *Lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 6.* Et Julio Africano apud eundem Eusebium constat, Avum habuit Herodem quempiam (S. Ambrosius in caput 3. Lucæ Jerodulum vocat) Ascalonitam servum delubri, quod Ascalone Apollini sacrum erat. Hujus filius Antipater fuit, qui admodùm puer à latrunculis Idumæis abductus ex genitili proselythus factus est, sacrisque Judaicis imbutus: Sciendum enim est, Idumæos integro ferè sæculo ante Regnum Herodis, cùm à Joanne Hircano Judæorum Pontifice, ac Rege edomiti essent, abdicato proprio Gentis Idumææ Deo (quem Cozem vocabant) Judaicos ritus, ac Religionem amplexos esse, ùt narrat Josephus *Lib. 15. cap. 11.* Ergo Antipater ex servili modicaque fortuna variis artibus, ac præsertim militari in magnam potentiam evectus Herodi secundo genito Galilæam curandam dedit, quippe Hircano Judæorum Principe ignaviâ torpente.

pente. Herodes ergo purgata mox latronibus Provincia gratiam populi, ac præsertim à Romano Syriæ Præside iniit, à quo etiam Cœlesyriæ Præfecturam pecuniâ emit, retinuitque auctoritate, & Imperio Cassii, qui Julio Cæsare interfecto Ægyptum, & Palæstinam tenebat. Ac posteà Romæ in Senatu Augusti, & Antonii favore Rex Judæorum declaratur, Antigono quòd à Parthis Regnum accepisset, inter hostes, & in ordinem redacto. Utque minori invidia rerum in Judæa potiretur, Mariamnem duxit, Assamonæorum, seu Machabæorum familia natam. Inde expugnatâ Herosolymâ, cæsoque Antonii jussu Antigono ultimo Judæorum Principe Regnum occupat, firmatque Stirpe Regia, totoque Senatu, quem magnum Sanedrin vocabant, mori coacto. Hic ergo Herodes ille est alienigena (quippe paterno genere Ascalonita, & Idumæus, materno Arabs) in quo juxta celebre Jacobi vaticinium jam instante Messia *Sceptrum Juda*, hoc est, potestas judicandi regendique Judaicum populum planè defecit. Hactenus enim quamvis aliquoties Judæi aut Persis, Græcisque, ac præsertim Assyriis tributarii egissent, aut etiam in captivitatem abducti essent, proprios tamen aut Reges, aut Duces habuere, à quibus regerentur, ut ex Historia Susannæ, ac Esdræ patet: ac præsertim ex Libro 4. Regum capite ultimo, unde constat, tempore Babilonicæ captivitatis Judæorum Regem fuisse Joachimum, eumq; ab Evilmerodaco Regiis honoribus cultum: à captivitate verò mox Zorobabel Joachimi Nepos, aliique Duces usque ad Machabæos imperârunt. Et licèt Machabæi Stirpe Levitica nati essent 1. Machab. cap. 2. Iisque ad Herodem usque, hoc est annis centum sexaginta quinque Judæi paruissent, semper tamen Sceptrum, & Ducatum penès Judam fuisse dici potuit; *tùm* quia nomine Judæ totus populus Judaicus, præsertim post Babilonicam captivitatem appellatus est; pauci enim illi, qui ex aliis Tribubus rediere, omnes in unam Tribum Judam cooptati insitique sunt, & ideo Malachiæ 3. *vers.* 4. *&* 1. Machabæor. 1. *vers.* 5. Judas pro omnibus Judæis accipitur, totam Palæstinam incolentibus: *tùm* quia jus eligendi, habendique Regis à Deo Judaicæ Tribui, ac Stirpi Davidicæ attributum, confirmatumque à Populo post schisma decem Tribuum transferri non potuit, semperque penès Judaicam Tribum mansit, ad quam etiam Urbs, & Regia Metropolis Jerosolyma videlicet pertinebat. Tribus ergo Juda Machabæos Religione, ac virtute militari insignes sibi in Duces elegit, ut videre est Machabæor.

1. 19.

1. 19 & 14. Sicut ergo Imperium penès Romanos erat, quamvis non Romanum, sed Thracem, aut Hispanum Principem elegissent, & Regnum penès Polonos, quamvis Gallum, aut Transilvanum, non Polonum ad Regnum vocâssent; ita de Tribu Juda sentiendum est; ut taceam Machabæos materno genere ex Tribu Juda oriundos fuisse, quæ sæpe cum Levitica Tribu conjugia miscebat, quod aliis Tribubus vetitum lege erat. Quòd verò Scaliger, paucique alii Criticorum velint, Herodem non alienigenam, sed verè Judæum fuisse, quòd videlicet Judaicam Religionem amplexus, sicque capax Imperii esset, vix refutationem meretur. Sicut enim Persa, aut Indus, qui Christianam fidem in Gallia, aut Hispania suscepit, non ideo desinit Persa, aut Indus esse, multoque minùs jura Gallorum, aut Hispanorum consequitur, cùm Religio animum, non statum politicum, aut patriam mutet. Ita Herodes suscepta Judæorum Religione, non ideo Allophylus, & Ascalonita esse desiit, nec jure ad Regnum soli Tribui Judaicæ destinatum, sed bello, tyrannide, ac Romanorum potentiâ pervenit. Imò Proselythi ne in Synedrium quidem, hoc est, Senatum admittebantur, quantò minùs in Regnum, & ideo Patres omnes Herodem alienigenam fuisse tradiderunt; & quod præcipuum est, Josephus ipse rerum omnium, quæ tunc gerebantur, optimè conscius id ipsum disertissimè tradit *Lib.* 14. *Antiquit. cap.* 11. 27. 28. & *lib.* 1. *de Bello Judaico cap.* 5.

Hic ergo Herodes Ascalonita meritò inter pessimos mortalium semper habitus est: Nam ut libidines, rapinas, perfidiam, Sacrilegia, tyrannidem, & alia taceam, crudelitatis inexplebilis, & immanissimæ fuit, ut optimè de illo dicas, quod olim de Tiberio, *Lutum extitisse humano sanguine maceratum*. Totam Machabæorum Stirpem ferro delevit, cognatos, Uxorem, Socrum, Patruum, filiosque sustulit. Jam moriturus promiscuam nobilissimi cujusque cædem mandavit, ne lacrimæ suo funeri deessent. Denique nihil ei ad summam crudelitatem præter Deicidium abfuit; & Deicidium quoquè voto commissum est, jugulatis quatuordecim infantum millibus. Meminerunt hujus cædis non tantùm Sacri Scriptores, verùmetiam Ethnici, inter quos Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 4. *Cùm audisset Augustus, inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra bimatum jussit interfici, filium quoq; eius occisum esse, ait: meliùs esse Herodis porcum esse, quàm filium.* Et tamen hunc quoque sceleratissimum omnium, & cui nemo mortalium quidquam boni precatus

esset,

esset, Deus quoque clementissimè vocavit tribus ex Æthiopia, Arabiaque missis ad eum Regibus, à quibus edoceretur adventum Messiæ inditio novæ Stellæ, quæ illos tanto tempore, & per tot spatia terrarum prodigiosè duxerat.

Anno Domini 363. Valens fratris sui Valentiniani permissu Imperium Orientis adiit, fuitque hujus Imperatoris memoria semper Ecclesiæ funesta ob hæresim Arianam toto orbe promotam, quâ nulla crudeliùs, majorique damno in Religionem grassata est. Episcopos in exilium pellere, Ecclesias incendere, legatos Orthodoxorum flammis absumere, omnia vastare, Valentis facinora, & Victoriæ erant: idque tanto furore, & barbarie actum, ut ipsi gentiles, præsertim Themistius Philosophus monerent, damnarentque, Populus verò nihil frequentiùs, magisque clamaret, quàm *incendium, & rogum Valenti*, & eventus voto respondit. Is in Gothos exercitum ducens, Isacium Monachum obvium habuit, qui ùt Theodoretus narrat lib. 4. cap. 30. libera voce Valentem increpans: *Quò*, inquit, *proficisceris Imperator, qui auxilio Dei contra quem bellum geris prorsus destitutus es? Desine tu bellum contra eum facere, & ipse bellum contra te commotum sedabit. Redde gregibus optimos pastores, & victoriam reportabis. Quodsi omnibus his neglectis, bellum suscipias, neq; ipse reverteris, & exercitum amittes.* Imperatore velut fatuum aspernante, ac aliquantùm progresso; iterum Isacius occurrere, eademque minari. Sed neque tunc auditus, alio itinere Valentem tertiò aggreditur; quo primùm turbato, quod aliquid humano majus suspicaretur; deinde ira incenso, Isacius in vicinam foveam luto spinisque horridam mittitur. Sed inde ope Angeli expeditus, quartò Valenti se offert, vultuque flagrante, ac manu in frænum iniectâ eadem repetit: *Nec*, inquit, *reverteris, & exercitum, teq; insuper perditum ibis.* Cui Cæsar: *Revertar, & te interficiam, falsæq; prædictionis pœnas abs te repetam.* Et Isacius: *Eneca si quid falsi me dixisse deprehenderis.* Ita discessum, ac paulò pòst infeliciter cum Gothis pugnatum, Romano exercitu fuso, valente in fugam acto, ac posteà in proxima domo, qua se abdiderat, flammis absumpto. Jam dicant mihi, qui de clementia Dei duriùs sentiunt, quàm oportet; quid, inquam, excusando Valenti superfuit; aut quid ampliùs exigere à Deo potuit, ne pessumiret? Monuit per Basilium Episcopum Cæsareensem, qui miracula verbis adiecit, ut efficaciùs moveret: monuit per Trajanum insignem bello ducem, cuius egre-

gia ſunt illa ad Cæſarem verba: *Non ego Imperator victus ſum, ſed tu ipſe prodidiſti victoriam, qui contra Deum pugnare non deſinis, itaq; ejus auxilium Barbaris concilias.* Monuit per Gratianum Auguſtum, qui repetitis nuntiis non ceſſabat rogare, non priùs ſigna conferret, quàm ſecum copias junxiſſet. Monuit denique per Monachum compertæ, vulgatæque Sanctitatis, & ideo dignum, cui fides haberetur; Nec unâ tantùm, ſed multâ importunaque monitione, periit ergo valens, quia perire omnino voluit, Deo quamvis, ne periret, omnia moliente, voluit ergo Deus, vocavit Deus, pulſavit Deus, opportunè, importunè inſtitit Deus, ſed noluit Valens. Idem de aliis peccatoribus dicas, quibus auxilia dantur non æquè omnibus nota, ùt Valenti; at certè nunquam parca, & ſemper valida.

Anno Domini 363. cecidit Julianus Imperator Apoſtata cœleſti manu, ùt ab omnibus creditum eſt, interfectus. Nolo illius flagitia, Apoſtaſiam videlicet, ſacrilegia, tyrannidem, immanitatem, veneficia, adeò ut evocandis manibus, futuriſque cognoſcendis puerorum, fæminarumque cadaveribus (quorum viſcera ſcrutabatur) ac ſanguine caveas impleret. Hæc, inquam, quippe comperta ſilentio tranſmittam. Illud tantùm commemorabo quantâ Deus benignitate, quantaque patientiâ laboraverit principi tam ſcelerato, ſuæque Divinitatis hoſti ad mentem, ultimoque exitio revocando. Ut enim taceam Gregorii Nazianzeni, Baſilii, aliorumque Sanctiſſimorum Epiſcoporum curas, & monita, ac præſertim manifeſtiſſima de Cœlo prodigia, quibus continuò pulſabatur, Sacerdotibus videlicet ad præſentiam Chriſtianorum ſubitò collabentibus, ſtatuis Cæſaris, quas in templum collocârat fulmine deletis, globis flammarum è terra prorumpentibus, cùm templum Jeroſolymis reparare moliretur, crucibus in victimarum extis ſacrificanti oſtenſis, & trecentis aliis. Quis verò non ſtupeat Dei bonitatem, cùm iſta nil proficerent; voluiſſe illis ipſis incantationibus, auſpiciis, maliſque artibus, & ſacrificiis, quibus Deum irritabat ad eum monendum, retinendumque uti, ne in exitium rueret? Audi quid de illo Chryſoſtomus, Ammianus, aliique ſcribant, cùm ultimam ejus in Perſas expeditionem narrant. Verba Chryſoſtomi ſunt teſtis oculati oratione in Gentiles: *Quod autem Imperator fulmine (quo Daphniticum templum conflagraverat) percuſſus non fuerit, cauſam reperies ex eodem bonitatis, & benignitatis Dei fonte manantem. Neq; hoc ſolum, neq;*

pri-

primum virtutis suæ signum Christus dedit, sed & alia item multa hoc ipso non inferiora, quæ in ipsis castris, tum quæ in urbibus evenerunt, hujusmodi fuere, ut vel saxeam animam flectere possent, nam quæ edebantur miracula per sese talia erant, ut ad eorum, qui ea cernerent emendationem aliud alio non egeret. Ammianus verò: *Calendis Januariis ascendente eo gradile Genii templi è sacerdotum consortio quidam cæteris diuturnior, nullo pulsante, repentè concidit, animamq; insperato casu efflavit.* Et iterum: *Iisdem diebus nuntiatum est Juliano per litteras Romæ super hoc bello libros Sibyllæ consultos, ùt jusserat, Imperatorem eo anno discedere à limitibus suis aperto prohibuiße responso.* Et iterum: *Quietâ nocte emensâ, manè jumentum quo veheretur ex usu poposcit, oblatusq; ei equus, Babylonius nomine, ictu torminis consternatus, dum dolorum impatiens volvitur, auro, lapillisq; ornamenta distincta compressit.* Et iterum lib. 24. Complures hostias Marti parabat ultori, & ex Tauris pulcherrimis decem ad hoc perductis nondum aris admoti voluntate sua novem procubuere tristissimi, decimus verò, qui defractis vinculis ægrè reductus est, mactatus ominosa signa monstravit; quibus visis exclamavit indignatus acriter Julianus, Jovemque testatus est, nulla se Marti jam sacra facturum. Et iterum: Cùm nihil humani proficerent sensus diu fluctuantes, & dubii, extructis aris, cæsisque hostiis consulta Numinum sciscitabamur; sed extis inspectis, nihil certi respondebatur. Ac tandem lib. 25. Ipse Julianus ad sollicitam, suspensamque quietem paulisper protractus, cùm somno, ùt solebat, depulso ad æmulationem Cæsaris Julii obscuræ noctis altitudine sententiis cujusdam Philosophi teneretur, vidit Squallidiùs speciem illam Genii publici, quàm, cùm Imperium adiret, conspexerat in Galliis, velata cum cornucopia, per aulæa tristiùs discedentem. Relictoque humi strato cubili, adulta jam nocte Numinibus per sacra depulsoria supplicans, flagrantissimam facem cadenti similem aëris parte sulcatâ evanuisse existimavit, horroreque perfusus est, quòd tam apertè minax Martis apparuerit sidus. Confestim ergo ante lucis primitias Hetrusci Auruspices accersiti, consultique, quid astri species portenderet nova? Vitandum esse cautissimè responderunt, ne quid tunc tentaretur, orabantque saltem aliquot horis profectionem differri. Cùm ergo Julianus nec per Sanctos Episcopos, nec per miracula, nec per Dæmones quidem, & impiissima sacra monentem Deum audiret, justissimè tandem permissum est, ut accepto, nescio cujus

manu in pugnâ vulnere vitam finiret. Audi Theodoretum Lib. 3. cap. 20. Ex improviso vulneratus Martem incusabat, quòd auxilium minimè tulisset; Apollinem, quòd falsa vaticinatus esset, Jovem fulminantem, quòd in suum interfectorem fulmen non torsisset. Ferunque porrò simul ac plagam acceperat, manum protinus sanguine implevisse, illumque projecisse in aërem, ac dixisse: *Vicisti Gallilæe*. Nicephorus projecto in altum sanguine exclamâsse his verbis dicit: *Saturare Nazarene*. Cui hanc Catastrophen rerumque seriem consideranti, non continuò in mentem veniat verissimè à Dionysio Areopagita dictum esse: *Deus etiam à se aversos, ac resilientes, amatoriè sequitur, ac deprecatur ne pereant*.

Observandum hic est Auctorem morbo correptum extremam manum huic narrationi imponere haud potuisse.

§. IV.

Orationem etiam peccatoris, cùm illa petit, quæ ad vitam æternam consequendam necessaria sunt, semper exaudiri, sicque in peccatoris potestate esse, etiam gratiam illam efficacissimam, & triumphatricem orando impetrare.

SUMMARIA.

I. *Quid sit efficacia gratiæ triumphatricis, fusè, multisq; ex Augustino testimoniis exponitur.*

II. *Qua ratione voluntas humana præter objecti propositionem à Deo physicè juvetur, ac etiam præmoveatur.*

III. *Orationem efficacissimum, certissimumq; medium esse, quo etiam peccatores gratiam illam specialem, ac triumphatricem assequi possint, ubi distinctio peccatoris ad bonum conantis, & non conantis.*

IV. Pro-

IV. Probatur ex Sacris Litteris, juxta Patrum expositionem.
V. Ac etiam ex ratione.
VI. Qua ratione sint intelligendæ Scripturæ, cùm dicunt, non exandiri peccatores.

VT quæ dicturi sumus, intelligas, simulque liquidò constet, quid sit illa efficacia, & energia gratiæ triumphatricis, quæ difficultatem omnem expugnat, altiùs repetenda res est.

I. Sciendum igitur, naturæ humanæ innatum esse quoddam, intensumque, ac ferè perpetuum gaudendi desiderium: quod enim in appetitu sensitivo, brutisque animantibus delectationem, hoc in homine, & appetitu rationali gaudium vocamus. Cujus quidem rei, ùt notat Aristoteles, superfluum est, causas quærere, tùm quia per se notæ sunt, tùm quia primæ causæ frustra alia causa inquiritur: at talis est delectatio, & gaudium, nam si ex mercatore quæras, cur velit navigare? respondebit, ut Indias teneat: cur Indias petere? ut aromata, & margaritas comparet: cur ista comparare? ut cariùs in Europa vendat: cur cariùs vendere? ut dives fiat: cur dives fieri? ut bene sibi sit: cur bene sibi esse? ut gaudeat, lætamque vitam agitet: cur lætari, & gaudere? hîc tacebit, putabitque, id stultè quæri, cùm per se notum sit, nullamque aliam causam habere possit, quod omnium humanarum operationum est prima, & ultima causa; sicut enim nemo hominum est, qui non velit bene sibi esse; ita nemo, qui non velit gaudere, hoc enim ex illo sequitur. Volunt alii hoc delectationis, & gaudii perenne desiderium infirmitatem esse ex culpa originali natam, sicut infirmitas Leonis est, semper febri, sitique ardere. Alii ex densa quadam, tetraque fuligine cor humanum obsidente, quæ nisi dilatatione cordis ventiletur, evoletque, hominem suffocet; hanc verò dilatationem gaudio fieri, ùt experientia testatur, docetque eleganter S. Thomas 1. 2. *q.* 3. *a.* 1. Alii, quòd voluntas non possit satis fortiter, intenseque velle, quantùm videlicet ad operandum sufficiat, nisi movente aliquo delectabili; sicut nec oculus satis videre, nisi movente aliquo lucido; nec intellectus satis firmiter assentiri, nisi movente principio aliquo evidenti: hoc ergo esse bonum delectabile voluntati, quod venatico cani odorem feræ, quo solo inter tot alios aromatum, florumque odores ad insequendum, currendumque abripitur, *cùm id, quod agendum est, ceperit non latere, nisi etiam delectet, & ametur; non agi-*

tur

tur, non suscipitur, inquit, Augustinus Libro de Spiritu, & Littera *cap.* 3. Sed vera hujus rei causa est, quòd hominis voluntas velle non possit, nisi aliquod bonum: consecutio verò boni causa est gaudii, ùt videre est apud S. Thomam 1. 2. *q.* 31. *a.* 1. Sed cùm omne bonum creatum nullo modo satiare, aut implere possit infinitum hominis desiderium; (omnia enim bona creata guttæ tantùm sunt immensi illius boni, cujus anima capax est; gutta verò magnam sitim non satiat, sed potiùs auget) hinc est perpetuus ille gaudendi æstus, voluntate alia semper, & alia cupiente, & in orbem eunte, cùm nec obtenta satient, & in novis meliora sperentur. Audi Augustinum Lib. 4. Confess. cap. 11. *Ecce illa discedunt, ut alia succedant, & omnibus suis partibus constet infima universitas ..... Quidquid per carnem sentis, in parte est, & ignoras totum, cujus hæ partes sunt, & delectant te tamen: sed si ad totum comprehendendum esset idoneus sensus, vellet, ut transiret, quidquid in præsenti existit, ut magis tibi omnia placerent; nam & quod loquimur, audis, & non vis utiq; stare syllabas, sed transvolare, ut aliæ veniant, & totum audias; plùs enim delectant omnia, quàm singula, si possunt sentiri omnia.* Vide etiam Angelicum Doctorem 1. 2. *q.* 32. *a.* 2. ubi ostendit, motum esse causam delectationis. Ex hac etiam gaudendi cupidine sequitur, ut cùm voluntas habere vera bona non possit, quibus gaudeat, fallacia vel imaginando, vel sperando fingat, eo ferè modo, quo cùm Imperatorem videre non licet, ejus tamen imagine, aut statuâ delectamur; & cùm dormienti palatia, convivia, & læta occurrunt, si expergiscaris, somniare iterum cupis, ac jucunda illa, quamvis ficta redire. Sic in theatris nemo ignorat, falsa esse, quæ luduntur, & tamen placent. Idem de bonis speratis; ista enim cùm absentia sint, & incerta, multò majorem libertatem animo relinquunt, ea sibi persuadendi, fingendique, quæ oblectent; & cùm omnia simul, ac velut densato agmine speranti occurrant, multò sæpè, fortiusque animum movent, quàm præsentia, & exhibita, quippe plerumque aut minuta, aut infra votum; ut reverà mortalem vitam æstimanti appareat, plus sperando futura, & falsa, quàm præsentia, & vera possidendo homines lætari. Vide S. Thomam 1. 2. *q.* 32. *a.* 3.

Cæterùm non tantùm de corporalibns, verùm etiam spiritualibus bonis gaudium esse, imò istud longè majus, & intensius nasci, dubium non est, idque experientiâ patet; quis enim non malit cæcus, quàm brutum esse, hoc est oculo, quàm intellectu carere? at ocu-

oculos corporeæ, intellectus ſpiritualis delectationis inſtrumentum, & miniſter eſt; quòd verò plures corporeis delectentur, vitium eſt, non natura. Vide S. Auguſtinum *Lib.* 14. *de Civitate Dei cap.* 14. & S. Thomam 1. 2. q. 31. a. 5. ubi: *Si comparentur delectationes intelligibiles ſpirituales delectationibus ſenſibilibus corporalibus, ſic ſecundùm ſe, & ſimpliciter loquendo delectationes ſpirituales ſunt majores. Et hoc apparet ſecundùm tria, quæ requiruntur ad delectationem, ſcilicet bonum conjunctum; & id cui conjungitur, & ipſa conjunctio: Nam ipſum bonum ſpirituale eſt majus, quàm corporale bonum, & eſt magis dilectum, cujus ſignum eſt, quòd homines etiam à maximis corporalibus voluptatibus abſtinent, ut non perdant honorem, qui eſt bonum intelligibile. Similiter etiam ipſa pars intellectiva eſt multò nobilior, & magis cognoſcitiva, quàm per ſenſitiva. Conjunctio etiam utriuſq; eſt magis intima, magiſq; perfecta, & magis firma. Intimior quidem, quia ſenſus ſiſtit circa exteriora accidentia rei, intellectus verò penetrat uſq; ad rei eſſentiam. Perfectior autem, quia conjunctioni ſenſibilis ad ſenſum adjungitur motus, qui eſt actus imperfectus; unde & delectationes ſenſibiles non ſunt totæ ſimul, ſed in eis aliquid pertranſit, & aliquid expectatur conſumandum, ùt patet in delectatione ciborum, & ſonorum: ſed intelligibilia ſunt abſq; motu, unde delectationes tales ſunt totæ ſimul. Eſt etiam firmior, quia delectabilia corporalia ſunt corruptibilia, & citò deficiat, bona verò ſpiritualia ſunt incorruptibilia, & ideo dicit Philoſophus* 10. *Ethicorum cap.* 7. *&* 8. *quòd maxima delectatio eſt ſecundùm operationem ſapientiæ.* Cùm ergo tanta ſit hominibus gaudendi cupido, ut malint non vivere, quàm vitam degere omnis prorſus delectationis expertem; ſicque tota peccati illecebra ſit dulcedo, & oblectatio peccandi: tota verò difficultas virtutis, quòd non delectet; hinc eſt, ut juxta conſtantem, ac millies repetitam S. Auguſtini ſententiam, tota gratiæ triumphatricis virtus, & efficacia in eo poſita ſit, ut oſtendat, & delectet, ſicque peccandi dulcedinem aliâ, majorique dulcedine vincat. Infinitus ſim, ſi omnia ex Auguſtino producam; unum tantùm, alterumve ſufficiat: Nam Lib. 2. ad Bonifacium cap. 9. *Ipſe eſt*, inquit, *cui fideliter, veraciterq; cantatur: prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis: & quid hic aptiùs intelligitur, quàm ipſa cupiditas boni? tunc enim bonum concupiſci incipit, cùm dulceſcere incipit. Ergo benedictio dulcedinis eſt gratia Dei, quâ fit in nobis, ut nos delectet, & cupiamus, hoc eſt, amemus, quod præcipit nobis, in*

qua

qua si nos non prævenit Deus, non solùm non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. Et in illa Joan. 6. *Erunt omnes docibiles Dei. Videte, quomodo trahat Pater, docendo delectat, non necessitatem imponendo: ecce quomodo trahit: erunt omnes docibiles Dei, trahere Dei est*. Et Tract. 26. in Joan. *Magna gratiæ commendatio, nemo venit ad Patrem, nisi tractus; quomodo ergo voluntate credo, si trahor? ego dico: parùm est voluntate, etiam voluptate traheris: quid est trahi voluntate: delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui, est quædam voluptas cordis, cui panis dulcis est ille cœlestis. Porrò si Poëtæ dicere licuit: trahit sua quemq; voluptas; non necessitas, sed voluptas; non obligatio sed delectatio; quantò fortiùs nos dicere debemus, trahi ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur justitiâ, delectatur sempiternâ vitâ? An verò habent corporis sensus voluptates suas, & animus deseritur à voluptatibus suis? Si animus non habet voluptates suas, unde dicitur: torrente voluptatis delitiarum tuarum potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ? Da amantem, da desiderantem, da in ista solitudine peregrinantem, atq; sitientem, & fontem æternæ patriæ suspirantem, da talem, & scit, quid dicam; si autem frigido loquar, nescit, quid loquor . . . . Ista ergo revelatio, ipsa est attractio: ramum viridem ostendis ovi, & trahis illam, nuces puero demonstrantur, & trahitur; & quod currit, amando trahitur, sine læsione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur. Si ergo ista, quæ inter delitias, & voluptates terrenas revelantur amantibus, trahunt, quoniam verum est: trahit sua quemq; voluptas; non trahet revelatus Christus à Patre? Quid enim fortiùs desiderat anima, quàm veritatem?* Et Lib. 2. contra Faustum cap. 28. *Si enim nihil delectaret illicitum, nemo peccaret*. Et Serm. 17. de Verb. Apost. cap. 3. elegantissimè hæc habet: *Amanda est justitia, & in hac justitia amanda gradus sunt proficientium. Priùs est, ut amor justitiæ præponatur omnibus, quæ delectant. Quid est, quod dixi? ut inter omnia, quæ delectant, plus te delectet ipsa justitia; non ut alia non delectent, sed priùs ipsa delectet. Justitia sic delectet, ut vincat etiam licitas delectationes. Constituamus ante oculos exemplum certaminis. Interrogo, utrum ames justitiam? respondebis, amo; quod non responderes veraciter, nisi te aliquatenus delectaret; non enim amatur, nisi quod delectat; delectare in Domino, Dominus autem justitia est. Non enim tibi fingere debes Deum, quasi idolum, quod vides. Invisibilibus similis est Deus, & ea, quæ in nobis*

bis sunt meliora quæ sunt invisibilia. Melior est fides, quàm caro; melior est fides, quàm aurum, quàm prædia, quàm familia, & ista omnia videntur, fides non videtur. Habes duos servos, unum deformem corpore, alium pulcherimum; sed illum deformem fidelem, alterum infidelem. Dic mihi, quem plùs diligas? & video te amare invisibilia, quid enim, quando plùs amas servum fidelem, licèt corpore deformem, quàm pulchrum infidelem, an errâsti, & fœda pulchris præposuisti? utiq; non, sed pulchriora fœdis præposuisti. Interrogasti oculos carnis, & quid tibi renuntiaverunt? ille pulcher est, ille fœdus: repulisti eorum testimonium, & præposuisti servum fidelem, & non servum pulchrum. Quid fide pulchriùs? quid infidelitate deformiùs? ergo præ omnibus voluptatibus, hoc est, delectationibus etiam licitis amanda est justitia. Ecce delectat te aurum tuum, oculos tuos delectat; metallum enim est pulchrum, fulgentissimum, non nego: nam si pulchrum negavero, Creatori injuriam facio. Venit ergo tentator, & dicit tibi: tollo tibi aurum, nisi dixeris falsum testimonium, si autem dixeris, addo tibi. Decertant in te duæ delectationes; modo te interrogo, quid præponas, quid te plùs delectet, aurum, an veritas, aurum, an verum testimonium? Longum est, per singulos corporis sensus excurrere, sed quod de oculis dixi, hoc de cæteris intelligite, & præponite delectationi carnis delectationem mentis: Carnem quippe vestram delectant illicitæ voluptates; mentem vestram delectet invisibilis, pulchra, casta, sancta, canora, dulcis justitia, ut non ad eam timore cogamini; si enim ad eam timore cogimini, nondum delectat; peccare non debes, non timore pœnæ, sed amore justitiæ. Quando enim peccabatis, & delectabamini in peccatis vestris; timor vos adducebat ad peccandum, an suavitas peccati? respondebitis suavitas. Ergo ad peccatum suavitas adducit, & ad justitiam timor impinget? probate vos, inspicite vos, tollat aurum, qui minatur, suavior est justitia, lucidior est justitia... Sic ergo, sic amanda est justitia, quomodo amata est iniquitas? absit, ut sic, sed & utinam vel sic. Ergo plùs? plùs omnino. In iniquitate secutus es voluptatem, pro justitia tolera dolorem, & hoc est plùs. Parùm est, ut contemnas, quidquid te delectabat, contemne, quidquid terrebat; contemne carcerem, contemne vincula, contemne mortem, hæc vicisti, & justitiam invenisti. In utroq; gradu amatores justitiæ vos probate. Invenimus forsitan aliquos, qui præponant justitiæ delectationem; qui autem pro illa pœnas, dolores, mortemq; contemnant, putas est aliquis in vobis? omne gaudium existimate Fratres, cùm in tentationes varias incideritis: quid

addi potest, ut opus perfectum habeatur? amat, ardet, fervet, calcat omnia, quæ delectant, & transit: venit ad aspera, horrenda, truculenta, minacia; calcat, frangit, & transit: ô amare! ô ire! ô sibi perire! ô ad Deum pervenire! sic armandus est amator justitiæ, sic armandus est amator invisibilis pulchritudinis. Sed priùs Fratres mei plangite, quod eratis, ut, quod nondum estis, esse possitis, hoc enim, quod loquor, magnum est. Et unde nobis magnum, unde nobis? audite: omne datum optimum, & omne datum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum. Inde est, quod nondum habemus bonum; non habetis? petite, & accipietis. Examinet se ergo omnis homo, & quidquid in se boni invenerit, quod pertineat ad justificationem nostram, agat gratias illi, qui dedit, & ab illo petat, quod nondum dedit. Non enim tu in proficiendo proficis, & ille in deficiendo deficit; quantumlibet capaces fauces, capacem ventrem afferas, fons vincit sitientem. Et denique ad Simplicianum Lib. 1. q. 2. *Quis potest credere, nisi aliqua vocatione, hoc est, aliqua rerum testificatione tangatur? Quis habet in potestate tali viso attingi mentem suam, quo ejus voluntas moveatur ad fidem? Quis autem animo complectitur aliquid, quod eum non delectat? aut quis habet potestatem, ut vel occurrat, quod eum delectare possit, vel delectet, cùm occurrerit? Cùm ergo nos ea delectant; quibus proficimus ad Deum, inquiratur hoc, & præbetur gratiâ Dei, non nutu nostro, aut industriâ, aut operum meritis comparatur.*

Ex his omnibus Augustini testimoniis clarissimum est, nullam aliam ab eo gratiam effectricem cognitam esse, quàm quæ *illustrando, & delectando* intellectum simul, & voluntatem expugnet; idque jure merito: Cùm enim homo, ut peccare velit, aut ignorantiâ, aut dulcedine creati alicujus boni adducatur, gratia, quæ facit, ut peccare non velit, non aliter id assequi potest, quàm ignorantiam contraria luce, voluntatem contraria voluptate vincendo, agendoque, ut appareant, quæ priùs latebant, ut delectent, quæ priùs non delectabant; sic enim tota radice, & illecebrâ peccati sublatâ, ignorantiâ videlicet æterni veri, ac amore fallacis boni, tam non potest esse voluntas peccandi, quàm non potest effectus esse sublatâ causâ. Quæ tamen non ita intelligenda sunt, quasi suavitas, & delectatio illa, quam gratia inspirat, omnem penitus aut in voluntate, aut in appetitu sensitivo difficultatem, & repugnantiam deleat: sicut enim non ideo dantur militi arma, ut nullum hostem, aut pugnam habeat, sed ut pugnando hosti prævaleat; ita gratia non ideo homini datur, ut omni

ni difficultate careat, sed ut ipsam difficultatem superet, luctandoque coronam mereatur, hoste quidem victo, sed nunquam planè debellato juxta illud Apostoli ad Rom. 7. *Condelector quidem Legi Dei secundùm interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei per JESUM Christum Dominum nostrum.* Hæc ergo est illa gratia, quam Augustinus mirabilem, *ineffabilem, efficacissimam, invictam, omnipotentissimam, indeclinabilem, insuperabilem, triumphatricem*, & denique, ac frequentissimè *congruam* appellat; hoc est, talem, tamque flectendæ voluntati accommodatam, ut nunquam non flectat, & vincat, siue, ùt ipse loquitur: *quæ facit de nolente volentem, quæque à nullo corde respuitur.* Neque id mirum videri debet; voluntas enim non appetit nisi aliquod bonum; neque fugit, & aversatur, nisi aliquod malum, si ergo impudico proponatur castitas non solùm ùt bonum, sed etiam ùt magnum bonum, magnisque præmiis donandum, nec cum Dei auxilio difficile (ut reverà non est) impuritas verò non solùm ùt res vana, breviique cessatura; verùmetiam ùt maximum malum, & gravissimis pœnis cùm æternis, tùm temporalibus obnoxium; voluntas hanc aversabitur, quia propositam instar maximi mali; illam verò amplectetur, quia propositam instar maximi boni: hoc enim est voluntati bonum, & malum, quod lanci majus, minusque pondus; sicut ergo majus pondus lancem ad se trahit, ita majus bonum voluntatem: nam quod voluntas pro sua libertate minus bonum majori præponat, ideo est, quia majus bonum non considerat (quæ ipsis quoque Angelis causa peccandi fuit, teste Angelico Doctore) considerat verò minus bonum, quippe & à sensibus, & à pravis habitibus, & ab experientia, & à potentia imaginativa pictrice omnium maxima vivacissimè propositum; sicut ergo parva scintilla magis urit; quàm magnum incendium, non quia major, sed quia vicinior; ita aliquod bonum sæpe voluntatem plùs movet, non quia majus, sed quia notius. Si ergo Deus bonum honestum tam clarè, cùmque omnibus illecebris, & deliciis suis voluntati obiiciat, ut sensus appetitui solet, dubium non est, amaturam voluntatem, & in amplexum ruituram. Et hæc est gratia, de qua loquitur Augustinus, ea videlicet, quæ pulchritudinem boni honesti tam affabrè voluntati depingit, ut rapiat in amorem.

Id Augustinus *Lib. de Corrept. & Grat.* eleganti exemplo Esthe-

ræ Reginæ ostendit, de qua cùm ad Regem exorandum ingrederetur, ita loquitur Scriptura cap. 15. *Illa autem roseo colore vultum perfusa, & gratis, ac nitentibus oculis ingressa cuncta per ordinem ostia stetit contra Regem, ubi ille residebat super solium Regni sui indutus vestibus regiis, auroq; fulgens, & pretiosis lapidibus, eratq; terribilis aspectu. Cumq; elevâsset faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicâsset, Regina corruit, & in pallorem colore mutato lassa super ancillulam reclinavit caput. Convertitq; Deus spiritum Regis in mansuetudinem &c.* Ubi observa, Reginam quamvis pulchram ornatamque, non tamen flexisse animum Regis, imò potiùs asperâsse, quòd non vocata intrâsset; flexisse autem pallidam, exanguem, & in deliquium, sinumque ancillæ collapsam; quod ergo non forma, non roseus color, non regius ornatus potuit, id pallor, & deliquium potuit; & cùm Deus ad vincendum barbari Regis animum posset venustate uti, maluit languore: una ergo, eademque Regina fuit, & valida, & exanguis, sed uno modo regium animum movit, alio non movit. Idem libero arbitrio contigit, de quo Augustinus ad Simplicianum Lib. 1. q. 2. *Alius sic, alius autem sic movetur ad fidem; eademq; res sæpe, alio modo dicta movet, alia modo dicta non movet, aliumq; movet, alium non movet.* Hoc ergo est voluntati bonum, quod pulchra facies videnti; trahit enim, non cogit, quia trahit amantem, sicque de nolente volentem facit. Quid minùs ad amandum dispositum erat, quàm Assueri animus furore incensus? amavit tamen pulchra facie ex adverso micante, ac instar Solis tanto dulciùs flagrantis, quantò propiùs occasum. Si ergo tanta vis pulchritudini creatæ, cur non major increatæ, si voluntati quantumvis aversæ offeratur? An quod potest scintilla, non possit incendium? nam revera nihil aliud est forma creata, quàm scintilla increatæ. Verum quidem est, unam, eamdemq; veritatem, unum, idemq; bonum jam valere, jam non valere inflammando amori; imò sæpe minus bonum efficere, quia meliùs propositum, quod majus non potuit; sicut in humano vultu minus pulcher est pallidus, quàm roseus color, & tamen in placando Rege ille prævaluit; quid ergo mirum est, idem quoque in vertenda voluntate contingere, Deo ita faciem veri, bonique ostendente, ut placeat, & vincat? De Cleopatra refert Historia, tantùm ejus formæ lenocinium fuisse, ut neminem intuentem non caperet, & ideo non aliter cum illa Augustum, quàm dejectis in terram oculis locutum esse. Quid de Phryne Græcarum formosissima dicam, quæ

capi-

capitis damnanda, cùm flammeum removisset, quo faciem velaverat, adeò Judicum animos pulchritudine rapuit, ut omnium votis absolveretur? Et de Helena refert Aristoteles *Lib. 2. Ethic. cap. 9.* Sæpe à Trojanis de illa Græcis restituenda in Senatu decretum esse, sed quoties causam dictura Prætorium intrâsset, adeò illius venustate omnium animos perculsos esse, ut mutatâ sententiâ extrema pati, quàm reddere illam mallent. Si ergo in commovendis, versandisque in omnem partem animis tanta vis est creatæ formæ, quanta erit formæ increatæ? quod potuit lutum, non poterit Cœlum? quod potuit Helena, non poterit gratia, cùm tamen, ùt optimè dixit Augustinus: *incomparabiliter pulchrior sit veritas Christianorum, quàm Helena Græcorum?* Unicornem quamvis indomitum visa Virgine mansuescere, & in genua procumbere, Elephantem naturâ mitem aspectu purpuræ in rabiem agi, vertique in fugam certissimum est. Quid ergo mirum, aliquid esse, quod etiam voluntatem, si ostendatur, certissimè in aliam mutet? ostendere verò ad gratiam pertinet.

Quid de cantu, & Musica dicam? Quanta illi in ciendis, volvendisque affectibus potentia est? Alexandrum jam in furorem, jam in socordiam, utcumque vellet Timotheus cantu agebat. Saulus cytharæ lusu mœrore, & insaniâ levabatur. Theodosium Magnum Antiochenos delere parantem, quòd ejus statuam evertissent, Flavianus Episcopus adeò cantu demulsit, ut convivanti lacrymæ in poculum caderent, juberetque continuò rebellibus parci. De se ipso Augustinus lib. 9. Confess. cap. 6. *Quantùm flevi in Hymnis, & Canticis tuis suavè sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter? Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æstuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat cum eis.* Sed omnia superat, quæ de Erico 11. cui nomen boni, Daniæ Rege Olaus Magnus, Crantius *Lib. 5. Daniæ*, & Saxo Grammaticus *Lib. 12.* narrant. Verba Saxonis sunt: *Apud Ericum cognomine bonum Daniæ Regem, Citharœdus quidam haud ignobilis admirabiles, & propè stupendos artis suæ commendabat effectus, maximeq; illud ipsum, quod in humanos sensus, mentesq; obtineret imperium. Rex verborum novitate perculsus, qui neq; tantam vim musicæ arbitraretur, continuò hominem artis suæ specimen edere jubet, & torpentes animos ad furorem Martium, si posset, accendere. Annuit ille, & nequa nocendi ansa daretur, arma omnia ex aula efferri præcipit, Custodesq; in atrio collocari, quo furentes, si qui fortè in insa-*

insaniam agerentur, compescerent. Dictum, factum. *Tum illâ, quâ plurimùm pollebat, cantandi peritiâ primùm quidem insitatæ severitatis concentum edidit, quo stupore quodam, & mœrore omnium, quotquot aderant, Auditorum mentes cernebantur oppressæ. Deinde adeò suaves, & mellitos cantus effudit, ut toti jactatione corporis intemperantem proderent lætitiam. Tandem verò ubi acrioribus modulis intonare cepit, continuò totis tectis fremere, tumultuari, arma, & gladios inclamare. Nec mora, accurrunt Custodes, ut Regem cum aliis furentem contineant. Sed ille effractis atrii foribus, arrepto ense quatuor transfodit, & ùt actus in rabiem taurus totis bacchatur ædibus. Vix tandem pulvinarium, & lectulorum mole undiq; oppressus contineri potuit. Postquàm menti restitutus est, relicto Procuratore Regni Filio Jerosolymam expiandorum homicidiorum per pios cruciatus gratiâ profectus est, atq; in Cypro defunctus.* Quòd si quæras, unde in animi affectus tantùm Musicæ imperium? dari alia ratio non potest, quàm soni, aërisque per sonum concitati ad spiritum animalem proportio, quidamque Magnetismus, & occulta Sympathia; juxta enim proportionem soni, aërisque vibrati, necesse est, moveri phantasiam, humoresque corporis, aut crispari, aut densari, aut rarefieri, accendique ex motu verò phantasiæ, humorumque, ac præsertim spiritûs animalis agitatione alios, aliosque affectus in anima concitari: nam, ùt ait Augustinus lib. 10. Confess. cap. 33. *Omnes affectus spiritus nostri pro sui diversitate habent proprios modos in voce, atq; cantu, quorum nescio qua occulta varietate excitantur.* Et Athanasius Kircherus in sua Musurgia lib. 7. fol. 552. *Latent in singulis rebus proportiones quædam, quarum concursu omnes rerum exoticæ operationes conficiuntur, quarum proportionum si quis perfectè rationem nosset, is haud dubiè maxima naturæ miracula in suscitandis animi passionibus vi musica efficere posset: si quis igitur harmoniam accommodare posset, ut spiritus eodem prorsus modo, quo harmonici numeri moverentur; is intentum effectum produceret haud dubiè.*

Si ergo in mollienda, flectendaque voluntate tanta vis cantûs, quantò major vis gratiæ? Et si ad eam superandam tantùm valet proportio soni, quantò magis valebit proportio, & cognitio boni, quod proprium illius obiectum est? An verò poterit peritus musicus reperire sonum, quo certissimè affectum moveat, & non poterit Deus reperire objectum, quo certissimè voluntatem in aliam mutet? Aut anima magis cantui subditur, quàm veritati?

Paria de vi, & efficacia persuadendi, hoc est, eloquentia occurrunt: Possunt enim argumenta aliqua tam clara esse, tantaque facundiâ proponi, ut continuò & intellectum, & voluntatem capiant, subdantq; veritati: ut bene de Eloquentia cecinerit Horatius lib. 3. Ode 11

Tu potes Tigres, comitesq; silvas
Ducere, & rivos celeres morari,
Cessit immanis tibi blandienti
Janitor Aulæ.
Cerberus, quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atq;
Spiritus teter, saniesq; manet
Ore trilingui.

Et Tullius *Lib. 2. de Orat. Tantam vim habet omnium Regina rerum Eloquentia, ut adversantem, & repugnantem, quò velit, inducat, deducat, unde velit.* De Cleopatra Ægypti Regina narrat Dion lib. 42. *Tantum in ejus verbis fuiße leporem, ut quisquis illam loquentem audiret, amore concideret.* Scribit Laërtius, Palæmonem solutissimis moribus juvenem aliquando semiebrium, meretricio cultu, floribus, & unguentis sparsum Scholam irrupisse, dum Xenocrates de Temperantia diceret: sic verò illius argumentis, & eloquentiâ captum, ut delitiis, amoribus, ornatuque posito adeò pudicus, sobrius, sibique dissimilis evaderet, ut passim ab omnibus ob morum gravitatem *Tonus Doricus* audiret, & ne à cane quidem rapido morsus vultum, aut colorem mutaret. Simile aliquid de Diogene refertur: cùm videlicet Juvenem quendam obvium habuisset ob recentem in Ludis Olympicis victoriam triumphantem, palmâ, coronaque insignem, ac ingenti plaudentium turbâ circumfusum, quæ ovantem deducebat, interrogâsse: quæ tanti apparatûs, & causa tripudii? eoque respondente, ob florem Græcæ Juventutis à se in Lucta superatum; Diogenem intulisse: quos ergo vicisse te gloriaris; fortiores, pares, an Imbecilliores te viribus erant? non fortiores, aut pares; alioquin victi non essent; imbecilliores ergo: at vicisse imbecilliores, quæ tandem gloria est, aut quis non possit? quin potiùs omissa hac virium pugnâ, quibus te bestiæ vincunt, quasque & morbus, & senium carpent, ad sapientiam, moresque componendos te vertis, perpetuâ tui gloriâ, & bono? Nec mora, pudore suffusum juvenem palmâ, coronâ, turbâque omissis Philosophum induisse. Scribit in Atticis Bellariis *Pontanus par. 2. cap.* 16. Fuisse Chinensem, qui

Regi

Regi suo persuaserat, repertum à se pharmacum, quo fieret immortalis; poculum verò in Aulam allatum quendam ex Amicis involâsse, hausisseque, quem cùm Rex nudato ferro invaderet, hoc Dilemmate furentem stitisse: aut, inquit, potio illa immortalem facit, aut non facit? Si facit, frustra mihi necem intentas; si non facit, ergo deceptus es, nec mortem mereor, qui te hac fraude liberavi. Tam clara visa argumentatio, ut ferrum Princeps reconderet, dolumque intelligeret. Missi à Menia Milites, qui Antonium cæderent, cùm jam gladios strinxissent, vibrassentque, adeò illius oratione fracti, ut sideratis, ac stupentibus similes reinfecta ad suos redirent. Si ergo in ducenda, volvendaque voluntate tanta vis est verbo humano, quanta erit Verbo divino? potest Philosophus verba, & argumenta reperire, quibus intacta libertate voluntatem pleno cursu ruentem, non tantùm sistat, verùmetiam in oppositum vertat, & non poterit Deus? Plùs dabimus Oratori, quàm Creatori? plùs verbo in aure, quàm in mente sonanti? Nihil ergo aliud est triumphatrix ista gratia, de qua loquimur, quàm oratio, & Rhetorica Dei humanam voluntatem alloquentis, & alloquendo in quamcumque partem voluerit, persuadentis. Nec mirentur, si dicimus, posse Deum argumenta, & rationes invenire, quibus certissimè quamcumque etiam obluctantem voluntatem expugnet, cùm id Diogenes, Tullii, Antonii, Cleopatræ, Xenocrates, aliique potuerint. *Liquefacta est anima mea, cùm dilectus locutus est*, inquit aliqua, quæ amat: hoc ergo est cordi duro Verbum Dei, quod metallo est ardor ignis: liquescunt igni metalla, & non liquescent corda Dei Verbo? Fac ærea, fac adamantina esse, ad hunc ignem solventur. Quòd si in magno hoc Mundo dicente Deo facta sunt omnia, nihil novi, aut insoliti est, si dicamus, etiam in Mundo minori, hoc est, homine, dicente Deo, fieri omnia. Quid qualitates prædeterminantes, hoc est, quid arietes, & machinas, & vocabula quærimus, nec in Scripturis, nec in Patribus audita quatiendæ ac debellandæ voluntati, cùm pro omnibus machinis unum Dei Verbum, nutusque sufficiat? Dixit: *fiat lux*, & facta est lux; *fiat Cælum*, *fiat Mare*, factumque est Cœlum, & Mare: cur non etiam dicente illo, fiat in voluntate amor, non fiet amor? fiant lacrymæ, fiat castitas; non fient lacrymæ, & castitas? Ergo ut aliquando concludam: Deus, qui dicendo fecit Mundum ex nihilo, dicendo quoque facit justum ex peccatore (nam & peccatum nihil est) & hoc ipsam ita dicere, ut fiat, est gratia

tia Dei, quam prædicamus, & quam semper docuit Augustinus; qui verò aliter explicant, aliterque sentiunt; pace illorum dixerim: nec satis cum Augustino conveniunt, nec tantum Deo in anima loquenti tribuunt, quantùm Dei verba merentur. Fixum ergo, ratumque sit, nihil aliud ex sententia Augustini gratiam effectricem esse, quàm *cognitionem congruam*, hoc est, quæ tale, tamque proportionatum objectum, talique modo proponat, ut ad illud amplectendum voluntas Magnetismo, & Sympathiâ quadam certissimè moveatur. Nulla igitur tam fortis,& adversa,aut ex vitio,aut ex natura inclinatio, nulla vis inolitæ consuetudinis, quæ victrici huic gratiæ non planè succumbat, sive confestim, unoq; velut impetu,ùt in Paulo, & Magdalena; sive, ùt plerumque contingit, paulatim, & longo velut bello voluntatem submittat. Si enim domari arte, contraque naturam Ursos, Leones, aspides videmus; quis dubitet, posse domari gratiâ etiam voluntatem quamvis aversam, & repugnantem? An verò plùs arti, quàm gratiæ dabimus? quæ tamen & ipsa nihil aliud est, quàm ars quædam Dei providentis. Quòd si nemo tam avarus est, qui non furto abstineat metu præsentis Judicis, & à quo supplicium præsens expectet; nemo tam impatiens amoris, qui non temperet, si corruptam peste, aut leprâ amicam intelligat; nemo tam inimicus, qui non vindictam omittat, principe ipso rogante, & Regnum pollicente; si nulla, inquam, cupiditas est tam magna, & præceps, quæ majori spei, aut metui non cedat; quantò magis nulla cupiditas, nulla consuetudo, nullumque vitium erit, quod timori omnium maximi, & certissimi mali, ac spei omnium maximi, & certissimi boni non continuò cedat, gratiâ utrumque & validissimè intellectui proponente? Hæc ergo est gratia illa victrix, quam, ut cordis humani potiatur, impedire nihil potest, & de hac dictum est: *Nihil est, quod tuæ possit resistere voluntati, si salvare decreveris Israel. Ester* 13.

II. *Dices*: Voluntas hominis est intrinsecè, ac physicè impotens ad actum supernaturalem, v. g. amoris, veræque contritionis: at per solam propositionem objecti, sanctasque inspirationes & illustrationes (quæ tantùm moraliter movent) non potest physicè fieri potens; debet ergo fieri talis non solùm per objecti propositionem hactenus à nobis explicatam; sed per aliquam qualitatem ordinis supernaturalis (in iis præsertim peccatoribus, qui habitum charitatis necdum adepti sunt) quam qualitatem Theologi *physicam prædetermina-*

minationem vocare solent. Rursus bonitas objecti, quamvis infiniti, quamvis clarissimè, ac vivacissimè propositi, extra visionem beatificam voluntatem relinquit indifferentem, & indeterminatam ad amandum, & non amandum; debet ergo præter cognitionem objecti aliud principium effectivum admitti, à quo determinetur; neque enim dici potest, voluntatem indeterminatam à se ipsa determinari; cùm enim ea determinatio sit res creata, debet subordinari, & dependere à causa prima, ejusque influxu, non tantùm in genere naturæ, & potentiæ verùmetiam in esse agentis, & quoad ipsam actualem causalitatem.

Resp. Nec nobis, nec aliis quibuscumque rem bene, citraque affectum, ac privatum in partes studium consideranti hanc explicandi gratiæ efficacis rationem probari posse. *Primò* enim quæro, an in S. Augustino hanc qualitatem prædeterminantem aliquando repererint, aut non repererint? si repererunt; locum aliquem Augustini ostendant; at nunquam ostenderunt, nunquam ostendent. Si verò nunquam repererunt; quæ rogo fiducia est, in explicanda natura gratiæ scire aliquid meliùs velle, quàm sciverit Augustinus? aut velle quærere & invenire, quod tanto studio, tanto ingenio, tantaque oratione nunquam Augustinus invenit? Quod argumentandi genus multò validius contra illos est, qui tantoperè Augustino gloriantur, nec patiuntur aliquid in hac causa dici, non ab Augustino acceptum. Nec opponant, gratiam efficacem ab Augustino *omnipotentissimam*, *invictissimam*, *indeclinabilem* &c. vocari, quæ elogia non videntur cadere in causam merè, uniceque moralem: Nam suppositum, quo nituntur, incertissimum est; quàm multi enim etiam ex nobilissimis Thomistarum sunt, qui docent, ab objecto, eiusque oblata bonitate non moraliter tantùm, sed etiam physicè moveri voluntatem, ùt oculus à colore, ejusque speciebus, ùtque in Divinis Verbum physicè spirat amorem? *Deinde*, quid opus rixis, & cavillationibus est; cùm ipse Augustinus verborum suorum optimus interpres, toties ac tam disertè mentem suam explicaverit, eo videlicet modo, quem ex clarissimis, & quàmplurimis ejus testimoniis suprà ostendimus. Vocat ergo *omnipotentem*, non eo sensu, quem Gonetus, aliique obtendunt; sed quia omnia potest: *invincibilem*, quia omnia vincit: *indeclinabilem*, quia omnia superat: *triumphatricem*, quia omnia expugnat. *Secundò*. Qualitas illa prædeterminans tot difficultatibus implicatur; ut faciliùs Nodum Gordium, quàm illas exsolvas, ùt

pas-

passim apud Theologos videre est. Sicque Ænigma Prædestinationis alio Ænigmate non tam explicant, quàm obscurant, Ænigma enim Ænigmati additum, sicut obscurum obscuro additum, non facit rem clariorem, sed facit magis obscuram, ut taceam alia mille, quæ ne à doctissimis quidem hactenus intellecta sunt, & nec forsan ab eorum Auctoribus.

Nec obstant, quæ opponuntur: Voluntas enim multis modis citra physicam prædeterminationem fit physicè potens ad operandum, nam quoad *specificationem*, hoc est, ut potiùs amet, quàm odio habeat, redditur potens, & determinatur à bono, & objecto supernaturali, quod per suas species in voluntatem agit, inclinatque instar ponderis. Rursus fit potens per concursum simultaneum; sicut equus fit potens ad trahendum currum per rotam, sine qua equus non posset; jam verò suprà notavimus, hoc esse gratiam voluntati, quod rotam, & machinam currui. *Deniq;*, & principaliter, ad actus supernaturales fit voluntas potens per voluntatem illam, & Decretum Dei æternum quidem, sed in tempore operans, quo Deus vult hîc, & nunc voluntatem Petri potiùs amare, quàm non amare. Hoc verò est illud stabile, fixumque Dei propositum, quòd toties Apostolum, & Augustinum legenti occurrit. Quod Decretum licèt formaliter indifferens, quippe liberum, & causa actûs liberi, est tamen eminenter, & virtualiter determinatum, & ideo potest esse causa effectûs determinati, nam quod est eminenter tale, idem potest, quàm quod est formaliter tale. Ita Sol eminenter calidus æquè manum calefacit, ac etiam objectum corpus inflammat, ac ignis, qui est formaliter calidus: & lux eminenter colorata æquè objectum colorat, & tingit (ùt in nubibus, & iride, vitroque trigono videre est) ac cocus, & cinabarum, quæ sunt formaliter colorata. Idem dicas de voluntate humana, quæ licèt omnibus omnino tam ex parte objecti, quàm ex parte Dei spectatis sit formaliter indifferens, quippe libera, est tamen eminenter, & virtualiter determinata, cùm se ipsam determinare possit; utpote suorum actuum Domina; potest ergo ab illa quamvis indeterminatâ effectus determinatus prodire: Si enim à principio non calido potest calor procedere, & à principio non colorato potest effectus coloratus; cur non à principio indeterminato effectus determinatus? Cùm ergo quæris, quis determinet voluntatem indeterminatam? Respondeo: ipsam voluntatem, dependenter tamen à Causa prima, à qua

& virtutem se determinandi accepit, & concursum quoque simultaneum, & consequenter à qua non tantùm quoad esse, verùm etiam quoad operari dependet. Si ergo voluntas hominis, ejusque determinatio, & operatio à primo Operante, primaque Causa dependet, eique subordinatur; cessant omnia absurda, quæ huic nostræ sententiæ opponuntur; nihil enim aliud à Causa secunda exigi potest, quàm ut in esse, & in operari, in ipsaque sui determinatione à Causa prima dependeat, quamvis à Causa prima non prædeterminetur: præsertim si consideres, in voluntate operante nihil esse, quod non verè, propriéque causetur à Deo. In voluntate enim, cùm v. g. amat, nihil aliud est, quàm potentia voluntatis, & ipse actus amoris, qui actus solus voluntatem determinat, (nec datur media alia determinatio inter actum, & voluntatem, ùt aliqui sibi imaginantur, alioquim eundum esset in infinitum) at tam ipsa voluntas, quàm ipse actus voluntatis à Deo est, tanquam à causa: concursus enim simultaneus est vera causa amoris, omniumque actum, qui à voluntate procedunt. Et planè voluntatem à nullo alio, quàm à se ipsa determinari (dependenter tamen à causa prima, ùt modò explicatum est) apertissimè docet S. Thomas. Sic enim loquitur in 2. Distinct. 39. quæst 1. art. 1. *Ipsa potentia voluntatis, quantùm in se est, indifferens est ad plura, sed quod determinatè exeat in hunc actum, vel in illum, non est ab alio determinatè, sed ab ipsa voluntate.* Et q. 3. de Malo art. 3. ad 3. *Voluntas cùm sit ad utrumlibet, per aliquid determinatur ad unum, scilicet per consilium rationis, nec oportet, hoc esse per aliquod agens extrinsecum.* Et 1. 2. q. 9. a. 6. ad 3. Ubi proposita quæstione, an voluntas moveatur à Deo sicut exteriori principio, respondet: *Deus movet voluntatem hominis sicut universalis Motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum* (tribuendo ei videlicet naturalem inclinationem, & determinationem ad solum bonum, sicut gravibus ad centrum) *& sine, hac universali motione homo non potest aliquid velle: sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc, vel illud, quod est verè bonum; sed tamen interdum specialiter Deus movet aliquos ad aliquid determinatè volendum, sicut in his, quos movet per gratiam.* Vides clarissimè docere S. Thomam, excepto speciali casu gratiæ voluntatem creatam à se ipsa, non à Deo determinari. Quòd si omnino velis, voluntatem creatam ab increata determinari, movérique, istud quoque in sano sensu verissimum est: Illud enim propositum, decretumque divinum, quo

Deus

Deus voluit, ut Petrus hîc, & nunc amaret, & quo statuit, in hunc finem tales ei gratias dare, quibus ad amandum moveretur, hoc, inquam, divinum Decretum verissima causa est, ut Petrus amet, & ad amandum determinetur. Quamvis enim hujusmodi Dei Decretum sit formaliter indifferens, ideoque libertati humanæ accommodatum, est tamen virtualiter, & eminenter determinatum, & ideo potest effectum determinatum producere modo, quem paulò antè insinuavimus. Et hæc ipsa ratio est, ut in hujusmodi Decreto suo, simulque in humana voluntate velut in causa Deus futurum Petri amorem certissimò prævideat: Cùm enim Deus & suam, & hominis voluntatem perfectissimè comprehendat, comprehendit quoque, cognoscitque omnes effectus ab utraque profecturos, hoc enim ipsum est causam comprehendere, nihil videlicet in ejus sinu esse, nihil ex ea futurum, quod cognoscentem lateat, quod præsertim de intellectu infinito verum est, qui se ad omnem speciem, & conditionem veri extendit; At etiam futura vera sunt, præsertim quia si futura non cognoscerentur, ideo esset, quia non sunt præsentia; at sunt præsentia, & coëxistunt æternitati, sicut minimum centrum coëxistit toti, maximoque circulo, quæ perpetua est S. Thomæ sententia 1. *p. q. 14. a. 13. & contra Gentes cap. 67.* Et alibi sæpè. Planè cùm Sacra Scriptura nihil de modo dicat, quo Deus voluntatem humanam movet, ac futura contingentia cognoscit (quod etiam fatetur Augustinus *Lib. 8. in Gen. cap. 21.* & alibi frequenter) dicat verò frequentissimè, milliesque repetat: *Deum velle omnes salvos fieri: relinquere hominem in manu consilii sui: expectare, ut faciat uvas, & non labruscas: stare ad ostium, & pulsare, ut si quis aperiat, ad eum intret.* Cùm, inquam, ita se res habeat, mirum est, si quis contra regulam Augustini ista certissima propter illa incertissima neget. Quando ergo Angelicus Doctor alicubi dicere videtur, voluntatem hominis à Deo determinari, alibi verò contendit, non determinari nisi à se ipsa; ea ratione intelligendus est, quam modò exposuimus. Si ergo quæras, cur Decretum divinum, quod indifferens est ad amandum, & non amandum; causet potiùs amorem, quàm non amorem? Respondeo, idem quæri posse, cur Decretum divinum, quod indifferens est ad creandum Mundum *A*, & Mundum *B*; potiùs creet Mundum, *A*. quàm Mundum *B*? Causa ergo est, quia ob infinitam, & illimitatam perfectionis suæ plenitudinem voluntas divina ita formaliter est indifferens, ut eminenter sit determinata. Taceo importu-

nam,

nam, & superfluam quæstionem esse, cùm quæritur, cur voluntas divina hoc potiùs, quàm illud velit, aut causet; hoc enim ipso, quòd est causa prima, nullam aliam causam habet; & ideo tam absurdè illud quæritur, quàm absurdè quæreretur, cur linea sit potiùs longa, quàm lata, & cur centrum sit potiùs in medio, quàm à latere circuli?

Hìc etiam observandum est, Deum ad executionem Decreti illius sui, quod modò descripsimus, mutandamque hominis voluntatem, nulla qualitate opus habere, quæ voluntati inhæreat, eamque determinet; sed solo nutu, efficaciâque suæ voluntatis id totum præstare: Quæ enim mutatio major cogitari potest, quàm cùm Deus materiã primam tot formis cœlestibus, & sublunaribus ornavit, & quando lutum animâ rationali, vitâque instruxit? At solo nutu voluntatis suæ, nullaque intermedia qualitate velut instrumento id fecit; quantò ergo magis eodem modo, eademque ratione mutare voluntatem poterit? Cùm enim tota virtus agendi, quam tu qualitati illi attribuis, à Deo sit, & in Deo eminenter contineatur, sequitur; solum Deum sine illa præstare posse id totum, quod illa potest: sicut quia tota potestas jus dicendi in Judice delegato est à Principe delegante, sequitur, solum Principem sine omni delegato posse judicium exercere, ac sententiam ferre, quod Theologi volunt, cùm universim docent, posse Deum supplere omnem virtutem causæ effectivæ non vitalis. Mutatur ergo voluntas in genere causæ effectivæ, & à Deo, & à se ipsa in genere causæ finalis à bonitate proposita; in genere verò causæ formalis ab amore, aliove actu, quem elicit, recipitque.

III. His ergo notatis, cùm suprà copiosè probatum sit, gratiam petendi, orandique nulli peccatorum negari, superest, ut ostendamus hanc ipsam orationem certissimum, & infallibile medium esse, efficacissimam hanc, & triumphatricem gratiam, præsertim verò finalis perseverantiæ à Deo impetrandi. Et quidem justos quod attinet, nihil in Sacris Litteris aut frequentiùs, aut clariùs exprimitur, quàm eorum orationem, quoties petunt, quæ ad vitam æternam spectant, certissimò exauditum iri. Quod cùm passim in Scripturis occurat, & notissimum sit, non est, ut hìc fusiùs expendatur. De oratione tantùm peccatoris quæstio est, de qua dicimus, si fiat, ùt oportet, esse quoque efficacem, semperque exaudiri; non quidem per viam *meriti*, cùm hoc dignitatem postulantis supponat; sed per viam

impe-

impetrationis, quæ solâ Dei misericordia, Christique infinitis meritis nititur. Observandum tamen est, duo esse genera peccatorum: Alii enim sunt, qui nihil minùs, quàm de peccatis deserendis cogitant, & instar mancipiorum, quæ libertatem pretio vendiderunt, catenas suas, & compedes amant. Istorum verò orationes non tantùm non efficaces, verùmetiam ingratas Deo esse, quippe temerarias, & impudentes, palàm est, sæpeque in Scripturis expressum. Quid enim inverecundiùs, quàm si beneficia, & gratias à Principe petas, quem non tantùm offendis, verùmetiam deinceps offendere statuisti, palamque professus es? insultantis hæc oratio est, non postulantis: *qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus fiet execrabilis*. Prov. 28. Et Isaiæ 1. *Cùm extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis, & cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam, manus enim vestræ plenæ sanguine sunt*. Talis fuit oratio Judæ, talis Antiochi Regis, de quo Machabæorum 9. *Orabat hic scelestus Dominum, à quo misericordiam non esset consecuturus*. Alii sunt peccatores, qui peccant quidem fragilitate naturæ, aut impetu cupiditatis velut torrente abrepti, qui & peccatum agnoscunt, & sub jugo gemunt, cupiuntque servitutem, & catenas exuere, nec tamen possunt; & ideo divinum auxilium, & gratiam constanter implorant, quorum oratio illa est, quam dicimus, à Deo infallibiliter exaudiri.

IV. Primò enim *Matth.* 7. universaliter dicitur: *Omnis, qui petit; accipiet*. In quæ verba Author Operis Imperfecti Homil. 18. *Sive justus, sive peccator sit*. Et Luc. 11. *Dico vobis, etsi non dabit, quia amicus est, propter importunitatem tamen surget, & dabit, quidquid habet necessarium*. Ubi vides importunitatem, hoc est assiduitatem precandi æquari, imò præferri debito, jurique amicitiæ; adeò ut quod amico negari potest, negari non possit importunè roganti. Ex quibus Evangelii verbis colligit etiam S. Basilius in *Constitut. Monast. cap.* 1. *peccatores impetrare, quod petunt, si perseveranter petant*. Et *Luc.* 18. Publicanus orando indulgentiam obtinet: quo exemplo S. Augustinus Tract. 44. in Joan. arguit illius cæci verba, dicentis: *Scimus, quia peccatores Deus non exaudit*. In quæ verba Augustinus: *Cæcus adhuc inunctus loquitur, nam & peccatores exaudit Deus; si enim peccatores Deus non exaudit, frustra ille Publicanus diceret: Deus propitius esto mihi peccatori*. S. Hieronymus quoque *Epist. ad Damasum de Filio prodigo*, docet, si peccator jam spe ac desiderio filius Dei sit, non absurdè in oratione Dominica dicere: *Pater noster*,

nam

nam & filius prodigus *Luc.* 15. nondum reconciliatus dicit se indignum, qui filius vocetur, & tamen Patrem appellat, cùm ait: *Pater peccavi in Cœlum, & coram te.* Et S. Chrysostomus Homil. 56. de diversis: *Non tam valet amicitia apud Deum, quàm oratio, & quod amicitia non perfecit, id perfectum est ab oratione.* Idemque confirmat S. Gregorius in Psalm. 6. Pœnitentialem (si tamen hoc opus Gregorii est) exemplo Jonæ Prophetæ: *Clamavit Jonas ad Deum de ventre Ceti, de altitudine maris, de profundo inobedientiæ, & ad aures Dei oratio illius pervenit, qui eum eruit à fluctibus, eripuit à bestia, absolvit à culpa. Clamet & peccator, quem à Deo recedentem cupiditatum tempestas contrivit, quem malignus hostis absorbuit, quem præsentis sæculi fluctus involvit, agnoscat, se esse in profundo, ut ad Deum sua perveniat oratio.*

Sed omnium luculentissimè Angelicus Doctor 2.2.q. 83. a 16. in C. & ad 2. *In Peccatore duo sunt consideranda, scilicet natura, quam diligit Deus, culpa, quam odit. Si ergo peccator orando aliquid petit, in quantum peccator, id est, secundùm desiderium peccati* (v. g. iracundus vindictam, avarus injustum lucrum) *in hoc à Deo non auditur ex Misericordia, sed quandoq; auditur ex justitia ad vindictam, dum Deus permittit peccatorem adbuc ampliùs ruere in peccata; Deus enim quædam negat propitius, quæ concedit iratus, ùt dicit Augustinus. Orationem verò peccatoris ex bono naturæ desiderio procedentem Deus audit non quasi ex justitia, quia peccator hoc non meretur; Sed ex pura Misericordia, observatis tamen quatuor præmissis conditionibus, ut videlicet pro se petat, necessaria ad salutem, piè, & perseveranter. . . . . Peccator quidem non potest orare, quasi ejus oratio ex habitu virtutis informetur; potest tamen eius oratio esse pia, quantùm ad hoc, quod petit aliquid ad pietatem pertinens, sicut ille, qui non habet habitum justitiæ, potest aliquid justum velle. Et quamvis ejus oratio non sit meritoria; potest tamen esse impetrativa; quia meritum innititur justitiæ, sed impetratio innititur gratiæ.*

Exempla quoque in Sanctis litteris abundant: Achabi Regis, 3. *Reg.* 21. Manassis 2. *Paralip.* 33. Nabuchodonosoris, *Daniel.* 4. Debitoris mille Talentorum, *Matt.* 18. Filiis prodigi. *Luc.* 10. Jonæ Prophetæ *c.* 2. & 3. Publicani *Luc.* 18. Denique quod olim nomine rebellium Judæorum Daniel; id omnes peccatores dicere ad Deum possunt: *Inclina aurem tuam Deus meus, & audi: neq; enim in justificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.* Daniel. 9. 18.

V. Et

V. Et planè id ipsum *ratio* convincit: Indignum enim est divina, infinitaque Clementiâ creaturam, ac filium repellere ejus auxilium & protectionem implorantem. Nec obstat, peccatorem indignum venia esse. Præterquàm enim quòd jam dignus aliqua ratione videatur, cùm cupit, & conatur contra naturæ suæ impetum peccato obsistere, quæ voluntas, & conatus sine gratia Dei esse non possunt; ubi verò Dei gratia, ibi jam aliqua dignitas est. Vt inquam, de hoc sileam; illud prætereà observandum est juxta doctrinam Angelici, orationis efficaciam, & virtutem impetrandi non merito, & & dignitate postulantis niti, sed Dei misericordiâ, Christique infinitis meritis; sicut ergo merita Christi, Deique misericordia peccatores non excludit; ita nec eos excludit vis, & efficacia impetrandi toties in Sacris Litteris promissa. Non ergo quæritur, quid mereatur peccator, sed quid Deum, ejusque Bonitatem deceat; non autem decet, ut filium repellat ejus genua complectentem, ejusque non ampliùs offendendi gratiam implorantem. Quid enim iustiùs, Deoque gratiùs peccator petat, quàm ne illum offendat? quis verò credat, sibique persuadere possit, Deum justa, & grata petentem non exaudire? Planè si nullus tam durus est, qui naufragium passo, & cum undis luctanti, opemque poscenti, manum non porrigat: & si Areopagus dignum morte Senatorem censuit, qui passerem sinu excussit, in quem se condiderat, milvo persequente; quantò minùs credendum erit, divinam Bonitatem creaturæ suæ, filioque facturam, quod nemo cum naufrago, nemo cum passere faciat. *Deinde* nisi Deus etiam peccatores exaudiat, tota ferè oratio etiam justorum invalida redditur: Anima enim orationis est certa fiducia impetrandi, juxta illud Apostoli: *postulet autem in fide nihil hæsitans, qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento circumfertur; non ergo æstimet homo ille, quòd accipiet.* Jacobi 1. Et ideo *S. Doctor.* 2. 2. *q.* 83. *a* 16. docet: *Orationem habere vim merendi à charitate; efficaciam verò impetrandi à fide & fiducia.* Et S. Bernardus *Serm.* 3. de Annuntiat: *Sola spes apud te Domine miserationis obtinet locum; nec oleum misericordiæ nisi in vasa fiduciæ ponis.* At si oratio peccatorum virtutem impetrandi certam non habet; sequitur, etiam justorum orationem, paucissimis exceptis, efficacem non fore. Quotus enim quisque est, qui sine vlla hæsitatione, nihilque dubitans credere possit, se justum esse? cùm potiùs *nesciat homo, odio, vel amore dignus sit.* Si ergo orationis efficacia, orantisque fiducia pendet à præ-

ſenti juſtitia; ſequitur, ùt ſicut nemo, paucis exceptis, certus eſt, ſe juſtum eſſe; ita nemo certam impetrandi fiduciam habere poſſe, & conſequenter nullius etiam juſti orationem efficacem fore, quippe deſtitutam eâ fiduciâ, quæ juxta Apoſtolum ad impetrandum neceſſaria eſt, hoc eſt, quæ *nihil hæſitat, nilq; dubitat*.

Si ergo Deus, ùt demonſtratum eſt, exaudit orationem peccatoris, quoties neceſſaria ad ſalutem poſtulat, ſequitur, ſi peccator gratiam illam efficacem, malæque voluntatis triumphatricem, hoc eſt, auxilium ſe emendandi, perſeverandique in bono poſtulaverit, infallibiliter obtenturum. Quid ergo ſupereſt peccatori, quod optare ampliùs, aut quo vecordiam ſuam excuſare poſſit, ſi pereat, cùm tot illi, tamque copioſa media ſuppetant, non pereundi? imò cùm clavem acceperit, quâ Cœli theſauros, æternæque ſalutis aperire ſibi januam certiſſimò, & tutiſſimò poſſit? Quid enim faciliùs, & promptiùs, quàm petere, quod non habeas? & tamen tam certum eſt, te petendo accepturum, quàm certum eſt, Deum id promiſiſſe, & fallere promiſſa non poſſe? Si ergo non petas, & ideo non habeas, amabo te! cujus culpa id erit? Dei volentis dare, ſi petas; an tua petere recuſantis?

VI. *Oppones*. Sæpiſſimè in Sacris litteris exprimitur, Deum aliquorum & contumacium peccatorum orationes non audire, imò eorum preces in peccatum verti. Nam *Thren*. 3. v. 8. 42. 44. *Sed & cùm clamavero, & rogavero, excluſit orationem meam. Nos iniquè egimus, & te ad iram provocavimus, idcirco tu inexorabilis es. Oppoſuiſti nubem tibi, ne tranſeat oratio*, Et Prov. 1. *Vocavi, & renuiſtis, & ego quoq; in interitu veſtro ridebo: tunc invocabitis me, & non exaudiam; mane conſurgent, & non invenient me, eò quòd exoſam habuerint diſciplinam*. Et Jerem. 15. *Si ſteterit Moſes, & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum; eiice illos à facie mea, & egrediantur*. Et cap. 7. *Et tu noli orare pro populo iſto, nec aſſumas, pro eis laudem, & orationem, & non obſiſtas mihi, quia non exaudiam te*. Et ad Hebræos 7. *Eſau reprobatus non invenit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrimis inquiſiſſet illam*.

Reſp. Sacras Litteras, quoties dicunt, Deum non exaudire aliquorum peccatorum orationem, loqui de peccatoribus, vel qui pergunt peccare, nullamque voluntatem emendationis habent, vel qui non pro culpa, peccatoque deinceps cavendo Deum rogant; ſed tantùm pro temporali pœna evitanda: Vel de illis, qui non pro ſe,

ſed

sed pro aliis rogant; isti enim non semper exaudiuntur; scriptum enim est: *Quidquid petieritis Patrem Vestrum, dabit vobis. Vobis*, inquit, non aliis. In quæ verba Augustinus: *Exaudientur, si pro se ipsis petant, non pro omnibus, non enim absolutè dictum est, dabit, sed dabit vobis*. Tract. 102. in Joan. Ea verba: *In interitu vestro ridebo &c.* præter datas explicationes, quas solidissimas esse patet ipsum textum legenti, Beda, & Lyranus intelligunt de die judicii, aut obitæ mortis, quando certum est, nullum ampliùs pœnitentiæ, & orationi locum esse. Illa verò, quæ S. Paulus ad Hebræos de Esau commemorat, & ex ipso contextu, & ex Patrum interpretatione certum est, non de pœnitentia commissi peccati accipienda; sed de pœnitentia venditæ, amissæque hæreditatis, ac primogenituræ, quam nullis lacrimis, nullisque precibus obtinere ampliùs à Patre Jacobo potuit. Gen. 27. v. 39.

§. V.

Aphorismi seu Regulæ Asceticæ de Mysterio Prædestinationis.

SVMMARIA.

I. *Explicatio primi Aphorismi.*
II. *Explicatio secundi Aphorismi.*
III. *Explicatio tertii Aphorismi, ubi de spe & timore.*

Aphorismus. I.

I. D*E iis cogitandis, & faciendis sollicitum esse, quæ Deus præcepit, & quibus observatis nemo unquam periit: non verò de iis anxium esse, quæ Deus non præcepit, nec sciri à nobis voluit, quale est Mysterium Prædestinationis.*

Hunc Aphorismum jam olim docuit S. Gregorius Nyssenus Magni Basilii Frater, qui *Homil.* 2. post Dominicam primam Quadragesimæ circa finem hæc habet: *Noli attendere ad Prædestinatio-*

nem Dei, quam ignoras; attende ad verba, quæ audis, & intelligis: sicut enim in Prædestinatione verus est Deus, & mutari non potest: ita & verba ejus vera sunt, & mutari non possunt. Sed audiamus, quæ sunt verba: Si volueritis, & audieritis me bona terræ comedetis: quòd si nolueritis; gladius devorabit vos. Ne quæras aliam Prædistinationem. Nihil hoc Aphorismo justiùs, rectæque rationi accommodatiùs, & communi omnium hominum consensu magis receptum: Quis enim peregrinus, qui in patriam contendat, ex duabus viis non eam eligat, quæ trita, comperta, secura, & quâ nemo non ad patriam pervenit? Eam verò relinquat, quæ longissima, impeditissima, inaccessa, & quam quotquot ingressi sunt, aut perierunt, aut maximum pereundi periculum adierunt? Via ad Cœlum est via mandatorum Dei, assiduæque orationis, quâ gratiam mandata observandi, in iisque perseverandi à Deo petimus: nemo ad Cœlum non pervenit, qui hâc viâ incessit. Quid profunda judiciorum Dei, quid Euripum Prædestinationis, & voraginem petis, quæ citra naufragium navigari non possunt? Hîc Origenes, hîc Pelagius, hîc Calvinus, aliique absorpti sunt; quid sequeris pereuntes? Nolî quærere, noli scrutari, sed vive, ùt Christianum decet; hoc est, age quod potes, & pete, quod non potes; sic tutus pervenies. Id ipsum in omnibus negociis humanis, & ab omnibus mortalibus fieri videmus. Nemo enim pugnaturus sollicitus est, quid Deus de Victoria prædestinaverit, sed omnem curam in media vincendi vertit, quibus optimè paratis victoriam sperat. Idem de navigantibus, negotiantibus, agriculturam artesque omnes exercentibus dicas. Quantò ergo magis idem vitam Christianam profitentibus faciendum est? videlicet non eis curandum, cogitandumque prædestinati, aut non prædestinati sint; sed ut vitam Christianè instituant; sic enim certissimè de prædestinatis erunt. Audi Augustinum egregiè in hanc rem differentem Lib. de Dono Perseverant. cap. 22. *De ipso cursu vestro bono, rectoque condiscite, vos ad Prædestinationem divinæ gratiæ pertinere. Vos ipsam obediendi perseverantiam à Patre Luminum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, sperare debetis, & quotidianis orationibus poscere. Atque hoc faciendo confidere, non esse vos à Prædistinatione alienos, qui etiam hoc, ut faciatis, ipse largitur.* Quoties igitur de Prædestinatione sive tua, sive aliorum molestæ cogitationes occurrunt, excutiendæ sunt, & animus ad alia divertendus. Quid

enim

enim juvat, superfluis, noxiisque occupari? At quid tam superfluum, & vanum, quàm velle cognoscere, quæ Deus voluit ignorari? aut quid tam noxium, quàm imperitum navigandi, nullaque necessitate se illi mari committere, quo etiam peritissimi abrepti, haustique sunt? Vitandum ergo est, quod nocere tantùm, & juvare non potest. Qua de re præclarè Gerson noster philosophatur, peritissimus videlicet rerum asceticarum, vitæque Christianæ Magister: Sic enim in Dialogo de Prædestinatione loquitur, quem scripsit, cùm soluto Concilio Constantiensi insidias Ducis Burgundiæ voluntario exilio in Bavaria declinaret; sic, inquam, in persona Monici interlocutoris monitum istud illustrat: *meditatur aliquando* (Gerson videlicet) *Secum conquerens: quid si justo Dei judicio damnandus est? Si reperit indispositum cor suum ad humilem hujus rei considerationem, derelinquit eam, & ad alia se convertit; quemadmodùm fieri consilium est in tentationibus, vel interrogationibus carnalium peccatorum, vel experientiis earum rerum, quæ sunt difficillimæ electionis. Si verò percipit affectum suum Deo propitio tranquillum, humilem, & suavem, sistit pedetentim tamen, & cautè in hac recogitatione, si fortè damnandus est: Cujus aprehensione nequaquam remurmurat secundùm præsentem affectum, & sensum de divina Justitia, sed humiliatus dicit: justus es Domine, & rectum judicium tuum; etiamsi me occideris, tamen in te sperabo. Et conversus ad Dominum cum pio, & humili affectu: scio, inquit, æquissime judex, quoniam damnati te odiunt. At ego, dum interim affectibus illis tam efferis, & blasphemis careo, amo te, qui solus es amabilis: te Justissimum, te amantissimum, te clementissimum judico: quidquid postremò de me futurum ordinaverit voluntas tua; credo, & ore profiteor, quoniam nulla est iniquitas apud te, qui Sanctus es in omnibus operibus tuis. Hic amor gratuitus est, non mercenarius, non recurvus: hæc affectio filialis est, imò fidelis Sponsæ, quem amorem, quia Dominus suavis est, non acceptare non potest, quia diligentes se diligit. Beatus qui ascensiones in corde suo disponens ad hunc gradum penè supremum pervenit.*

Apho-

Aporismus II.

II. *Ita in negotio salutis conatum, & industriam propriam adhibere, ac si nihil à gratia expectares: ita verò in solam Dei gratiam sperare, ac si nihil conatus, & industria tua possent.*

Hanc doctrinam à S. Ignatio societatis JESU Fundatore accepimus, cui admodùm commendata erat; hic verò à S. Augustino didicit, cujus celebre illud axioma est: '*Qui fecit te sine te, non salvabit te sine te*. Sunt plerique, qui talem Deum, talemque gratiam cuperent, quæ omnia faceret; hoc est, velis in Cœlum navigare non remis vellent: ipsi non orare, non eleemosynas facere; non hostibus parcere, non cupiditatibus resistere; sed Deo omnia, sibi nihil relinquere. Victoriam ergo sine bello, bravium sine cursu, & præmium sine merito cuperent; perinde ac si clementia esset Deo digna, terram otiosis, Cælum ignavis replere. Et ideo S. Apostolus, cùm dixisset: *gratiâ Dei sum id, quod sum*, ne quis crederet, ita gratiam Dei omnia, solamque præstare, ut nihil humanæ voluntati faciendum supersit; mox adjunxit: *& gratia ejus in me vacua non fuit, sed plùs omnibus laboravi; non ego autem, sed gratia Dei mecum*. In quæ verba Augustinus de Grat. & libero Arbitr. cap. 5. *Nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cum illo*. Id ipsum vel Ethnici agnovere. Narrat Plutarchus in Apophtegmatibus: fuisse quendam, qui pridie, quàm cum adversario confligeret, votis, & Sacrificiis Minervam placavit, acceptoque oraculo, *Deam adfuturam*, lætum, & victoriæ certum arenam intrâsse. Sed cùm nec manum ad pugnandum moveret, nec ferrum stringeret Minervæ suæ fiduciâ, & adversarius interim punctim, cæsimque feriret, conqueri cæpisse: *Ubi est Deorum fides? Nunquid Minerva victoriam promisit?* Cui à Dea responsum: *Tu quoque cum Minerva manum admove*. Cæterùm quidquid in causa salutis præstare homo potest, id planè tam exiguum est, ut omnia gratiæ, nihil industriæ suę debeat. *Primò* enim nihil potest sine gratia, & illud ipsum parùm, quod agit à gratia est: Sicut ergo stultus esset, quicunque morbo decumbens spem suam in viperas, & venena (quæ potiùs mortifera sunt) & non in medicum collocaret, qui novit ex venenis remedia conficere; ita multò stultior, qui voluntati, & naturæ suæ semper ad

ma-

malum pronæ, non verò gratiæ consideret, quæ sola novit, ex mala voluntate bonam facere. *Deinde* illud ipsum parùm, quod homo cooperando gratiæ facit, si consideretur, quatenus ab homine est, nihil prorsus ad vitam æternam conducit. Quid ergo sperare homo de se possit, cùm nihil possit? ut meritò de humana voluntate, quatenus gratiâ caret, dicere possis, quod de ligno vitis apud Ezechielem legere est cap. 15. *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna silvarum? Nunquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus?* Accedit, illum ipsum conatum, & concursum humanæ voluntatis tot aliis imperfectionibus, demeritis, culpisque, vel antecedenter, vel concomitanter admixtum, & inquinatum esse, ut si Deus seposita Misericordia agere tecum ex justitia velit, longè plura repertūrus sit, quæ puniat, quàm quæ præmio donet. Imò illa ipsa fiducia tui ex sententia omnium Patrum maximum demeritum, temeritas, & præsumptio est, ac proxima dispositio, ut à Deo relinquaris, & cadas. Quid ergo sperare de bonis operibus tuis tanquam de magnis opibus possis, quando semper plura debes, quàm solvas? *quasi pannus menstruatæ omnes justitiæ nostræ, inquit Isajas cap 64.* In quæ verba S. Macharius Homil 20. *Omnium Sanctorum opera bona & justitiæ, si separentur à gratia Dei, & accipiantur ùt procedentia tantùm ex naturæ lapsæ libero, sed vitiato arbitrio; omnes indignæ sunt oculis Dei, & reputantur, ùt pannus menstruatæ: Opera enim ex operante æstimat Deus; hic autem operans est homo lapsus, vitiatus, concupiscens, & peccator.* Denique voluntas creata etiam maximis & perfectissimis donis instructa, adeò volubilis, inconstans, & infidelis est (quod Luciferi, & Adami exemplis patuit) ut ab illa sperare perseverantiam in bono (sine qua nullum bonum prodest) idem sit, quod sperare perpetuum ab aere serenum, aut à mari malaciam. *Quid est,* inquit S. Gregorius 2. Moral. cap. 22. *quid est homo nisi folium; quod tentationis vento rapitur, & desideriorum flatibus levatur? Mens quippe humana, quot tentationes patitur, quasi tot flatibus movetur. Hanc enim plerumque ira perturbat: cùm recedit ira, succedit inepta lætitia; Aliquando hanc Superbia elevat, aliquando verò inordinatus timor in infima deponit. Unde bene per Isajam dicitur: Cecidimus quasi folium universi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos. Quasi ventus quippe nos iniquitas abstulit, quia nullo fixos pondere in vanam elationem levavit.* Hoc ergo est in se-

seipsum viresque suas sperare, quod sperare in folium. Quod exemplo suo S. Augustinus olim expertus ita in soliloquiis egregiè describit: *Sperabam aliquando in virtute mea, quæ non erat virtus: & cùm sic volui currere, ubi magis stare credebam, ibi magis cecidi, factusque sum magis retrò, quàm antè. Dicebam enim, hoc faciam, illud perficiam; fiebat pòst nec hoc, nec illud, quoniam de meis viribus confidebam. Nunc autem confiteor tibi Domine Rex Pater Cœli & terræ, quoniam in fortitudine sua roborabitur vir, ut non glorietur ante te stulta præsumptio omnis carnis.* Et lib. 6. Confess. cap. 16. *Væ animæ audaci, quæ speravit, si à te recesserit, se aliquid melius habituram. Versa & reversa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura sunt omnia, & tu solus requies es Domine.* Insigniter quoque & ad praxin Gerson suprà laudatus de hac re differit. Expendens *enim* illud Jeremiæ cap. 17. *Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor ejus. Erit enim quasi myrica in deserto, & habitabit in siccitate. Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus,* ita ratiocinatur: *Mirum fortasse videbitur, quod dicturus sum. Invenire est hominem* (Gerson ipse videtur indicari) *qui quantò pluribus impugnatur tentationibus; quantò renitens eis pluries vincitur, vel in voracitate gulæ, vel in somniculosa dormitatione, & aliis huiusmodi; tantò frequentiùs, certiùs & ideò fortiùs, quia humiliùs in Deum se proiicit, de Deo sperat, & confidit. Consultò quidem, dum nullam in se videt fiduciam resistendi vitiis, neque virtutes & salutem adipiscendi repositam. . . . Sed hic occurret trepida cogitatio dicens: qua ratione conabor declinare vitia, servare mandata Dei, virtutes acquirere, sine quibus sperare vitam jam non spes est, sed arrogans & infidelis præsumptio? conaberis prorsus, sed in adjutorio Altissimi, & millies victus, millies conaberis, eò quidem ampliùs & certiùs, quò nulla tibi superest fiducia de proprijs operibus. Ergo dum propria fragilitas obiicitur, ut desperes; desperes volo, sed de te, & in te, qui homo & caro es; nam maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Denique spes velut anchora, quò minùs in arenulis fragilibus & fluidis humani auxilii figitur; tantò solidiùs, & certiùs supra firmam petram, quæ Christus est, defixa stabilitur,*

Apho-

Aphoriſmus III.

III. ***Totam ſpem ſuam in Deum reponere, nec minori fiduciâ vitam æternam ab illo expectare, quàm ſi unicè à voluntate, arbitrioq́ tuo penderet.***

Priùs aliqua obſervanda ſunt, quàm Aphoriſmum hunc explicemus. *Primò* enim ſciendum eſt, cùm de ſpe loquimur, nobis de iis peccatoribus ſermonem non eſſe, qui cùm nullum peccandi finem faciant, nullamq́ue curam emendandæ vitæ ſuſcipiant, ſperant tamen, ſe tandem miſericordiam obtenturos. Quorum ſpes non tantùm vana eſt; verùmetiam temeraria, novoque ſupplicio digna, cùm ad offendendum Deum, ipſo Deo, ejuſq́ue infinita Bonitate abutantur; perinde ac ſi Deus ideo bonus eſſet, ut ipſi mali ſint. Et ideo hanc peccatorum ſpem, imò præſumptionem mille locis Sacræ Litteræ, Sanctiq́ue Patres deteſtantur. Miſericordia enim Dei injuſta eſſe non poteſt; at quid eſſet injuſtiùs, magiſq́ue aduerſum Legibus rectæ Providentiæ, quàm obſtinatè & ex propoſito malos gratiâ & præmio afficere? Verum eſt, id aliquando, & aliquibus accidiſſe; ſed rariſſimè ac pauciſſimis: at quod rariſſimè, citraq́ue ordinem contingit, deſperandum potiùs, quàm ſperandum eſt; quis enim tam inops mentis, ut ſanitatem à veneno ſperet, & ideo quotidie ſumat, quia id aliquando bene Mithridati ceſſit? aut quis ſe in mare proiici faciat, ſperans auxilio Delphini evaſurum, quia id ſemel Arioni factum? Non ſperare, ſed delirare hoc eſt. Accedit, miſericordiam divinam non debere iis propitiam eſſe, qui peccatis inſiſtunt; hoc enim ipſo, quòd infinita eſt, ſequitur, illi majorem boni & ſalutis publicæ, quàm boni & ſalutis privatæ curam eſſe; at quanta in publicum mala redundarent, ſi Deus hujuſmodi peccatoribus gratiam indulgeret? hac enim non tantùm impunitate, verùmetiam remuneratione, ac facilitate, & fiduciâ veniæ omnes paſſim juſti, injuſtiq́ue ad peccandum invitarentur, ut optimè dixerit Seneca: ***Tam omnibus indulgere crudelitatem eſſe, quàm nulli.*** Cùm ergo homines ad ſperandum excitamus, de iis tantùm hominibus loquimur, qui aut juſti ſunt, aut ſaltem peccatores quidem; ſed tales, qui peccatum agnoſcant, illiq́ue delendo, divinæq́ue gratiæ impetrandæ eleemoſynis, piis operibus, ac præſertim quotidianis

orationibus laborent; iſtis enim ſperandam omnino miſericordiam eſſe contendimus. Si enim objectum miſericordiæ miſeria eſt, tantò utique major miſericordia, quantò major miſeria, at nulla major, quàm peccati; tantoque major, quòd voluntaria, nam ſi non voluntaria, nec eſſet peccatum, eoque nec vera miſeria. Licèt nec dici omnino voluntaria poſſit, cui extinguendæ laboratur. Hujuſmodi peccatoris ſtatum captivi quidem, ſed tamen evadere conantis egregiè in ſe ipſo expreſſit, deſcripſitque S. Auguſtinus Lib. 8. Confeſs. cap. 11. *Ægrotabam, & excruciabar accuſans memetipſum, & volvens ac verſans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, quo exiguo tenebar, ſed tenebar tamen. Et tu inſtabas in occultis meis Domine ſeverâ miſericordiâ flagella ingeminans timoris & pudoris, ne rurſum ceſſarem, & non abrumperetur id ipſum exiguum & tenue, quod remanſerat, & revaleſceret iterum, & me robuſtiùs alligaret: Dicebam enim apud me intus: ecce modò fiat, modò fiat. Et cùm verbo jam ibam, jam penè faciebam, & non faciebam, & item conabar, & paulò minùs ibi eram, & jamjamque attingebam & tenebam, & non ibi eram, nec attingebam, hæſitans mori morti, & vitæ vivere, pluſque in me valebat deterius inolitum, quàm melius inſolitum, punctumque ipſum temporis, quo aliud futurus eram; quantò propiùs admovebatur, tantò ampliorem incutiebat horrorem. Retinebant me nugæ nugarum, & vanitates vanitatum antiquæ amicæ meæ, & ſuccutiebant veſtem meam carneam, & ſubmurmurabant: dimittiſne nos? & à momento iſto non tibi licebit hoc & illud ultrà in æternum? & dicebat mihi conſuetudo violenta: putaſne ſine iſtis poteris? aperiebatur autem ab ea parte, quà intenderam faciem, & quò tranſire trepidabam, caſta dignitas Continentiæ. Ibi tot pueri, & puellæ; ibi juventus multa, & omnis ætas, & in omnibus ipſa Continentia, & irridebat me, quaſi diceret: tu non poteris, quod iſti & iſtæ? an vero iſti, & iſtæ in ſemetipſis poſſunt, & non in Domino Deo ſuo? Quid in te ſtas, & non ſtas? proiice te in eum, noli metuere, non ſe ſubtrahet, ut cadas. Proiice te ſecurus, excipiet te, & ſanabit te. Quamdiu, quamdiu? cras & cras? quare non modò, quare non hâc horâ finis turpitudinis tuæ?* Planè dum Auguſtinus ea verba proferret: *proiice te in eum, noli metuere, proiice te ſecurus, excipiet te, & ſanabit te*; cùm, inquam, hæc diceret, adhuc peccato tenebatur, & tamen ſperabat, nihilque dubitabat de auxilio Dei, quo deinceps expugnare peccatum poſſet, & pudicus vivere; non ergo peccatum, cui

cui vincendo per orationem, aliaque pia opera militatur, certam spem & fiduciam de divina gratia obtinenda excludit. Idque eleganter quoque S. Thomas expressit 3. *p. in Supplement. q.* 14. *a.* 4. ubi quærens, an bona opera facta extra charitatem sint meritoria, respondet: *Meritum dicitur actio, quâ efficitur, ut ei, qui agit, sit justum aliquid dare. Sed justum dupliciter dicitur, uno modo propriè, quod videlicet respicit debitum ex parte recipientis. Alio modo, quod respicit debitum ex parte dantis: aliquid enim decet dantem dare, quod tamen non habens non habet debitum recipiendi, & sic justitia dicitur decentia divinæ Bonitatis, sicut Anselmus dicit, quòd Deus justus est, cùm peccatoribus parcit, quia eum decet. Cùm autem in omnibus illis, quæ gratis dantur, prima ratio dandi sit amor; impossibile est, quod aliquid tale sibi debitum faciat, qui amicitiâ caret; & ideo cùm omnia & temporalia, & æterna ex divina liberalitate donentur, nullus habere potest debitum recipiendi aliquid illorum, nisi per charitatem ad Deum; & ideo opera extra charitatem facta non sunt meritoria ex condigno, neq; æterni, neq; temporalis alicujus boni apud Deum. Sed quia divinam Bonitatem decet, ut ubicumq; dispositionem invenit, perfectionem adiiciat; ideo ex merito congrui dicitur aliquis mereri aliquod bonum per opera bona extra charitatem facta, & secundùm hoc opera ista ad triplex bonum faciunt, scilicet ad temporalium consecutionem, ad dispositionem ad gratiam, & ad assuetudinem bonorum operum.* Circa quæ verba S. Doctoris notandum est, bona opera peccatoris vocari *dispositionem ad gratiam*; ubi verò est dispositio habens necessariam connexionem cum forma, illic quoque est ipsa forma, ùt patet in calore intensissimo, quem semper comitatur forma ignis; at oratio perseverans est talis dispositio, propter promissionem divinam.

Deinde ex eodem Angelico Doctore 1. 2. *q.* 40. *a.* 8. Sciendum est spem valde conferre ad bene ac constanter operandum, *spes*, inquit, *per se habet, quòd adiuvet operationem intendendo ipsam. Et hoc ex duobus. Primò quidem ex ratione sui obiecti, quod est bonum arduum possibile (non enim dicitur aliquis sperare minimum, quod statim est in sua potestate ut habeat, & per hoc differt spes à desiderio vel cupiditate, quæ est de bono futuro absolutè, existimatio enim ardui excitat attentionem; existimatio verò possibilis non retardat conatum. Secundò verò ex ratione sui effectus: spes enim causat delectationem, quæ adjuvat operationem.* Ex quibus verbis S. Doctoris colligitur,

dum peccatores ad ſpem excitamus; nihil aliud nos agere, quàm ut illis ad piè ac Chriſtianè operandum ſtimulos, vireſque addamus.

His ergo obſervatis Aphoriſmum noſtrum teſtimonio Divi Auguſtini confirmamus, qui ſæpiſſimè illum tradit, nam lib. 1. de Prædeſt. Sanct. cap. 11. *Sanè*, inquit, *cùm Apoſtolus dicat: ideò ex fide ut ſecundùm gratiam firma ſit promiſſio; miror, homines infirmitati ſuæ ſe malle committere, quàm firmati promiſſionis Dei. Sed incerta eſt mihi, inquit, de me ipſo voluntas Dei. Quid ergo? tuane tibi voluntas de te ipſo certa eſt, nec times? cùm igitur utraq; incerta ſit, cur non homo firmiori, quàm infirmiori fidem ſuam, ſpem, charitatemq; committit?* Et lib. 2. de Bono Perſeverant. cap. 6. *Tutiores igitur vivimus, ſi totum Deo damus; non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus.* Et cap. 17. *Ego autem nolo exaggerare meis verbis, ſed illis potiùs cogitandum relinquo, ut videant, quale ſit, quod ſibi perſuaſerunt, prædicatione Prædeſtinationis audientibus plus deſperationis, quàm exhortationis afferri; hoc enim eſt dicere, tunc de ſua ſalute hominem deſperare, quando ſpem ſuam non in ſe ipſo, ſed in Deo didicerit ponere, cùm Propheta clamet: Maledictus omnis, qui ſpem ponit in homine.* Et cap. 22. *Abſit autem à vobis ideo deſperare de vobis; quoniam ſpem veſtram in ipſo habere jubemini, non in vobis; bonum eſt enim confidere in Domino, quàm confidere in homine, quia Beati omnes qui confidunt in eum. Et hanc ſpem tenentes, ſervite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Hæc, atq; hujuſmodi, cùm dicuntur ſive paucis Chriſtianis, ſive multitudini Eccleſiæ; cur metuimus Sanctorum Prædeſtinationem, & veram Dei gratiam, quæ non ſecundùm merita noſtra datur, prædicare? an verò timendum eſt, ne tunc de ſe homo deſperet, quando ſpes eius ponenda demonſtratur in Deo; non autem deſperaret, ſi eam in ſe ipſo ſuperbiſſimus & infeliciſſimus poneret?* Hactenus Divus Auguſtinus, ex cujus doctrina palàm eſt, hominem Chriſtianum non minùs ſperare gratiam æternamque gloriam debere, Prædeſtinatione à divina voluntate pendente, quàm ſi illa à propria voluntate penderet. Fac enim, in manu tua calamum & librum eſſe, quo in numerum Electorum adſcribaris; quid tunc amabò ageres? nunquid te ipſum forte illa beatiſſima excluderes? minimè, inquies: cur verò non excluderes? quia me meamque felicitatem, inquis, amo. At multò magis te amat Deus, multò ergo magis ab eo, quàm à te ſperare illam debes. Si enim amor non ex verbis, ſed operibus penſandus eſt; quantò plura pro te fecit Deus, quàm

tu

tu prò te ipso; tantò major illius, quàm tuus amor. Deinde sicut, ut aliquò pervenias, non sufficit, ut ire velis, sed oportet, ut viam perveniendi agnoscas, & eligas; nam frustra est voluntas finis errore mediorum. Ita ut Beatus sis, non sufficit, ad Beatitudinem eligi, nisi certissima quoque media disponantur, quibus eam obtineas: at in mediorum electione, quoties, quantumque errares, numquam errante Deo? ergo quomodocumque Prædestinationem consideres, semper tutiùs Deo, quàm tibi spem tuam committis. At, *inquies*, cùm Deus tam multos ad vitam æternam non elegerit, quid si me quoque non elegisset? quomodo ergo securè in eum sperabo, illique meam sortem committam, qui tam multos abjecit? Resp. multos à Deo electos non esse, quia videlicet mediis ab illo præscriptis uti noluerunt, certum est; at falsum, aliquem electum, vitamq; æternam consecutum non esse, qui eo modo in Deum, ejusque gratiam speravit, quem modò descripsimus. Quid ergo times, tibi speranti eventurum, quod nemini hactenus speranti evenit? *Respicite filii nationes hominum, & scitote, quia nullus speravit in Domino, & confusus est*. Eccl. 2. *In* quæ verba eleganter S. Chrysostomus: *Non dixit, justus, sed quis? etsi, inquit, sit peccator. Hoc est enim admirabile, quòd etiam peccatores anchoram hanc spei tenentes sint ab omnibus inexpugnabiles*. Et in Psalm. 117. *Dices: ego speravi, & sum pudore affectus. Bona verba quæso ò homo, ne divinæ Scripturæ obloquaris. Nam si pudore affectus, es ideo affectus, es quòd non ut oportuit, speraveris, ex eo quòd cesseris, quòd finem non expectaveris, quòd pusillo & angusto animo fueris. Hoc enim vel maximè est sperare, quando in media, mala & pericula fueris conjectus, tunc erigi*: Nec minùs eleganter S. Bernardus Serm. 9. in Psal. qui habitat: *Quidquid agendum sit, quidquid declinandum; quidquid tolerandum, tu es Domine spes mea. Hæc una mihi omnium promissionum causa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum; sustinere se jactet pondus diei & æstus; jejunare se bis in Sabbatho dicat; postremò non esse sicut cæteros hominum glorietur; mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Si quid illi impossibile, si quid vel difficile ei est, quære aliud in quo speres; Sed verbo omnia potest, quid faciliùs dictu? an verò de facultate jam non dubitas, sed ipsa tibi est suspecta voluntas? at quando in se speranti desit illa Majestas, quæ tam studiosè monet, in se sperare, planè non derelinquet sperantes in se; quare? quibus meritis? quia speraverunt in eo: dulcis causa! sed tamen*

efficax, & irrefragabilis; quis enim speravit in eo, & confusus est? Et optimè S.Thomas: *Divino auxilio nemo potest nimis inniti*. Verba ipsius sunt 2. 2. *q.* 17. *ad* 2. *Virtus Theologica est circa ipsam regulam primam non regulatam aliâ regulâ tanquam circa proprium obiectum; & ideo per se, & secundùm proprium objectum non convenit virtuti theologicæ esse in medio, sicut fides non potest habere medium & extrema, in hoc, quòd innitatur primæ Veritati, cui nullus potest nimis inniti. Et similiter spes non habet medium, & extrema ex parte principalis objecti, quia divino auxilio nemo potest nimis inniti*. Cùm ergo duæ sint voluntates ad vitam æternam consequendam necessariæ, divina videlicet, & humana, divinam quod attinet, nunquam de illa satis sperare potes, quia nunquam deesse, nunquam deserere vult, & ideo quantò ampliùs de illo speras, tantò felicior. Aliud est de voluntate humana, quæ cùm naturaliter, semperque in defectum propendeat, ideo nihil boni ab ea sperare possis; sicut qui arundini incumbat, casui proximus est, nulla quidem terræ, quippe immobilis, sed arundinis culpâ. Hinc salubris ille & toties in Sacris Scripturis commendatus Sanctorum timor, quo spem suam velut myrrhâ mordaci quidem, sed salubri condiebant, ne corrumperetur, quantùm enim securi de Deo erant, tantùm de se metuebant. Constabat illis, nunquam Deum sibi defuturum; at metuebant, ne ipsi deessent Deo, sicque perirent, juxta celebrem illam Augustini sententiam in Psalm. 102. *Sanat Deus omnem languidum, sed non sanat invitum, opus est, ut sanari velis*. Non ergo timebant, ne sanare Deus vellet; sed timebant, ne sanari ipsi nollent; sicque nulla de medico, tota de languido trepidatio.

Cæterùm observant magistri vitæ spiritualis, hunc saluberrimum, perpetuumque timorem, quo misceri spem nostram oportet, talem esse debere, ut semper fiduciâ formidinem superet, sicque talis sit proportio timoris ad spem, qualis *septem ad centum*. Cùm enim timor humana fragilitate & malitiâ; spes verò divinâ Omnipotentiâ, & Bonitate nitatur; quantò Bonitas Dei major malitiâ humanâ; tantò maior spes metu. Accedit, timorem, cùm sit ex consideratione mali; affligere animam & dolorem afferre, sicque affectum quàm violentum, tam fugacem & brevem esse; & ideo animum gaudendi avidum, timori tanquam molesto omni conatu obsistere, ac tandem pellere: unde conversiones peccatorum solo metu inchoatæ, nisi spe & amore sustineantur, fallacissimæ & brevissimæ

simæ sunt, quales Achabi, Ninivitarum, Lutheri, aliorumque. *Deinde* timor etsi à peccato mortifero cohibeat, quippe causa æterni mali, non extinguit tamen amorem, & cupiditatem rerum terrenarum, quæ sine peccato lethali esse possunt. At cupiditate illa & amore flagrante semper anima in præcipiti est, cùm difficillimum sit vehementer sitienti non plùs bibere, quàm sanitati conveniat. Timor ergo conversionem peccatorum inchoat quidem, sed nec producit, nec absolvit. *Quid enim*, inquit, S. Augustinus Serm. 9. de verbis Apostoli, *pœnam times? nam & Latro timet malum, & fugit Judice comparente, & tamen latro est*: Ergo quod Medicus de vulneribus corporis optimè dixit: *Nimis intumescere vulnus, malum; nihil intumescere, pessimum est*. Idem & potiori jure de vulneribus animæ dicas: Nimis peccatorem timere malum; nihil timere, pessimum est.

Sed iuvat, totam hanc de Prædestinatione & fiducia in Deum reponenda Dissertationem verbis laudati suprà Gersonis absolvere: *Vt intelligo, ita se res habet: quod apud verè humilem, quantò minùs est in se spei, minùs in ope aliena fiduciæ, minùs deniq; vult constituere iustitiam suam, tantò plùs spei, plùs fiduciæ de Deo concipit, plùs quoq; Justitiæ Dei fit subiectus, dicens ex sententia Psalmistæ: Mihi autem adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino spem meam, sicq; magis intelligere nunc videor, quæ in devotorum libris legi de introductione Sponsæ in cubiculum Sponsi, de osculo oris ejus, de habitatione prætereà in adjutorio Altissimi; non in habitatione vel meritorum propriorum, quæ vana est; vel pœnarum futurarum, quæ anxia est; vel industriarum propriarum, quæ timida, & incerta est ..... Vult ergo Theologia per summam desperationem de homine, trahere ad summam de Deo spem; & per desolationem inæstimabilem & intolerabilem sursum ducere ad solidam consolationem ..... Caterùm stabilitur à Deo spes, cuius supernaturale est donum. Sed si particulariùs aliquid exigit, invenitur quadruplex meditatio, quæ velut in tetragono firmissimo gestat spem. Una meditatio est; divinæ jussionis, ut speres: Altera divinæ promissionis, si speres, Tertia immensæ Dei pietatis, ne desperes de suis miserationibus. Quarta propriæ fragilitatis, ne speres in te, vel in propriis viribus. Dic igitur cogitationi tuæ solicianti spem deserere, dum non facis certam vocationem tuam per bona opera, quotidiè corruens de peccato in peccatum, ingerenti proinde, ne sis de multis vocatis, & non electis, sicut vita tua similis est multorum; dic, inquam*

quam: quòd obedis jubenti Deo, qui mille locis Scripturæ præcipit, ut ſperes in eo. Proiicio me in te jubente te: non es crudelis, aut fallax, ut abiicias me; juncta præſertim multiplici promiſſione tua, quâ ſperantibus in te pollicitus es, quòd liberares, eriperes, ſalvares, & glorificares: cujus demum tam immenſa pietas eſt, ut nullis peccatis etiam infinitis (ſi commiſiſſem ea ſolus) vinci poſſit in hac via, quodq; interpoſuiſti cum immobilitate conſilii tui juſiurandum, ut per duas res immobiles, ſicut loquitur Apoſtolus tuus, quibus impoſſibile eſt, mentiri te, nos fortiſſimum ſolatium habeamus ad tenendam propoſitam ſpem. Quamvis enim ſis inobligabilis à creatura tua rationali; voluit tamen dignantiſſima condeſcenſio tua commercium quoddam habere cum hominibus, ut bene de te mereantur, ſi juſſa tua compleverint, & in te ſperaverint, qui fidelis es, & te ipſum negare non potes.

NODUS PRÆDESTINATIONIS

Triplici ictu solutus.

PARS ALTERA.

In qua ostenditur, nihil opponi posse divinæ Providentiæ ex eo, quòd in negotio prædestinationis quædam sint inscrutabilia.

NODUS Prædestinationis unum est de Arcanis Divinitatis, quæ homini expedire non licet; Nec minùs absurdum est negare Deum, quem omnis natura clamat, quia aliqua ejus opera non capis, quàm si neges vixisse aliquem Poëtam Virgilium, quia aliqua ejus carmina non intelligis; sicut ergo non ideo nullus Virgilius, quia tu rudis; ita non ideo nullus Deus, quia tu ignarus. Imò ideo est Deus, quia tu ejus opera non omnia intelligis; nam si omnia intelligeres, ille non esset Deus; sicut non esset mare, quo phialâ caperetur, nec Sol, qui à noctuis videretur, nec turris, quæ à Nano tangeretur; quid enim est homo ad Deum, nisi phiala ad mare, Sol ad noctuam, & Nanus ad turrim? In Regno Siamorum Rex idiomate utitur, quod nemo ex plebe loquitur, aut intelligit, sed soli Sacerdotes, Aulæque Magnates, postquàm diu didicere. Sicut ergo apud Siamenses indicium est Regis, non intelligi à Plebe; ita apud Christianos argumentum est Dei, non intelligi ab homine. Lingua, & arcana Dei Cœli Magnatibus, non aliis patent, & ne istis quidem, nisi post longum in

terris studium tandem in Cœlis didicerint. Et quid dico Cœli Magnatibus? imò isti forsan ignorant, Deo arcani suo parco. Ita Jobus *Job* 28. *v.* 21. profitetur: *Abscondita est*, inquit, *Sapientia ab oculis omnium viventium; volucres quoq; Cœli latet*. Volucres Cœli Angeli sunt: quid ergo sibi promittant volucres terræ, hoc est, homines; quando ne ipsæ quidem norunt Volucres Cœli? An noctuæ cernent, quod Aquilas latet? dicam ergo cum Hilario: (a) *Ego nescio, nec requiro, consolabor me tamen: Archangeli nesciunt, Angeli non audierunt, sæcula non tenent, Propheta non sentiunt, Apostolus non interrogat, Filius ipse non edidit, quis ergo divinabit?*

Ut verò in hoc sacro pelago vela faciam, quantùm homini licet, citraque naufragium; tria circa hoc Prædestinationis mysterium expediam. *Primò* ex Sacris litteris, Sanctisque Patribus ostendam, hoc unum esse ex illis Cœli secretis, quæ Deus celata homines voluit, ideoque quæ ab omnibus investigari non debent. *Secundò*. Quàmplurima esse in hoc mundo oculis nostris exposita, quorum causas nemo hactenus invenit; mirum ergo non esse, si remota, & divina homines non capiant, qui non capiunt vicina, & mundana. *Tertiò*. Demonstrationem conficiam, quâ invictè, clareque ostendam, justissimum esse Prædestinationis Decretum.

§. Primus.

Probatur ex Sacris Litteris, Sanctisque Patribus noluisse Deum Mysterium Prædestinationis ab Hominibus explorari.

PRimum ergo sit Esdræ (b) testimonium. Huic enim hoc ipsum Ænigma volventi ita Angelus respondit: *Excedens excessit cor tuum, & comprehendere cogitas viam Altissimi. Vade pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti, aut revoca mihi diem, qua*

(a) *Hilar. l.* 2. *de Trinitat. prope medium.*
(b) *Esdra* 4. *c.*4. Quamvis non constet, Esdræ Librum quartum esse Canonicum; citatur tamen ab Ambrosio tanquam Canonicus, libro de bono Mortis & *lib.* 7. *in Lucam*; & *Ep.* 71. *ad Horatianum* & Genebrardus pro Canonico habet in Chronologia *c.* 90.

quæ preteriit. Si essem interrogans te, dicens: quantæ sunt habitationes in corde maris; aut quantæ venæ sunt super firmamentum; aut qui sunt exitus Paradisi, diceres mihi fortassis, in abyssum non descendi, neq; in Cœlum unquam ascendi. Nunc autem non interrogavi te, nisi de igne, & vento, & die, per quem transisti, & à quibus separari non potes. Si ergo tu quæ tua sunt tecum coadolescentia non potes cognoscere, quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam? Quemadmodum enim terra silvæ data est, & mare fluctibus suis, sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solummodò possunt. Hactenus Angelus Esdræ. Sicut ergo frustra, ineptéque laboraret, qui ignes ventosque ponderare, venas ac sinus Marium, omnesque fluctus numerare vellet; multoque magis insaniret, si ventos, & ignes, ac Maria è medio tolleret, darique negaret, quòd eorum naturam, ac pondus assequi non posset; ita planè insanit, qui Dei Bonitatem, ac Justitiam in dubium revocat, quia caussas occultissimas ignorat, metiri ignem non potes, & vis metiri Deum? undas maris numerare non vales, & numerabis fluctus, ac tempestates æternæ Prædestinationis? Non potes, non potes: crede ergo, quod non vides, & adora, quod non capis. Notanda quoque sunt illa verba. *Quemadmodùm terra silvæ data est, & mare fluctibus suis*: quasi dicat, quælibet Creatura, & ars limites habet, & terminos suos, quos egredi non potest: silvæ terram, non mare occupant: tempestates, & naufragia aquis non terris insultant, flores in hortis, non in arena proveniunt; conchæ in littore, non in pratis leguntur. Et in ipsis quoque artibus quælibet suis terminis coërcetur; quis enim ferat, sutorem de Stellis, Astrologum de saporibus, Philosophum de bello, militem de coloribus, pingendique regulis disputantem? Recenset Plinius: Magnum Alexandrum, cùm Apellem crebrò inviseret, & in officina multa de arte pingendi imperitè dissereret; *comiter ab Apelle silentii admonitum esse, quòd à pueris, qui colores tererent, rideretur.* Quantò ergo magis ridendi, cogendique ad silentium sunt illi, qui cùm homines sint, ultra homines sapere, ac divina scrutari volunt? Sileat de coloribus, qui pictor non est.

Secundò Ecclesiasticus *c. 3. v. 22. Altiora te ne quesieris & fortiora te ne scrutatus fueris; & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus; non enim tibi necessarium est, ea quæ abscondita sunt oculis tuis videre, plurima enim supra sensum hominis ostensa sunt tibi.* Quatuor hîc Spiritus Sanctus rationes insinuat, quæ nos à rebus Divinis exami-

minandis prohibere debent. *Primò*, inquit, *Altiora te ne quæsieris, & fortiora ne scrutatus fueris*, quasi dicat, sicut nemo potest fastigium altissimæ arboris pollice attingere, nec Aquilam altissimo volatu per aëra meantem parvo lapillo ferire, nec implicatissimum nodum imbecilli, ac tremente manu evolvere, ita multoque minùs homini fas est, quæ in Cœlis fiunt, humano ingenio metiri; tam enim ista altitudine sua humanas vires excedunt, quàm arbor pollicem; Aquila teli jactum, nodusque Gordius invalidam manum. Deinde *non est*, inquit, *tibi necessarium ea, quæ abscondita sunt, videre*: Si ergo Deus abscondit, quis reperiet? & quanta temeritas, si tu ex infima servorum classe, & ad vestibulum palatii destinatus in superiora irrumpas, sublatoque velo, quid in Regio thalamo à Principe fiat, dicaturque arbitrari velis? habent Principes arcas, & scrinia, quarum claves committunt nemini; cur hoc non liceat Deo? & cur solus non habeat claves scrinii sui? Ferunt adolescentem quendam Corduba genitum, cùm canistrum ferret fructibus plenum, sed velo tectum, obvio amico, quid illic ferret, interroganti promptè respondisse. *Non velâssem, si sciri vellem*. Simile ferè est responsum, quod Tertullianus rerum Divinarum importunis Scrutatoribus dedit. *Quis*, inquit, *revelabit, quod Deus texit? unde sciscitandum est? ergo ignorare tutissimum*. Pergit Ecclesiasticus: *Plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi*. Quasi dicat, cogita, quàm plurima esse, quæ hominibus videbantur, fieri non posse, & tamen Deus ostendit, facta esse. Quis credidit posse fieri, ut Cœlum, & Terra ex nihilo, unoque verbo formarentur? ut Deus humanâ indutus naturâ, & nasceretur & moreretur? ut virgo conciperet, pareretque? ut accidentia panis, & vini sine subjecto velut pila in aere penderent, & sub illis tanquam intra cortinam lateret Deus? ut eadem natura, & una esset, & in Personis trina? ut hominum Corpora consumpta, & in pulveres, in cineres, vermesque soluta iterum vitam reciperent morte triumphata? quod Plinio (a) tam absurdum est visum, ut mortuorum Resurrectionem inter *puerilia deliramenta, & vanitates Democriti* referret. Hæc inquam, priusquàm fierent, aut futura esse Deus revelaret, incredibilia nobis videbantur, & tamen vera sunt. Ita cum Arcano Prædestinationis: fient, quæ fieri non posse credebantur, utque de futuris non dubites, voluit Deus tam multa alia præmittere, quæ fidem nostram superarent, & quæ tamen facta sunt.

Ter-

(a) *Plin. l. 8. C. 55.*

Tertiò. Job. 26. *Quis poterit scrutari vias ejus, aut quis potest ei dicere, operatus es iniquitatem? memento, quòd ignores opus ejus, de quo cecinerunt viri: ecce Deus Magnus vincens scientiam nostram.* Nota illa verba: *Quis poterit scrutari vias ejus?* quasi dicat: quemadmodùm Leones, cùm insequi venatorem sentiunt, vestigia sua arenis impressa turbant, delentque, ne observari possint, sed nec navium per aquas, nec Aquilarum per aëra aliquis unquam iter notavit; si ergo non Leonum, non Aquilarum, non navium viæ exploratæ nobis sunt; quantò minus viæ Dei quas Studiosè abscondit? quid frustra hanc Aquilam insequeris, & hunc Leonem venaris? nunquam iter reperies. *Et quis poterit, inquit, ei dicere operatus es iniquitatem?* interroga Caimum, interroga Judam, interroga Luciferum, omnesque damnatos, nemo istorum dicet, se injustè punitum, quid ergo dubitas de Justitia illius Judicis, quem ne ipsi quidem rei, damnatique accusant?

Quartò. Ecclesiastis 8. *Intellexi, quòd omnium operum Dei nullam potest homo invenire rationem eorum, quæ fiunt sub sole: & quantò plus laboraverit ad quærendum, tantò minus inveniet.* Si homo non potest reperire rationem eorum, quæ fiunt sub Sole, quando reperiet rationem eorum, quæ fiunt supra Solem? si non potest homo videre propinqua, quando videbit remota?

Quintò. S. Paulus de hoc ipso argumento agens tandem disputationem omnem hoc epiphonemate claudit: *O altitudo Sapientiæ, & Scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus? quis enim novit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* Si ergo nemo novit sensum Domini, & nemo illi à Consiliis, & secretis fuit, quanta erit temeritas, judicare de rebus, quas non novit, & quarum consilio non interfuit, cùm decideretur? expectemus diem, quæ omnia aperiet, & sententiam interim suspendamus. Idem Apostolus *raptum se*, ait, *in Paradisum, ubi audierit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Si ergo ne Paulo quidem de hoc Arcano Prædestinationis loqui permissum, quantò minus nobis, qui nec in Paradiso fuimus, nec rationes audivimus?

Sextò. Idem Apostolus 1. Cor. de divinis operibus loquens, *videmus*, inquit, *nunc in Ænigmate.* Nullum grandius ænigma ùt illud Prædestinationis; & in hoc idem fecit Deus, quod olim Augustus, qui cùm consilia, & secreta sua vellet occultissima, litteras annulo, gemmaque signabat, cui Sphynx insculpta: *Augustus, inquit* Pli-

Plinius l. 27. c. 1. inter initia Imperii Sphynge signabat. Sphynx monstrum erat Thebis vicinum, quod viatoribus Ænigmata proponebat, quæ solvi non poterant, quique frustra, nulloque successu tentabant, confestim à monstro necabantur, nec aliud remedium evadendi, quàm à via declinare, solus Oedipus tandem evolvit. Ergo ùt olim litteras Augustus, ita nunc Deus grande Prædestinationis Chirographum Sphynge notavit, voluitque Ænigma esse mortalibus insolubile: huic explicando, quotquot accincti sunt, Manichæus, Origines, Pelagius, Calvinus, omnes periere: ipse Spiritus S. morteminduxit, quotquot temerè conarentur, *Qui Scrutator est majestatis, opprimetur à gloria.* Videmus ergo nunc, hoc est, dum iter ad Cœlum agimus; videmus, inquam, in Ænigmate: noli scrutari, si non vis opprimi; noli ad hanc Sphyngen accedere, si Oedipus non es. Narrat Clemens Alexandrinus Diospoli in Ægypto tabulam videri, more illius gentis (quæ figuris pro verbis, litterisque utitur) his imaginibus sculptam: infantis, senis, Acciptris, piscis, & Crocordili (a) Amabbte, si Theologus, si Philosophus, si Astrologus, si Historicus, si omnia es, hoc ænigma interpretare, & sententiam figurarum expone, quod si non potes hoc ænigma Ægypti, quantò minùs ænigma Cœli? Quoties ergo Prædestinationem audis, toties cogita ænigma esse hominibus inaccessum, solique Deo notum, & ideo nec humano ingenio tentandum.

Septimò. Christus denique ipse Joan. 3. *Spiritus*, inquit, *ubi vult spirat, & nescis, unde veniat, aut quò vadat; sic est omnis, qui natus est ex spiritu.* Duplex est hominis Nativitas, Prædestinationis, & Gratiæ, prima concipit, secunda parit: utriusque causa & origines tam incompertæ, quàm ventorum. Sicyonii, teste Pausania, nocte ventis Sacrificabant, ut innuerent, eorum naturam esse scitu difficillimam. Duo in Regno æternitatis flant venti, Aquillo Justitiæ, & Favonius misericordiæ, isto ad æternam vitam, illo ad æternam mortem spirante; sed uterque spirat, ubi, & quando vult. Quis utriusque sit exitus aut origo, unde veniat aut quò vadat, ignoro. Quid remedii? utrique huic vento *noctu Sacrifica*, hoc est, crede, quod non vides: nox est ignorantia, sacrificium sit fides. Si ad Austrum pertines, lau-

(a) Sensus Emblematis Ægyptiaci hic est: ô qui nascimini, & interitis. Deus odit impudentiam. Cyrillus lib. 5. Stromatum. Ægyptiis enim Infans generationem; senex interitum; accipiter Deum; piscis odium, Crocodilus impudentiam signant.

lauda; si ad Aquilone time; semper tamen *Sacrifica noctu*, tuamque ignorantiam fatere, crede esse justa, quamvis obscura. Dic cum Davide: *Misericordiam, & Judicium cantabo tibi Domine:* Misericordia est Auster, Judicium Aquilo, utrumque adora. Hactenus Scripturæ, nunc Patres audiamus. Primò Tertullianus, *Quis*, inquit, *revelabit, quod Deus texit? unde Sciscitandum est? ergo ignorare tutissimum.* Nota illas voces *ignorare tutissimum*; quemadmodùm, & papilioni tutissimum est, non accedere ad facem, à qua crematur, & aliò festinanti tutissimum est non ingredi labyrintum, in quo faciliùs erret, quàm exeat. Ita hominibus, quæ Deus abscondita voluit, tutissimum ignorare.

Secundò. Salvianus *de Provid. l. 3. Possum constanter, & rationabiliter dicere, nescio secretum, & consilium Divinitatis ignoro* (a) Hoc est responsum Philosopho Christiano dignum, quidquid ex me quæsieris de occulto Prædestinationis consilio, respondebo tibi cum Salviano: *nescio, ignoro*. Nihil meliùs dici potest, quoties hæc caussa vertitur. Cur Deus non omnes salvet, cùm omnes possit? cur non omnibus det gratiam illam efficacem, & triumphatricem peccati? cur tot innocentes ante Baptismum mori permittat, cur modò post quatuor mille annos in Mundum venerit, quadraginta interim Sæculis Idololatriâ totum Mundum implente? cur Luciferum, totque Seraphinorum exercitus labi permiserit, damnaveritque unius cogitationis, unius momenti reos? cur, inquam, hæc omnia? *Nescio secretum, & consilium Divinitatis ignoro!* Neque hæc ignorantia Sapientem dedecet: Sapientis enim est scire, quæ sciri possunt; non autem velle scire, quæ sciri non possunt: Quis enim sapientem dicat, qui artem scire velit volandi sine pennis, & navigandi sine remis, velisque? aut quis unquam Sapientum conatus est oculis sonum audire, aut auribus colores videre? Atqui, ùt optimè notat Augustinus, idem est, *Scrutari inscrutabilia, quod velle videre invisibilia, aut fari ineffabilia.*

Tertiò. S. Augustinus in illa Pauli Verba: *O Homo tu quis es &c. Magnum pondus habet, quod dictum est, O Homo tu quis es; nam in talibus quæstionibus ad sua capacitatis considerationem revocat hominem verbo quidem brevi, sed re ipsa magna est redditio rationis: si enim non capit hæc, quis est qui respondeat Deo? si autem ca-*
pit,

(a) Idem Salvianus lib. 3. de Gub. *Homo Sum, non intelligo; secretum Dei investigare non audeo.*

pit, minùs inveniet, quid respondeat. Quasi dicat Augustinus: Cùm interrogantibus de Prædestinatione Apostolus respondit: *O Homo!* idem fecisse videtur, quod Apelles, cùm futori Helenam suam accusanti respondit: *O Sutor, ne ultra crepidam!* Apelles dixit: *O Sutor,* Apostolus dixit: *O Homo*: sicut enim non est Sutoris de Helena disputare, ita nec Hominis de Prædestinatione: O sutor ne ultra crepidam. O Homo, ne supra hominem. *Deinde* nota illud dilema Augustino dignum: aut, inquit, Judicia Dei capis, aut non capis? Si capis, justa invenies: si non capis, cur carpis, & cur accusas? nemo enim accusare, & carpere potest, quæ non intelligit. Si tecum Persicè loquar, & tu Persicè non intelligas, non poteris mihi respondere, nec capere, quæ ego loquor, & quæ tu non intelligis. Si ergo tu non intelligis me Persicè loquentem, quomodo intelliges Deum loquentem, & agentem divinè? Et si non habes, quæ respondeas mihi Persicè loquenti, quid habebis, quod respondeas Deo loquenti, & agenti divinè? Optima ergo, & justissima Apostoli increpatio, cùm dicit: *O Homo tu quis es, qui respondeas Deo?* Idem S. Augustinus *Tract. 26. in Joannem* in illa verba: *Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit illum. Nemo,* inquit, *venit nisi tractus: quem trahat, & quem non trahat; quare illum trahat, & quare illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare.* Idem ergo est in causa Prædestinationis, velle judicare, quod velle errare; quemadmodùm in Eurippo Bæotiæ Freto perpetua tempestate, & septenis quotidie æstibus turbido, idem est velle natare, quod velle mergi, nec aliud naufragio remedium, quàm ut illuc non intres; Exemplo B. Ægidii, qui rogatus de Arcano Prædestinationis, respondit: *Sufficit mihi littus maris ad lavandas manus, & pedes, ac totum corpus, cur ipsum mare ingrediar? hoc est, cur velim scrutari, cùm sufficiat* credere. *(a)* Idem S. Augustinus sermone 20. *de verbis* Apostoli: *Si scrutari inscrutabilia venisti, crede quia periisti, tale est enim velle scrutari inscrutabilia, & investigabilia vestigare; quale est velle invisibilia videre, & ineffabilia fari.*

Quarto. S. Gregorius illa verba expendens: *Nunquid nosti ordinem Cœli, & pones rationem ejus in terra?* Job 38 v.33. Ad rem nostram ita scribit: *Ordinem Cœli nôsse est supernarum dispositionum occultas Prædestinationes videre, rationem verò ejus in terra ponere, & ante humana corda talium secretorum causas aperire, quod*

utiq;

(a) Nierenbergius *in Theopolitico* fol. 137.

utiq; facere in hac terra positus nemo potest; quia quantalibet quis virtute proficiat, quantacumq; scientiâ excrescat; penetrare non sufficit, quo nos Conditor moderamine judiciorum regat. Nota in hæc verba Jobi, ubi versio nostra latina habet: *Nunquid nôsti ordinem Cæli?* versionem Hebraicam haberẽ: *Nunquid nôsti leges, & statuta Cæli?* ordinem enim, motusq́ue Cœli, & Stellarum, quæ videlicet superiores, quæ inferiores, quæ noctu, quæ interdiu luceant, quæ magnæ, quæ parvæ, quæ & quando oriantur, occidantq́ue optimè Astrologi callent. Imò Archimedes omnem Cœli ac Planetarum ordinem, motus, ortum, & occasum in Sphæra vitrea distinctissimè ostendit. Ordo ergo cœli sciri potest, ac etiam in charta vitroq́ue pingi. Sed leges, ac statuta cœli sciri non possunt: cœlum enim alicubi semper serenum, alicubi semper turbidum est, alibi salubre, alibi noxium. Nunquid mihi causas divinabis, cur semper, ac stabili lege cœlum tam variè in terras influat? cur in sola Ægypto nunquam pluat, cœlo semper sereno? cur in Africa, cùm æstas est, summique calores, noctes roribus abundent, frigeantq́ue? cur in Locris & ad lacum velinum in Italia quotidie Iris in Cœlo spectetur, cur Rhodis, & Syracusis semper aliquâ diei horâ Sol videatur, quamvis alioquin nubilo aëre, & pluviis squallido? Si ergo cœli, quod videmus, nemo leges novit, quantò minùs noverit Leges, & Decreta Dei, quem non videmus?

Quintò S. Bernardus Epist. 189. *Nihil magis contra rationem, quàm velle rationem ratione transcendere: Nihil magis contra fidem, quàm credere nolle, quidquid non possis ratione attingere.*

Deniq́ue *S. Hilarius lib. 8. de Trinitate*: *Sapientiæ hæc veritas est, interdum sapere, quod nolis*, quasi dicat Hilarius: cogita, quàm multa homines faciant affectibus suis, & genio adversa, ut finem aliquem obtineant. Mercatores merces jactant, ut naufragium evadant: Milites vulnera, & mortem ferunt, ut stipendiis, ac victoriâ potiantur, & ægroti, ut sanitatem recipiant, quàm multa faciunt, quæ nolunt? quantò igitur magis fidei, animæq́ue servandæ causâ, ac in gratiam æternæ veritatis oportet Christianum aliqua sapere, aliqua credere, quæ intellectus nolit. Ægroto amara videtur potio, quam sumit, haurit tamen, fiduciâ, & reverentiâ Medici, qui illam propinat. Sic Christiano amara videntur cœli Judicia; adoranda sunt tamen fiduciâ, ac reverentiâ Dei, qui illa revelat. Persuadet tibi Medicus, ut bibas ingrata; persuadeat tibi Deus, ut cre-

das difficilia. Dicit Ægrotus cum Medico: sanitas est interdum bibere, quod nolis; tu dic cum Hilario: *veritas est, interdum credere, quod nolis.*

§. II.

Multa esse in rerum natura, quæ licet vera, occultas tamen, & inpenetrabiles habent causas, nec ideo falsi accusari possunt. Ergo multò magis idem dicendum de alea Prædestinationis.

11

PEssima semper fuit illa argumentatio: *Non video, non capio, ergo non est*. Id enim perinde fuerit, ac si noctua dicat: Solem non video, ergo Sol non est. Quòd enim tu aliquid non capias, sæpe ignorantia tua facit, & ideo non res ipsas accusare, sed ignorantiam oportet. Id verum esse hoc paragrapho ostendam, in quatruplici rerum genere. *Primò* in Mysteriis supernaturalibus. *Secundò*. In dispositionibus Diuinæ Providentiæ. *Tertiò*. In rebus Naturalibus. Et *quartò*. In consiliis, factisque humanis. Ex quibus optimè inferes: si tam multa ignoramus, quæ vera sunt, mirum non esse, si etiam unum illud, & inpenetrabile Secretum Prædestinationis verum, justumque sit, quamvis non appareant ejus causæ, imò temerarios esse, qui accusant, quod ignorant, cùm potiùs accusare se ipsos, & imperitiæ deberent, quia nesciunt, & temeritatis, quia audent.

Incipiamus ergo à *rebus Divinis*. Jam suprà ostendi, multa à Deo facta esse, quæ humanæ rationi videbantur fieri non posse. Nolo repetere, quæ de Creatione, Incarnatione, ac Trinitate disserui. Revoca tantùm in mentem originem, & incrementa Christianæ Religionis. Cui unquam venisset in mentem expugnandæ Idololatriæ, tot Sæculorum possessione, tot Imperatorum viribus, & potentiâ, tot Philosophorum Libris, tot suppliciis armatæ suffecturos duodecim Piscatores inopes, rudes, inermes, ineloquentes, & & suppliciis consumptos? Planè non minùs id dignum admiratione, quàm si delendæ munitissimæ civitati, qualis Babilon, aut Ro-

ma fuit, duodecim muscæ accingerentur. Si ego dicerem, Babilonem evertent duodecim muscæ, quis mihi crederet? at longè incredibiliùs, si totum Romanum Imperium convertant duodecim Piscatores, id tamen factum est. Sed longè miraculum auget, fidemque omnem superat, si consideres, quæ Religio nostra credenda, & facienda præscribit. Adorare pro Deo Hominem in stabulo inter Jumenta natum, & in Cruce inter Latrones extinctum, eumque Jovi tonanti, tot victimis, & aureis Templis, & à tot Imperatoribus culto præferre; imò præ omnibus creatis, & increatis amare, ac pro illo millies mortem, & tormenta perferre: malle præ voluptatibus supplicia, præ opibus inopiam, præ honoribus contemptum, præ libertate servitutem; nec aliud præmium expectare, quàm speratum, & post mortem ac cineres obventurum Regnum, quod nemo vidit, Civitatem, quam nemo vidit, nuptias quas nemo vidit, Gloriam, quæ nunquam apparuit, & hæc præsentibus delitiis, honoribus, divitiis, vitæque præferre. Hæc dogmata erant nostræ Religionis, quæ adeò naturæ, ac sensibus repugnabant, quæque hominibus tam absurda visa sunt, ut eam teste Apostolo pro stultitia reputarent, & hanc tamen toti Mundo Piscatores persuasere. Quis rogo hoc crederet, antequàm fieret? & tamen factum esse nemo potest negare.

Photinus Philosophus Platonicus, cùm apud Gallienum Imperatorem gratiâ floreret, unamque in Campania Civitatem peteret Platonòpolim appellandam, & Platonis legibus, quæ sanctissimæ videbantur, imbuendam, nunquam efficere id potuit, cùm tamen Christiani non unam tantùm civitatem, sed totum orbem implerent, Imperatoribus non tantùm non faventibus, sed maximè adversis. Quis unquam antequàm hæc evenirent, sibi persuaderet, plures Crucifixi, quàm Platonis Discipulos fore, & Academiam Cruci cessuram? id tamen præter omnium fidem evenit, duratque tot Sæculis. In iis ergo, quæ Deus facit, non est attendendum, quàm aliquid sit nobis creditu difficile, sed quàm nihil sit Deo impossibile. Idem dicas de Prædestinatione. Justum erit, quidquid ipse decernit, quamvis ignores; sicut facile erit, quidquid ipse faciendum susceperit, quamvis non capias: quàm enim Deus est omnipotens, tam est justus: & sicut omnia illi facilia, quia omnipotens; Ita omnia illius recta, quia justus; si ergo credis Omnipotenti, crede & justo.

Narrat Nierembergius, [a] fuisse quendam Anachoretam, qui

[a] *l. 2. c. 1. de Divina Pulchritud.*

à Deo quotidianis precibus expetebat, vellet sibi ostendere Arcana suæ Providentiæ. Apparuit Angelus Monachum indutus, rogavitque vellet sibi comes esse, aliorum, qui in deserto agebant, cellas invisuro. Primò Monachum adeunt selectæ; & vulgatæ Sanctitatis, ab hoc humanissimè excepti & pasti. Dum à prandio abeunt, clanculò Angelus phialam, quâ aquam hauriebat, subducit. Monachus furto deprehenso adolescentem sequi jubet, qui repetat, quem Angelus fuste aggressus interimit. Posteà alterius Monachi cellam pulsant, à quo contumeliis & verberibus affecti pelluntur, hunc phialâ Angelus donat, quam alteri subduxerat. Tum clienti suo timore, & admiratione defixo: phiala, inquit, quam surripui, furto provenerat, & ideo non decuit, ut à Sancto illo Anachoreta, quamvis furti ignaro, possideretur, dedi ergo illam Monacho scelerato. Adolescens, quem fuste cecidi, si in proximam noctem vixisset, magistrum suum perempturus erat; præveni ergo parricidium, ut innocens moreretur. *Hæc sunt Judicia Dei*. Dixit, & evanuit. Ita Nierenbergius. Quis rogo hoc Ænigma solvisset, nisi Deus ipse aperiret? Sunt, qui Luciferi casum deplorant, Deumque nimiæ severitatis postulant, quòd in creatura tam pulchra, & felici unam cogitationem, unumque momentum æternis suppliciis damnaverit. Quòd si istis dicas: Luciferum malle infernum, quàm Cœlum, nec veniam optare, quamvis Deus dare velit; non ergo iniustè veniam negari nec optanti, nec accipere volenti; quis hoc crederet? & tamen ita est. Refert enim S. Birgitta in *Lib. Revelat.* Visam à se animam æternis ignibus addictam divino tribunali assistere, ac Judicem sic alloqui: *Quamvis possem salvari, nollem tamen*. Causam rogata: *Ne tu*, inquit, *aliquod de me gaudium habeas, hæc est enim voluntas mea*. Amabò te, hoc unquam divinasses? Scribit Petrarcha [a] & ex illo Spondanus ad Annum 1343. Neapolim immani terræmotu quassatam esse, Cœlo pluviis, fulminibus, ventisque horrido, & extrema minante. Tota Urbs ac præsertim Joanna Regina nudis pedibus, comisque solutis in Templum effusa: Mare verò tam sæva tempestate jactatum, ut omnes in portu naves, Nautæque, & qui illis vehebantur, mersi fuerint, ne uno quidem superstite. Sola navis, quæ quadringentos Latrones vehebat, tota ferè nocte cum ventis, & fluctibus luctata, ubi jam rebus desperatis, remis, velisque consumptis naufragium expectaret, subitò serenante Cœlo, Marique placato

cato

[a] *l. 5. Epist. Familiar, ep. 5.*

cato ad littus applicuit, ne uno quidem è tot Latronibus merso. Rogo te, quis hic causam reperiet cœlestis Consilii? Nam si humanis rationibus hunc eventum metiaris; nemo magis, quàm illi Homicidæ, perire debuit. *Sed quis poterit scrutari vias Domini; aut quis potuit ei dicere: operatus es iniquitatem?* Jobi 26.

Qui vidit Susannam duci, & Josephum à Fratribus venditum, ac etiam adulterii convictum, planè conclamatam Innocentiam, & à Deo neglectam diceret: At exitus docuit, non neglectam, sed custoditam fuisse: Nec Joseph regnaret, nisi venderetur, nec Susannæ pudicitiam orbis agnosceret, nisi damnaretur. Ægyptii cùm Sacris operabantur, oculis in cœlum fixis ter exclamabant: *O tenebræ, ô tenebræ, ô tenebræ!* hocque Sacrificandi signum, & principium erat. Ita Mysterium Prædestinationis altis tenebris, & profunda nocte involutum jacet, & qui illud scrutari aggreditur, perinde fecerit, ac si densa nocte, extinctisque facibus rerum colores, quos nunquam vidit, distinguere velit. Tenebræ jam sunt, expectanda dies æternitatis, quæ colores, causasque aperiet Divinæ Providentiæ. Nunc aliud dicere Christianis non licet, quàm olim Ægyptiis, cùm Sacris, operarentur: *ô tenebræ! ô tenebræ! ô tenebræ!* Exitus ergo Artificem commendabit: nam ne quidem Artifices nostri de suis operibus judicari volunt ab imperitis ante operis finem. Si quis ignarus Medicinæ videat venas secari aliàs è naribus sanguinanti, credat perimi ægrotum, & tamen remedium est. Qui nescit artem navigandi, videatque imminente tempestate navim in altum mare, & à littore agi; dicet, naufragio exponi, & tamen tutior erit, quippe scopulis procul. Pictores tabulam velant, nec aspici volunt nisi finitam, sublatoque sipario. Scribunt Adamum Tannerum celebrem Theologum in itinere, ac rusticano pago morbo correptum fuisse. Morituro vestes, sarcinæque excussæ. Inter alia modicum vitrum repertum, in quo ingens monstrum, horridumque visebatur, quippe cornibus, squammis, alis, spiculo armatum, & mole specieque vasto Draconi simillimum. Ab omnibus conclamatum est, *Dæmonem esse in phiala*, & omnium votis, ac etiam Parochi ad spectaculum vocatis decretum est, si obiret, cadaver prophano loco condendum, veneficio comperto. Tandem supervenit Opticæ peritus, qui cum omnium risu, quem ipsi Dæmonem putabant, scarabæum esse ostendit, Microscopio inclusum, quique vitri mendacio in grande monstrum evaserat. Si ergo ne quidem artificum nostrorum opera

ab

Quis nostrûm, inquit Tertullianus, *scrutari potest apis ædificia, formicæ stabula, telas araneæ?* Et Augustinus inter communes: *Admiratur homo Ecclipsin Solis, quia ignorat interpositionem Lunæ: admiratur Ecclipsin Lunæ, quia ignorat interpositionem Terræ: admiratur adventum fulguris, quia ignorat modum ejus incensionis.* Quid ergo novi, si admirari nos oporteat Judicia Dei, quia ignoramus ejus rationes? nihil enim est aliud reprobatio, quàm Ecclipsis Divini Solis propter oppositionem humanæ voluntatis: vera est, justa est, certa est, quamvis ignores; quod enim est rusticus ad Ecclipsin Solis, hoc est omnis homo ad Ecclipsin Dei; uterque causas ignorat, & tamen sicut Ecclipsis Solis non ideo est falsa, quia ejus causas ignorat rusticus; ita Ecclipsis Dei non ideo est injusta, quia ejus causas ignorat Christianus. Optimè Seneca de cœlo disputans: *Illa*, inquit, *Arcana non promiscuè, nec omnibus patent, reducta & in interiore Sacrario clausa sunt. Aliud hac ætas, aliud, quæ post nos subibit, aspiciet.* Idque à Seneca verissimè dictum; nam post sex mille annos à condito Mundo primus Galilæus quatuor, novosque Planetas observavit, qui Jovem ambiunt, quosque Stellas Medicæas appellavit, crebris Ecclipsibus inumbrari solitas. Tres quoque alios Planetas Saturni Comites, adeò, ut pro septem Planetis, quos Antiquitas solos agnovit, nova Astrologia 14. detexerit. Taceo novum Mundum, hoc est, Indias Occidentales post sex mille annos nuper à Columbo repertas indicio anniversarii, statique venti ab occasu spirantis; hic jam mille sex annis spiraverat, & tamen solus Columbus agnovit, quid ferret, & forsan alii quoque Mundi supersunt tam nobis occulti, quàm Columbo America. Si ergo in hoc Mundo spectabili tam multa fuere, & adhuc sunt, quæ nos latent, & futuræ ætati reposita, quantò id veriùs erit de rebus illis, quæ planè nos fugiunt, quæque futura post nos ætas in Cœlis aspiciet? Reperiri non potest Mundus Prædestinatorum nisi mari transmisso, hoc est finita hujus vitæ navigatione; tunc nostrûm quilibet Columbus erit, nunc verò tam ignari Orbis Electorum, Reproborumque vivimus, quàm Columbus Americæ, cùm Hispali solveret. Ergo expectemus, dum liceat navigare, & in portum appellere.

Finiam hoc argumentum de occultis Naturæ, ubi unicum adjunxero Divinæ Providentiæ, etiam in rebus desperatis pulcherrimum specimen, ex quo intelligas, quantùm etiam in Naturalibus rebus Divina consilia ab humanis distent. Est in Oceano Atlantico

inter

nter Canarias, seu Fortunatas Insulas Occidentem versùs una, quam *Ferream*, vocant. In hac nulli fluvii, nulli fontes, nulli rores, nullæque pluviæ, sicque aquarum dulcium nulla copia: Incolæ ferè sex mille numero. Quis non crederet omnia siti peritura, cœlo tam arido? aut quis remedium inveniet? Et tamen providit Natura. In medio Insulæ arbor maxima, densisque frondibus, folium Olivam imitatur, fructus glandem optimi odoris, & aromaticus, 40. pedes longa, & ubi comæ maximè sparguntur, pedes 120. lata. In hanc quotidie sub Meridiem Nubes incumbit, duratque in proximum diem, & Solis exortu evanescit. Ex nube per folia, ramosque tantanta vis aquarum decurrit, ut sufficiat vicies mille amphoris implendis, una verò Amphora quinque hominum siti. Ex puteo per Euripos, Nilosque in totam Insulam aqua diffunditur, abundatque omnium necessitati. Ita recenset Bethencour Nobilis *Gallus lib. de Insulis Canariis cap.* 65. Petrus Boucher Ordinis S. Francisci: Joannes Verrier Sacerdos, Thomas Nicolaus Anglus, Jacson Anglus testes oculati, & ex istis Sanson Regis Christianissimi Geographus de Insulis Canariis fol. 64. Quis mihi jam causas aperiet tam miræ rigationis? quòd Nubes quotidie uno loco, certoque tempore, & in unam tantùm arborem subsidat? quòd nec ventis, nec Sole Meridiano dissipetur, ùt aliæ nubes, nec consumatur quotidiano, ac tam largo imbre, quodque exurgat sereno ubique cœlo? Deinde si ab aliquo quærerem, qui nunquam hoc natnræ prodigium vidisset, legissetque, fieri ne potest illic homines, & Animantes vivere, ubi nulli fontes, nulli fluvii, nullique lacus, & nulla pluviarum copia? quis non responderet, fieri non posse? Et tamen fieri certum est, eamque Insulam habitari, Deo supra hominum fidem providente. Ita, multoque magis fieri credendum est in iis, quæ animam, ac æternitatem spectant; quis enim credat, Deo plùs Insulam, quàm Animas cordi esse? Quàm multi sunt, qui conqueruntur Turcis, Æthiopibus, Persis, Indis, Barbarisque Euangelium, & Sacramenta defuisse, quibus salvarentur, exclamantque: *Heu Insulas ferreas, quibus Cœlum nunquam pluit!* Sed interim non intelligunt nullum esse tam Barbarum, cui licèt Evangelio, Sacramentis, aliisque ordinariis mediis destituto, alia remedia, alia, & occulta gratiæ auxilia, aliæ nubes singulis mortalibus innatæ non suppetant sedandæ siti, vincendæ concupiscentiæ, ac evitandæ æternæ morti. Ex his nubibus Cornelius Centurio, aliique Gentiles bibêre, quos Deus miris

modis

modis ad veram fidem, æternamque salutem vocavit, & exempla abundant, quæ referre nolo. Nemo ergo Deum accuset, quippe nulla Insula tam ferrea, tamque arida, cui Cœlum non pluat; nulla Anima tam deplorata, cui non sufficiens, largumque auxilium. Quòd si natura non deficit in necessariis, multò minùs deficiet gratia: nescio modum, sed scio, non deesse.

Quòd si tam difficilè est, causas rerum Naturalium invenire, multò difficiliùs eorum causas, quæ ab hominum consiliis, arbitrioque dependent; & ideo jure optimo Jeremias cap. 17. vers. 9. *Pravum est cor hominis, & inscrutabile, quis cognoscet illud?* septuaginta habent: βαθεῖα καρδία. hoc est: *profundum est cor hominis*: Et verò tam profundum, tamque inscrutabile, ut Theologi doceant, occultas hominum intentiones ne ab ipsis quidem Angelis posse penetrari. Quòd si cor hominis tam inscrutabile aliis, quantò magis cor Dei? Sed aliqua videamus. Narrat Spondanus ad Annum 1204. & plures alii ab eo laudati, Petrum Secundum Arragoniæ Regem ab Innocentio III. Romæ coronandum die Inaugurationi sacra in Vaticano comparuisse auro, gemmisque insignem, excepto Diademate, quod adamantum, & Margaritarum loco pane contextum erat. Nemo aliquis poterat tam novum Coronæ genus ingenio assequi: alii conjectabant, voluisse Regem Populis abundantiam polliceri: alii Concordiam, pane ex multis granis unitisque compacto: alii Regis frugalitatem à delitiis abhorrentis, & populari escâ contenti: alii cultum interpretabantur sanctissimæ Eucharistiæ: alii delirium; alii risum, & jocum. Finitis Sacris causam rogatus; eam dedit, quæ nemini in mentem venisset. Solebat eo tempore Pontifex, cùm Reges coronaret, aureum Diadema pedibus stringere, candidatoque imponere. Pudebat Petrum, credebatque infra Majestatem, tam abjectè haberi; ut ergo Pontifex pedibus abstineret reverentiâ panis coronam ex pane delegit. Quis unquam aut videntium, aut legentium hanc causam indagâsset, nisi illam Rex ipse depromeret? Recenset Nanus in Historia Turcica: Amurathem Turcarum Tyrannum; cùm febri decumberet, vicinaque morte remedia cessarent, jussisse omnia vasa crystallina ingentis pretii, quæque in delitiis habuerat toto orbe quæsita ex insperato collidi, nec priùs quievisse, quàm omnia se coram frangerentur. Paulò post sanitas rediit. Quis mihi causam exponat, cur id jusserit Amurathes, subitoque perdi vellet, quæ adeò amaverat? An mentis delirio? an quòd hæredibus

inviderer, nec vellet alios frui, quibus ipse non poterat? Nihil istorum. Ipse causam aperuit. Solebat ante mortem in crystallo bibere, & semel adeò largè se proluit, ut secuta flagrantissima febri, morti præluderet. Rebus desperatis vovit se nunquam deinceps vino usurum; utque incentiva ebrietatis procul haberet, nec elegantiā, visuque crystalli votum abrumperet, comminui vasa, delerique voluit. Age jam verò tu, qui divina experiri, animoque complecti tentas, compone Amurathem cum Deo, pocula cum hominibus: si non capis consilia Amurathis de poculis, quomodo capies consilia Dei de hominibus? Nescis cur Amurathes frangi crystallum jubeat, & scies cur Deus damnari hominem permittat? Nescis, quæ homo agit circa vitrum, & scies, quid agat Deus circa Animam? Ergo in Amurathe, quod primò delirium omnibus videbatur, posteà sapientissimè factum apparuit. Referunt quoque de Anaxagora, cùm maxima æstate, sereno cœlo, & ferventissimo diei sole ludi Olympici agitarentur, convenissetque ad spectaculum flos Græcæ Juventutis, intrâsse Philosophum cerato pileo, penulaque crassissimâ, & impenetrabili onustum. Omnes in risum, & sannas effundi, illudebantque velut insano, quòd frigeret ardente cœlo, & reliquis omnibus aut seminudis, aut vix levissimo amiculo æstum ferentibus. Sed paulò pòst densissimæ nubes cœlo obductæ, tantaque vis pluviarum secuta, ut Theatrum & homines aquis implerentur, intacto solùm Anaxagora, qui astrorum peritus pluvias præviderat, & cujus consilium ante eventum imprudens videbatur; sed post eventum prudentissimum, dignumque Philosopho. Quid de aliis, & occultissimis Mortalium consiliis dicam, quæ non semel aut aliquando, sed passim, & quotidie contingunt? videt aliquis puellam elegantissima facie, gemmis, unionibus, illecebris plenam, totoque habitu amores, & delicias spirantem: videt, inquam, noctu, extinctis facibus, clam, suspensoque gradu ab Eunucho in Tabernaculum, & thalamum duci decumbentis Imperatoris: quis non credat, Thaidem, & Lenam esse? & tamen Juditha est, sancta, innocens, pudica, eademque nocte bellum finitura, hoste obtruncato. Videt alius adolescentem comptum, ferro præcinctum, pallioque faciem velante lupanar ingredi, provecta jam nocte: quis non credat Veneris militem? & tamen Theodorus est Christi martyr; Christianam prostibulo educet, mutato cum Virgine habitu, delusâq; custodiâ. Videt alius senem talari amictum, capite canis sparso, foroque inambulantem, fasciculos florum manu,

sinu-

sinúque gestare, ùt virgines solent; quis non credat, aut insanire, aut uxorem captare? & Philippus Nereus est, qui ad Insulam vocatus honores fugit, simulato delirio. Manet ergo fixum, ratumque, quòd probandum initio susceperam, multa in natura fieri, multa ab hominibus, quæ optima sunt, quamvis lateant causæ, primoque aspectu aut impossibilia, aut inconsulta ignorantibus videantur. Idem ergo dicendum de divinis Judiciis, quæ non ideo injusta sunt, quia nobis oculta, imò quia occulta, insanus sit, qui sententiam ferat de rebus, quas non intelligit. Memento, nihil esse naturam, omnesque creaturas, si cum Deo & divinis comparentur: quid enim est Nilus, aut Iris, aut Magnes, aut humana consilia cum Deo, rebusque divinis composita? Tu ergo, qui non capis tam parva, tamque exposita; quomodò capies tam magna, tamq; recondita; quique in placidissimo, & minimo lacu nescis cymbulam agere, quomodo velificabis in maximo, & turbatissimo pelago? Et quid agis, cùm rerum naturalium causas, & rationes non assequeris? An tibi non sufficit effectum videre, aut saltem ab hominibus probatissimæ fidei audire? Idem ergo fac in rebus Decretisque divinis. Duo hominum oculi sunt, fides & ratio: uterque, aut saltem oculus fidei falli non potest; cùm ex adverso oculus corporis mille erroribus pateat. Dicit tibi oculus fidei, Deum existere, & justum ac bonum esse in omnibus operibus suis: idem quoque omnis ratio, omnisque creatura clamat. Tu ergo, qui non dubitas Magnetem semper in Boream, nunquam in Austrum vergere, quia id oculus tuus dicit; cur dubites, Deum semper bonum & justum esse, nunquam verò malignum, quia id fides, & ratio manifesta docet? An verò de Magnete oculo credes, qui falli potest, & de Deo non credes fidei, apertæque rationi, quæ falli non possunt? Duo testes oculus, & fides. Oculus testis sæpe mendacii, falsique convictus. Dicit solem parvum esse, & falsum est. Dicit Lunam maculis aspergi, & falsum est. Dicit umbram esse nigram, moverique, & id quoque est falsum. Dicit cœlum stare, iridem coloribus pingi, aërem cœruleum, remosque aquæ immersos fractos esse, quæ omnia sunt falsa. Tu ergo qui oculo tuo credis testi toties mendaci, cur non magis fidei credas testi semper incorrupto, & nullius mendacii comperto?

§. III.

Causam Divinorum Judiciorum quærentibus optima datur, omniq́ue demonstratione potentior.

NOtat Plinius *lib. 21. c. 7.* aliquos esse flores, *quorum*, inquit, *odor suavior è longinquo, propiùs admotus hebetatur, ùt violæ, ac liliorum.* Ita in rebus ac consiliis divinis, quæ meliùs capiunt, qui minùs, quàm qui nimis accedunt. Id optimè expressit S. Zeno: (a) *Non intelligunt miseri, quoniam curiositas reum efficit, non peritum*: Et ideo Sponsa fugere à se dilectum optabat: *Fuge*, inquit, *dilecte mi, & assimilare capreæ, hinnuloq́ cervorum.* Mirum votum amantis! nam quæ homines amare, præsentes volunt, optantq́ue videre, & amplecti; secùs illa, quæ Deum amat; diligit enim, & fugit: quæ causa tam miri, timidiq́ue amoris? quia videlicet *curiositas reum efficit, non peritum.* Si causam tamen pertinaciter velis divinæ Predestinationis, ea quoq́ue in promptu est, tam clara, convincensq́ue, ut clariorem, magisq́ue invictam ne optare quidem possis. Eam breviter perstringit eloquentissimus Salvianus: (b) *Satis mihi sit*, inquit, *pro universis rationibus Author, & ordinator Deus. Author in iis quæ facit, ordinator in iis, quæ permittit.* Ex qua Salviani sententia ita argumentamur: Deus est justus, & bonus, ita ut non possit esse injustus, aut malus; ergo ejus quoq́ue judicia sunt justa, & bona, ita ut non possint esse injusta, & mala. Si ergo ejus judicia justa & bona, ergo nulla causa criminandi: alioquin si tibi hæc demonstratio non sufficit, quæ ergò sufficiet? aut quid ampliùs velis? aperiantur Archivia æternitatis, evolvantur cœli Annales; retexantur longi, funestiq́ue processus, Tabularia, Protocolla, Libelli, Causæq́ue damnatorum, & à Deo velut à Judice suspecto, corruptoq́ue rationes exigantur, cur istum & illum perire permiserit: quid, inquam, in his omnibus fortiùs occurret, pacandoq́ue animo etiam obstinatissimo

(a) *Lib. 2. de æterna Filii Generat.*
(b) *Lib. 3. de Provid.*

ſimo aptiùs, quàm demonſtratio Salviani repetentis: *Satis mihi ſit pro universis rationibus Author, & ordinator Deus.* Quoties ergo tu dixeris mihi: quare Deus, qui eſt tam bonus, permittit tot mala? quare cùm omnium ſit Deus, non æquè omnium miſeretur? quare ex duobus gemellis fratribus Jacob dilexit, Eſau odio habuit? toties reſpondebo tibi: *Satis eſt mihi pro univerſis rationibus Author, & ordinator Deus.* Et ſi iterum petas, cur non annuntietur Indis Evangelium? cur Perſæ non illuminentur? cur Tartaris, Chiniſque tantis Imperiis nunquam emerſerit Sol veritatis? Si, inquam, hæc mihi objeceris, iterum, iterumque reſpondebo: *Satis eſt mihi pro univerſis rationibus Auctor, & ordinator Deus.*

Si enim demonſtratio ex Ariſtotelis ſententia conſtare debet ex *prioribus*; quid rogo eſt priùs divina Voluntate, quæ eſt æterna? Si ex *notioribus*; quid notiùs eſt, quàm Deum juſtum & Sanctum eſſe? Si ex *neceſſariis*; quid magis neceſſarium eſt, quàm nihil eſſe injuſti, nihilque mali in eo, qui eſt ſummè juſtus, ſummeque bonus? quemadmodùm in eo, qui eſt ſummè candidus, nulla nigredo; & in eo, qui ſummè calidus, nullum eſt frigus. Si denique Demonſtratio conſtare debet ex *cauſis* concluſionis; voluntas divina omnes cauſas complectitur, eſtque cauſa efficiens, exemplaris, finalis, formalis, & ſubiectiva omnis boni, & recti; adeò ut in hoc Enthymemate: *Deus Judam damnari permiſit; ergo Judas juſtè rectèq; damnatus eſt:* concluſio per omne genus cauſarum probata ſit, quod in nulla alia demonſtratione reperias. Tu ergo, quicumque es, rationes, & argumenta quære, tu diſputa, & dubita; ego ſecurus cum Salviano repetam: *Satis eſt mihi pro univerſis rationibus Auctor, & ordinator Deus.* Si quidem noctu in officinam ducam præſtantiſſimi pictoris, qualis olim Apelles, & Parrhaſius, noſtriſque temporibus Rubenius, & Hoſtenius fuit, ſubitoque extinctis facibus à te quæram: dic mihi ſodes, hic color eſt niger, an albus? hæc imago eſt turpis, an pulchra? hæc tabula eſt raſa, an picta? quid aliud reſpondebis, niſi, non poſſum judicare, quod non video, credo tamen pulchrum eſſe, quidquid Apelles pinxit. Idem de Deo, eiuſque operibus dicendum. Totus Mundus officina Dei eſt, & quot homines, tot Dei Imagines; aliæ candidæ; aliæ atro colore pictæ; hoc eſt, aliæ æternùm miſeræ, aliæ æternùm felices. Nox eſt Prædeſtinatio obſcura & illunis, & in qua omnem facem humani ingenij Deus extinctam voluit, Si ergo à me quæras: cur Deus hanc imaginem nigram, aliam candidam pinxit? hunc felicem, illum infelicem; hunc vas in honorem, illum vas

in

in contumeliam? Judam desperantem, Petrum pœnitentem; paucos salvari, multos damnari voluit; imò non voluit, sed tantùm permisit? quid aliud, inquam, respondebo, quàm nox est, faces extinctæ sunt, non video, nec possum cæcus de coloribus judicare, credo tamen pulchrum esse, quidquid Apelles pinxit, & justum esse, quidquid Deus fecit. Summa ergo omnium demonstrationum sit illa Salviani: *Auctor & ordinator Deus.*

Hac ipsa argumentatione tanquàm insuperabili semper usi sunt Sancti Doctores, quoties de Prædestinatione loqui oportuit. S. Gregorius *l. 25. Moral. c. 36. Docemur*, inquit, *non temerè discutere æterna consilia de aliorum vocatione attendentes, quod injustum esse non potest, quod placuit justo.* Et S. Paulinus *epist. 38. Non est ambigendum omnia Dei, etsi nobis non sint perspicua, tamen esse consulta.* S. Ambrosius *in Luc l. 4. c. 5. Si Deo non credimus, cui credemus?* quasi dicat: cogita quàm multa credas esse vera, quia homines dicunt, & nisi crederes, omnium risui, & sannis pateres. Credis Geographis esse veram Americam; credis Navigantibus esse verum in Ægypto Nilum: credis Mercatoribus esse veras in Sinu Persico Margaritas: credis unguentariis verum balsamum in Palæstina ex arboribus fluere: credis Historicis verum aliquem Pompeium, & Ciceronem Romæ fuisse. Hæc omnia nunquam vidisti, & tamen credis, quia homines dicunt. Amabò te, cur non multò magis credas, æquissima & honestissima, quæ Deus facit, cùm hoc ipsum & ratio, & Deus testentur; quòd si Deo non credimus, cui credemus? aut ergo Deo, aut nulli credendum. Cùm Socrati quædam oblata fuissent à Democrito Philosopho obscurissimè scripta, & ea attentè legisset; rogatus quid sentiret; respondit: *quæ intellexi fortia sunt, puto autem & quæ non intellexi; verùm Delio Natatone indigent.* Sic nos de Deo. Opera illius, quæ intelligis, justa sunt, crede autem, justa esse & quæ non intelligis. Quod permiserit Josephum vendi, ut imperaret; quòd Petrum labi, ut compati posset; quòd accusari Susannam, ut constaret Deum innocentibus subvenire; quòd Latronem in extremis pœnitere, ut nemo desperet; hæc, inquam, omnia, quæ intelligis, justa sunt, crede ergo, etiam justa esse, quæ non intelligis. Refert Proclus, (a) Hieronem Siciliæ Regem construi triremem jussisse ingentis molis Ptolomæo donandam: cùm verò multis laboribus, longoque tempore, ac totis ferè Syracusis frustra nitentibus moveri non posset, & in aquas mitti, voca-

(a) *l. 2. c. 3. in Euclydem.*

vocatum esse Archimedem: is exiguam, levemque machinam confecit, & Regi navi admovendam dedit, continuò levari navis, & in aquas agi uno Rege & citra laborem nitente. Rapuit Syracusas admiratio, ac Hieronem præcipuè, qui totâ Siciliâ edictum in hæc verba vulgari jussit: *Ab hac die, quodcumq; dixerit Archimedes, credendum est illi.* Si credendum Archimedi, postquàm semel, unoque tantùm opere peritiam suam ostendit, quantò magis credendum Deo, qui toties, tantisque operibus toti Mundo, & tibi præsertim Justitiam suam, Providentiam, & Amorem probavit? Quid fecisti, ut te crearet? quid meruisti, ut sua morte redimeret? & quot casibus te incogitantem, imò & hostem eripuit? & post tot Providentiæ, & Amoris sui argumenta cur toto Orbe, omniumque mortalium cordibus non hoc pendeat Edictum: *Ab hac die, de quacumq; re dixerit Deus, credendum est illi.* Quid tuâ interest, quid Deus cum aliis fecerit: cur Luciferum, cur Saulem, cur Judam pessumire, damnarique permiserit? hæc aliena & occulta sunt, nec ad te pertinent; cogita potiùs quid tecum fecerit, ejusque Clementiam & Bonitatem ex iis metire, quæ tibi collata sunt; nulla enim major probatio, quàm ex iis, quæ quisq; expertus est. Deus ergo, cùm nihil esses, fecit ut esses. Et cùm posset te lapidem, aut bovem, aut pavonem condere, idque ingens beneficium erat (quis enim non malit lapis, aut pavo, quàm nihil esse) cùm posset, inquam, te plantam, aut brutum facere, hominem te fecit rationali Animâ, & immortali præditum: quantumque malum est non sapere, & mori, tantùm beneficium fuit Animâ rationali, mortisque victrice donatum esse. Deinde inter ipsos homines, quot sunt cæci, claudi, nani, surdi, mutique? Nihil istorum, quæ tot millibus aliis contigêre, contigit tibi. Tu natus inter Christianos, & Fideles, cùm tot alii inter Barbaros, & Infideles. Tibi vestiendo, potando, cibando, curandoque omnia Elementa, totque creaturarum millia fatigantur. Quoties cecidisti, & ille erexit? quoties errâsti, & ille reduxit? quoties deliquisti, & ille ignovit? quoties reus mortis effectus, & ille pepercit? taceo quòd tibi triginta tres annos amarissimè sudaverit; quòd tibi sanguinem fuderit non guttatim, & parcè, sed torrentis more, quòd tibi vitam inter dolores finierit, nullus ità Filium, aut Sponsam amavit, ùt ille te. Taceo tot Sacramenta, tot remedia animæ tuæ procurata, tot voces è Cathedra, tot voces è libris, tot voces è cœlo missas, inspiratasque tibi admonendo, eximendoque periculis. Et post tanta amoris ejus indi-

indicia tu velut de re dubia, & peregrina quæris & disputas, an Deus sit bonus? an rebus humanis provideat, perinde ac si aliquis media hyeme frigens, tremensque, postquàm diu ad ignem consedit, & calefactus est, soluto frigore, è sociis quærat, verumne sit, quòd Philosophi docent, ignem homines calefacere? quid alios interrogas, quæ tu ipse expertus es? Noli ergo de Deo, ejusque Bonitate ex iis judicare, quæ Lucifero aliisque damnatis contigere, hæc enim sunt tibi incomperta, sed ex ijs, quæ tu ipse probâsti.

Si Romam quatuor sint viæ, quarum tres optimæ, ab omnibus calcatæ, à te ipso centies emensæ, quæque in Urbem commodissimè ducunt: quarta verò sit invia, præcipitiis, Latronibus obsessa, & quà nemo pervenit, & tu hanc quartam eligas, quæ pessima est, tribus aliis relictis, quæ optimæ sunt; quis te non dementissimum credat? nam primò nunquam Romam pervenies, deinde certissimæ morti te expones. Ita illis evenit, qui ad Indias profecturi, cùm notum tritumque Navigantibus iter Austrum versùs reliquissent, in Septentrionem breviori cursu, sed funesto flexere, quippe omnes frigore consumpti sunt, navibus gelu constrictis. Ita prorsùs in causa Prædestinationis. Quatuor ad illam cognoscendam viæ sunt: tres securissimæ; fides videlicèt, Ratio, experientia. Fides docet, ratio demonstrat, experientia convincit, Deum in omnibus Judiciis suis justum, & clementem esse. Quòd si his viis relictis tu quartam aggrediaris omnibus inaccessam; occultamque; hoc est, non fide, non ratione, non experientiâ contentus scrutari causas, & arcana velis, planè nunquam hâc viâ prevenies, & medio in cursu vitam, animamque amittes. Clamant omnes Patres, hâc navigari non posse, clamant omnium exempla: periere enim, quotquot hanc viam aggressi gelu & frigore confecti sunt, desperarunt infelices Religionis, Animæque naufragio facto.

Dices: voluntas Dei est tantùm causa Universalis: atqui effectus particulares per solam causam universalem demonstrari non possunt, multoque minùs dubium eximere: Nam si quærenti, cur nix sit alba, non nigra: cur pisces non respirent: cur Gallus cantet revertente Sole; cur Cervi & Boves dentes non habeant? Respondeas, Deum & Naturam ita statuisse; planè rideberis, eritque hæc Demonstratio rustico, quàm Philosopho dignior.

Resp. Aliqua esse, quæ optimè, imò unicè per causam universalem demonstrantur, præsertim cùm causæ particulares latent, pen-

den-

dentque ex libera Dei, hominumque voluntate. Si quis navi iter faciat, dubitetque an erret; sufficit omni dubio vincendo, si dicas: *Gubernator hanc viam imperavit, ergo in portum ducit*; præsertim si constet Gubernatorem esse peritissimum viæ, ac sæpissimè illuc iter fecisse. Ita si sententia Mortis in aliquem dicta sit, quique processui non interfuit, dubitet æqua sit an iniqua? sufficiet respondere: Princeps examinatâ causâ ita decrevit, ergo sententia est justa, præsertim si constet Principem esse justissimum, & causæ, de qua agitur, scientissimum; talis verò est Deus. Pythagoricis loco omnis demonstrationis erat Pythagoræ auctoritas, sufficiebatque ambigentibus dicere: αὐτὸς ἔφα: *Ipse dixit*. Cur ergo Christianis non sit præ omni demonstratione Autoritas Dei, sufficiatque finiendis omnibus litibus dixisse: αὐτὸς ἔκεινε: *Ipse decrevit*? Nec ægrotus causas Medicinæ quærit; nec saucius causas emplastri; sufficit, ut credant, fidantque Medico imperanti. Duo ergo in re aliqua quæri possunt. *Primò* an sit? *Secundò* cur sit? v. g. de Gallo, an verum sit, ejus cantu Leonem fugari? Et quæ causa hujus terroris? ad primam quæstionem affirmativè decidendam sufficit auctoritas Plinii, aliorumque Scriptorum id asserentium, præsertim si accedat experientia, quæ tamen, cùm errori obnoxia sint, non possunt me certum reddere. Idem dicas, majorique ratione de divinis Decretis, nam si quæras, an justa sint? justa esse optimè probatur authoritate, & æquitate ipsius Dei, qui cùm erroris sit expers, me quoque certissimum reddit, nisi dicas ad fidem hominis faciendam plùs valere authoritatem Plinii, qui falli potest, quàm authoritatem Dei, qui falli non potest. Quare autem Deus hoc, illudque decernat, id reconditum est, minusque sciri potest, quàm cur Leo cantu vilissimæ avis effæminetur.

Plura indagare non licet, pendente adhuc velo cœlestis tribunalis. Hæc ergo sit vera, & unica methodus philosophandi de divinis Judiciis, si videlicet credas: *Primò* ita esse secreta & abdita, ut cognosci, multoque minùs ut accusari possint. *Secundò*. Multa etiam naturaliter contingere, quorum causas & rationes non assequimur, quanto minùs assequemur causas & rationes rerum divinarum? Sed & in ipsis Dei operibus aliqua initio ambigua & dura videbantur, quæ justissima in exitu apparuere; non ergo ante exitum, ultimamque sententiam de illis judicandum. *Tertiò*. Et denique *sit pro universis rationibus Author & ordinator Deus*. Qui in Mysterio

 Præ-

Prædestinationis præter istas rationes alias quærit, is non portum, sed naufragium quærit, priùs peribit, quàm perveniat.

Quòd si tamen ne ista quidem sufficiant; more Areopagitarum tecum agam. Cùm ad istorum Tribunal causa deferretur tam implicata, ut pugnantibus utrimque rationibus nullus exitus, nullusque modus appareret litem finiendi; partes reverti jubebant post centum annos. (a) Ita in negotio Prædestinationis: Si tibi quæ hactenus dixi sufficiunt; digitum ori impone, causamque perora: Si non sufficiunt, exi Areopago: *Quod Deus facit, tu nescis modò, scies autem posteà*, redi post centum annos.

FINIS.

(a) *Aul. Gellius l.* 12. *c.* 7.

CÒROLLARIUM
DOCTORUM,

Qui sententiam de Prædestinatione ex prævisis meritis, & respectivè de mente SS. Augustini, & Thomæ tuentur.

S. Bonaventura Cardinalis, & Ecclesiæ Doctor *in prim. dist.* 40. *art.* 2. *q.* 2. *ad ult.* & communiter citatur *in prim. dist.* 41. *q.* 2. & alibi, ùt videre est apud Gaudentium Bontempi *Tom.* 1. *in S. Bonav. tract. prim. disput.* 21. *q.* 7. infrà citandum.

Eandem sententiam probant, & sequuntur

Cardinalis Sadoletus *in cap.* 8. *Epist. S. Pauli ad Romanos*,

Cardinalis Contarenus in *Opusc. de Prædestinat.* quos citat, & sequitur Claudius Frassen infrà citandus.

Cardinalis Petrus Aureolus Ordin. Min. quem Sixtus Senensis appellat *Virum omnium scientiarum peritia clarissimum*, in *Comment. super quatuor lib. Sentent.* Romæ Typis Vaticanis anno 1595. opera Constantii Cardinalis Sarnani Ord. Min. Convent. impressis, *lib.* 1. *dist.* 40. *art.* 1. *&* *dist.* 41. *art.* 3.

Ludovicus Abelly Sac. Theol. Parisiensis Doctor, & Episcopus Ruthenensis in Gallia, in Medulla Theologica *par.* 1. *tract.* 2. *cap.* 5. *sect.* 3. ubi etiam citatur

Sanctus Franciscus Salesius Episcopus Genevensis *lib.* 3. *de amore Dei cap.* 5., & hujus Sanctissimi, ac Sapientissimi Episcopi extat etiam Epistola ad Patrem Leonardum Lessium Societ. Jesu, data Annessi Gebennensium 27. Augusti 1618. cujus autographum apud Patres Societatis in theca argentea Antuerpiæ asservatur, & præ cæteris verbis ejusdem Epistolæ hæc maximè notanda sunt: *Sententia illa*, inquit. *antiquitate, suavitate, scripturarum nativa auctoritate nobilissima de Prædestinatione ad gloriam post prævisa opera, sanè mihi gratissima fuit, qui nimirum eam semper ut Dei*

 mise-

misericordia, ac gratia magis consentaneam, veriorem, ac amabiliorem exstimavi, quod etiam tantisper in Libello de amore Dei indicavi.

Honorius Augustodunensis Ecclesiæ Presbyter, qui circa annum Christi 1220. claruit, *in Dialogo de Prædestinat. & libero arbitr.* clarissimè docet prædestinationem post prævisa merita.

Alexander de Ales *prim. par. quæst.* 28. *memb.* 3. *art.* 3.

Henricus *quodlib.* 4. *q.* 19. *& quodlib.* 8. *q.* 5.

Gulielmus Occhamus Anglus Ordin. Min. Scoti Discipulus *in prim. dist.* 41. *quæst.* 1.

Joannes Bacconus *in prim. dist.* 41. *quæst. unic. art.* 2.

Ruardus Taperus *Tom.* 1. *explicat. Articulorum Lovaniensium pag.* 240. *& seqq.*

Joannes Major *in prim. dist.* 40. *&* 41.

Albertus Pighius *lib.* 8. *de liber. arbit. cap.* 2.

Hieronymus Osorius *lib.* 9. *de Justitia.*

Joannes Eckius in suo Chrysopasto *Cent.* 3.

Stapletonus *in cap.* 9. *Epist. ad Roman.* & in Oratione qua ex professo hanc sententiam defendit, probatque de mente S. Augustini.

Philippus Gamachæus Doctor Sorbonicus, & Regius Sac. Theologiæ Professor *coment. in prim. par. D. Thomæ quæst.* 23. *de Prædest. cap.* 6. *conclus.* 2. hanc sententiam probat ex mente ipsius S. Thomæ, Sanctorumque Augustini, Hieronymi, Ambrosii, & Prosperi.

Nicolaus Isambertus Doctor, & Socius Sorbonicus in Academia Parisiensi Regius Theologiæ Professor *in prim. par. D. Thomæ disp.* 4. *ad quæst.* 23. *art.* 3.

Gregorius de Valentia Soc. Jesu *disp.* 1. *q.* 23. *de Prædest. punct.* 4. ubi fusè probat prædestinationem ex prævisis meritis de mente SS. Augustini, & Thomæ.

Gabriel Vasquez Societatis Jesu, quem præstantissimus, omniumque nostræ hujus ætatis eruditissimus Auctor Dissertat. historicæ *De uno ex Trinitate carne passo* Romæ editæ an. 1695. pag. 115. hocce exornat Elogio: *Gabriel Vasquez*, ait, *celeberrimus Theologus, Vir in Patrum lectione æquè, ac in scholastica palæstra versatissimus.* Et pag. 240. *Vasquez magnus Theologus in lectione Patrum versatissimus, & eorum præsertim, qui de divina gratia sub Augustino Magistro scripserunt. Quis Theologus audit, qui Vasquii nomen summa*

cum

cum laude non inaudiverit? Est ille Theologorum Societatis facilè Princeps, licèt unus Franciscus Suarez dubium illi facere primatum quibusdam visus sit. Is igitur præstantissimus Theologus *Tom.* 1. *disput.* 89. *cap.* 4. *& seqq.* non solùm sententiam hanc de Prædestinatione ex meritis prævisis latissimè defendit, sed talem quoque fuisse veram, germanamque Augustini mentem satis superque per quatuor, & amplius capita ostendit; Unde sub initio capit. 4. ait: *Tametsi aliorum Patrum auctoritas in omni controversia magni ponderis apud omnes esse debeat; in hac tamen de qua nunc agitur, unus pro multis mihi semper erit Augustinus.*

Leonardus Lessius Societ. Jesu *Opusc. de Prædest. & reprobat. sect.* 2. eandem tenet sententiam, ab eoque alii non pauci Auctores citantur, & *num.* 8. subiungit -- *Eandem tenent multi viri Doctissimi, qui nondum sua scripta typis mandarunt, quibuscum ego hanc rem contuli. Hos omnes ex consilio adduxi, ut appereat, quantus in hoc puncto sit omnium penè Doctorum consensus.*

Martinus Beccanus Soc. Jesu *par.* 1. *cap.* 14. *num.* 4. *de Prædestin.* ubi pro hac sententia refert Theologos Academiæ Complutensis.

Franciscus Amicus Soc. Jesu *Tom.* 1. *disput.* 15. *sect.* 4., qui longa serie alios refert pro hac sententia Thologos, *num.* 61. sensum suum aperit his verbis -- *Ut huic sententiæ assensum præberem, movit me misericors Dei erga omnes intellectuales creaturas affectus, & æqua in prædestinatos, ac reprobos pro eorum præstitis operibus justa Judicis retributio.*

Molina *ad quæst.* 23. *art.* 5, *disput.* 1. *memb.* 11. *&* 12.

Franciscus Turrianus *in lib. de Elect. divina*, & Luisius Turrianus *Disput.* 1. *Opusc.* 6. *dub.* 4. *&* 5.

Michael de Medina *lib.* 3. *de recta in Deum fide cap.* 1.

Ægydius Coninch. *disp.* 20. *de spe dub.* 13. *num.* 119.

Cornelius à Lapide passim in Pauli *Epistolas*, & Maldonatus multis locis in *Evangelia*.

Pennottus Canonicus Regularis S. Augustini latissimè in Propugnaculo humanæ libert. *lib.* 9. *cap.* 21. *& seqq.*

Herice *disput.* 23. *cap.* 10.

Moncæus *disput.* 4. *select. disputat.*

Joannes Martinon *Tom.* 1. *de Deo* excuso an. 1644. *disput.* 19. *n.* 23. postquàm innumeros penè Doctores retulit pro sententia asserente electionem ad gloriam fieri post prævisa merita, inquit -- *De-*

niq;

niq; communem esse Sanctorum Patrum, & Sacris litteris, atq; divinæ æquitati, justitiæ, misericordiæ, nec non humanæ libertati pietati, & zelo propriæ, alienæq; salutis conformiorem patebit ex sequentibus sectionibus.

Ortega *tract.* 2 *de Deo Controv.* 7. *disput.* 2. *quæst.* 3. Bresserus *lib.* 6. *de Conscientia à num.* 267. & Alarcon in omnibus sequens vestigia Patris Vasquez.

Thyrsus Gonzalez Præpositus Generalis Soc. Jes. ac præstantissimus hujus Ævi Theologus *Tom.* 2. *Select. Disput. disput.* 8. *sect.* 11. ubi pro hac sententia sæpè allegat Augustinum, respondetque Bellarmino, & aliis, qui oppositam docuerunt.

Petrus de Comitibus Augustinianus, olim in studiis sui Ordinis Veneto, Patavino, Perusino, Romanoque Regens *in Tract. de Prædestin. disput.* 3. *art.* 2. expresè tenet electionem ad gloriam fieri ex præscientia meritorum, *& artic.* 4. ponit hanc conclusionem -- *Electio post prævisionem meritorum nullomodo contrariatur S. Patri Augustino, imò est germana ejus doctrina*; & post allatos quàmplures S. Augustini textus concludit in hæc verba -- *Possem afferre sexcenta alia loca, ex quibus clarè deducitur, germanam doctrinam D. Augustini nunquam fuisse, quòd prædestinatio ad gloriam sit antè prævisa merita.* Demum *art.* 8. docet S. Thomam etiam tenuisse hanc sententiam.

Gaudentius Bontempi Ordinis Capucinorum *Tom.* 1. *in Seraph. Bonavent. Tract.* 1. *de Deo Disput.* 21. *de Prædest. quæst.* 7. hanc sententiam latissimè probat ex mente Seraphici Doctoris.

Sed licèt Scotus *in prim. dist.* 41. *quæst. uni.* contrarium defendat, se tamen in hac controversia problematicum ostendit, dum ait ibi -- *Ne scrutando de profundo eatur in profundum, eligatur, quæ magis placet.* Hinc est quod multi ex celebrioribus Scotistis proprii Doctoris libertatem, validissimasque pro altera sententia rationes nacti, prædestinationem fieri ex prævisis meritis, atque adeo ex mente S. Augustini docuerunt.

Horum ducit agmen Philippus Faber Faventinus Conventualis, (quem *Theologum verè doctum* Lucas Wadingus de Scriptoribus Ordinis Minorum appellat,) *in prim. sentent. dist.* 41. *quæst.* 1. *disput.* 58. *de Prædest.* ubi de mente S. Augustini fusè probat Prædestinationem fieri post merita prævisa.

Joannes Poncius Hibernas Corcagiensis qui quatuor Tomis Coment.

in

in Scotum edidit, Philosophiam, & cursum Theologicum aliis duobus Tomis prælo donavit *disput. 7. Cursus Theolog. quæst. 3.* hanc sententiam tuetur de mente S. Augustini.

Claudius Frassen Theologus Parisiensis in Patrum lectione versatissimus, atque optima eruditione excultus *Tom. 1. Scoti Academici tract. 2. disput. 3. art. 2. sect. 1. quæst. 2.* fusè hanc quæstionem pertractat, defenditque ex mente S. Augustini, eorumque discipulorum, & sequacium, Prosperi videlicet, Fulgentii, Primasii, Anselmi &c.

Joannes Gabriel Boyvin Gallus *Tom. 1. disput. 2. quæst. 8.* eam pariter tuetur de mente S. Augustini.

Bartholomæus Durand Gallus *Tom. 1. Tract. 5. disp. 1. quæst. 1.* probat ex mente S. Augustini, & Fulgentii prædestinationem fieri ex prævisis meritis.

Saxius in sua Catastrosi *Tom. 2. dist. 10. quæst. 3. art. 1.* Gauellus Candelariensis *Tom. 1. disput. 8.*, quibus adde Ferchium Vegliensem præstantissimum Theologum in Universitate Patavina *in Epitom. Theolog. lib. 1. sent. dist. 41.*

Omittimus alios eximios, præstantissimosque Theologos, qui pro hacce sententia scholastica in Palæstra decertarunt, cùm iis omninò perspicuos esse credamus, qui in Scholasticorum lectione versantur.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 13.	lin. 5.	*præcedentiæ*	lege	*providentiæ*
16.	ult.	*cæreros*		*cæteros*
29.	21.	*damatos*		*damnatos*
38.	34.	*ſantitatem*		*ſanitatem*
53.	7.	*Bathola*		*Bartolo*
54.	4.	*dolore*		*dolores*
63.	30.	*Apoſtolis*		*Apoſtoli*
65.	10.	*nos*		*non*
74.	28.	*Indæos*		*Judæos*
82.	36.	*oporet*		*oportet*
83.	36.	*pectum*		*peccatum*
85.	17.	*alibi*		*albi*
86.	34.	*Doctore*		*Doctorem*
87.	19.	*viuum*		*riuum*
91.	15.	*intelligi*		*intelligit*
101.	22.	*viam in die viæ*		*iram in die iræ*
103.	20.	*hæreditarem*		*hæreditatem*
109.	37.	*Apoſtolico*		*Apoſtolo*
112.	26.	*aliis*		*alii*
117.	17.	*puris*		*Pueris*
124.	34.	*Angelicus*		*Anglicus*
135.	20.	*tam ſive*		*ſive tam*
155.	36.	*viginta*		*viginti*
179.	37.	*tamen*		*tam*
180.	37.	*Auguſtini*		*Gennadi*
192.	23.	*ego*		*ergo*
207.	13.	*per*		*pars*
239.	33.	*deſpetes*		*deſperes*
242.	8.	*ne*		*me*
270.	ult.	*Hibernas*		*Hibernus*

Reliqua errata, ſi quæ occurrant, Lector benevolus emendare dignetur: non enim totum Librum attentius percurrere licuit poſt editionem, ut omnia annotarem.